STACE — LA THEBAIDE (9750 vers)

LIBER I

T1 Fraternas acies alternaque regna profanis
decertata odiis sontesque evolvere Thebas
Pierius menti calor incidit. Unde jubetis
ire, deae ? Gentisne canam primordia dirae,
Sidonios raptus et inexorabile pactum
legis Agenoreae scrutantemque aequora Cadmum ?
Longa retro series, trepidum si Martis operti
agricolam infandis condentem proelia sulcis
expediam penitusque sequar, quo carmine muris
jusserit Amphion Tyriis accedere montes,
unde graves irae cognata in moenia Baccho,
quod saevae Junonis opus, cui sumpserit arcus
infelix Athamas, cur non expaverit ingens
Ionium socio casura Palaemone mater.
Atque adeo jam nunc gemitus et prospera Cadmi
praeteriisse sinam : limes mihi carminis esto
Oedipodae confusa domus, quando Itala nondum
signa nec Arctoos ausim spirare triumphos
bisque jugo Rhenum, bis adactum legibus Histrum
et conjurato dejectos vertice Dacos
aut defensa prius vix pubescentibus annis
bella Jovis. Tuque, o Latiae decus addite famae
quem nova maturi subeuntem exorsa parentis
aeternum sibi Roma cupit (licet artior omnes
limes agat stellas et te plaga lucida caeli,
Pleiadum Boreaeque et hiulci fulminis expers,
sollicitet, licet ignipedum frenator equorum
ipse tuis alte radiantem crinibus arcum
imprimat aut magni cedat tibi Juppiter aequa
parte poli), maneas hominum contentus habenis,
undarum terraeque potens, et sidera dones.
Tempus erit, cum Pierio tua fortior oestro
facta canam : nunc tendo chelyn ; satis arma referre
Aonia et geminis sceptrum exitiale tyrannis
nec furiis post fata modum flammasque rebelles
seditione rogi tumulisque carentia regum
funera et egestas alternis mortibus urbes,
caerula cum rubuit Lernaeo sanguine Dirce
et Thetis arentes adsuetum stringere ripas
horruit ingenti venientem Ismenon acervo.
Quem prius heroum, Clio, dabis ? Inmodicum irae
Tydea ? Laurigeri subitos an vatis hiatus ?
Urguet et hostilem propellens caedibus amnem
turbidus Hippomedon, plorandaque bella protervi
Arcados atque alio Capaneus horrore canendus.
Impia jam merita scrutatus lumina dextra
merserat aeterna damnatum nocte pudorem
Oedipodes longaque animam sub morte trahebat.

Illum indulgentem tenebris imaeque recessu
sedis inaspectos caelo radiisque penates
servantem tamen adsiduis circumvolat alis
saeva dies animi, scelerumque in pectore Dirae.
Tunc vacuos orbes, crudum ac miserabile vitae
supplicium, ostentat caelo manibusque cruentis
pulsat inane solum saevaque ita voce precatur :
"Di, sontes animas angustaque Tartara poenis
qui regitis, tuque umbrifero Styx livida fundo,
quam video, multumque mihi consueta vocari
adnue, Tisiphone, perversaque vota secunda :
si bene quid merui, si me de matre cadentem
fovisti gremio et trajectum vulnere plantas
firmasti, si stagna peti Cirrhaea bicorni
interfusa jugo, possem cum degere falso
contentus Polybo, trifidaeque in Phocidos arto
longaevum implicui regem secuique trementis
ora senis, dum quaero patrem, si Sphingos iniquae
callidus ambages te praemonstrante resolvi,
si dulces furias et lamentabile matris
conubium gavisus ini noctemque nefandam
saepe tuli natosque tibi, scis ipsa, paravi,
mox avidus poenae digitis caedentibus ultro
incubui miseraque oculos in matre reliqui,
exaudi, si digna precor quaeque ipsa furenti
subiceres. Orbum visu regnisque carentem
non regere aut dictis maerentem flectere adorti,
quos genui quocumque toro ; quin ecce superbi
(pro dolor !) et nostro jamdudum funere reges
insultant tenebris gemitusque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego ? Et videt ista deorum
ignavus genitor ? Tu saltem debita vindex
huc ades et totos in poenam ordire nepotes.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
unguibus abripui, votisque instincta paternis
i media in fratres, generis consortia ferro
dissiliant. Da, Tartarei regina barathri,
quod cupiam vidisse nefas, nec tarda sequetur
mens juvenum ; modo digna veni, mea pignora nosces."
Talia dicenti crudelis diva severos
advertit vultus. Inamoenum forte sedebat
Cocyton juxta, resolutaque vertice crines
lambere sulpureas permiserat anguibus undas.
Ilicet igne Jovis lapsisque citatior astris
tristibus exiluit ripis : discedit inane
vulgus et occursus dominae pavet ; illa per umbras
et caligantes animarum examine campos
Taenariae limen petit inremeabile portae.
Sensit adesse Dies, piceo Nox obvia nimbo
lucentes turbavit equos ; procul arduus Atlans
horruit et dubia caelum cervice remisit.
Arripit extemplo Maleae de valle resurgens
notum iter ad Thebas ; neque enim velocior ullas
itque reditque vias cognatave Tartara mavult.
Centum illi stantes umbrabant ora cerastae,
turba minor diri capitis ; sedet intus abactis
ferrea lux oculis, qualis per nubila Phoebes
Atracia rubet arte labor ; suffusa veneno

tenditur ac sanie gliscit cutis ; igneus atro
ore vapor, quo longa sitis morbique famesque
et populis mors una venit ; riget horrida tergo
palla, et caerulei redeunt in pectora nodi :
Atropos hos atque ipsa novat Proserpina cultus.
Tum geminas quatit ira manus : haec igne rogali
fulgurat, haec vivo manus aera verberat hydro.
Ut stetit, abrupta qua plurimus arce Cithaeron
occurrit caelo, fera sibila crine virenti
congeminat, signum terris, unde omnis Achaei
ora maris late Pelopeaque regna resultant.
Audiit et medius caeli Parnasos et asper
Eurotas, dubiamque jugo fragor impulit Oeten
in latus, et geminis vix fluctibus obstitit Isthmos.
Ipsa suum genetrix curvo delphine vagantem
abripuit frenis gremioque Palaemona pressit.
Atque ea Cadmeo praeceps ubi culmine primum
constitit adsuetaque infecit nube penates,
protinus attoniti fratrum sub pectore motus,
gentilesque animos subiit furor aegraque laetis
invidia atque parens odii metus, inde regendi
saevus amor, ruptaeque vices jurisque secundi
ambitus impatiens, et summo dulcius unum
stare loco, sociisque comes discordia regnis.
Sic ubi delectos per torva armenta juvencos
agricola imposito sociare adfectat aratro,
illi indignantes, quis nondum vomere multo
ardua nodosos cervix descendit in armos,
in diversa trahunt atque aequis vincula laxant
viribus et vario confundunt limite sulcos :
haud secus indomitos praeceps discordia fratres
asperat. Alterni placuit sub legibus anni
exilio mutare ducem. Sic jure maligno
fortunam transire jubent, ut sceptra tenentem
foedere praecipiti semper novus angeret heres.
Haec inter fratres pietas erat, haec mora pugnae
sola nec in regem perduratura secundum.
Et nondum crasso laquearia fulva metallo,
montibus aut alte Grais effulta nitebant
atria, congestos satis explicitura clientes ;
non impacatis regum advigilantia somnis
pila, nec alterna ferri statione gementes
excubiae nec cura mero committere gemmas
atque aurum violare cibis : sed nuda potestas
armavit fratres, pugna est de paupere regno.
Dumque uter angustae squalentia jugera Dirces
verteret aut Tyrii solio non altus ovaret
exulis ambigitur, periit jus fasque bonumque
et vitae mortisque pudor. Quo tenditis iras,
a, miseri ? Quid si peteretur crimine tanto
limes uterque poli, quem Sol emissus Eoo
cardine, quem portu vergens prospectat Hibero,
quasque procul terras obliquo sidere tangit
avius aut Borea gelidas madidive tepentes
igne Noti ? Quid si Phrygiae Tyriaeque sub unum
convectentur opes ? Loca dira arcesque nefandae
suffecere odio, furiisque inmanibus emptum
Oedipodae sedisse loco. Jam sorte carebat

dilatus Polynicis honos. Quis tunc, tibi, saeve,
quis fuit ille dies, vacua cum solus in aula
respiceres jus omne tuum cunctosque minores,
et nusquam par stare caput ! Jam murmura serpunt
plebis Echioniae, tacitumque a principe vulgus
dissidet, et, qui mos populis, venturus amatur.
Atque aliquis, cui mens humili laesisse veneno
summa nec impositos umquam cervice volenti
ferre duces, "hancne Ogygiis," ait, "aspera rebus
fata tulere vicem, totiens mutare timendos
alternoque jugo dubitantia subdere colla ?
Partiti versant populorum fata manuque
fortunam fecere levem. Semperne vicissim
exulibus servire dabor ? Tibi, summe deorum
terrarumque sator, sociis hanc addere mentem
sedit ? An inde vetus Thebis extenditur omen,
ex quo Sidonii nequiquam blanda juvenci
pondera Carpathio jussus sale quaerere Cadmus
exul Hyanteos invenit regna per agros
fraternasque acies fetae telluris hiatu
augurium seros dimisit ad usque nepotes ?
Cernis ut erectum torva sub fronte minetur
saevior adsurgens dempto consorte potestas !
Quas gerit ore minas, quanto premit omnia fastu !
Hicne umquam privatus erit ? Tamen ille precanti
mitis et adfatu bonus et patientior aequi.
Quid mirum ? Non solus erat. Nos vilis in omnes
prompta manus casus, domino cuicumque parati.
Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus
vela trahunt, nutat mediae fortuna carinae,
(heu dubio suspensa metu tolerandaque nullis
aspera sors populis !) hic imperat, ille minatur."
At Jovis imperiis rapidi super atria caeli
lectus concilio divum convenerat ordo
interiore polo. Spatiis hinc omnia juxta,
primaeque occiduaeque domus et fusa sub omni
terra atque unda die. Mediis sese arduus infert
ipse deis, placido quatiens tamen omnia vultu,
stellantique locat solio ; nec protinus ausi
caelicolae, veniam donec pater ipse sedendi
tranquilla jubet esse manu. Mox turba vagorum
semideum et summis cognati nubibus Amnes
et compressa metu servantes murmura Venti
aurea tecta replent. Mixta convexa deorum
majestate tremunt, radiant majore sereno
culmina et arcano florentes lumine postes.
Postquam jussa quies siluitque exterritus orbis,
incipit ex alto (grave et inmutabile sanctis
pondus adest verbis, et vocem fata sequuntur) :
"Terrarum delicta nec exsaturabile Diris
ingenium mortale queror. Quonam usque nocentum
exigar in poenas ? Taedet saevire corusco
fulmine, jam pridem Cyclopum operosa fatiscunt
bracchia et Aeoliis desunt incudibus ignes.
Atque adeo tuleram falso rectore solutos
Solis equos, caelumque rotis errantibus uri
et Phaethontea mundum squalere favilla.
Nil actum, neque tu valida quod cuspide late

ire per inlicitum pelago, germane, dedisti.
Nunc geminas punire domos, quis sanguinis auctor
ipse ego, descendo. Perseos alter in Argos
scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas,
Mens cunctis imposta manet : quis funera Cadmi
nesciat et totiens excitam a sedibus imis
Eumenidum bellasse aciem, mala gaudia matrum
erroresque feros nemorum et reticenda deorum
crimina ? Vix lucis spatio, vix noctis abactae
enumerare queam mores gentemque profanam.
Scandere quin etiam thalamos hic impius heres
patris et inmeritae gremium incestare parentis
appetiit, proprios monstro revolutus in ortus.
Ille tamen superis aeterna piacula solvit
projecitque diem, nec jam amplius aethere nostro
vescitur ; at nati (facinus sine more !) cadentes
calcavere oculos. Jam jam rata vota tulisti,
dire senex ! Meruere tuae, meruere tenebrae
ultorem sperare Jovem. Nova sontibus arma
iniciam regnis, totumque a stirpe revellam
exitiale genus. Belli mihi semina sunto
Adrastus socer et superis adjuncta sinistris
conubia. Hanc etiam poenis incessere gentem
decretum ; neque enim arcano de pectore fallax
Tantalus et saevae periit injuria mensae."
Sic pater omnipotens. Ast illi saucia dictis
flammato versans inopinum corde dolorem
talia Juno refert : " Mene, o justissime divum,
me bello certare jubes ? Scis, semper ut arces
Cyclopum magnique Phoroneos incluta fama
sceptra viris opibusque juvem, licet improbus illic
custodem Phariae somno letoque juvencae
extinguas, saeptis et turribus aureus intres.
Mentitis ignosco toris : illam odimus urbem
quam vultu confessus adis, ubi conscia magni
signa tori tonitrus agis et mea fulmina torques.
Facta luant Thebae ; cur hostes eligis Argos ?
Quin age, si tanta est thalami discordia sancti,
et Samon et veteres armis excinde Mycenas,
verte solo Sparten. Cur usquam sanguine festo
conjugis ara tuae, cumulo cur turis Eoi
laeta calet ? Melius votis Mareotica fumant
Coptos et aerisoni lugentia flumina Nili.
Quod si prisca luunt auctorum crimina gentes
subvenitque tuis sera haec sententia curis,
percensere aevi senium, quo tempore tandem
terrarum furias abolere et saecula retro
emendare sat est ? Jamdudum ab sedibus illis
incipe, fluctivaga qua praeterlabitur unda
Sicanios longe relegens Alpheos amores.
Arcades hic tua (nec pudor est) delubra nefastis
imposuere locis, illic Mavortius axis
Oenomai Geticoque pecus stabulare sub Haemo
dignius, abruptis etiamnum inhumata procorum
reliquiis trunca ora rigent ; tamen hic tibi templi
gratus honos ; placet Ida nocens mentitaque manes
Creta tuos. Me Tantaleis consistere tectis
quae tandem invidia est ? Belli deflecte tumultus

et generis miseresce tui. Sunt impia late
regna tibi, melius generos passura nocentes."
Finierat precibus miscens convicia Juno.
At non ille gravis dictis, quamquam aspera motu,
reddidit haec : "Equidem haud rebar te mente secunda
laturam, quodcumque tuos, licet aequus, in Argos
consulerem, neque me, detur si copia, fallit
multa super Thebis Bacchum ausuramque Dionen
dicere, sed nostri reverentia ponderis obstat.
Horrendos etenim latices, Stygia aequora fratris,
obtestor, mansurum et non revocabile verbum,
nil fore quod dictis flectar. Quare impiger alis
portantes praecede Notos, Cyllenia proles,
aera per liquidum regnisque inlapsus opacis
dic patruo : superas senior se attollat ad auras
Laius, extinctum nati quem vulnere nondum
ulterior Lethes accepit ripa profundi
lege Erebi ; ferat hic diro mea jussa nepoti :
germanum exilio fretum Argolicisque tumentem
hospitiis, quod sponte cupit, procul impius aula
arceat, alternum regni infitiatus honorem.
Hinc causae irarum, certo reliqua ordine ducam."
Paret Atlantiades dictis genitoris et inde
summa pedum propere plantaribus inligat alis
obnubitque comas et temperat astra galero.
Tum dextrae virgam inseruit, qua pellere dulces
aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara et exangues animare adsueverat umbras.
Desiluit, tenuique exceptus inhorruit aura.
Nec mora, sublimes raptim per inane volatus
carpit et ingenti designat nubila gyro.
Interea patriis olim vagus exul ab oris
Oedipodionides furto deserta pererrat
Aoniae. Jam jamque animis male debita regna
concipit, et longum signis cunctantibus annum
stare gemit. Tenet una dies noctesque recursans
cura virum, si quando humilem decedere regno
germanum et semet Thebis opibusque potitum
cerneret ; hac aevum cupiat pro luce pacisci.
Nunc queritur ceu tarda fugae dispendia, sed mox
attollit flatus ducis et sedisse superbus
dejecto jam fratre putat : spes anxia mentem
extrahit et longo consumit gaudia voto.
Tunc sedet Inachias urbes Danaeiaque arva
et caligantes abrupto sole Mycenas
ferre iter impavidum, seu praevia ducit Erinys,
seu fors illa viae, sive hac inmota vocabat
Atropos. Ogygiis ululata furoribus antra
deserit et pingues Baccheo sanguine colles.
Inde plagam, qua molle sedens in plana Cithaeron
porrigitur lassumque inclinat ad aequora montem,
praeterit. Hinc arte scopuloso in limite pendens
infames Scirone petras Scyllaeaque rura
purpureo regnata seni mitemque Corinthon
linquit et in mediis audit duo litora campis.
Jamque per emeriti surgens confinia Phoebi
Titanis late, mundo subvecta silenti,
rorifera gelidum tenuaverat aera biga ;

jam pecudes volucresque tacent, jam Somnus avaris
inrepsit curis pronusque ex aethere nutat
grata laboratae referens oblivia vitae.
Sed nec puniceo rediturum nubila caelo
promisere jubar, nec rarescentibus umbris
longa repercusso nituere crepuscula Phoebo.
Densior a terris et nulli pervia flammae
subtexit nox atra polos. Jam claustra rigentis
Aeoliae percussa sonant, venturaque rauco
ore minatur hiemps, venti transversa frementes
confligunt axemque emoto cardine vellunt,
dum caelum sibi quisque rapit ; sed plurimus Auster
inglomerat noctem, tenebrosa volumina torquens
defunditque imbres sicco quos asper hiatu
praesolidat Boreas ; nec non abrupta tremescunt
fulgura, et attritus subita face rumpitur aether.
Jam Nemea, jam Taenariis contermina lucis
Arcadiae capita alta madent ; ruit agmine magno
Inachus et gelidas surgens Erasinus in undas.
Pulverulenta prius calcandaque flumina nullae
aggeribus tenuere morae, stagnoque refusa est
funditus et veteri spumavit Lerna veneno.
Frangitur omne nemus, rapiunt antiqua procellae
bracchia silvarum, nullisque aspecta per aevum
solibus umbrosi patuere aestiva Lycaei.
Ille tamen, modo saxa jugis fugientia ruptis
miratus, modo nubigenas e montibus amnes
aure pavens passimque insano turbine raptas
pastorum pecorumque domos, non segnius amens
incertusque viae per nigra silentia vastum
haurit iter ; pulsat metus undique et undique frater.
Ac velut hiberno deprensus navita ponto,
cui neque Temo piger neque amico sidere monstrat
Luna vias, medio caeli pelagique tumultu
stat rationis inops, jam jamque aut saxa malignis
expectat summersa vadis aut vertice acuto
spumantes scopulos erectae incurrere prorae :
talis opaca legens nemorum Cadmeius heros
accelerat, vasto metuenda umbone ferarum
excutiens stabula, et prono virgulta refringit
pectore ; dat stimulos animo vis maesta timoris,
donec ab Inachiis victa caligine tectis
emicuit lucem devexa in moenia fundens
Larisaeus apex. Illo spe concitus omni
evolat, hinc celsae Junonia templa Proshymnae
laevus habens, hinc Herculeo signata vapore
Lernaei stagna atra vadi, tandemque reclusis
infertur portis. Actutum regia cernit
vestibula ; hic artus imbri ventoque rigentes
proicit ignotaeque adclinis postibus aulae
invitat tenues ad dura cubilia somnos.
Rex ibi tranquille, medio de limite vitae
in senium vergens, populos Adrastus habebat,
dives avis et utroque Jovem de sanguine ducens.
Hic sexus melioris inops sed prole virebat
feminea, gemino natarum pignore fultus.
Cui Phoebus generos (monstrum exitiabile dictu !
mox adaperta fides) fato ducente canebat

saetigerumque suem et fulvum adventare leonem.
Id volvens non ipse pater, non docte futuri
Amphiarae vides, etenim vetat auctor Apollo.
Tantum in corde sedens aegrescit cura parenti.
Ecce autem antiquam fato Calydona relinquens
Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum
conscius horror agit) eadem sub nocte sopora
lustra terit, similesque Notos dequestus et imbres,
infusam tergo glaciem et liquentia nimbis
ora comasque gerens subit uno tegmine, cujus
fusus humo gelida partem prior hospes habebat.
Hic vero ambobus rabiem fortuna cruentam
attulit : haud passi sociis defendere noctem
culminibus, paulum alternis in verba minasque
cunctantur ; mox ut jactis sermonibus irae
intumuere satis, tum vero erectus uterque
exertare umeros nudamque lacessere pugnam.
Celsior ille gradu procera in membra simulque
integer annorum, sed non et viribus infra
Tydea fert animus, totosque infusa per artus
major in exiguo regnabat corpore virtus.
Jam crebros ictus ora et cava tempora circum
obnixi ingeminant, telorum aut grandinis instar
Rhipaeae, flexoque genu vacua ilia tundunt.
Non aliter quam Pisaeo sua lustra Tonanti
cum redeunt crudisque virum sudoribus ardet
pulvis ; at hinc teneros caveae dissensus ephebos
concitat, exclusaeque expectant praemia matres :
sic alacres odio nullaque cupidine laudis
accensi incurrunt, scrutatur et intima vultus
unca manus penitusque oculis cedentibus intrat.
Forsan et accinctos lateri (sic ira ferebat)
nudassent enses, meliusque hostilibus armis
lugendus fratri, juvenis Thebane, jaceres,
ni rex, insolitum clamorem et pectore ab alto
stridentes gemitus noctis miratus in umbris,
movisset gressus, magnis cui sobria curis
pendebat somno jam deteriore senectus.
Isque ubi progrediens numerosa luce per alta
atria dimotis adverso limine claustris
terribilem dictu faciem, lacera ora putresque
sanguineo videt imbre genas : "Quae causa furoris
externi juvenes ? Neque enim meus audeat istas
civis in usque manus ; quisnam implacabilis ardor
exturbare odiis tranquilla silentia noctis ?
Usque adeone angusta dies et triste, parumper
pacem animo somnumque pati ? Sed prodite tandem
unde orti, quo fertis iter, quae jurgia ? Nam vos
haud humiles tanta ira docet, generisque superbi
magna per effusum clarescunt signa cruorem."
Vix ea, cum mixto clamore obliqua tuentes
incipiunt una : "Rex o mitissime Achivum,
quid verbis opus ? Ipse undantes sanguine vultus
aspicis." Haec passim turbatis vocis amarae
confudere sonis ; inde orsus in ordine Tydeus
continuat : "Maesti cupiens solacia casus
monstriferae Calydonis opes Acheloiaque arva
deserui ; vestris haec me ecce in finibus ingens

nox operit. Tecto caelum prohibere quis iste
arcuit ? An quoniam prior haec ad limina forte
molitus gressus ? Pariter stabulare bimembres
Centauros unaque ferunt Cyclopas in Aetna
compositos. Sunt et rabidis jura insita monstris
fasque suum : nobis sociare cubilia terrae...
Sed quid ego ? Aut hodie spoliis gavisus abibis
quisquis es, his, aut me, si non effetus oborto
sanguis hebet luctu, magni de stirpe creatum
Oeneos et Marti non degenerare paterno
accipies." "Nec nos animi nec stirpis egentes !"
ille refert contra, sed mens sibi conscia fati
cunctatur proferre patrem. Tunc mitis Adrastus :
"Immo agite, et positis, quas nox inopinaque suasit
aut virtus aut ira minis, succedite tecto.
Jam pariter coeant animorum in pignora dextrae.
Non haec incassum divisque absentibus acta ;
forsan et has venturus amor praemiserit iras,
ut meminisse juvet." Nec vana voce locutus
fata senex, siquidem hanc perhibent post vulnera junctis
esse fidem, quanta partitum extrema protervo
Thesea Pirithoo, vel inanem mentis Oresten
opposito rabidam Pylade vitasse Megaeram.
Tunc quoque mulcentem dictis corda aspera regem
jam faciles, ventis ut decertata residunt
aequora, laxatisque diu tamen aura superstes
inmoritur velis, passi subiere penates.
Hic primum lustrare oculis cultusque virorum
telaque magna vacat : tergo videt hujus inanem
impexis utrimque jubis horrere leonem,
illius in speciem, quem per Teumesia tempe
Amphitryoniades fractum juvenalibus annis
ante Cleonaei vestitus proelia monstri.
Terribiles contra saetis ac dente recurvo
Tydea per latos umeros ambire laborant
exuviae, Calydonis honos. Stupet omine tanto
defixus senior, divina oracula Phoebi
agnoscens monitusque datos vocalibus antris.
Obtutu gelida ora premit, laetusque per artus
horror iit ; sensit manifesto numine ductos
adfore, quos nexis ambagibus augur Apollo
portendi generos, vultu fallente ferarum,
ediderat. Tunc sic tendens ad sidera palmas :
"Nox, quae terrarum caelique amplexa labores
ignea multivago transmittis sidera lapsu,
indulgens reparare animum dum proximus aegris
infundat Titan agiles animantibus ortus,
tu mihi perplexis quaesitam erroribus ultro
advehis alma fidem veterisque exordia fati
detegis, adsistas operi tuaque omina firmes.
Semper honoratam dimensis orbibus anni
te domus ista colet ; nigri tibi, diva, litabunt
electa cervice greges, lustraliaque exta
lacte novo perfusus edet Volcanius ignis.
Salve, prisca fides tripodum obscurique recessus !
Deprendi, Fortuna, deos." Sic fatus, et ambos
innectens manibus tecta interioris ad aulae
progreditur. Canis etiamnum altaribus ignes

sopitum cinerem et tepidi libamina sacri
servabant ; adolere focos epulasque recentes
instaurare jubet. Dictis parere ministri
certatim accelerant ; vario strepit icta tumultu
regia : pars ostro tenues auroque sonantes
emunire toros alteque inferre tapetas,
pars teretes levare manu ac disponere mensas.
Ast alii tenebras et opacam vincere noctem
adgressi tendunt auratis vincula lychnis.
His labor inserto torrere exanguia ferro
viscera caesarum pecudum, his cumulare canistris
perdomitam saxo Cererem. Laetatur Adrastus
obsequio fervere domum, jamque ipse superbis
fulgebat stratis solioque effultus eburno.
Parte alia juvenes siccati vulnera lymphis
discumbunt, simul ora notis foedata tuentur
inque vicem ignoscunt. Tunc rex longaevus Acasten
(natarum haec altrix eadem et fidissima custos
lecta sacrum justae Veneri occultare pudorem)
imperat acciri tacitaque inmurmurat aure.
Nec mora praeceptis, cum protinus utraque virgo
arcano egressae thalamo : mirabile visu,
Pallados armisonae pharetrataeque ora Dianae
aequa ferunt, terrore minus. Nova deinde pudori
visa virum facies ; pariter pallorque ruborque
purpureas hausere genas, oculique verentes
ad sanctum rediere patrem. Postquam ordine mensae
victa fames, signis perfectam auroque nitentem
Iasides pateram famulos ex more poposcit,
qua Danaus libare deis seniorque Phoroneus
adsueti. Tenet haec operum caelata figuras :
aureus anguicomam praesecto Gorgona collo
ales habet, jam jamque vagas (ita visus) in auras
exilit ; illa graves oculos languentiaque ora
paene movet vivoque etiam pallescit in auro.
Hinc Phrygius fulvis venator tollitur alis,
Gargara desidunt surgenti et Troja recedit,
stant maesti comites frustraque sonantia lassant
ora canes umbramque petunt et nubila latrant.
Hanc undante mero fundens vocat ordine cunctos
caelicolas, Phoebum ante alios, Phoebum omnis ad aras
laude ciet comitum famulumque evincta pudica
fronde manus, cui festa dies largoque refecti
ture vaporatis lucent altaribus ignes.
"Forsitan, o juvenes, quae sint ea sacra quibusque
praecipuum causis Phoebi obtestemur honorem",
rex ait, "exquirant animi. Non inscia suasit
religio, magnis exercita cladibus olim
plebs Argiva litant ; animos advertite, pandam.
Postquam caerulei sinuosa volumina monstri,
terrigenam Pythona deus septem orbibus atris
amplexum Delphos squamisque annosa terentem
robora, Castaliis dum fontibus ore trisulco
fusus hiat nigro sitiens alimenta veneno,
perculit, absumptis numerosa in vulnera telis,
Cirrhaeique dedit centum per jugera campi
vix tandem explicitum, nova deinde piacula caedis
perquirens nostri tecta haud opulenta Crotopi

attigit. Huic primis et pubem ineuntibus annis
mira decore pios servabat nata penates
intemerata toris. Felix, si Delia numquam
furta nec occultum Phoebo sociasset amorem !
Namque ut passa deum Nemeaei ad fluminis undam,
bis quinos plena cum fronte resumeret orbes
Cynthia, sidereum Latonae feta nepotem
edidit ; ac poenae metuens (neque enim ille coactis
donasset thalamis veniam pater) avia rura
eligit ac natum saepta inter ovilia furtim
montivago pecoris custodi mandat alendum.
Non tibi digna, puer, generis cunabula tanti
gramineos dedit herba toros et vimine querno
texta domus ; clausa arbutei sub cortice libri
membra tepent, suadetque leves cava fistula somnos,
et pecori commune solum. Sed fata nec illum
concessere larem ; viridi nam caespite terrae
projectum temere et patulo caelum ore trahentem
dira canum rabies, morsu depasta cruento,
disicit. Hic vero attonitas ut nuntius aures
matris adit, pulsi ex animo genitorque pudorque
et metus : ipsa ultro saevis plangoribus amens
tecta replet, vacuumque ferens velamine pectus
occurrit confessa patri ; nec motus et atro
imperat (infandum !) cupientem occumbere leto.
Sero memor thalami maestae solacia morti,
Phoebe, paras monstrum infandis Acheronte sub imo
conceptum Eumenidum thalamis, cui virginis ora
pectoraque ; aeternum stridens a vertice surgit
et ferrugineam frontem discriminat anguis.
Haec tum dira lues nocturno squalida passu
inlabi thalamis animasque a stirpe recentes
abripere altricum gremiis morsuque cruento
devesci et multum patrio pinguescere luctu.
Haud tulit armorum praestans animique Coroebus
seque ultro lectis juvenum, qui robore primi
famam posthabita faciles extendere vita,
obtulit. Illa novos ibat populata penates
portarum in bivio (lateri duo corpora parvum
dependent, et jam unca manus vitalibus haeret
ferratique ungues tenero sub corde tepescunt) :
obvius huic, latus omne virum stipante corona,
fit juvenis, ferroque ingens sub pectore duro
condidit, atque imas animae mucrone corusco
scrutatus latebras tandem sua monstra profundo
reddit habere Jovi. Juvat ire et visere juxta
liventes in morte oculos uterique nefandam
proluviem et crasso squalentia pectora tabo,
qua nostrae cecidere animae. Stupet Inacha pubes,
magnaque post lacrimas etiamnum gaudia pallent.
Hi trabibus duris, solacia vana dolori,
proterere exanimos artus asprosque molares
deculcare genis, nequit iram explere potestas.
Illam et nocturno circum stridore volantes
impastae fugistis aves, rabidamque canum vim
oraque sicca ferunt trepidorum inhiasse luporum.
Saevior in miseros fatis ultricis ademptae
Delius insurgit, summaque biverticis umbra

Parnasi residens arcu crudelis iniquo
pestifera arma jacit, camposque et celsa Cyclopum
tecta superjecto nebularum incendit amictu.
Labuntur dulces animae, Mors fila Sororum
ense metit captamque tenens fert manibus urbem.
Quaerenti quae causa duci, quis ab aethere laevus
ignis et in totum regnaret Sirius annum,
idem auctor Paean rursus jubet ire cruento
inferias monstro juvenes, qui caede potiti.
Fortunate animi longumque in saecula digne
promeriture diem ! Non tu pia degener arma
occulis aut certae trepidas occurrere morti.
Comminus ora ferens Cirrhaei in limine templi
constitit et sacras ita vocibus asperat iras :
"Non missus, Thymbraee, tuos supplexve penates
advenio : mea me pietas et conscia virtus
has egere vias. Ego sum qui caede subegi,
Phoebe, tuum mortale nefas, quem nubibus atris
et squalente die, nigra quem tabe sinistri
quaeris, inique, poli. Quodsi monstra effera magnis
cara adeo superis, jacturaque vilior orbi
mors hominum et saevo tanta inclementia caelo est,
quid meruere Argi ? Me, me, divum optime, solum
objecisse caput fatis praestabat. An illud
lene magis cordi quod desolata domorum
tecta vides, ignique datis cultoribus omnis
lucet ager ? Sed quid fando tua tela manusque
demoror ? Expectant matres, supremaque fiunt
vota mihi. Satis est : merui, ne parcere velles.
Proinde move pharetras arcusque intende sonoros
insignemque animam leto demitte ; sed illum,
pallidus Inachiis qui desuper inminet Argis,
dum morior, dispelle globum." Sors aequa merentes
respicit. Ardentem tenuit reverentia caedis
Letoiden, tristemque viro summissus honorem
largitur vitae ; nostro mala nubila caelo
diffugiunt, at tu stupefacti a limine Phoebi
exoratus abis. Inde haec stata sacra quotannis
sollemnes recolunt epulae, Phoebeaque placat
templa novatus honos. Has forte invisitis aras
vos quae progenies ? Quamquam Calydonius Oeneus
et Parthaoniae, si dudum certus ad aures
clamor iit, tibi jura domus. Tu pande quis Argos
advenias, quando haec variis sermonibus horae."
Dejecit maestos extemplo Ismenius heros
in terram vultus, taciteque ad Tydea laevum
obliquare oculos ; tum longa silentia movit :
"Non super hos divum tibi sum quaerendus honores
unde genus, quae terra mihi, quis defluat ordo
sanguinis antiqui ; piget inter sacra fateri.
Sed si praecipitant miserum cognoscere curae,
Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Thebe,
est genetrix Iocasta mihi." Tum motus Adrastus
hospitiis (agnovit enim) : "Quid nota recondis ?
Scimus", ait, "nec sic aversum fama Mycenis
volvit iter. Regnum et furias oculosque pudentes
novit et Arctois si quis de solibus horret
quique bibit Gangen aut nigrum occasibus intrat

Oceanum et si quos incerto litore Syrtes
destituunt. Ne perge queri casusque priorum
adnumerare tibi ; nostro quoque sanguine multum
erravit pietas, nec culpa nepotibus obstat.
Tu modo dissimilis rebus mereare secundis
excusare tuos. Sed jam temone supino
languet Hyperboreae glacialis portitor Ursae.
Fundite vina focis, servatoremque parentum
Letoiden votis iterumque iterumque canamus.
Phoebe parens, seu te Lyciae Pataraea nivosis
exercent dumeta jugis, seu rore pudico
Castaliae flavos amor est tibi mergere crines,
seu Trojam Thymbraeus habes, ubi fama volentem
ingratis Phrygios umeris subiisse molares,
seu juvat Aegaeum feriens Latonius umbra
Cynthus et adsiduam pelago non quaerere Delon :
tela tibi longeque feros lentandus in hostes
arcus, et aetherii dono cessere parentis
aeternum florere genas ; tu doctus iniquas
Parcarum praenosse manus fatumque quod ultra est
et summo placitura Jovi, quis letifer annus,
bella quibus populis, quae mutent sceptra cometae ;
tu Phryga summittis citharae, tu matris honori
terrigenam Tityon Stygiis extendis harenis ;
te viridis Python Thebanaque mater ovantem
horruit in pharetris, ultrix tibi torva Megaera
jejunum Phlegyan subter cava saxa jacentem
aeterno premit accubitu dapibusque profanis
instimulat, sed mixta famem fastidia vincunt.
Adsis, o memor hospitii, Junoniaque arva
dexter ames, seu te roseum Titana vocari
gentis Achaemeniae ritu, seu praestat Osirim
frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
indignata sequi torquentem cornua Mithram."

LIBER II

T2 Interea gelidis Maia satus aliger umbris
jussa gerens magni remeat Jovis ; undique pigrae
ire vetant nubes et turbidus implicat aer,
nec Zephyri rapuere gradum, sed foeda silentis
aura poli. Styx inde novem circumflua campis,
hinc objecta vias torrentum incendia claudunt.
Pone senex trepida succedit Laius umbra
vulnere tardus adhuc ; capulo nam largius illi
transabiit animam cognatis ictibus ensis
impius et primas Furiarum pertulit iras ;
it tamen et medica firmat vestigia virga.
Tum steriles luci possessaque manibus arva
et ferrugineum nemus adstupet, ipsaque Tellus
miratur patuisse retro, nec livida tabes
invidiae functis quamquam et jam lumine cassis
defuit. Unus ibi ante alios, cui laeva voluntas
semper et ad superos (hinc et gravis exitus aevi)
insultare malis rebusque aegrescere laetis,
"Vade", ait, "o felix, quoscumque vocaris in usus,
seu Jovis imperio, seu major adegit Erinys

ire diem contra, seu te furiata sacerdos
Thessalis arcano jubet emigrare sepulcro,
heu dulces visure polos solemque relictum
et virides terras et puros fontibus amnes,
tristior has iterum tamen intrature tenebras."
Illos, ut caeco recubans in limine sensit
Cerberus, atque omnes capitum subrexit hiatus,
saevus et intranti populo ; jam nigra tumebat
colla minax, jam sparsa solo turbaverat ossa
ni deus horrentem Lethaeo vimine mulcens
ferrea tergemino domuisset lumina somno.
Est locus (Inachiae dixerunt Taenara gentes)
qua formidatum Maleae spumantis in auras
it caput et nullos admittit culmine visus.
Stat sublimis apex ventosque imbresque serenus
despicit et tantum fessis insiditur astris.
[Illic exhausti posuere cubilia venti,
fulminibusque iter est ; medium cava nubila montis
insumpsere latus, summos nec praepetis alae
plausus adit colles nec rauca tonitrua pulsant.]
Ast ubi prona dies, longos super aequora fines
exigit atque ingens medio natat umbra profundo.
Interiore sinu frangentia litora curvat
Taenaros, expositos non audax scandere fluctus.
Illic Aegaeo Neptunus gurgite fessos
in portum deducit equos, prior haurit harenas
ungula, postremi solvuntur in aequora pisces.
Hoc, ut fama, loco pallentes devius umbras
trames agit nigrique Jovis vacua atria ditat
mortibus. Arcadii perhibent si vera coloni,
stridor ibi et gemitus poenarum, atroque tumultu
fervet ager ; saepe Eumenidum vocesque manusque
in medium sonuere diem, Letique triformis
janitor agricolas campis auditus abegit.
Hac et tunc fusca volucer deus obsitus umbra
exilit ad superos, infernaque nubila vultu
discutit et vivis adflatibus ora serenat.
Inde per Arcturum mediaeque silentia Lunae
arva super populosque meat. Sopor obvius illi
Noctis agebat equos, trepidusque adsurgit honori
numinis et recto decedit limite caeli.
Inferior volat umbra deo, praereptaque noscit
sidera principiumque sui ; jamque ardua Cirrhae
pollutamque suo despectat Phocida busto.
Ventum erat ad Thebas ; gemuit prope limina nati
Laius et notos cunctatus inire penates.
Ut vero et celsis suamet juga nixa columnis
vidit et infectos etiamnum sanguine currus,
paene retro turbatus abit : nec summa Tonantis
jussa nec Arcadiae retinent spiramina virgae.
Et tunc forte dies noto signata Tonantis
fulmine, praerepti cum te, tener Euhie, partus
transmisere patri. Tyriis ea causa colonis
insomnem ludo certatim educere noctem
suaserat ; effusi passim per tecta, per agros,
serta inter vacuosque mero crateras anhelum
proflabant sub luce deum ; tunc plurima buxus
aeraque taurinos sonitu vincentia pulsus ;

ipse etiam gaudens nemorosa per avia sanas
impulerat matres Baccho meliore Cithaeron :
qualia per Rhodopen rabido convivia coetu
Bistones aut mediae ponunt convallibus Ossae ;
illis semianimum pecus excussaeque leonum
ore dapes et lacte novo domuisse cruorem
luxus ; at Ogygii si quando adflavit Iacchi
saevus odor, tunc saxa manu, tunc pocula pulchrum
spargere et inmerito sociorum sanguine fuso
instaurare diem festasque reponere mensas.
Nox ea cum tacita volucer Cyllenius aura
regis Echionii stratis adlapsus, ubi ingens
fuderat Assyriis extructa tapetibus alto
membra toro. Pro gnara nihil mortalia fati
corda sui ! Capit ille dapes, habet ille soporem.
Tunc senior quae jussus agit ; neu falsa videri
noctis imago queat, longaevi vatis opacos
Tiresiae vultus vocemque et vellera nota
induitur. Mansere comae propexaque mento
canities pallorque suus, sed falsa cucurrit
infula per crines, glaucaeque innexus olivae
vittarum provenit honos ; dehinc tangere ramo
pectora et has visus fatorum expromere voces :
"Non somni tibi tempus, iners, qui nocte sub alta,
germani secure, jaces ; ingentia dudum
acta vocant rerumque graves, ignave, paratus.
Tu, veluti magnum si jam tollentibus Austris
Ionium nigra jaceat sub nube magister
inmemor armorum versantisque aequora clavi,
cunctaris. Jamque ille novis (scit Fama) superbit
conubiis viresque parat, quis regna capessat,
quis neget, inque tua senium sibi destinat aula.
Dant animos socer augurio fatalis Adrastus
dotalesque Argi, nec non in foedera vitae
pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.
Hinc tumor et longus fratri promitteris exul.
Ipse deum genitor tibi me miseratus ab alto
mittit : habe Thebas, caecumque cupidine regni
ausurumque eadem, germanum expelle, nec ultra
fraternos inhiantem obitus sine fidere coeptis
fraudibus aut Cadmo dominas inferre Mycenas."
Dixit, et abscedens (etenim jam pallida turbant
sidera lucis equi) ramos ac vellera fronti
deripuit, confessus avum, dirique nepotis
incubuit stratis ; jugulum mox caede patentem
nudat et undanti perfundit vulnere somnum.
Illi rupta quies, attollit membra toroque
erigitur plenus monstris, vanumque cruorem
excutiens simul horret avum fratremque requirit.
Qualis ubi audito venantum murmure tigris
horruit in maculas somnosque excussit inertes,
bella cupit laxatque genas et temperat ungues,
mox ruit in turmas natisque alimenta cruentis
spirantem fert ore virum : sic excitus ira
ductor in absentem consumit proelia fratrem.
Et jam Mygdoniis elata cubilibus alto
impulerat caelo gelidas Aurora tenebras,
rorantes excussa comas multumque sequenti

sole rubens ; illi roseus per nubila seras
advertit flammas alienumque aethera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
impleat atque ipsi radios vetet esse sorori,
cum senior Talaionides nec longa morati
Dircaeusque gradum pariterque Acheloius heros
corripuere toris. Illos post verbera fessos
exceptamque hiemem cornu perfuderat omni
Somnus ; at Inachio tenuis sub pectore regi
tracta quies, dum mente deos inceptaque versat
hospitia, et quae sint generis ascita repertis
fata movet. Postquam mediis in sedibus aulae
congressi inque vicem dextras junxere locumque,
quo serere arcanas aptum atque evolvere curas,
insidunt, prior his dubios compellat Adrastus :
"Egregii juvenum, quos non sine numine regnis
invexit nox atra meis, quibus ipse per imbres
fulminibus mixtos intempestumque Tonantem
has meus usque domos vestigia fecit Apollo,
non equidem obscurum vobis plebique Pelasgae
esse rear, quantis conubia nostra procorum
turba petant studiis ; geminae mihi namque, nepotum
laeta fides, aequo pubescunt sidere natae.
Quantus honos, quantusque pudor (ne credite patri)
et super hesternas licuit cognoscere mensas.
Has tumidi solio et late dominantibus armis
optavere viri (longum enumerare Pheraeos
Oebaliosque duces) et Achaea per oppida matres
spem generis, nec plura tuus despexerat Oeneus
foedera Pisaeisque socer metuendus habenis.
Sed mihi nec Sparta genitos nec ab Elide missos
jungere fas generos : vobis hic sanguis et aulae
cura meae longo promittitur ordine fati.
Di bene, quod tales stirpemque animosque venitis,
ut responsa juvent : hic durae tempore noctis
partus honos, haec illa venit post verbera merces."
Audierant, fixosque oculos per mutua paulum
ora tenent, visique inter sese ordine fandi
cedere. Sed cunctis Tydeus audentior actis
incipit : "O quam te parcum in praeconia famae
mens agitat matura tuae, quantumque ferentem
fortunam virtute domas ! Cui cedat Adrastus
imperiis ? Quis te solio Sicyonis avitae
excitum infrenos componere legibus Argos
nesciat ? Atque utinam his manibus permittere gentes,
Juppiter aeque, velis, quas Doricus adligat undis
Isthmos et alterno quas margine summovet infra !
Non fugeret diras lux intercisa Mycenas,
saeva nec Eleae gemerent certamina valles
Eumenidesque (aliis aliae sub regibus et quae
tu potior, Thebane, queri) : nos ergo volentes
expositique animis." Sic interfatus et alter
subicit : "Anne aliquis soceros accedere tales
abnuat ? Exulibus quamquam patriaque fugatis
nondum laeta Venus, tamen omnis corde resedit
tristitia, adfixique animo cessere dolores.
Nec minus haec laeti trahimus solacia, quam si
praecipiti convulsa Noto prospectet amicam

puppis humum. Juvat ingressos felicia regni
omina quod superest fati vitaeque laborum
fortuna transire tua." Nec plura morati
consurgunt, dictis impensius aggerat omne
promissum Inachius pater, auxilioque futurum
et patriis spondet reduces inducere regnis.
Ergo alacres Argi, fuso rumore per urbem
advenisse duci generos primisque hymenaeis
egregiam Argian nec formae laude secundam
Deipylen tumida jam virginitate jugari,
gaudia mente parant ; socias it Fama per urbes
finitimisque agitatur agris procul usque Lycaeos
Partheniosque super saltus Ephyraeaque rura,
nec minus Ogygias eadem dea turbida Thebas
insilit. Haec totis perfundit moenia pennis
Labdaciumque ducem praemissae consona nocti
territat ; hospitia et thalamos et foedera regni
permixtumque genus (quae tanta licentia monstro,
quis furor ?) Et jam bella canit. Diffuderat Argos
expectata dies : laeto regalia coetu
atria complentur, species est cernere avorum
comminus et vivis certantia vultibus aera.
Tantum ausae perferre manus ! Pater ipse bicornis
in laevum prona nixus sedet Inachus urna ;
hunc tegit Iasiusque senex placidusque Phoroneus,
et bellator Abas indignatusque Tonantem
Acrisius nodoque ferens caput ense Coroebus,
torvaque jam Danai facinus meditantis imago ;
exin mille duces. Foribus cum inmissa superbis
unda fremit vulgi, procerum manus omnis et alto
quis propior de rege gradus stant ordine primi.
Interior sacris calet et sonat aula tumultu
femineo ; casta matrem cinxere corona
Argolides, pars virginibus circum undique fusae
foedera conciliant nova solanturque timorem.
Ibant insignes vultuque habituque verendo
candida purpureum fusae super ora pudorem
dejectaeque genas ; tacite subit ille supremus
virginitatis amor, primaeque modestia culpae
confundit vultus ; tunc ora rigantur honestis
imbribus, et teneros lacrimae juvere parentes.
Non secus ac supero pariter si cardine lapsae
Pallas et asperior Phoebi soror, utraque telis,
utraque torva genis flavoque in vertice nodo,
illa suas Cyntho comites agat, haec Aracyntho ;
tunc, si fas oculis, non umquam longa tuendo
expedias, cui major honos, cui gratior, aut plus
de Jove, mutatosque velint transsumere cultus,
et Pallas deceat pharetras et Delia cristas.
Certant laetitia superosque in vota fatigant
Inachidae, quae cuique domus sacrique facultas.
Hi fibris animaque litant, hi caespite nudo,
nec minus auditi, si mens accepta, merentur
ture deos, fractisque obtendunt limina silvis.
Ecce metu subito (Lachesis sic dura jubebat)
impulsae mentes, excussaque gaudia patri
et turbata dies. Innuptam limine adibant
Pallada, Monychiis cui non Argiva per urbes

posthabita est Larisa jugis : hic more parentum
Iasides, thalamis ubi casta adolesceret aetas,
virgineas libare comas primosque solebant
excusare toros. Celsam subeuntibus arcem
in gradibus summi delapsus culmine templi,
Arcados Euhippi spolium, cadit aereus orbis,
praemissasque faces, festum nubentibus ignem,
obruit, eque adytis simul exaudita remotis
nondum ausos firmare gradum tuba terruit ingens.
In regem conversi omnes formidine prima,
mox audisse negant ; cunctos tamen omina rerum
dira movent, variisque metum sermonibus augent.
Nec mirum : nam tu infaustos donante marito
ornatus, Argia, geris dirumque monile
Harmoniae. Longa est series, sed nota malorum
persequar, unde novis tam saeva potentia donis.
Lemnius haec, ut prisca fides, Mavortia longum
furta dolens, capto postquam nil obstat amori
poena nec ultrices castigavere catenae,
Harmoniae dotale decus sub luce jugali
struxerat. Hoc, docti quamquam majora, laborant
Cyclopes, notique operum Telchines amica
certatim juvere manu ; sed plurimus ipsi
sudor. Ibi arcano florentes igne zmaragdos
cingit et infaustas percussum adamanta figuras
Gorgoneosque orbes Siculaque incude relictos
fulminis extremi cineres viridumque draconum
lucentes a fronte jubas ; hic flebile germen
Hesperidum et dirum Phrixei velleris aurum ;
tum varias pestes raptumque interplicat atro
Tisiphones de crine ducem, et quae pessima ceston
vis probat ; haec circum spumis lunaribus unguit
callidus atque hilari perfundit cuncta veneno.
Non hoc Pasithea blandarum prima sororum,
non Decor Idaliusque puer, sed Luctus et Irae
et Dolor et tota pressit Discordia dextra.
Prima fides operi, Cadmum comitata jacentem
Harmonia versis in sibila dira querelis
Illyricos longo sulcavit pectore campos.
Improba mox Semele vix dona nocentia collo
induit, et fallax intravit limina Juno.
Teque etiam, infelix, perhibent, Iocasta, decorum
possedisse nefas ; vultus hac laude colebas,
heu quibus, heu, placitura toris ! Post longior ordo.
Tunc donis Argia nitet vilesque sororis
ornatus sacro praeculta supervenit auro.
Viderat hoc conjunx perituri vatis et aras
ante omnes epulasque trucem secreta coquebat
invidiam, saevis detur si quando potiri
cultibus, heu nihil auguriis adjuta propinquis.
Quos optat gemitus, quantas cupit impia clades !
Digna quidem : sed quid miseri decepta mariti
arma, quid insontes nati meruere furores ?
Postquam regales epulas et gaudia vulgi
bisseni clausere dies, Ismenius heros
respicere ad Thebas jamque et sua quaerere regna.
Quippe animum subit illa dies, qua, sorte benigna
fratris, Echionia steterat privatus in aula,

respiciens descisse deos trepidoque tumultu
dilapsos comites, nudum latus omne fugamque
fortunae. Namque una soror producere tristes
exulis ausa vias, etiam hanc in limine primo
liquerat et magna lacrimas incluserat ira.
Tunc quos excedens hilares, quis cultus iniqui
praecipuus ducis, et profugo quos ipse notarat
ingemuisse sibi per noctem ac luce sub omni
digerit ; exedere animum dolor iraque demens
et, qua non gravior mortalibus addita curis,
spes, ubi longa venit. Talem sub pectore nubem
consilii volvens Dircen Cadmique negatas
apparat ire domos. Veluti dux taurus amata
valle carens, pulsum solito quem gramine victor
jussit ab erepta longe mugire juvenca,
cum profugo placuere tori cervixque recepto
sanguine magna redit fractaeque in pectora quercus,
bella cupit pastusque et capta armenta reposcit
jam pede, jam cornu melior (pavet ipse reversum
victor, et attoniti vix agnovere magistri) :
non alias tacita juvenis Teumesius iras
mente acuit. Sed fida vias arcanaque conjunx
senserat ; utque toris primo complexa jacebat
aurorae pallore virum, "Quos, callide, motus
quamve fugam moliris ? ", ait, "nil transit amantes.
Sentio, pervigiles acuunt suspiria questus,
numquam in pace sopor. Quotiens haec ora natare
fletibus et magnas latrantia pectora curas
admota deprendo manu ! Nil foedere rupto
conubiisve super moveor viduaque juventa,
etsi crudus amor necdum post flammea toti
intepuere tori : tua me, properabo fateri
angit, amate, salus. Tune incomitatus, inermis
regna petes ? Poterisque tuis decedere Thebis
si neget ? Atque illum sollers deprendere semper
Fama duces tumidum narrat raptoque superbum
difficilemque tibi : necdum consumpserat annum !
Me quoque nunc vates, nunc exta minantia divos
aut avium lapsus aut turbida noctis imago
terret et a, memini, numquam mihi falsa per umbras
Juno venit. Quo tendis iter ? Ni conscius ardor
ducit et ad Thebas melior socer." Hic breve tandem
risit Echionius juvenis tenerumque dolorem
conjugis amplexu solatus et oscula maestis
tempestiva genis posuit lacrimasque repressit :
"Solve metus animo, dabitur, mihi crede, merentum
consiliis tranquilla dies ; te fortior annis
nondum cura decet. Sciat haec Saturnius olim
fata parens, oculosque polo demittere si quos
Justitia et rectum terris defendere curat.
Fors aderit lux illa tibi, qua moenia cernes
conjugis et geminas ibis regina per urbes."
Sic ait, et caro raptim se limine profert.
Tydea jam socium coeptis, jam pectore fido
aequantem curas (tantus post jurgia mentes
vinxit amor) socerumque adfatur tristis Adrastum.
Fit mora consilio, cum multa moventibus una
jam potior cunctis sedit sententia, fratris

pertemptare fidem tutosque in regna precando
explorare aditus. Audax ea munera Tydeus
sponte subit ; nec non et te, fortissime gentis
Aetolum, multum lacrimis conata morari
Deipyle, sed jussa patris tutique regressus
legato justaeque preces vicere sororis.
Jamque emensus iter silvis ac litore durum,
qua Lernaea palus, ambustaque sontibus alte
intepet hydra vadis, et qua vix carmine raro
longa sonat Nemea nondum pastoribus ausis,
qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros
Sisyphiique sedent portus irataque terrae
curva Palaemonio secluditur unda Lechaeo.
Hinc praetervectus Nisum et te, mitis Eleusin,
laevus abit, jamque arva gradu Teumesia et arces
intrat Agenoreas ; ibi durum Eteoclea cernit
sublimem solio saeptumque horrentibus armis.
Jura ferus populo trans legem ac tempora regni
jam fratris de parte dabat ; sedet omne paratus
in facinus queriturque fidem tam sero reposci.
Constitit in mediis (ramus manifestat olivae
legatum) causasque viae nomenque rogatus
edidit ; utque rudis fandi pronusque calori
semper erat, justis miscens tamen aspera coepit :
"Si tibi plana fides et dicti cura maneret
foederis, ad fratrem completo justius anno
legatos hinc ire fuit teque ordine certo
fortunam exuere et laetum descendere regno,
ut vagus ille diu passusque haud digna per urbes
ignotas pactae tandem succederet aulae.
Sed quia dulcis amor regni blandumque potestas,
posceris : astriferum jam velox circulus orbem
torsit et amissae redierunt montibus umbrae,
ex quo frater inops ignota per oppida tristes
exul agit casus ; et te jam tempus aperto
sub Jove ferre dies terrenaque frigora membris
ducere et externos summissum ambire penates.
Pone modum laetis ; satis ostro dives et auro
conspicuus tenuem germani pauperis annum
risisti ; moneo, regnorum gaudia temet
dedoceas patiensque fugae mereare reverti."
Dixerat. Ast illi tacito sub pectore dudum
ignea corda fremunt, jacto velut aspera saxo
comminus erigitur serpens, cui subter inanes
longa sitis latebras totumque agitata per artus
convocat in fauces et squamea colla venenum :
"Cognita si dubiis fratris mihi jurgia signis
ante forent nec clara odiorum arcana paterent,
sufficeret vel sola fides, qua torvus et illum
mente gerens (ceu saepta novus jam moenia laxet
fossor et hostiles inimicent classica turmas)
praefuris. In medios si comminus orsa tulisses
Bistonas aut refugo pallentes sole Gelonos,
parcior eloquio et medii reverentior aequi
inciperes. Neque te furibundae crimine mentis
arguerim : mandata refers. Nunc omnia quando
plena minis, nec sceptra fide nec pace sequestra
poscitis, et propior capulo manus, haec mea regi

Argolico, nondum aequa tuis, vice dicta reporta :
quae sors justa mihi, quae non indebitus annis
sceptra dicavit honos, teneo longumque tenebo :
te penes Inachiae dotalis regia dono
conjugis et Danaae (quid enim majoribus actis
invideam ?) cumulentur opes, felicibus Argos
auspiciis Lernamque regas. Nos horrida Dirces
pascua et Euboicis artatas fluctibus oras,
non indignati miserum dixisse parentem
Oedipoden : tibi larga (Pelops et Tantalus auctor !)
nobilitas, propiorque fluat de sanguine juncto
Juppiter. Anne feret luxu consueta paterno
hunc regina larem ? Nostrae cui jure sorores
anxia pensa trahant, longo quam sordida luctu
mater et ex imis auditus forte tenebris
offendat sacer ille senex ! Jam pectora vulgi
adsuevere jugo : pudet heu ! plebisque patrumque
ne totiens incerta ferant mutentque gementes
imperia et dubio pigeat parere tyranno !
Non parcit populis regnum breve ; respice, quantus
horror et attoniti nostro in discrimine cives !
Hosne ego, quis certa est sub te duce poena, relinquam ?
Iratus, germane, venis. Fac velle : nec ipsi
si modo notus amor meritique est gratia, patres
reddere regna sinent." Non ultra passus et orsa
injecit mediis sermonibus obvia : "Reddes,"
ingeminat, "reddes ; non si te ferreus agger
ambiat aut triplices alio tibi carmine muros
Amphion auditus agat, nil tela nec ignes
obstiterint quin ausa luas nostrisque sub armis
captivo moribundus humum diademate pulses.
Tu merito ; ast horum miseret, quos sanguine viles
conjugibus natisque infanda ad proelia raptos
proicis excidio, bone rex. O quanta Cithaeron
funera sanguineusque vadis, Ismene, rotabis !
Haec pietas, haec magna fides ! Nec crimina gentis
mira equidem duco : sic primus sanguinis auctor
incestique patrum thalami ; sed fallit origo :
Oedipodis tu solus eras, haec praemia morum
ac sceleris, violente, feres ! Nos poscimus annum !
Sed moror." Haec audax etiamnum in limine retro
vociferans jam tunc impulsa per agmina praeceps
evolat. Oeneae vindex sic ille Dianae
erectus saetis et aduncae fulmine malae,
cum premeret Pelopea phalanx, saxa obvia volvens
fractaque perfossis arbusta Acheloia ripis,
jam Telamona solo, jam stratum Ixiona linquens
te, Meleagre, subit ; ibi demum cuspide lata
haesit et obnixo ferrum laxavit in armo.
Talis adhuc trepidum linquit Calydonius heros
concilium infrendens, ipsi ceu regna negentur,
festinatque vias ramumque precantis olivae
abicit. Attonitae tectorum e limine summo
aspectant matres, saevoque infanda precantur
Oenidae tacitoque simul sub pectore regi.
Nec piger ingenio scelerum fraudisque nefandae
rector eget. Juvenum fidos, lectissima bello
corpora, nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens

sollicitat dictis, nocturnaque proelia saevus
instruit, et (sanctum populis per saecula nomen)
legatum insidiis tacitoque invadere ferro
(quid regnis non vile ?) cupit. Quas quaereret artes
si fratrem, Fortuna, dares ! O caeca nocentum
consilia ! O semper timidum scelus ! Exit in unum
plebs ferro jurata caput : ceu castra subire
apparet aut celsum crebris impulsibus urbis
inclinare latus, densi sic agmine facto
quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
Macte animi, tantis dignus qui crederis armis !
Fert via per dumos propior, qua calle latenti
praecelerant densaeque legunt compendia silvae.
Lecta dolis sedes : gemini procul urbe malignis
faucibus urguentur colles, quos umbra superni
montis et incurvis claudunt juga frondea silvis
(insidias natura loco caecamque latendi
struxit opem) mediasque arte secat aspera rupes
semita, quam subter campi devexaque latis
arva jacent spatiis. Contra importuna crepido,
Oedipodioniae domus alitis ; hic fera quondam
pallentes erecta genas suffusaque tabo
lumina, concretis infando sanguine plumis
reliquias amplexa virum semesaque nudis
pectoribus stetit ossa premens visuque trementi
conlustrat campos, si quis concurrere dictis
hospes inexplicitis aut comminus ire viator
audeat et dirae commercia jungere linguae ;
nec mora, quin acuens exertos protinus ungues
liventesque manus fractosque in vulnere dentes
terribili applausu circum hospita surgeret ora ;
et latuere doli, donec de rupe cruenta
(heu simili deprensa viro !) cessantibus alis
tristis inexpletam scopulis adfligeret alvum.
Monstrat silva nefas : horrent vicina juvenci
gramina, damnatis avidum pecus abstinet herbis.
Non Dryadum placet umbra choris, non commoda sacris
Faunorum, diraeque etiam fugere volucres
prodigiale nemus. Tacitis huc gressibus acti
deveniunt peritura cohors, hostemque superbum
adnixi jaculis et humi posita arma tenentes
expectant, densaque nemus statione coronant.
Coeperat umenti Phoebum subtexere palla
Nox et caeruleam terris infuderat umbram.
Ille propinquabat silvis et ab aggere celso
scuta virum galeasque videt rutilare comantes,
qua laxant rami nemus adversaque sub umbra
flammeus aeratis lunae tremor errat in armis.
Obstipuit visis, ibat tamen, horrida tantum
spicula et inclusum capulo tenus admovet ensem,
ac prior : "Unde, viri, quidve occultatis in armis ? "
non humili terrore rogat. Nec reddita contra
vox, fidamque negant suspecta silentia pacem.
Ecce autem vasto Cthonii contorta lacerto,
quo duce freta cohors, fuscas intervolat auras
hasta ; sed audenti deus et fortuna recessit.
Per tamen Olenii tegimen suis atraque saetis
terga super laevos umeros vicina cruori

effugit et viduo jugulum ferit inrita ligno.
Tunc horrere comae sanguisque in corda gelari.
Huc ferus atque illuc animum pallentiaque ira
ora ferens (nec tanta putat sibi bella parari) :
"Ferte gradum contra campoque erumpite aperto !
Quis timor audendi, quae tanta ignavia ? Solus,
solus in arma voco." Neque in his mora ; quos ubi plures,
quam ratus, innumeris videt excursare latebris,
hos deire jugis, illos e vallibus imis
crescere, nec paucos campo, totumque sub armis
conlucere iter, ut clausas indagine profert
in medium vox prima feras, quae sola medendi
turbata ratione via est, petit ardua dirae
Sphingos et abscisis infringens cautibus uncas
exuperat juga dura manus, scopuloque potitus
unde procul tergo metus et via prona nocendi,
saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
vertere humo et muris valeant inferre juvenci,
rupibus avellit ; dein toto sanguine nixus
sustinet, inmanem quaerens librare ruinam,
qualis in adversos Lapithas erexit inanem
magnanimus cratera Pholus. Stupet obvia leto
turba superstantem atque emissi turbine montis
obruitur ; simul ora virum, simul arma manusque
fractaque commixto sederunt pectora ferro.
Quattuor hic adeo disjecti mole sub una
congemuere, fuga tremefactum protinus agmen
excutitur coeptis. Neque enim temnenda jacebant
funera : fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
aequabat virtus, Martisque e semine Theron
terrigenas confisus avos, nec vertere cuiquam
frena secundus Halys, sed tunc pedes occubat arvis,
Pentheumque trahens nondum te Phaedimus aequo,
Bacche, genus. Quorum ut subitis exterrita fatis
agmina turbatam vidit laxare catervam,
quae duo sola manu gestans adclinia monti
fixerat, intorquet jacula et fugientibus addit.
Mox in plana libens, nodo ne pectore tela
inciderent, saltu praeceps defertur et orbem,
quem procul oppresso vidit Therone volutum,
corripuit, tergoque et vertice tegmina nota
saeptus et hostili propugnans pectora parma
constitit. Inde iterum densi glomerantur in unum
Ogygidae firmantque gradum ; trahit ocius ensem
Bistonium Tydeus, Mavortia munera magni
Oeneos, et partes pariter divisus in omnes
hos obit atque illos ferroque micantia tela
decutit ; impeditant numero seque ipsa vicissim
arma premunt, nec vis conatibus ulla, sed ipsae
in socios errare manus et corpora turba
involvi prolapsa sua ; manet ille ruentes
angustus telis et inexpugnabilis obstat.
Non aliter Getica si fas est credere Phlegrae
armatum inmensus Briareus stetit aethera contra,
hinc Phoebi pharetras, hinc torvae Pallados angues,
inde Pelethroniam praefixa cuspide pinum
Martis, at hinc lasso mutata Pyracmone temnens
fulmina, cum toto nequiquam obsessus Olympo

tot queritur cessare manus : non segnior ardet
huc illuc clipeum objectans, seque ipse recedens
circuit ; interdum trepidis occurrit et instat
spicula devellens, clipeo quae plurima toto
fixa tremunt armantque virum ; saepe aspera passus
vulnera, sed nullum vitae in secreta receptum
nec mortem sperare valet. Rotat ipse furentem
Deilochum, comitemque illi jubet ire sub umbras
Phegea sublata minitantem bella securi
Dircaeumque Gyan et Echionium Lycophonten.
Jam trepidi sese quaerunt numerantque, nec idem
caedis amor, tantamque dolent rarescere turbam.
Ecce Chromis Tyrii demissus origine Cadmi
(hunc utero quondam Dryope Phoenissa gravato
rapta repente choris onerisque oblita ferebat,
dumque trahit prensis taurum tibi cornibus, Euhan,
procidit impulsus nimiis conatibus infans)
tunc audax jaculis et capti pelle leonis
pinea nodosae quassabat robora clavae
increpitans : "Unusne, viri, tot caedibus, unus
ibit ovans Argos ? Vix credet fama reverso !
Heu socii, nullaene manus, nulla arma valebunt ?
Haec regi promissa, Cydon, haec, Lampe, dabamus ? "
Dum clamat, subit ore cavo Teumesia cornus,
nec prohibent fauces ; atque illi voce repleta
intercepta natat prorupto in sanguine lingua.
Stabat adhuc, donec transmissa morte per artus
labitur inmorsaque cadens obmutuit hasta.
Vos quoque, Thespiadae, cur infitiatus honora
arcuerim fama ? Fratris moribunda levabat
membra solo Periphas (nil indole clarius illa
nec pietate fuit), laeva marcentia colla
sustentans dextraque latus ; singultibus artum
exhaurit thoraca dolor, nec vincla coercent
undantem fletu galeam, cum multa gementi
pone gravis curvas perfringit lancea costas ;
exit et in fratrem cognataque pectora telo
conserit. Ille oculos etiamnum in luce natantes
sistit et aspecta germani morte resolvit.
At cui vita recens et adhuc in vulnere vires
"hos tibi complexus, haec dent", ait, "oscula nati."
Procubuere pares fatis, miserabile votum
mortis, et alterna clauserunt lumina dextra.
Protinus idem ultro jaculo parmaque Menoeten
proterrebat agens trepidis vestigia retro
passibus urguentem, donec defecit iniqua
lapsus humo, pariterque manus distractus in ambas
orat et a jugulo nitentem sustinet hastam :
"Parce per has stellis interlabentibus umbras,
per superos noctemque tuam ; sine tristia Thebis
nuntius acta feram vulgique per ora paventis
contempto te rege canam : sic inrita nobis
tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
pectus, et optanti victor reveharis amico."
Dixerat. Ille nihil vultum mutatus "inanes
perdis", ait, "lacrimas ; et tu (ni fallor) iniquo
pollicitus mea colla duci : nunc arma diemque
proice ; quid timidae sequeris compendia vitae ?

Bella manent." Simul haec et crassum sanguine telum
jam redit ; ille super dictis infensus amaris
prosequitur victos : "Non haec trieterica vobis
nox patrio de more venit, non orgia Cadmi
cernitis aut avidas Bacchum scelerare parentes.
Nebridas et fragiles thyrsos portare putastis
imbellem ad sonitum maribusque incognita veris
foeda Celaenaea committere proelia buxo ?
Hic aliae caedes, alius furor ; ite sub umbras,
o timidi paucique ! " Haec intonat ; ast tamen illi
membra negant, lassusque ferit praecordia sanguis.
Jam sublata manus cassos defertur in ictus,
tardatique gradus, clipeum nec sustinet umbo
mutatum spoliis ; gelidus cadit imber anhelo
pectore, tum crines ardentiaque ora cruentis
roribus et taetra morientum aspergine manant :
ut leo, qui campis longe custode fugato
Massylas depastus oves, ubi sanguine multo
luxuriata fames cervixque et tabe gravatae
consedere jubae, mediis in caedibus astat
aeger, hians, victusque cibis ; nec jam amplius irae
crudescunt : tantum vacuis ferit aera malis
molliaque ejecta delambit vellera lingua.
Ille etiam Thebas spoliis et sanguine plenus
isset et attonitis sese populoque ducique
ostentasset ovans, ni tu, Tritonia virgo,
flagrantem multaque operis caligine plenum
consilio dignata virum : "Sate gente superbi
Oeneos, absentes cui dudum vincere Thebas
adnuimus, jam pone modum nimiumque secundis
parce deis : huic una fides optanda labori.
Fortuna satis usus abi." Restabat acerbis
funeribus socioque gregi non sponte superstes
Haemonides (ille haec praeviderat, omina doctus
aeris et nulla deceptus ab alite) Maeon,
nec veritus prohibere ducem, sed fata monentem
privavere fide. Vita miserandus inerti
damnatur ; trepido Tydeus inmitia mandat :
"Quisquis es Aonidum, quem crastina munere nostro
manibus exemptum mediis Aurora videbit,
haec jubeo perferre duci : cinge aggere portas,
tela nova, fragiles aevo circum inspice muros,
praecipue stipare viros densasque memento
multiplicare acies ! Fumantem hunc aspice late
ense meo campum : tales in bella venimus."
Haec ait, et meritae pulchrum tibi, Pallas, honorem
sanguinea de strage parat, praedamque jacentem
comportat gaudens ingentiaque acta recenset.
Quercus erat tenerae jam longum oblita juventae
aggere camporum medio, quam plurimus ambit
frondibus incurvis et crudo robore cortex.
Huic leves galeas perfossaque vulnere crebro
inserit arma ferens, huic truncos ictibus enses
subligat et tractas membris spirantibus hastas.
Corpora tunc atque arma simul cumulata superstans
incipit (oranti nox et juga longa resultant) :
"Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis,
bellipotens, cui torva genis horrore decoro

717 cassis et asperso crudescit sanguine Gorgon,
718 nec magis ardentes Mavors hastataque pugnae
719 impulerit Bellona tubas, huic adnue sacro,
720 seu Pandionio nostras invisere caedes
721 monte venis, sive Aonia devertis Itone
722 laeta choris, seu tu Libyco Tritone repexas
723 lota comas qua te bijugo temone frementem
724 intemeratarum volucer rapit axis equarum,
725 nunc tibi fracta virum spolia informesque dicamus
726 exuvias. At si patriis Parthaonis arvis
727 inferar et reduci pateat mihi Martia Pleuron,
728 aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
729 collibus, Ionias qua despectare procellas
730 dulce sit, et flavo tollens ubi vertice pontum
731 turbidus objectas Achelous Echinadas exit.
732 Hic ego majorum pugnas vultusque tremendos
733 magnanimum effingam regum, figamque superbis
734 arma tholis, quaeque ipse meo quaesita revexi
735 sanguine, quaeque dabis captis, Tritonia, Thebis.
736 Centum ibi virgineis votae Calydonides aris
737 Actaeas tibi rite faces et ab arbore casta
738 nectent purpureas niveo discrimine vittas,
739 pervigilemque focis ignem longaeva sacerdos
740 nutriet, arcanum numquam spretura pudorem.
741 Tu bellis, tu pace feres de more frequentes
742 primitias operum, non indignante Diana."
743 Dixerat, et dulces iter instaurabat ad Argos.

LIBER III

T3 v.1 At non Aoniae moderator perfidus aulae
2 nocte sub ancipiti, quamvis umentibus astris
3 longus ad auroram superet labor, otia somni
4 accipit ; invigilant animo scelerisque parati
5 supplicium exercent curae ; tum plurima versat
6 pessimus in dubiis augur, timor. "Ei mihi" clamat,
7 "Unde morae ? " (Nam prona ratus facilemque tot armis
8 Tydea, nec numero virtutem animumque rependit)
9 "Num regio diversa viae ? Num missus ab Argis
10 subsidio globus ? An sceleris data fama per urbes
11 finitimas ? Paucosne, pater Gradive, manuve
12 legimus indecores ? At enim fortissimus illic
13 et Chromis et Dorylas et nostris turribus aequi
14 Thespiadae totos raperent mihi funditus Argos.
15 Nec tamen ille meis, reor, impenetrabilis armis
16 aere gerens solidoque datos adamante lacertos
17 venerat ; heu segnes, quorum labor haeret in uno,
18 si conserta manus ! " Vario sic turbidus aestu
19 angitur ac sese culpat super omnia, qui non
20 orantem in mediis legatum coetibus ense
21 perculerit foedasque palam satiaverit iras.
22 Jam pudet incepti, jam paenitet. Ac velut ille
23 fluctibus Ioniis Calabrae datus arbiter alno
24 nec rudis undarum (portus sed linquere amicos
25 purior Olenii frustra gradus impulit astri)
26 cum fragor hiberni subitus Jovis, omnia mundi
27 claustra tonant multusque polos inclinat Orion,

ipse quidem malit terras pugnatque reverti,
fert ingens a puppe Notus, tunc arte relicta
ingemit et caecas sequitur jam nescius undas :
talis Agenoreus ductor caeloque morantem
Luciferum et seros maerentibus increpat ortus.
Ecce sub occiduas versae jam Noctis habenas
astrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto,
ima flagellatis, signum lugubre malorum,
ponderibus trepidavit humus, motusque Cithaeron
antiquas dedit ire nives ; tunc visa levari
culmina septenaeque jugo concurrere portae.
Et prope sunt causae : gelido remeabat Eoo
iratus fatis et tristis morte negata
Haemonides ; necdum ora patent, dubiusque notari
signa dabat magnae longe manifesta ruinae
planctuque et gemitu ; lacrimas nam protinus omnes
fuderat. Haud aliter saltu devertitur orbus
pastor ab agrestum nocturna strage luporum,
cujus erile pecus silvis inopinus abegit
imber et hibernae ventosa cacumina lunae :
luce patent caedes ; domino perferre recentes
ipse timet casus, haustaque informis harena
questibus implet agros, stabulique silentia magni
odit et amissos longo ciet ordine tauros.
Illum congestae portarum ad limina matres
ut solum videre (nefas !) nulla agmina circum
magnanimosque duces, nil ausae quaerere tollunt
clamorem, qualis bello supremus apertis
urbibus, aut pelago jam descendente carina.
Ut primum invisi cupido data copia regis :
"Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
infelicem animam, sive haec sententia divum
seu fortuna fuit, seu, quod pudet ira fateri,
vis invicta viri. Vix credo et nuntius : omnes
procubuere, omnes. Noctis vaga lumina testor
et socium manes et te, mala protinus ales,
qua redeo, non hanc lacrimis meruisse nec astu
crudelem veniam atque inhonorae munera lucis.
Sed mihi jussa deum placitoque ignara moveri
Atropos atque olim non haec data janua leti
eripuere necem. Jamque ut mihi prodiga vitae
pectora et extremam nihil horrescentia mortem
aspicias : bellum infandum ominibusque negatam
movisti, funeste, aciem ; dum pellere leges
et consanguineo gliscis regnare superbus
exule, te series orbarum excisa domorum
planctibus adsiduis, te diro horrore volantes
quinquaginta animae circum noctesque diesque
adsilient ; neque enim ipse moror." Jam moverat iras
rex ferus, et tristes ignescunt sanguine vultus.
Inde ultro Phlegyas et non cunctator iniqui
Labdacus (hos regni ferrum penes) ire manuque
proturbare parant. Sed jam nudaverat ensem
magnanimus vates, et nunc trucis ora tyranni,
nunc ferrum aspectans : "Numquam tibi sanguinis hujus
jus erit aut magno feries imperdita Tydeo
pectora ; vado equidem exultans ereptaque fata

insequor et comites feror expectatus ad umbras.
Te superis fratrique..." et jam media orsa loquentis
absciderat plenum capulo latus ; ille dolori
pugnat et ingentem nisu duplicatus in ictum
corruit, extremisque animae singultibus errans
alternus nunc ore venit, nunc vulnere sanguis.
Excussae procerum mentes, turbataque mussant
concilia ; ast illum conjunx fidique parentes
servantem vultus et torvum in morte peracta,
non longum reducem laetati, in tecta ferebant.
Sed ducis infandi rabidae non hactenus irae
stare queunt ; vetat igne rapi, pacemque sepulcri
impius ignaris nequiquam manibus arcet.
Tu tamen egregius fati mentisque nec umquam
(sic dignum est) passure situm, qui comminus ausus
vadere contemptum reges, quaque ampla veniret
libertas, sancire viam : quo carmine dignam,
quo satis ore tuis famam virtutibus addam,
augur amate deis ? Non te caelestia frustra
edocuit lauruque sua dignatus Apollo est,
et nemorum Dodona parens Cirrhaeaque virgo
audebit tacito populos suspendere Phoebo.
Nunc quoque Tartareo multum divisus Averno
Elysias, i, carpe plagas, ubi manibus axis
invius Ogygiis nec sontis iniqua tyranni
jussa valent ; durant habitus et membra cruentis
inviolata feris, nudoque sub axe jacentem
et nemus et tristis volucrum reverentia servat.
At nuptae exanimes puerique aegrique parentes
moenibus effusi per plana, per avia, passim
quisque suas avidi ad lacrimas, miserabile, currunt,
certamen, quos densa gradu comitantur euntes
milia solandi studio, pars visere flagrant
unius acta viri et tantos in nocte labores.
Fervet iter gemitu et plangoribus arva reclamant.
Ut vero infames scopulos silvamque nefandam
perventum, ceu nulla prius lamenta nec atri
manassent imbres, sic ore miserrimus uno
exoritur fragor, aspectuque accensa cruento
turba furit : stat sanguineo discissus amictu
Luctus atrox caesoque invitat pectore matres.
Scrutantur galeas frigentum inventaque monstrant
corpora, prociduae super externosque suosque.
Hae pressant in tabe comas, hae lumina signant
vulneraque alta rigant lacrimis, pars spicula dextra
nequiquam parcente trahunt, pars molliter aptant
bracchia trunca loco et cervicibus ora reponunt.
At vaga per dumos vacuique in pulvere campi
magna parens juvenum, gemini nunc funeris, Ide
squalentem sublata comam liventiaque ora
ungue premens (nec jam infelix miserandaque, verum
terror inest lacrimis) per et arma et corpora passim
canitiem impexam dira tellure volutans
quaerit inops natos omnique in corpore plangit.
Thessalis haud aliter bello gavisa recenti
cui gentile nefas hominem renovare canendo,
multifida attollens antiqua lumina cedro
nocte subit campos versatque in sanguine functum

vulgus et explorat manes, cui plurima busto
imperet ad superos : animarum maesta queruntur
concilia et nigri pater indignatur Averni.
Illi in secessu pariter sub rupe jacebant
felices quos una dies, manus abstulit una,
pervia vulneribus media trabe pectora nexi.
Ut vidit lacrimisque oculi patuere profusis :
"Hosne ego complexus genetrix, haec oscula, nati,
vestra tuor ? Sic vos extremo in fine ligavit
ingenium crudele necis ? Quae vulnera tractem,
quae prius ora premam ? Vosne illa potentia matris,
vos uteri fortuna mei qua tangere divos
rebar et Ogygias titulis anteire parentes ?
At quanto melius dextraque in sorte jugatae,
quis steriles thalami nulloque ululata dolore
respexit Lucina domum ! mihi quippe malorum
causa labor ; sed nec bellorum in luce patenti
conspicui fatis aeternaque gentibus ausi
quaesistis miserae vulnus memorabile matri,
sed mortem obscuram numerosaque funera passi,
heu quantus furto cruor et sine laude jacetis !
Quin ego non dextras miseris complexibus ausim
dividere et tanti consortia rumpere leti :
ite diu fratres indiscretique supremis
ignibus et caros urna confundite manes ! "
nec minus interea digesta strage suorum,
hic Cthonium conjunx, hic mater Penthea clamat
Astyoche, puerique rudes, tua, Phaedime, proles,
amissum didicere patrem, Marpessaque pactum
Phyllea, sanguineumque lavant Acamanta sorores.
Tunc ferro retegunt silvas collisque propinqui
annosum truncant apicem, qui conscius actis
noctis et inspexit gemitus ; ibi grandior aevo
ante rogos, dum quisque suo nequit igne revelli,
concilium infaustum dictis mulcebat Aletes :
"Saepe quidem infelix varioque exercita ludo
fatorum gens nostra fuit, Sidonius ex quo
hospes in Aonios jecit sata ferrea sulcos,
unde novi fetus et formidata colonis
arva suis. Sed nec veteris cum regia Cadmi
fulmineum in cinerem monitis Junonis iniquae
consedit, neque funerea cum laude potitus
infelix Athamas trepido de monte veniret,
semianimem heu laeto referens clamore Learchum,
hic gemitus Thebis, nec tempore clarius illo
Phoenissae sonuere domus, cum lassa furorem
vicit et ad comitum lacrimas expavit Agave.
Una dies similis fato specieque malorum
aequa fuit, qua magniloquos luit impia flatus
Tantalis, innumeris cum circumfusa ruinis
corpora tot raperet terra, tot quaereret ignes.
Talis erat vulgi status, et sic urbe relicta
primaevique senesque et longo examine matres
invidiam planxere deis miseroque tumultu
bina per ingentes stipabant funera portas.
Meque ipsum memini (necdum apta doloribus aetas)
flesse tamen gemituque meos aequasse parentes
illa tamen superi ; nec quod tibi, Delia, castos

prolapsum fontes specula temerare profana
heu dominum insani nihil agnovere Molossi,
deflerim magis, aut verso quod sanguine fluxit
in subitos regina lacus : sic dura Sororum
pensa dabant visumque Jovi. Nunc regis iniqui
ob noxam inmeritos patriae tot culmina cives
exuimus, nec adhuc calcati foederis Argos
fama subit, et jam bellorum extrema dolemus.
Quantus equis quantusque viris in pulvere crasso
sudor ! Io quanti crudele rubebitis amnes !
Viderit haec bello viridis manus : ast ego doner
dum licet igne meo terraque insternar avita ! "
Haec senior, multumque nefas Eteoclis acervat
crudelem infandumque vocans poenasque daturum.
Unde ea libertas ? Juxta illi finis et aetas
tota retro, seraeque decus velit addere morti.
Haec sator astrorum jamdudum e vertice mundi
prospectans primoque imbutas sanguine gentes
Gradivum acciri propere jubet. Ille furentes
Bistonas et Geticas populatus caedibus urbes
turbidus aetherias currus urguebat ad arces
fulmine cristatum galeae jubar armaque in auro
tristia, terrificis monstrorum animata figuris
incutiens : tonat axe polus clipeique cruenta
lux rubet, et solem longe ferit aemulus orbis.
Hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
Juppiter et tota perfusum pectora belli
tempestate videt : "Talis mihi, nate, per Argos,
talis abi, sic ense madens, hac nubilus ira.
Exturbent resides frenos et cuncta perosi
te cupiant, tibi praecipites animasque manusque
devoveant, rape cunctantes et foedera turba,
cui dedimus ; tibi fas ipsos incendere bello
caelicolas pacemque meam. Jam semina pugnae
ipse dedi : remeat portans inmania Tydeus
ausa, ducis scelus et turpes, primordia belli,
insidias fraudesque, suis quas ultus in armis.
Adde fidem. Vos o Superi, meus ordine sanguis,
ne pugnare odiis, neu me temptare precando
certetis : sic Fata mihi nigraeque Sororum
juravere colus : manet haec ab origine mundi
fixa dies bello, populique in proelia nati.
Quodni me veterum poenas sancire malorum
gentibus et diros sinitis punire nepotes
(arcem hanc aeternam mentisque sacraria nostrae
testor et Elysios, etiam mihi numina, fontes)
ipse manu Thebas correptaque moenia fundo
excutiam versasque solo super Inacha tecta
effundam turres aut stagna in caerula verram
imbre superjecto, licet ipsa in turbine rerum
Juno suos colles templumque amplexa laboret."
Dixit et, attoniti jussis (mortalia credas
pectora) sic cuncti vocemque animosque tenebant,
non secus ac longa ventorum pace solutum
aequor et imbelli recubant ubi litora somno,
silvarumque comas et abacto flamine nubes
mulcet iners aestas ; tunc stagna lacusque sonori
detumuere, tacent exusti solibus amnes.

Gaudet ovans jussis et adhuc temone calenti
fervidus in laevum torsit Gradivus habenas.
Jamque iter extremum caelique abrupta tenebat,
cum Venus ante ipsos nulla formidine gressum
figit equos ; cessere retro jam jamque rigentes
suppliciter posuere jubas. Tunc pectora summo
adclinata jugo vultumque obliqua madentem
incipit (interea dominae vestigia juxta
spumantem proni mandunt adamanta jugales) :
"Bella etiam in Thebas, socer o pulcherrime, bella !
ipse paras ferroque tuos abolere nepotes ?
Nec genus Harmoniae nec te conubia caelo
festa nec hae quicquam lacrimae, furibunde, morantur ?
Criminis haec merces ? Hoc fama pudorque relictus,
hoc mihi Lemniacae de te meruere catenae ?
Perge libens ; at non eadem Volcania nobis
obsequia, et laesi servit tamen ira mariti !
Illum ego perpetuis mihi desudare caminis
si jubeam vigilesque operi transmittere noctes,
gaudeat ornatusque novos ipsique laboret
arma tibi ; tu !... sed scopulos et aena precando
flectere corda paro ; solum hoc tamen anxia, solum
obtestor, quid me Tyrio sociare marito
progeniem caram infaustisque dabas hymenaeis,
dum fore praeclaros armis et vivida rebus
pectora vipereo Tyrios de sanguine inactas
demissumque Jovis serie genus ? A ! Mea quanto
Sithonia mallem nupsisset virgo sub Arcto
trans Borean Thracasque tuos. Indigna parumne
pertulimus, divae Veneris quod filia longum
reptat et Illyricas dejectat virus in herbas ?
Nunc gentem inmeritam..." Lacrimas non pertulit ultra
Bellipotens, hastam laeva transumit et alto,
haud mora, desiluit curru, clipeoque receptam
laedit in amplexu dictisque ita mulcet amicis :
"O mihi bellorum requies et sacra voluptas
unaque pax animo ! Soli cui tanta potestas
divorumque hominumque meis occurrere telis
impune et media quamvis in caede frementes
hos adsistere equos, hunc ensem avellere dextrae.
Nec mihi Sidonii genialia foedera Cadmi
nec tua cara fides (ne falsa incessere gaude !)
exciderunt : prius in patrui deus infera mergar
stagna et pallentes agar exarmatus ad umbras.
Sed nunc fatorum monitus mentemque supremi
jussus obire patris (neque enim Vulcania tali
imperio manus apta legi), quo pectore contra
ire Jovem dictasque parem contemnere leges,
cui modo (pro vires !) terras caelumque fretumque
attremere oranti tantosque ex ordine vidi
delituisse deos ? Sed ne mihi corde supremos
concipe, cara, metus ! Quando haec mutare potestas
nulla datur, cum jam Tyriis sub moenibus ambae
bellabunt gentes, adero et socia arma juvabo.
Tunc me sanguineo late defervere campo
res super Argolicas haud sic dejecta videbis ;
hoc mihi jus, nec fata vetant." Sic orsus aperto
flagrantes inmisit equos. Non ocius alti

in terras cadit ira Jovis, si quando nivalem
Othryn et Arctoae gelidum caput institit Ossae
armavitque in nube manum : volat ignea moles
saeva dei mandata ferens, caelumque trisulca
territat omne coma, jamdudum aut ditibus agris
signa dare aut ponto miseros involvere nautas.
Jamque remensus iter fesso Danaeia Tydeus
arva gradu viridisque legit devexa Proshymnae
terribilis visu : stant fulti pulvere crines,
squalidus ex umeris cadit alta in vulnera sudor,
insomnisque oculos rubor excitat, oraque retro
solvit anhela sitis ; mens altum spirat honorem
conscia factorum. Sic nota in pascua taurus
bellator redit, adverso cui colla suoque
sanguine proscissisque natant palearibus armi ;
tunc quoque lassa tumet virtus multumque superbit
pectore despecto ; vacua jacet hostis harena
turpe gemens crudosque vetat sentire labores.
Talis erat ; medias etiam non destitit urbes,
quidquid et Asopon veteresque interjacet Argos,
inflammare odiis, multumque et ubique retexens
legatum sese Graia de gente petendis
isse super regnis profugi Polynicis, at inde
vim, noctem, scelus, arma, dolos, ea foedera passum
regis Echionii, fratri sua jura negari.
Prona fides populis ; deus omnia credere suadet
Armipotens, geminatque acceptos Fama pavores.
Utque introgressus portas (et forte verendus
concilio pater ipse duces cogebat Adrastus)
improvisus adest, jam illinc a postibus aulae
vociferans : "arma, arma viri, tuque optime Lernae
ductor, magnanimum si quis tibi sanguis avorum,
arma para ! Nusquam pietas, non gentibus aequum
fas aut cura Jovis ; melius legatus adissem
Sauromatas rabidos servatoremque cruentum
Bebrycii nemoris. Nec jussa incuso pigetve
officii : juvat isse, juvat, Thebasque nocentes
explorasse manu ; bello me, credite, bello,
ceu turrem validam aut artam compagibus urbem,
delecti insidiis instructique omnibus armis
nocte doloque viri nudum ignarumque locorum
nequiquam clausere ; jacent in sanguine mixti
ante urbem vacuam. Nunc o, nunc tempus in hostes,
dum trepidi exanguesque metu, dum funera portant,
nunc, socer, haec dum non manus excidit ; ipse ego fessus
quinquaginta illis heroum inmanibus umbris
vulneraque ista ferens putri insiccata cruore
protinus ire peto ! " Trepidi de sedibus astant
Inachidae, cunctisque prior Cadmeius heros
accurrit vultum dejectus et "o ego divis
invisus vitaeque nocens haec vulnera cerno
integer ! Hosne mihi reditus, germane, parabas ?
In me haec tela dabas ! Pro vitae foeda cupido !
Infelix, facinus fratri tam grande negavi !
Et nunc vestra quidem maneant in pace quieta
moenia, nec vobis tanti sim causa tumultus
hospes adhuc. Scio (nec me adeo res dextra levavit)
quam durum natis, thalamo quam triste revelli,

quam patria ; non me ullius domus anxia culpet
respectentve truces obliquo limine matres.
Ibo libens certusque mori, licet optima conjunx
auditusque iterum revocet socer ; hunc ego Thebis,
hunc, germane, tibi jugulum et tibi, maxime Tydeu,
debeo." Sic variis pertemptat pectora dictis
obliquatque preces. Commotae questibus irae
et mixtus lacrimis caluit dolor ; omnibus ultro
non juvenum modo, sed gelidis et inertibus aevo
pectoribus mens una subit, viduare penates,
finitimas adhibere manus, jamque ire. Sed altus
consiliis pater imperiique haud flectere molem
inscius : "Ista quidem superis curaeque medenda
linquite, quaeso, meae, nec te germanus inulto
sceptra geret, neque nos avidi promittere bellum.
At nunc egregium tantoque in sanguine ovantem
excipite Oeniden, animosaque pectora laxet
sera quies : nobis dolor haud rationis egebit."
Turbati extemplo comites et pallida conjunx
Tydea circum omnes fessum bellique viaeque
stipantur. Laetus mediis in sedibus aulae
constitit, ingentique exceptus terga columna,
vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
nunc velox ferro, nunc ille tepentibus herbis
mitior, ipse alta seductus mente renarrat
principia irarum, quaeque orsus uterque vicissim,
quis locus insidiis, tacito quae tempora bello,
qui contra quantique duces, ubi maximus illi
sudor, et indicio servatum Maeona tristi
exponit. Cui fida manus proceresque socerque
astupet oranti, Tyriusque incenditur exul.
Solverat Hesperii devexo margine ponti
flagrantes Sol pronus equos rutilamque lavabat
Oceani sub fonte comam, cui turba profundi
Nereos et rapidis accurrunt passibus Horae,
frenaque et auratae textum sublime coronae
deripiunt, laxant calidis umentia loris
pectora ; pars meritos vertunt ad molle jugales
gramen et erecto currum temone supinant.
Nox subiit curasque hominum motusque ferarum
composuit nigroque polos involvit amictu,
illa quidem cunctis, sed non tibi mitis, Adraste,
Labdacioque duci : nam Tydea largus habebat
perfusum magna virtutis imagine somnus.
Et jam noctivagas inter deus armifer umbras
desuper Arcadiae fines Nemeaeaque rura
Taenariumque cacumen Apollineasque Therapnas
armorum tonitru ferit et trepidantia corda
implet amore sui. Comunt Furor Iraque cristas,
frena ministrat equis Pavor armiger. At vigil omni
Fama sono vanos rerum succincta tumultus
antevolat currum flatuque impulsa gementum
alipedum trepidas denso cum murmure plumas
excutit : urguet enim stimulis auriga cruentis
facta, infecta loqui, curruque infestus ab alto
terga comasque deae Scythica pater increpat hasta.
Qualis ubi Aeolio dimissos carcere Ventos
dux prae se Neptunus agit magnoque volentes

incitat Aegaeo ; tristis comitatus eunti
circum lora fremunt Nimbique Hiemesque profundae
Nubilaque et vulso terrarum sordida fundo
Tempestas : dubiae motis radicibus obstant
Cyclades, ipsa tua Mycono Gyaroque revelli,
Dele, times magnique fidem testaris alumni.
Septima jam nitidum terris Aurora deisque
purpureo vehit ore diem, Perseius heros
cum primum arcana senior sese extulit aula,
multa super bello generisque tumentibus amens
incertusque animi daret armis jura novosque
gentibus incuteret stimulos, an frena teneret
irarum et motos capulis adstringeret enses.
Hinc pacis tranquilla movent, atque inde pudori
foeda quies, flectique nova dulcedine pugnae
difficiles populi ; dubio sententia tandem
sera placet, vatum mentes ac provida veri
sacra movere deum. Sollers tibi cura futuri,
Amphiarae, datur, juxtaque Amythaone cretus
jam senior (sed mente viret Phoeboque) Melampus
adsociat passus : dubium cui pronus Apollo
oraque Cirrhaea satiarit largius unda.
Principio fibris pecudumque in sanguine divos
explorant ; jam tum pavidis maculosa bidentum
corda negant diraque nefas minitantia vena.
Ire tamen vacuoque sedet petere omina caelo.
Mons erat audaci seductus in aethera dorso
(nomine Lernaei memorant Aphesanta coloni)
gentibus Argolicis olim sacer ; inde ferebant
nubila suspenso celerem temerasse volatu
Persea, cum raptos pueri perterrita mater
prospexit de rupe gradus ac paene secuta est.
Hoc gemini vates sanctam canentis olivae
fronde comam et niveis ornati tempora vittis
evadunt pariter, madidos ubi lucidus agros
ortus et algentes laxavit sole pruinas.
At prior Oeclides solitum prece numen amicat :
"Juppiter omnipotens (nam te pernicibus alis
addere consilium volucresque implere futuri
ominaque et causas caelo deferre latentes
accipimus), non Cirrha deum promiserit antro
certius, aut frondes lucis quas fama Molossis
Chaonias sonuisse tibi ; licet aridus Hammon
invideat Lyciaeque parent contendere sortes
Niliacumque pecus patrioque aequalis honori
Branchus, et undosae qui rusticus accola Pisae
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in umbra,
ditior ille animi, cui tu, Dictaee, secundas
impuleris manifestus aves. Mirum unde, sed olim
hic honor alitibus, superae seu conditor aulae
sic dedit effusum chaos in nova semina texens,
seu quia mutatae nostraque ab origine versis
corporibus subiere notos, seu purior axis
amotumque nefas et rarum insistere terris
vera docent ; tibi, summe sator terraeque deumque,
scire licet. Nos Argolicae primordia pugnae
venturumque sinas caelo praenosse laborem.
Si datur et duris sedet haec sententia Parcis

solvere Echionias Lernaea cuspide portas,
signa feras laevusque tones ; tunc omnis in astris
consonet arcana volucris bona murmura lingua.
Si prohibes, hic necte moras dextrisque profundum
alitibus praetexe diem." Sic fatus et alto
membra locat scopulo ; tunc plura ignotaque jungit
numina et inmensi fruitur caligine mundi.
Postquam rite diu partiti sidera cunctas
perlegere animis oculisque sequacibus auras,
tunc Amythaonius longo post tempore vates :
"Nonne sub excelso spirantis limite caeli,
Amphiarae, vides, cursus ut nulla serenos
ales agat liquidoque polum complexa meatu
pendeat aut fugiens placabile clanxerit omen ?
Non comes obscurus tripodum, non fulminis ardens
vector adest, flavaeque sonans avis unca Minervae
non venit auguriis melior, quin vultur et altis
desuper accipitres exultavere rapinis.
Monstra volant, dirae stridunt in nube volucres,
nocturnaeque gemunt striges et feralia bubo
damna canens. Quae prima deum portenta sequamur ?
Hisne dari, Thymbraee, polum ? Simul ora recurvo
ungue secant rabidae planctumque imitantibus alis
exagitant zephyros et plumea pectora caedunt."
Ille sub haec : "Equidem varii, pater, omina Phoebi
saepe tuli : jam tum, prima cum pube virentem
semideos inter pinus me Thessala reges
duceret, hic casus terraeque marisque canentem
obstipuere duces, nec me ventura locuto
saepius in dubiis auditus Iasoni Mopsus.
Sed similis non ante metus aut astra notavi
prodigiosa magis ; quamquam majora parantur.
Huc adverte animum : clara regione profundi
aetheros innumeri statuerunt agmina cycni,
sive hos Strymonia Boreas ejecit ab Arcto,
seu fecunda refert placidi clementia Nili.
Fixerunt cursus : has rere in imagine Thebas ;
nam sese inmoti gyro atque in pace silentes
ceu muris valloque tenent. Sed fortior ecce
adventat per inane cohors ; septem ordine fulvo
armigeras summi Jovis exultante caterva
intuor : Inachii sint hi tibi, concipe, reges.
Invasere globum nivei gregis uncaque pandunt
caedibus ora novis et strictis unguibus instant.
Cernis inexperto rorantes sanguine ventos,
et plumis stillare diem ? Quae saeva repente
victores agitat leto Jovis ira sinistri ?
Hic excelsa petens subita face solus inarsit
summisitque animos, illum vestigia adortum
majorum volucrum tenerae deponitis alae.
Hic hosti implicitus pariter ruit, hunc fuga retro
volvit agens sociae linquentem fata catervae.
Hic nimbo glomeratus obit, hic praepete viva
pascitur inmoriens ; spargit cava nubila sanguis.
Quid furtim inlacrimas ? Illum, venerande Melampu,
qui cadit, agnosco." Trepidos sic mole futuri
cunctaque jam rerum certa sub imagine passos
terror habet vates ; piget inrupisse volantum

concilia et caelo mentem insertasse vetanti,
auditique odere deos. Unde iste per orbem
primus venturi miseris animantibus aeger
crevit amor ? Divumne feras hoc munus, an ipsi,
gens avida et parto non umquam stare quieti,
eruimus quae prima dies, ubi terminus aevi,
quid bonus ille deum genitor, quid ferrea Clotho
cogitet ? Hinc fibrae et volucrum per nubila sermo
astrorumque vices numerataque semita lunae
Thessalicumque nefas. At non prior aureus ille
sanguis avum scopulisque satae vel robore gentes
mentibus his usae ; silvas amor unus humumque
edomuisse manu ; quid crastina volveret aetas,
scire nefas homini. Nos pravum et flebile vulgus
scrutati penitus superos : hinc pallor et irae,
hinc scelus insidiaeque et nulla modestia voti.
Ergo manu vittas damnataque vertice serta
deripit abjectaque inhonorus fronde sacerdos
inviso de monte redit ; jam bella tubaeque
comminus, absentesque fremunt sub pectore Thebae.
Ille nec aspectum vulgi, nec fida tyranni
conloquia aut coetus procerum perferre, sed atra
sede tegi, et superum clausus negat acta fateri
(te pudor et curae retinent per rura, Melampu) :
bissenos premit ora dies populumque ducesque
extrahit incertis. Et jam suprema Tonantis
jussa fremunt agrosque viris annosaque vastant
oppida ; bellipotens prae se deus agmina passim
mille rapit ; liquere domos dilectaque laeti
conubia et primo plorantes limine natos :
tantus in attonitos cecidit deus. Arma paternis
postibus et fixos superum ad penetralia currus
vellere amor ; tunc fessa putri robigine pila
haerentesque situ gladios in saeva recurant
vulnera et attrito cogunt juvenescere saxo.
Hi teretes galeas magnorumque aerea suta
thoracum et tunicas Chalybum squalore crepantes
pectoribus temptare, alii Gortynia lentant
cornua ; jam falces avidis et aratra caminis
rastraque et incurvi saevum rubuere ligones.
Caedere nec validas sanctis e stirpibus hastas
nec pudor emerito clipeum vestisse juvenco.
Inrupere Argos maestique ad limina regis
bella animis, bella ore fremunt ; it clamor ad auras,
quantus Tyrrheni gemitus salis, aut ubi temptat
Enceladus mutare latus ; super igneus antris
mons tonat, exundant apices fluctusque Pelorus
contrahit, et sperat tellus abrupta reverti.
Atque hic ingenti Capaneus Mavortis amore
excitus et longam pridem indignantia pacem
corda tumens (huic ampla quidem de sanguine prisco
nobilitas ; sed enim ipse manu praegressus avorum
facta, diu tuto superum contemptor et aequi
impatiens largusque animae, modo suaserit ira),
unus ut e silvis Pholoes habitator opacae
inter et Aetnaeos aequus consurgere fratres,
ante fores, ubi turba ducum vulgique frementis,
Amphiarae, tuas : "Quae tanta ignavia", clamat,

608 "Inachidae vosque o socio de sanguine Achivi ?
609 Unius (heu pudeat !) plebeia ad limina civis
610 tot ferro accinctae gentes animisque paratae
611 pendemus ? Non si ipse cavo sub vertice Cirrhae
612 quisquis is est, timidis famaeque ita visus, Apollo
613 mugiat insano penitus seclusus in antro,
614 expectare queam, dum pallida virgo tremendas
615 nuntiet ambages. Virtus mihi numen et ensis,
616 quem teneo ! Jamque hic timida cum fraude sacerdos
617 exeat, aut hodie volucrum quae tanta potestas
618 experiar." Laetum fremit adsensuque furentem
619 implet Achaea manus. Tandem prorumpere adactus
620 Oeclides : "alio curarum agitante tumultu
621 non equidem effreno juvenis clamore profani
622 dictorumque metu, licet hic insana minetur,
623 elicior tenebris ; alio mihi debita fato
624 summa dies, vetitumque dari mortalibus armis.
625 Sed me vester amor nimiusque arcana profari
626 Phoebus agit ; vobis ventura atque omne quod ultra est,
627 pandere maestus eo ; nam te, vesane, moneri
628 ante nefas, unique tacet tibi noster Apollo.
629 Quo, miseri, fatis superisque obstantibus, arma
630 quo rapitis ? Quae vos Furiarum verbera caecos
631 exagitant ? Adeone animarum taedet ? Et Argos
632 exosi ? Nil dulce domi ? Nulla omina curae ?
633 Quid me Persei secreta ad culmina montis
634 ire gradu trepido superumque inrumpere coetus
635 egistis ? Potui pariter nescire quis armis
636 casus, ubi atra dies, quae fati exordia cunctis,
637 quae mihi. Consulti testor penetralia mundi
638 et volucrum adfatus et te, Thymbraee, vocanti
639 non alias tam saeve mihi, quae signa futuri
640 pertulerim ! Vidi ingentis portenta ruinae,
641 vidi hominum divumque metus hilaremque Megaeram
642 et Lachesin putri vacuantem saecula penso.
643 Proicite arma manu : deus ecce furentibus obstat,
644 ecce deus ! Miseri, quid pulchrum sanguine victo
645 Aoniam et diri saturare novalia Cadmi ?
646 Sed quid vana cano, quid fixos arceo casus ?
647 Ibimus..." Hic presso gemuit semel ore sacerdos.
648 Illum iterum Capaneus : "Tuus o furor auguret uni
649 ista tibi, ut serves vacuos inglorius annos
650 et tua non umquam Tyrrhenus tempora circum
651 clangor eat. Quid vota virum meliora moraris ?
652 Scilicet ut vanis avibus natoque domoque
653 et thalamis potiare jacens, sileamus inulti
654 Tydeos egregii perfossum pectus et arma
655 foederis abrupti ? Quodsi bella effera Graios
656 ferre vetas, i Sidonios legatus ad hostes :
657 haec pacem tibi serta dabunt. Tua prorsus inani
658 verba polo causas abstrusa atque omina rerum
659 eliciunt ? Miseret superum, si carmina curae
660 humanaeque preces ! Quid inertia pectora terres ?
661 Primus in orbe deos fecit timor ! Et tibi tuto
662 nunc eat iste furor ; sed prima ad classica cum jam
663 hostilem Ismenon galeis Dircenque bibemus,
664 ne mihi tunc, moneo, lituos atque arma volenti
665 obvius ire pares venisque aut alite visa

bellorum proferre diem : procul haec tibi mollis
infula terrificique aberit dementia Phoebi :
illic augur ego et mecum quicumque parati
insanire manu." Rursus fragor intonat ingens
hortantum et vasto subter volat astra tumultu.
Ut rapidus torrens animos cui verna ministrant
flamina et exuti concreto frigore montes,
cum vagus in campos frustra prohibentibus exit
obicibus, resonant permixto turbine tecta,
arva, armenta, viri, donec stetit improbus alto
colle minor magnoque invenit in aggere ripas.
Haec alterna ducum nox interfusa diremit.
At gemitus Argia viri non amplius aequo
corde ferens sociumque animo miserata dolorem,
sicut erat laceris pridem turpata capillis
et fletu signata genas, ad celsa verendi
ibat tecta patris parvumque sub ubere caro
Thessandrum portabat avo jam nocte suprema
ante novos ortus, ubi sola superstite Plaustro
Arctos ad Oceanum fugientibus invidet astris.
Utque fores iniit magnoque adfusa parenti est :
"Cur tua cum lacrimis maesto sine conjuge supplex
limina nocte petam, cessem licet ipsa profari,
scis genitor. Sed jura deum genialia testor
teque, pater, non ille jubet sed pervigil angor ;
ex quo primus Hymen movitque infausta sinistram
Juno facem, semper lacrimis gemituque propinquo
exturbata quies. Non si mihi tigridis horror
aequoreaeque super rigeant praecordia cautes,
ferre queam ; tu solus opem, tu summa medendi
jura tenes : da bella, pater, generique jacentis
aspice res humiles, atque hanc, pater, aspice prolem
exulis ; huic olim generis pudor. O ubi prima
hospitia et junctae testato numine dextrae !
Hic certe est quem fata dabant, quem dixit Apollo ;
non egomet tacitos Veneris furata calores
culpatamve facem : tua jussa verenda tuosque
dilexi monitus. Nunc qua feritate dolentis
despiciam questus ? Nescis, pater optime, nescis,
quantus amor castae misero nupsisse marito.
Et nunc maesta quidem grave et inlaetabile munus,
ut timeam doleamque rego ; sed cum oscula rumpet
maesta dies, cum rauca dabunt abeuntibus armis
signa tubae saevoque genas fulgebitis auro,
ei mihi ! care parens, iterum fortasse rogabo."
illius umenti carpens pater oscula vultu :
"Non equidem has umquam culparim, nata, querelas ;
pone metus, laudanda rogas nec digna negari.
Sed mihi multa dei (nec tu sperare quod urgues
desine) multa metus regnique volubile pondus
subiciunt animo. Veniet qui debitus istis,
nata, modus neque te incassum flevisse quereris.
Tu solare virum neu sint dispendia justae
dura morae : magnos cunctamur, nata, paratus.
Proficitur bello." Dicentem talia nascens
lux movet ingentesque jubent adsurgere curae.

LIBER IV

T4 Tertius horrentem zephyris laxaverat annum
Phoebus et angusto cogebat limite vernum
longius ire diem, cum fracta impulsaque fatis
consilia et tandem miseri data copia belli.
Prima manu rutilam de vertice Larissaeo
ostendit Bellona facem dextraque trabalem
hastam intorsit agens, liquido quae stridula caelo
fugit et Aoniae celso stetit aggere Dirces.
Mox et castra subit ferroque auroque coruscis
mixta viris turmale fremit ; dat euntibus enses,
plaudit equos, vocat ad portas ; hortamina fortes
praeveniunt, timidisque etiam brevis addita virtus.
Dicta dies aderat. Cadit ingens rite Tonanti
Gradivoque pecus, nullisque secundus in extis
pallet et armatis simulat sperare sacerdos.
Jamque suos circum pueri nuptaeque patresque
funduntur mixti summisque a postibus obstant.
Nec modus est lacrimis : rorant clipeique jubaeque
triste salutantum, et cunctis dependet ab armis
suspiranda domus ; galeis juvat oscula clausis
inserere amplexuque truces deducere conos.
Illi, quis ferrum modo, quis mors ipsa placebat,
dant gemitus fractaque labant singultibus ira.
Sic ubi forte viris longum super aequor ituris,
cum jam ad vela noti et scisso redit ancora fundo
haeret amica manus : certant innectere collo
bracchia, manantesque oculos hinc oscula turbant,
hinc magni caligo maris, tandemque relicti
stant in rupe tamen ; fugientia carbasa visu
dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ventos.
[Stant tamen et nota puppim de rupe salutant.]
Nunc mihi, Fama prior mundique arcana Vetustas,
cui meminisse ducum vitasque extendere curae,
pande viros, tuque, o nemoris regina sonori,
Calliope, quas ille manus, quae moverit arma
Gradivus, quantas populis solaverit urbes,
sublata molire lyra : neque enim altior ulli
mens hausto de fonte venit. Rex tristis et aeger
pondere curarum propiorque abeuntibus annis
inter adhortantes vix sponte incedit Adrastus,
contentus ferro cingi latus ; arma manipli
pone ferunt, volucres portis auriga sub ipsis
comit equos et jam inde jugo luctatur Arion.
Huic armat Larisa viros, huic celsa Proshymna,
aptior armentis Midea pecorosaque Phlius,
quaeque pavet longa spumantem valle Charadron
Neris, et ingenti turritae mole Cleonae
et Lacedaemonium Thyrea lectura cruorem.
Junguntur memores transmissi ab origine regis,
qui Drepani scopulos et oliviferae Sicyonis
culta serunt, quos pigra vado Langia tacenti
lambit et anfractu riparum incurvus Elisson.
Saevus honos fluvio : Stygias lustrare severis
Eumenidas perhibetur aquis ; huc mergere suetae
ora et anhelantes poto Phlegethonte cerastas,
seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenes

impia Cadmeumve larem ; fugit ipse natantes
amnis et innumeris livescunt stagna venenis.
It comes Inoas Ephyre solata querelas
Cenchreaeque manus, vatum qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo, quaque objacet alto
Isthmos et a terris maria inclinata repellit.
Haec manus Adrastum numero ter mille secuti
exultant ; pars gaesa manu, pars robora flammis
indurata diu (non unus namque maniplis
mos neque sanguis) habent, teretes pars vertere fundae
adsueti vacuoque diem praecingere gyro.
Ipse annis sceptrisque subit venerabilis aeque :
ut possessa diu taurus meat arduus inter
pascua jam laxa cervice et inanibus armis,
dux tamen : haud illum bello attemptare juvencis
sunt animi ; nam trunca vident de vulnere multo
cornua et ingentes plagarum in pectore nodos.
Proxima longaevo profert Dircaeus Adrasto
signa gener, cui bella favent, cui commodat iras
cuncta cohors : huic et patria de sede volentes
advenere viri, seu quos movet exul et haesit
tristibus aucta fides, seu quis mutare potentes
praecipuum, multi, melior quos causa querenti
conciliat ; dederat nec non socer ipse regendas
Aegion Arenenque, et quas Theseia Troezen
addit opes, ne rara movens inglorius iret
agmina neu raptos patriae sentiret honores.
Idem habitus, eadem arma viro, quae debitus hospes
hiberna sub nocte tulit : Teumesius implet
terga leo et gemino lucent hastilia ferro,
aspera vulnifico subter latus ense riget Sphinx.
Jam regnum matrisque sinus fidasque sorores
spe votisque tenet, tamen et de turre suprema
attonitam totoque extantem corpore longe
respicit Argian ; haec mentem oculosque reducit
conjugis et dulces avertit pectore Thebas.
Ecce inter medios patriae ciet agmina gentis
fulmineus Tydeus, jam laetus et integer artus,
ut primae strepuere tubae : ceu lubricus alta
anguis humo verni blanda ad spiramina solis
erigitur liber senio et squalentibus annis
exutus laetisque minax interviret herbis.
A miser ! agrestum si quis per gramina hianti
obvius et primo fraudaverit ora veneno.
Huic quoque praesentes Aetolis urbibus adfert
belli fama viros : sensit scopulosa Pylene
fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron
et praeceps Calydon et quae Jove provocat Iden
Olenos Ioniis et fluctibus hospita portu
Chalcis et Herculea turpatus gymnade vultus
amnis ; adhuc imis vix truncam attollere frontem
ausus aquis glaucoque caput summersus in antro
maeret, anhelantes aegrescunt pulvere ripae.
Omnibus aeratae propugnant pectora crates,
pilaque saeva manu, patrius stat casside Mavors.
Undique magnanimum pubes delecta coronant
Oeniden, hilarem bello notisque decorum
vulneribus ; non ille minis Polynicis et ira

inferior dubiumque adeo cui bella gerantur.
Major at inde novis it Doricus ordo sub armis,
qui ripas, Lyrcie, tuas, tua litora multo
vomere suspendunt, fluviorum ductor Achivum,
Inache (Persea neque enim violentior exit
amnis humo, cum Taurum aut Pliadas hausit aquosas
spumeus et genero tumuit Jove), quos celer ambit
Asterion Dryopumque trahens Erasinus aristas,
et qui rura domant Epidauria (dexter Iaccho
collis, at Hennaeae Cereri negat) ; avia Dyme
mittit opem densasque Pylos Neleia turmas ;
nondum nota pylos juvenisque aetate secunda
Nestor et ire tamen peritura in castra negavit.
Hos agitat pulchraeque docet virtutis amorem
arduus Hippomedon ; capiti tremit aerea cassis
ter niveum scandente juba, latus omne sub armis
ferrea suta terunt, umeros ac pectora late
flammeus orbis habet, perfectaque vivit in auro
nox Danai : sontes Furiarum lampade nigra
quinquaginta ardent thalami ; pater ipse cruentis
in foribus laudatque nefas atque inspicit enses.
Illum Palladia sonipes Nemeaeus ab arce
devehit arma pavens umbraque inmane volanti
implet agros longoque attollit pulvere campum.
Non aliter silvas umeris et utroque refringens
pectore montano duplex Hylaeus ab antro
praecipitat (pavet Ossa) vias, pecudesque feraeque
procubuere metu ; non ipsis fratribus horror
afuit, ingenti donec Peneia saltu
stagna subit magnumque objectus detinet amnem.
Quis numerum ferri gentesque et robora dictu
aequarit mortale sonans ? Suus excit in arma
antiquam Tiryntha deus ; non fortibus illa
infecunda viris famave inmanis alumni
degenerat, sed lapsa situ fortuna, neque addunt
robur opes ; rarus vacuis habitator in arvis
monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
Dat tamen haec juvenum tercentum pectora, vulgus
innumerum bello, quibus haud ammenta nec enses
triste micant : flavae capiti tergoque leonum
exuviae gentilis honos, et pineus armat
stipes, inexhaustis artantur tela pharetris.
Herculeum paeana canunt vastataque monstris
omnia ; frondosa longum deus audit ab Oeta.
Dat Nemea comites, et quas in proelia vires
sacra Cleonaei cogunt vineta Molorchi.
Gloria nota casae, foribus simulata salignis
hospitis arma dei, parvoque ostenditur arvo
robur ubi et laxos qua reclinaverit arcus
ilice, qua cubiti sedeant vestigia terra.
At pedes et toto despectans vertice bellum
quattuor indomitis Capaneus erepta juvencis
terga superque rigens injectu molis aenae
versat onus ; squalet triplici ramosa corona
Hydra recens obitu : pars anguibus aspera vivis
argento caelata micat, pars arte reperta
conditur et fulvo moriens nigrescit in auro ;
circum amnis torpens et ferro caerula Lerna.

At laterum tractus spatiosaque pectora servat
nexilis innumero Chalybum subtemine thorax,
horrendum, non matris, opus ; galeaeque corusca
prominet arce Gigans ; atque uni missilis illi
cuspide praefixa stat frondibus orba cupressus.
Huic parere dati, quos fertilis Amphigenia
planaque Messene montosaque nutrit Ithome,
quos Thryon et summis ingestum montibus Aepy,
quos Helos et Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion ; hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas mutos Thamyris damnatus in annos
ore simul citharaque (quis obvia numina temnat ?)
conticuit praeceps, qui non certamina Phoebi
nosset et inlustres Satyro pendente Celaenas.
Jamque et fatidici mens expugnata fatiscit
auguris ; ille quidem casus et dira videbat
signa, sed ipsa manu cunctanti injecerat arma
Atropos obrueratque deum, nec conjugis absunt
insidiae vetitoque domus jam fulgurat auro.
Hoc aurum vati fata exitiale monebant
Argolico ; scit et ipsa (nefas !), sed perfida conjunx
dona viro mutare velit, spoliisque potentis
inminet Argiae raptoque excellere cultu.
Illa libens (nam regum animos et pondera belli
hac nutare videt, pariter si providus heros
militet) ipsa sacros gremio Polynicis amati
exuerat cultus haud maesta atque insuper addit :
"Non haec apta mihi nitidis ornatibus", inquit,
"tempora, nec miserae placeant insignia formae
te sine ; sat dubium coetu solante timorem
fallere et incultos aris adverrere crines.
Scilicet (infandum !), Cum tu claudare minanti
casside ferratusque sones, ego divitis aurum
Harmoniae dotale geram ? Dabit aptius isto
fors decus Argolicasque habitu praestabo maritas,
cum regis conjunx, cum te mihi sospite templa
votivis implenda choris ; nunc induat illa
quae petit et bellante potest gaudere marito."
Sic Eriphylaeos aurum fatale penates
inrupit scelerumque ingentia semina movit
et grave Tisiphone risit gavisa futuris.
Taenariis hic celsus equis, quam dispare coetu
Cyllarus ignaro generarat Castore prolem,
quassat humum ; vatem cultu Parnasia monstrant
vellera : frondenti crinitur cassis oliva
albaque puniceas interplicat infula cristas.
Arma simul pressasque jugo moderatur habenas.
Hinc atque inde morae jaculis, et ferrea curru
silva tremit ; procul ipse gravi metuendus in hasta
eminet et clipeo victum Pythona coruscat.
Hujus Apollineae currum comitantur Amyclae,
quos Pylos et dubiis Malea vitata carinis
plaudentique habiles Caryae resonare Dianae,
quos Pharis volucrumque parens Cythereia Messe
Taygetique phalanx et oloriferi Eurotae
dura manus. Deus ipse viros in pulvere crudo
Arcas alit nudaeque modos virtutis et iras
ingenerat ; vigor inde animis et mortis honorae

dulce sacrum. Gaudent natorum fata parentes
hortanturque mori, deflent jamque omnis ephebum
turba, coronato contenta est funere mater.
Frena tenent duplexque inserto missile nodo,
exerti ingentes umeros, chlamys horrida pendet,
et cono Ledaeus apex. Non hi tibi solum,
Amphiarae, merent : auget resupina maniplos
Elis, depressae populus subit incola Pisae,
qui te, flave, natant, terris, Alphee, Sicanis
advena, tam longo non umquam infecte profundo.
Curribus innumeris late putria arva lacessunt
et bellis armenta domant ; ea gloria genti
infando de more et fractis durat ab usque
axibus Oenomai ; strident spumantia morsu
vincula et effossas niveus rigat imber harenas.
Tu quoque Parrhasias ignara matre catervas
(a rudis annorum, tantum nova gloria suadet !),
Parthenopaee, rapis : saltus tunc forte remotos
torva parens (neque enim haec juveni foret ire potestas)
pacabat cornu gelidique aversa Lycaei.
Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
vultus et egregiae tanta indulgentia formae ;
nec desunt animi, veniat modo fortior aetas.
Quas non ille duces nemorum fluviisque dicata
numina, quas magno non abstulit igne Napaeas ?
Ipsam, Maenalia puerum cum vidit in umbra,
Dianam, tenero signantem gramina passu,
ignovisse ferunt comiti, Dictaeaque tela
ipsam et Amyclaeas umeris aptasse pharetras.
Prosilit audaci Martis percussus amore,
arma, tubas audire calens et pulvere belli
flaventem sordere comam captoque referri
hostis equo : taedet nemorum, titulumque nocentem
sanguinis humani pudor est nescire sagittas.
Igneus ante omnes auro micat, igneus ostro,
undantemque sinum nodis inrugat Hiberis,
imbelli parma pictus Calydonia matris
proelia ; trux laeva sonat arcus, et aspera plumis
terga Cydonea corytos harundine pulsat
electro pallens et iaspide clarus Eoa.
Cornipedem trepidos suetum praevertere cervos,
velatum geminae dejectu lyncis et arma
mirantem gravioris heri, sublimis agebat,
dulce rubens viridique genas spectabilis aevo.
Arcades, huic, veteres astris lunaque priores,
agmina fida datis ; nemorum quos stirpe rigenti
fama satos, cum prima pedum vestigia tellus
admirata tulit ; nondum arva domusque nec urbes
conubiisve modus ; quercus laurique ferebant
cruda puerperia, ac populos umbrosa creavit
fraxinus et feta viridis puer excidit orno.
Hi lucis stupuisse vices noctisque feruntur
nubila et occiduum longe Titana secuti
desperasse diem. Rarescunt alta colonis
Maenala, Parthenium fugitur nemus, agmina bello
Rhipeque et Stratie ventosaque donat Enispe.
Non Tegea, non ipsa deo vacat alite felix
Cyllene templumque Aleae nemorale Minervae

et rapidus Clitor et qui tibi, Pythie, Ladon
paene socer candensque jugis Lampia nivosis
et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.
Venit et Idaeis ululatibus aemulus Azan
Parrhasiique duces, et quae risistis, Amores,
grata pharetrato Nonacria rura Tonanti,
dives et Orchomenos pecorum et Cynosura ferarum.
Aepytios idem ardor agros Psophidaque celsam
vastat et Herculeo vulgatos robore montes
monstriferumque Erymanthon et aerisonum Stymphalon.
Arcades hi, gens una viris, sed dissona cultu
scinditur : hi Paphias myrtos a stirpe recurvant
et pastorali meditantur proelia trunco,
his arcus, his tela sudes, his cassida crines
integit, Arcadii morem tenet ille galeri,
ille Lycaoniae rictu caput asperat ursae.
Hos belli coetus jurataque pectora Marti
milite vicinae nullo juvere Mycenae ;
funereae tunc namque dapes mediique recursus
solis et hic alii miscebant proelia fratres.
Jamque Atalantaeas implerat nuntius aures
ire ducem bello totamque impellere natum
Arcadiam : tremuere gradus elapsaque juxta
tela ; fugit silvas pernicior alite vento
saxa per et plenis obstantia flumina ripis,
qualis erat, correpta sinus et vertice flavum
crinem sparsa Noto ; raptis velut aspera natis
praedatoris equi sequitur vestigia tigris.
Ut stetit adversisque impegit pectora frenis
(ille ad humum pallens) : "Unde haec furibunda cupido,
nate, tibi ? Teneroque unde improba pectore virtus ?
Tu bellis aptare viros, tu pondera ferre
Martis et ensiferas inter potes ire catervas ?
Quamquam utinam vires ! Nuper te pallida vidi,
dum premis obnixo venabula comminus apro,
poplite succiduo resupinum ac paene ruentem,
et ni curvato torsissem spicula cornu
nunc ubi bella tibi ? Nil te mea tela juvabunt
nec teretes arcus, maculis nec discolor atris
hic, cui fidis, equus ; magnis conatibus instas,
vix Dryadum thalamis Erymanthiadumque furori
Nympharum mature puer. Sunt omina vera :
mirabar cur templa mihi tremuisse Dianae
nuper et inferior vultu dea visa, sacrisque
exuviae cecidere tholis ; hoc segnior arcus
difficilesque manus et nullo in vulnere certae.
Expecta dum major honos, dum firmius aevum,
dum roseis venit umbra genis vultusque recedunt
ore mei ; tunc bella tibi ferrumque quod ardes
ipsa dabo et nullo matris revocabere fletu.
Nunc refer arma domum ! Vos autem hunc ire sinetis,
Arcades ? O saxis nimirum et robore nati ! "
Plura cupit ; fusi circum natusque ducesque
solantur minuuntque metus, et jam horrida clangunt
signa tubae. Nequit illa pio dimittere natum
complexu multumque duci commendat Adrasto.
At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes
maesta ducis furiis nec molli territa fama,

quando his vulgatum descendere viribus Argos,
tardius illa quidem regis causaeque pudore
verum bella movet. Nulli destringere ferrum
impetus aut umeros clipeo clausisse paterno
dulce nec alipedum juga comere, qualia belli
gaudia ; dejecti trepidas sine mente, sine ira
promisere manus ; hic aegra in sorte parentem
unanimum, hic dulces primaevae conjugis annos
ingemit et gremio miseros adcrescere natos.
Bellator nulli caluit deus ; ipsa vetusto
moenia lapsa situ magnaeque Amphionis arces
jam fessum senio nudant latus, et fide sacra
aequatos caelo surdum atque ignobile muros
firmat opus. Tamen et Boeotis urbibus ultrix
adspirat ferri rabies, nec regis iniqui
subsidio quantum socia pro gente moventur.
Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
pectora tabenti sanie gravis hirtaque saetis
ora cruentata deformis hiantia lana,
decedit stabulis huc illuc turbida versans
lumina, si duri comperta clade sequantur
pastores, magnique fugit non inscius ausi.
Accumulat crebros turbatrix Fama pavores :
hic jam dispersos errare Asopide ripa
Lernaeos equites, hic te, bacchate Cithaeron,
ille rapi Teumeson ait noctisque per umbras
nuntiat excubiis vigiles arsisse Plataeas.
Nam Tyrios sudare lares et sanguine Dircen
inriguam fetusque novos iterumque locutam
Sphinga petris, cui non et scire licentia passim
et vidisse fuit ? Novus his super anxia turbat
corda metus : sparsis subito correpta canistris
silvestris regina chori decurrit in aequum
vertice ab Ogygio trifidamque huc tristis et illuc
lumine sanguineo pinum disjectat et ardens
erectam attonitis implet clamoribus urbem :
"Omnipotens Nysaee pater cui gentis avitae
pridem lapsus amor, tu nunc horrente sub Arcto
bellica ferrato rapidus quatis Ismara thyrso
pampineumque jubes nemus inreptare Lycurgo,
aut tumidum Gangen aut claustra novissima Rubrae
Tethyos Eoasque domos flagrante triumpho
perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis :
at tua progenies, positis gentilibus armis
quae tibi festa litant, bellum lacrimasque metumque
cognatumque nefas, injusti munera regni,
pendimus. Aeternis potius me, Bacche, pruinis
trans et Amazoniis ululatum Caucason armis
siste ferens, quam monstra ducum stirpemque profanam
eloquar. En urgues ; alium tibi, Bacche, furorem
juravi : similes video concurrere tauros ;
idem ambobus honos unusque ab origine sanguis ;
ardua conlatis obnixi cornua miscent
frontibus alternaque truces moriuntur in ira.
Tu pejor, tu cede, nocens qui solus avita
gramina communemque petis defendere montem.
A miseri morum ! Bellastis sanguine tanto
et saltum dux alter habet." Sic fata gelatis

vultibus et Baccho jam demigrante quievit.
At trepidus monstro et variis terroribus impar
longaevi rex vatis opem tenebrasque sagaces
Tiresiae, qui mos incerta paventibus, aeger
consulit. Ille deos non larga caede juvencum,
non alacri penna aut verum salientibus extis,
nec tripode implicito numerisque sequentibus astra,
turea nec supra volitante altaria fumo
tam penitus, durae quam Mortis limite manes
elicitos patuisse refert, Lethaeaque sacra
et mersum Ismeni subter confinia ponto
miscentis parat ante ducem, circumque bidentum
visceribus laceris et odori sulphuris aura
graminibusque novis et longo murmure purgat.
Silva capax aevi validaque incurva senecta,
aeternum intonsae frondis, stat pervia nullis
solibus ; haud illam brumae minuere, Notusve
jus habet aut Getica Boreas impactus ab Ursa.
Subter operta quies, vacuusque silentia servat
horror et exclusae pallet male lucis imago.
Nec caret umbra deo : nemori Latonia cultrix
additur ; hanc piceae cedrique et robore in omni
effictam sanctis occultat silva tenebris.
Hujus inaspectae luco stridere sagittae
nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui
effugit inque novae melior redit ora Dianae ;
aut ubi fessa jugis, dulcesque altissima somnos
lux movet, hic late jaculis circum undique fixis
effusam pharetra cervicem excepta quiescit.
Extra inmane patent, tellus Mavortia, campi,
fetus ager Cadmo ; durus qui vomere primo
post consanguineas acies sulcosque nocentes
ausus humum versare et putria sanguine prata
eruit ; ingentes infelix terra tumultus
lucis adhuc medio solaque in nocte per umbras
expirat, nigri cum vana in proelia surgunt
terrigenae ; fugit incepto tremibundus ab arvo
agricola insanique domum rediere juvenci.
Hic senior vates (Stygiis accommoda quippe
terra sacris vivoque placent sola pinguia tabo)
velleris obscuri pecudes armentaque sisti
atra monet, quaecumque gregum pulcherrima cervix
ducitur ; ingemuit Dirce maestusque Cithaeron
et nova clamosae stupuere silentia valles.
Tum fera caeruleis intexit cornua sertis
ipse manu tractans notaeque in limite silvae
principio largos novies tellure cavata
inclinat Bacchi latices et munera verni
lactis et Actaeos imbres suadumque cruorem
manibus ; aggeritur quantum bibit arida tellus.
Trunca dehinc nemora advolvunt, maestusque sacerdos
tres Hecatae totidemque satis Acheronte nefasto
virginibus jubet esse focos ; tibi, rector Averni,
quamquam infossus humo superat tamen agger in auras
pineus ; hunc juxta cumulo minor ara profundae
erigitur Cereri ; frontes atque omne cupressus
intexit plorata latus. Jamque ardua ferro
signati capita et frugum libamine puro

in vulnus cecidere greges ; tunc innuba Manto
exceptum pateris praelibat sanguen et omnes
ter circum acta pyras sancti de more parentis
semineces fibras et adhuc spirantia reddit
viscera, nec rapidas cunctatur frondibus atris
subjectare faces. Atque ipse sonantia flammis
virgulta et tristes crepuisse ut sensit acervos
Tiresias (illi nam plurimus ardor anhelat
ante genas impletque cavos vapor igneus orbes)
exclamat (tremuere rogi et vox terruit ignem) :
"Tartareae sedes et formidabile regnum
Mortis inexpletae, tuque, o saevissime fratrum,
cui servire dati manes aeternaque sontum
supplicia atque imi famulatur regia mundi,
solvite pulsanti loca muta et inane severae
Persephones vulgusque cava sub nocte repostum
elicite, et plena redeat Styga portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex manibus esto
in lucem remeare modus ; tu separe coetu
Elysios, Persei, pios, virgaque potenti
nubilus Arcas agat ; contra per crimina functis,
qui plures Erebo pluresque e sanguine Cadmi,
angue ter excusso et flagranti praevia taxo,
Tisiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat umbras."
Dixerat, et pariter senior Phoebeaque virgo
erexere animos ; illi formidine nulla
quippe in corde deus, solum timor obruit ingens
Oedipodioniden, vatisque horrenda canentis
nunc umeros nunc ille manus et vellera pressat
anxius inceptisque velit desistere sacris.
Qualis Gaetulae stabulantem ad confraga silvae
venator longo motum clamore leonem
expectat firmans animum et sudantia nisu
tela premens ; gelat ora pavor gressusque tremescunt,
quis veniat quantusque, sed horrida signa frementis
accipit et caeca metitur murmura cura.
Atque hic Tiresias nondum adventantibus umbris :
"Testor," ait, "divae, quibus hunc saturavimus ignem
laevaque convulsae dedimus carchesia terrae,
jam nequeo tolerare moram. Cassusne sacerdos
audior ? An, rabido jubeat si Thessala cantu
ibitis et Scythicis quotiens medicata venenis
Colchis aget, trepido pallebunt Tartara motu ?
Nostri cura minor, si non attollere bustis
corpora nec plenas antiquis ossibus urnas
egerere et mixtos caelique Erebique sub unum
funestare deos libet aut exanguia ferro
ora sequi atque aegras functorum carpere fibras ?
Ne tenues annos nubemque hanc frontis opacae
spernite, ne, moneo ; et nobis saevire facultas.
Novimus et quidquid dici noscique timetis
et turbare Hecaten, ni te, Thymbraee, vererer,
et triplicis mundi summum, quem scire nefastum.
Illum (sed taceo : prohibet tranquilla senectus.
Jamque ego vos)" avide subicit Phoebeia Manto :
"Audiris, genitor, vulgusque exangue propinquat.
Panditur Elysium chaos et telluris opertae

dissilit umbra capax, silvaeque et nigra patescunt
flumina, liventes Acheron ejectat harenas.
Fumidus atra vadis Phlegethon incendia volvit
et Styx discretis interflua manibus obstat.
Ipsum pallentem solio circumque ministras
funestorum operum Eumenidas Stygiaeque severos
Junonis thalamos et torva cubilia cerno.
In speculis Mors atra sedet dominoque silentes
adnumerat populos ; major superinminet ordo.
Arbiter hos dura versat Gortynius urna
vera minis poscens adigitque expromere vitas
usque retro et tandem poenarum lucra fateri.
Quid tibi monstra Erebi, Scyllas et inane furentes
Centauros solidoque intorta adamante Gigantum
vincula et angustam centeni Aegaeonis umbram ? "
"Immo", ait, "o nostrae regimen viresque senectae,
ne vulgata mihi. Quis enim remeabile saxum
fallentesque lacus Tityonque alimenta volucrum
et caligantem longis Ixiona gyris
nesciat ? Ipse etiam, melior cum sanguis, opertas
inspexi sedes, Hecate ducente, priusquam
obruit ora deus totamque in pectora lucem
detulit. Argolicas magis huc appelle precando
Thebanasque animas ; alias avertere gressus
lacte quater sparsas maestoque excedere luco,
nata, jube ; tum qui vultus habitusque, quis ardor
sanguinis adfusi, gens utra superbior adsit,
dic agedum nostramque mone per singula noctem."
Jussa facit carmenque serit quo dissipat umbras,
quo reciet sparsas ; qualis, si crimina demas,
Colchis et Aeaeo simulatrix litore Circe.
Tunc his sacrificum dictis adfata parentem :
"Primus sanguineo summittit inertia Cadmus
ora lacu, juxtaque virum Cythereia proles
insequitur, geminusque bibit de vertice serpens.
Terrigenae comites illos, gens Martia, cingunt :
his aevi mensura dies, manus omnis in armis,
omnis et in capulo ; prohibent obstantque ruuntque
spirantum rabie nec tristi incumbere fossae
cura, sed alternum sitis exhaurire cruorem.
Proxima natarum manus est fletique nepotes.
Hic orbam Autonoen, et anhelam cernimus Ino
respectantem arcus et ad ubera dulce prementem
pignus et oppositis Semelen a ventre lacertis.
Penthea jam fractis genetrix Cadmeia thyrsis
jamque remissa deo pectusque adoperta cruentum
insequitur planctu ; fugit ille per avia Lethes
et Stygios super usque lacus, ubi mitior illum
flet pater et lacerum componit corpus Echion.
Tristem nosco Lycum dextramque in terga reflexum
Aeoliden, umero jactantem funus onusto.
Necdum ille aut habitus aut versae crimina formae
mutat Aristaeo genitus : frons aspera cornu,
tela manu, reicitque canes in vulnus hiantes.
Ecce autem magna subit invidiosa caterva
Tantalis et tumido percenset funera luctu,
nil dejecta malis ; juvat effugisse deorum
numina et insanae plus jam permittere linguae."

Talia dum patri canit intemerata sacerdos
illius elatis tremefacta adsurgere vittis
canities tenuisque impelli sanguine vultus.
Nec jam firmanti baculo nec virgine fida
nititur erectusque solo : "Desiste canendo,
nata", ait, "externae satis est mihi lucis, inertes
discedunt nebulae, et vultum niger exuit aer.
Umbrisne an supero dimissus Apolline complet
spiritus ? En video quaecumque audita. Sed ecce
maerent Argolici dejecto lumine manes !
Torvus Abas Proetusque nocens mitisque Phoroneus
truncatusque Pelops et saevo pulvere sordens
Oenomaus largis umectant imbribus ora.
Auguror hinc Thebis belli meliora. Quid autem
hi grege condenso, quantum arma et vulnera monstrant,
pugnaces animae, nobis in sanguine multo
oraque pectoraque et falso clamore levatas
intendunt sine pace manus ? Rex, fallor ? An hi sunt
quinquaginta illi ? Cernis Cthoniumque Chrominque
Phegeaque et nostra praesignem Maeona lauro.
Ne saevite, duces, nihil hic mortalibus ausum,
credite, consiliis : hos ferrea neverat annos
Atropos. Existis casus : bella horrida nobis
atque iterum Tydeus." Dicit, vittaque ligatis
frondibus instantes abigit monstratque cruorem.
Stabat inops comitum Cocyti in litore maesto
Laius, inmiti quem jam deus ales Averno
reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem
(noscit enim vultu) non ille aut sanguinis haustus,
cetera ceu plebes, aliumve accedit ad imbrem,
inmortale odium spirans. Sed prolicit ultro
Aonius vates : "Tyriae dux inclute Thebes
cujus ab interitu non ulla Amphionis arces
vidit amica dies, o jam satis ulte cruentum
exitium et multum placata minoribus umbra,
quo miserande fugis ? Jacet ille in funere longo
quem fremis et junctae sentit confinia mortis,
obsitus exhaustos paedore et sanguine vultus
ejectusque die : sors leto durior omni,
crede mihi ! Quaenam inmeritum vitare nepotem
causa tibi ? Confer vultum et satiare litanti
sanguine venturasque vices et funera belli
pande vel infensus vel res miserate tuorum.
Tunc ego et optata vetitam transmittere Lethen
puppe dabo placidumque pia tellure reponam
et Stygiis mandabo deis." Mulcetur honoris
muneribus tingitque genas, dein talia reddit :
"Cur tibi versanti manes, aequaeve sacerdos,
lectus ego augurio tantisque potissimus umbris
qui ventura loquar ? Satis est meminisse priorum.
Nostrane praeclari, pudeat, consulta nepotes
poscitis ? Illum, illum sacris adhibete nefastis
qui laeto fodit ense patrem, qui semet in ortus
vertit et indignae regerit sua pignora matri.
Et nunc ille deos Furiarumque atra fatigat
concilia et nostros rogat haec in proelia manes !
Quodsi adeo placui deflenda in tempora vates,
dicam equidem, quo me Lachesis, quo torva Megaera

usque sinunt : bellum, innumero venit undique bellum
agmine, Lernaeosque trahit fatalis alumnos
Gradivus stimulis ; hos terrae monstra deumque
tela manent pulchrique obitus et ab igne supremo
sontes lege morae. Certa est victoria Thebis,
ne trepida, nec regna ferox germanus habebit
sed Furiae ; geminumque nefas miserosque per enses,
ei mihi ! crudelis vincit pater." Haec ubi fatus
labitur et flexa dubios ambage relinquit.
Interea gelidam Nemeen et conscia laudis
Herculeae dumeta vaga legione tenebant
Inachidae ; jam Sidonias avertere praedas,
sternere, ferre domos ardent instantque. Quis iras
flexerit, unde morae, medius quis euntibus error,
Phoebe, doce : nos rara manent exordia famae.
Marcidus edomito bellum referebat ab Haemo
Liber ; ibi armiferos geminae jam sidera brumae
orgia ferre Getas canumque virescere dorso
Othryn et Icaria Rhodopen adsueverat umbra,
et jam pampineos materna ad moenia currus
promovet ; effrenae dextra laevaque sequuntur
lynces, et uda mero lambunt retinacula tigres.
Post exultantes spolia armentalia portant
seminecesque lupos scissasque Mimallones ursas.
Nec comitatus iners : sunt illic Ira Furorque
et Metus et Virtus et numquam sobrius Ardor
succiduique gradus et castra simillima regi.
Isque ubi pulverea Nemeen effervere nube
conspicit et solem radiis ignescere ferri,
necdum compositas belli in certamina Thebas,
concussus visis, quamquam ore et pectore marcet,
aeraque tympanaque et biforem reticere tumultum
imperat attonitas qui circum plurimus aures,
atque ita : "Me globus iste meamque excindere gentem
apparat ; ex longo recalet furor ; hoc mihi saevum
Argos et indomitae bellum ciet ira novercae.
Usque adeone parum cineri data mater iniquo
natalesque rogi quaeque ipse micantia sensi
fulgura ? Reliquias etiam fusaeque sepulcrum
paelicis et residem ferro petit impia Theben.
Nectam fraude moras ; illum, illum tendite campum,
tendite, io comites." Hyrcanae ad signa jugales
intumuere jubas, dicto prius astitit arvis.
Tempus erat medii cum solem in culmina mundi
tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus arvis
stat vapor atque omnes admittunt aethera luci.
Undarum vocat ille deas mediusque silentum
incipit : "Agrestes fluviorum numina Nymphae
et nostri pars magna gregis, perferte laborem
quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus amnes
stagnaque et errantes obducite pulvere rivos.
Praecipuam Nemeen, qua nostra in moenia bellis
nunc iter, ex alto fugiat liquor ; adjuvat ipse
Phoebus adhuc summo, cesset ni vestra voluntas,
limite ; vim coeptis indulgent astra meaeque
aestifer Erigones spumat canis. Ite volentes,
ite in operta soli ; post vos ego gurgite pleno
eliciam, et quae dona meis amplissima sacris

vester habebit honos, nocturnaque furta licentum
cornipedum et cupidas Faunorum arcebo rapinas."
Dixerat ; ast illis tenuior percurrere visus
ora situs, viridisque comis exhorruit umor.
Protinus Inachios haurit sitis ignea campos :
diffugere undae, squalent fontesque lacusque,
et cava ferventi durescunt flumina limo.
Aegra solo macies, tenerique in origine culmi
inclinata seges, deceptum margine ripae
stat pecus, atque amnes quaerunt armenta natatos.
Sic ubi se magnis refluus suppressit in antris
Nilus et Eoae liquentia pabula brumae
ore premit, fumant desertae gurgite valles
et patris undosi sonitus expectat hiulca
Aegyptos, donec Phariis alimenta rogatus
donet agris magnumque inducat messibus annum.
Aret Lerna nocens, aret Lyrceus et ingens
Inachus advolvensque natantia saxa Charadrus
et numquam in ripis audax Erasinus et aequus
fluctibus Asterion, ille alta per avia notus
audiri et longe pastorum rumpere somnos.
[sic Hyperionios cum lux effrena per orbem
rapta ruit Phaethontis equos, magnumque laborem
discordes gemuere poli, dum pontus et arva
stellarumque ruunt crines, non amnibus undae,
non lucis mansere comae, sed multus ubique
ignis, ubique faces et longa fluminis instar
indiget Aegaeon deceptus imagine ripae.]
Una tamen tacitas sed jussu numinis undas
haec quoque secreta nutrit Langia sub umbra.
Nondum illi raptus dederat lacrimabile nomen
Archemorus nec fama deae ; tamen avia servat
et nemus et fluvium ; manet ingens gloria Nympham
cum tristem Hypsipylen ducibus sudatus Achaeis
ludus et atra sacrum recolet trieteris Ophelten.
Ergo nec ardentes clipeos vectare nec artos
thoracum nexus (tantum sitis horrida torret)
sufficiunt ; non ora modo angustisque perusti
faucibus, interior sed vis quatit : aspera pulsu
corda, gelant venae et siccis cruor aeger adhaeret
visceribus ; tunc sole putris, tunc pulvere tellus
exhalat calidam nubem. Non spumeus imber
manat equum : siccis inlidunt ora lupatis,
ora catenatas procul exertantia linguas ;
nec legem dominosve pati, sed perfurit arvis
flammatum pecus. Huc illuc impellit Adrastus
exploratores, si stagna Licymnia restent,
si quis Amymones superet liquor : omnia caecis
ignibus hausta sedent, nec spes umentis Olympi,
ceu flavam Libyen desertaque pulveris Afri
conlustrent nullaque umbratam nube Syenen.
Tandem inter silvas (sic Euhius ipse pararat)
errantes subitam pulchro in maerore tuentur
Hypsipylen ; illi quamvis et ad ubera Opheltes
non suus, Inachii proles infausta Lycurgi,
dependet (neglecta comam nec dives amictu)
regales tamen ore notae nec mersus acerbis
extat honos. Tunc haec adeo stupefactus Adrastus :

"Diva potens nemorum (nam te vultusque pudorque
mortali de stirpe negant) quae laeta sub isto
igne poli non quaeris aquas, succurre propinquis
gentibus ; Arquitenens seu te Latonia casto
de grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris
non humilis fecundat amor (neque enim ipse deorum
arbiter Argolidum thalamis novus), aspice maesta
agmina. Nos ferro meritas excindere Thebas
mens tulit, imbelli sed nunc sitis aspera fato
summittitque animos et inertia robora carpit.
Da fessis in rebus opem, seu turbidus amnis,
seu tibi foeda palus ; nihil hac in sorte pudendum,
nil humile est ; tu nunc Ventis pluvioque rogaris
pro Jove, tu refugas vires et pectora bellis
exanimata reple : sic hoc tibi sidere dextro
crescat onus. Tantum reduces det flectere gressus
Juppiter, o quanta belli donabere praeda !
Dircaeos tibi, diva, greges numerumque rependam
sanguinis et magna lucus signabitur ara."
Dixit, et orantis media inter anhelitus ardens
verba rapit, cursuque animae labat arida lingua ;
idem omnes pallorque viros flatusque soluti
oris habet. Reddit demisso Lemnia vultu :
"Diva quidem vobis, etsi caelestis origo est,
unde ego ? Mortales utinam haud transgressa fuissem
luctibus ! Altricem mandati cernitis orbam
pignoris ; at nostris an quis sinus uberaque ulla,
scit deus et nobis regnum tamen et pater ingens.
Sed quid ego haec, fessosque optatis demoror undis ?
Mecum age nunc, si forte vado Langia perennes
servat aquas ; solet et rabidi sub limite Cancri
semper, et Icarii quamvis juba fulguret astri,
ire tamen." Simul haerentem, ne tarda Pelasgis
dux foret, a ! Miserum vicino caespite alumnum
(sic Parcae voluere) locat ponique negantis
floribus aggestis et amico murmure dulces
solatur lacrimas : qualis Berecyntia mater,
dum parvum circa jubet exultare Tonantem
Curetas trepidos ; illi certantia plaudunt
orgia, sed magnis resonat vagitibus Ide.
At puer in gremio vernae telluris et alto
gramine nunc faciles sternit procursibus herbas
in vultum nitens, caram modo lactis egeno
nutricem clangore ciens iterumque renidens
et teneris meditans verba inluctantia labris
miratur nemorum strepitus aut obvia carpit
aut patulo trahit ore diem nemorique malorum
inscius et vitae multum securus inerrat.
Sic tener Odrysia Mavors nive, sic puer ales
vertice Maenalio, talis per litora reptans
improbus Ortygiae latus inclinabat Apollo.
Illi per dumos et opaca virentibus umbris
devia ; pars cingunt, pars arta plebe sequuntur
praecelerantque ducem. Medium subit illa per agmen
non humili festina modo ; jamque amne propinquo
rauca sonat vallis, saxosumque impulit aures
murmur : ibi exultans conclamat ab agmine primus,
sicut erat levibus tollens vexilla maniplis

Argus : "Aquae ! " longusque virum super ora cucurrit
clamor "aquae ! " Sic Ambracii per litora ponti
nauticus in remis juvenum monstrante magistro
fit sonus inque vicem contra percussa reclamat
terra, salutatus cum Leucada pandit Apollo.
Incubuere vadis passim discrimine nullo
turba simul primique, nequit secernere mixtos
aequa sitis, frenata suis in curribus intrant
armenta et pleni dominis armisque feruntur
quadripedes ; hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
saxa nec implicitos fluvio reverentia reges
proterere aut mersisse vado clamantis amici
ora. Fremunt undae, longusque a fontibus amnis
diripitur, modo lene virens et gurgite puro
perspicuus nunc sordet aquis egestus ab imis
alveus ; inde tori riparum et proruta turbant
gramina ; jam crassus caenoque et pulvere sordens,
quamquam expleta sitis, bibitur tamen. Agmina bello
decertare putes justumque in gurgite Martem
perfurere aut captam tolli victoribus urbem.
Atque aliquis regum medio circumfluus amni :
"Silvarum, Nemea, longe regina virentum,
lecta Jovis sedes, quam tu non Herculis actis
dura magis, rabidi cum colla comantia monstri
angeret et tumidos animam angustaret in artus !
Hac saevisse tenus populorum in coepta tuorum
sufficiat ; tuque o cunctis insuete domari
solibus, aeternae largitor corniger undae,
laetus eas, quacumque domo gelida ora resolvis
inmortale tumens ; neque enim tibi cana repostas
bruma nives raptasque alio de fonte refundit
arcus aquas gravidive indulgent nubila Cauri,
sed tuus et nulli ruis expugnabilis astro.
Te nec Apollineus Ladon nec Xanthus uterque
Spercheusque minas Centaureusque Lycormas
praestiterint ; tu pace mihi, tu nube sub ipsa
armorum festasque super celebrabere mensas
(a Jove primus honos), bellis modo laetus ovantes
accipias fessisque libens iterum hospita pandas
flumina defensasque velis agnoscere turmas."

LIBER V

T5 Pulsa sitis fluvio populataque gurgitis altum
agmina linquebant ripas amnemque minorem ;
acrior et campum sonipes rapit et pedes arva
implet ovans, rediere viris animique minaeque
votaque, sanguineis mixtum ceu fontibus ignem
hausissent belli magnasque in proelia mentes.
Dispositi in turmas rursus legemque severi
ordinis, ut cuique ante locus ductorque, monentur
instaurare vias. Tellus jam pulvere primo
crescit, et armorum transmittunt fulgura silvae.
Qualia trans pontum Phariis defensa serenis
rauca Paraetonio decedunt agmina Nilo
cum fera ponit hiems : illae clangore fugaci
umbra fretis arvisque volant, sonat avius aether.

Jam Borean imbresque pati, jam nare solutis
amnibus et nudo juvat aestivare sub Haemo.
Hic rursus simili procerum vallante corona
dux Talaionides, antiqua ut forte sub orno
stabat et admoti nixus Polynicis in hastam :
"At tamen, o quaecumque es", ait, "cui, gloria tanta,
venimus innumerae fatum debere cohortes,
quem non ipse deum sator aspernetur honorem,
dic age, quando tuis alacres absistimus undis
quae domus aut tellus, animam quibus hauseris astris,
dic quis et ille pater ; neque enim tibi numina longe
transierit fortuna licet, majorque per ora
sanguis, et adflicto spirat reverentia vultu."
Ingemit et paulum fletu cunctata modesto
Lemnias orsa refert : "Inmania vulnera, rector,
integrare jubes, Furias et Lemnon et artis
arma inserta toris debellatosque pudendo
ense mares ; redit ecce nefas et frigida cordi
Eumenis. O miserae, quibus hic furor additus ! O nox !
O pater ! Illa ego nam, pudeat ne forte benignae
hospitis, illa, duces, raptum quae sola parentem
occului. Quid longa malis exordia necto ?
Et vos arma vocant magnique in corde paratus.
Hoc memorasse sat est : claro generata Thoante
servitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi."
Advertere animos, majorque et honora videri
parque operi tanto ; cunctis tunc noscere casus
ortus amor, pater ante alios hortatur Adrastus :
"Immo age, dum primi longe damus agmina vulgi
(nec facilis Nemea latas evolvere vires
quippe obtenta comis et ineluctabilis umbra)
pande nefas laudesque tuas gemitusque tuorum
unde hos advenias regno dejecta labores."
Dulce loqui miseris veteresque reducere questus.
Incipit : "Aegaeo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Aetna
Mulciber ; ingenti tellurem proximus umbra
vestit Athos nemorumque obscurat imagine pontum ;
Thraces arant contra, Thracum fatalia nobis
litora et inde nefas. Florebat dives alumnis
terra nec illa Samo fama Delove sonanti
pejor et innumeris quas spumifer adsilit Aegon.
Dis visum turbare domos, nec pectora culpa
nostra vacant : nullos Veneri sacravimus ignes,
nulla deae sedes ; movet et caelestia quondam
corda dolor lentoque inrepunt agmine Poenae.
Illa Paphon veterem centumque altaria linquens
nec vultu nec crine prior solvisse jugalem
ceston et Idalias procul ablegasse volucres
fertur. Erant certe media quae noctis in umbra
divam alios ignes majoraque tela gerentem
Tartareas inter thalamis volitasse sorores
vulgarent utque implicitis arcana domorum
anguibus et saeva formidine nupta replesset
limina nec fidi populum miserata mariti.
Protinus a Lemno teneri fugistis Amores ;
mutus Hymen versaeque faces et frigida justi
cura tori ! Nullae redeunt in gaudia noctes,

nullus in amplexu sopor est, Odia aspera ubique
et Furor et medio recubat Discordia lecto.
Cura viris tumidos adversa Thracas in ora
eruere et saevam bellando frangere gentem ;
cumque domus contra stantesque in litore nati
dulcius Edonias hiemes Arctonque frementem
excipere aut tandem tacita post proelia nocte
fractorum subitas torrentum audire ruinas.
Illae autem tristes (nam me tunc libera curis
virginitas annique tegunt) sub nocte dieque
adsiduis aegrae in lacrimis solantia miscent
conloquia aut saevam spectant trans aequora Thracen.
Sol operum medius summo librabat Olympo
lucentes, ceu staret, equos ; quater axe sereno
intonuit, quater antra dei fumantis anhelos
exeruere apices Ventisque absentibus Aegon
motus et ingenti percussit litora ponto
cum subito horrendas aevi matura Polyxo
tollitur in furias thalamisque insueta relictis
evolat ; insano veluti Teumesia Thyias
rapta deo, cum sacra vocant Idaeaque suadet
buxus et a summis auditus montibus Euhan :
sic erecta genas aciemque effusa trementi
sanguine desertam rabidis clamoribus urbem
exagitat clausasque domos et limina pulsans
concilium vocat ; infelix comitatus eunti
haerebant nati ; atque illae non segnius omnes
erumpunt tectis summasque ad Pallados arces
impetus : huc propere stipamur et ordine nullo
congestae ; stricto mox ense silentia jussit
hortatrix scelerum et medio sic ausa profari :
"Rem summam instinctu superum meritique doloris,
o viduae (firmate animos et pellite sexum !)
Lemniades, sancire paro ; si taedet inanes
aeternum servare domos turpemque juventae
flore situm et longis steriles in luctibus annos,
inveni, promitto, viam (nec numina desunt)
qua renovanda Venus : modo par insumite robur
luctibus atque adeo primum hoc mihi noscere detur.
Tertia canet hiems ; cui conubialia vincla
aut thalami secretus honos ? Cui conjuge pectus
intepuit ? Cujus vidit Lucina labores,
dicite, vel justos cujus pulsantia menses
vota tument ? Qua pace feras volucresque jugari
mos datus ! Heu segnes ! Potuitne ultricia Graius
virginibus dare tela pater laetusque dolorum
sanguine securos juvenum perfundere somnos,
at nos vulgus iners ? Quodsi propioribus actis
est opus, ecce animos doceat Rhodopeia conjunx
ulta manu thalamos pariterque epulata marito.
Nec vos inmunis scelerum securave cogo :
plena mihi domus atque ingens, en cernite, sudor.
Quattuor hos una, decus et solacia patris,
in gremio, licet amplexu lacrimisque morentur,
transadigam ferro saniemque et vulnera fratrum
miscebo patremque super spirantibus addam.
Ecqua tot in caedes animum promittit ? " Agebat
pluribus ; adverso nituerunt vela profundo :

Lemnia classis erat. Rapuit gavisa Polyxo
fortunam atque iterat : "Superisne vocantibus ultro
desumus ? Ecce rates ! Deus hos, deus ultor in iras
apportat coeptisque favet ; nec imago quietis
vana meae : nudo stabat Venus ense videri
clara mihi somnosque super "quid perditis aevum ? "
inquit, "age aversis thalamos purgate maritis !
Ipsa faces alias melioraque foedera jungam."
Dixit, et hoc ferrum stratis, hoc, credite, ferrum
imposuit. Quin, o miserae, dum tempus agi rem,
consulite ; en validis spumant eversa lacertis
aequora, Bistonides veniunt fortasse maritae."
Hinc stimuli ingentes, magnusque advolvitur astris
clamor. Amazonio Scythiam fervere tumultu
lunatumque putes agmen descendere, ubi arma
indulget pater et saevi movet ostia Belli.
Nec varius fremor aut studia in contraria rapti
dissensus, ut plebe solet : furor omnibus idem,
idem animus solare domos juvenumque senumque
praecipitare colos plenisque adfrangere parvos
uberibus ferroque omnes exire per annos.
Tunc viridi luco (lucus juga celsa Minervae
propter opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
mons premit et gemina pereunt caligine soles),
hic sanxere fidem, tu Martia testis Enyo
atque inferna Ceres, Stygiaeque Acheronte recluso
ante preces venere deae ; sed fallit ubique
mixta Venus, Venus arma tenet, Venus admovet iras.
Nec de more cruor : natum Charopeia conjunx
obtulit, accingunt sese et mirantia ferro
pectora congestisque avidae simul undique dextris
perfringunt ac dulce nefas in sanguine vivo
conjurant, matremque recens circumvolat umbra.
Talia cernenti mihi quantus in ossibus horror,
quisve per ora color ! Qualis cum cerva cruentis
circumventa lupis, nullum cui pectore molli
robur et in volucri tenuis fiducia cursu
praecipitat suspensa fugam jam jamque teneri
credit et elusos audit concurrere morsus.
Illi aderant primis jamque offendere carinae
litoribus, certant saltu contingere terram
praecipites. Miseri, quos non aut horrida virtus
Marte sub Odrysio aut medii inclementia ponti
hauserit ! Alta etiam superum delubra vaporant
promissasque trahunt pecudes : niger omnibus aris
ignis, et in nullis spirat deus integer extis.
Tardius umenti noctem dejecit Olympo
Juppiter et versum miti, reor, aethera cura
sustinuit, dum fata vetant, nec longius umquam
cessavere novae perfecto sole tenebrae.
Sera tamen mundo venerunt astra sed illis
et Paros et nemorosa Thasos crebraeque relucent
Cyclades ; una gravi penitus latet obruta caelo
Lemnos, in hanc tristes nebulae, et plaga caeca superne
texitur, una vagis Lemnos non agnita nautis.
Jam domibus fusi et nemorum per opaca sacrorum
ditibus indulgent epulis vacuantque profundo
aurum inmane mero, dum quae per Strymona pugnae,

quis Rhodope gelidove labor sudatus in Haemo
enumerare vacat. Nec non, manus impia, nuptae
serta inter festasque dapes quo maxima cultu
quaeque jacent ; dederat mites Cytherea suprema
nocte viros longoque brevem post tempore pacem
nequiquam et miseros periturо adflaverat igni.
Conticuere chori, dapibus ludoque licenti
fit modus et primae decrescunt murmura noctis
cum consanguinei mixtus caligine Leti
rore madens Stygio morituram amplectitur urbem
Somnus et implacido fundit gravia otia cornu
secernitque viros ; vigilant nuptaeque nurusque
in scelus atque hilares acuunt fera tela Sorores.
Invasere nefas, cuncto sua regnat Erinys
pectore. Non aliter Scythicos armenta per agros
Hyrcanae clausere leae quas exigit ortu
prima fames avidique implorant ubera nati.
Quos tibi ,nam dubito, scelerum de mille figuris
expediam casus ? Elymum temeraria Gorge
evinctum ramis altaque in mole tapetum
efflantem somno crescentia vina superstans
vulnera disjecta rimatur veste, sed illum
infelix sopor admota sub morte refugit.
Turbidus incertumque oculis vigilantibus hostem
occupat amplexu, nec segnius illa tenentis
pone adigit costas donec sua pectora ferro
tangeret. Is demum sceleri modus ; ora supinat
blandus adhuc oculisque tremens et murmure Gorgen
quaerit et indigno non solvit bracchia collo.
Non ego nunc vulgi quamquam crudelia pandam
funera sed propria luctus de stirpe recordor :
quod te, flave Cydon, quod te per colla refusis
intactum, Crenaee, comis quibus ubera mecum
obliquumque a patre genus, fortemque timebam
quem desponsa, Gyan vidi lapsare cruentae
vulnere Myrmidones, quodque inter serta torosque
barbara ludentem fodiebat Epopea mater.
Flet super aequaevum soror exarmata Lycaste
Cydimon, heu similes periturо in corpore vultus
aspiciens floremque genae et quas finxerat auro
ipsa comas, cum saeva parens jam conjuge fuso
astitit impellitque minis atque inserit ensem.
Ut fera quae rabiem placido desueta magistro
tardius arma movet stimulisque et verbere crebro
in mores negat ire suos, sic illa jacenti
incidit undantemque sinu conlapsa cruorem
excipit et laceros premit in nova vulnera crines.
Ut vero Alcimeden etiamnum in murmure truncos
ferre patris vultus et egentem sanguinis ensem
conspexi, riguere comae atque in viscera saevus
horror iit : meus ille Thoas, mea dira videri
dextra mihi ! Extemplo thalamis turbata paternis
inferor. Ille quidem dudum (quis magna tuenti
somnus ?) agit versans secum etsi lata recessit
urbe domus, quinam strepitus, quae murmura noctis,
cur fremibunda quies. Trepido scelus ordine pando,
quis dolor, unde animi : "vis nulla arcere furentes ;
hac sequere, o miserande ; premunt aderuntque moranti

et mecum fortasse cades." His motus et artus
erexit stratis. Ferimur per devia vastae
urbis et ingentem nocturnae caedis acervum
passim, ut quosque sacris crudelis vespera lucis
straverat, occulta speculamur nube latentes.
Hic impressa toris ora extantesque reclusis
pectoribus capulos magnarum et fragmina trunca
hastarum et ferro laceras per corpora vestes
crateras pronos epulasque in caede natantes
cernere erat jugulisque modo torrentis apertis
sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
Hic juvenum manus et nullis violabilis armis
turba senes positique patrum super ora gementum
semineces pueri trepidas in limine vitae
singultant animas. Gelida non saevius Ossa
luxuriant Lapitharum epulae, si quando profundo
Nubigenae caluere mero ; vix primus ab ira
pallor et impulsis surgunt ad proelia mensis.
Tunc primum sese trepidis sub nocte Thyoneus
detexit nato portans extrema Thoanti
subsidia et multa subitus cum luce refulsit.
Agnovi : non ille quidem turgentia sertis
tempora nec flava crinem distinxerat uva ;
nubilus indignumque oculis liquentibus imbrem
adloquitur : "Dum fata dabant tibi, nate, potentem
Lemnon et externis etiam servare timendam
gentibus haud umquam justo mea cura labori
destitit ; absciderunt tristes crudelia Parcae
stamina nec dictis supplex quae plurima fudi
ante Jovem frustra lacrimisque avertere luctus
contigit ; infandum natae concessit honorem.
Accelerate fugam, tuque, o mea digna propago,
hac rege, virgo, patrem, gemini qua bracchia muri
litus eunt ; illa qua rere silentia porta
stat funesta Venus ferroque accincta furentes
adjuvat (unde manus, unde haec Mavortia divae
pectora ?) : tu lato patrem committe profundo.
Succedam curis." Ita fatus in aera rursus
solvitur et nostrum, visus arcentibus umbris
mitis iter longae claravit limite flammae.
Qua data signa sequor ; dein curvo robore clausum
dis pelagi Ventisque et Cycladas Aegaeoni
amplexo commendo patrem nec fletibus umquam
fit modus alternis ni jam dimittat Eoo
Lucifer astra polo. Tunc demum litore rauco
multa metu reputans et vix confisa Lyaeo
dividor ipsa gradu nitente sed anxia retro
pectora, nec requies quin et surgentia caelo
flamina et e cunctis prospectem collibus undas.
Exoritur pudibunda dies caelumque retexens
aversum Lemno jubar et declinia Titan
opposita juga nube refert. Patuere furores
nocturni lucisque novae formidine cunctis,
quamquam inter similes, subitus pudor : impia terrae
infodiunt scelera aut festinis ignibus urunt.
Jam manus Eumenidum captasque refugerat arces
exsaturata Venus ; licuit sentire quid ausae
et turbare comas et lumina tingere fletu.

Insula dives agris opibusque armisque virisque
nota situ et Getico nuper ditata triumpho,
non maris incursu, non hoste, nec aethere laevo
perdidit una omnes orbata excisaque mundo
indigenas ; non arva viri, non aequora vertunt,
conticuere domus, cruor altus et oblita crasso
cuncta rubent tabo, magnaeque in moenibus urbis
nos tantum et saevi spirant per culmina manes.
Ipsa quoque arcanis tecti in penetralibus alto
molior igne pyram, sceptrum super armaque patris
inicio et notas regum velamina vestes
ac prope maesta rogum confusis crinibus asto
ense cruentato fraudemque et inania busta
plango metu, si forte premant, cassumque parenti
omen et hac dubios leti precor ire timores.
His mihi pro meritis, ut falsi criminis astu
parta fides, regna et solio considere patris
(supplicium !) datur. Anne illis obsessa negarem ?
Accessi, saepe ante deos testata fidemque
inmeritasque manus ; subeo (pro dira potestas !)
exsangue imperium et maestam sine culmine Lemnon.
Jam magis atque magis vigiles dolor angere sensus
et gemitus clari, et paulatim invisa Polyxo ;
jam meminisse nefas, jam ponere manibus aras
concessum et multum cineres jurare sepultos.
Sic ubi ductorem trepidae stabulique maritum
quem penes et saltus et adultae gloria gentis
Massylo frangi stupuere sub hoste juvencae,
it truncum sine honore pecus regemque peremptum
ipse ager, ipsi amnes et muta armenta queruntur.
Ecce autem aerata dispellens aequora prora
Pelias intacti late subit hospita ponti
pinus ; agunt Minyae, geminus fragor ardua canet
per latera, abruptam credas radicibus ire
Ortygiam aut fractum pelago decurrere montem.
Ast ubi suspensis siluerunt aequora tonsis
mitior et senibus cycnis et pectine Phoebi
vox media de puppe venit, maria ipsa carinae
accedunt ; post nosse datum est : Oeagrius illic
acclinis malo mediis intersonat Orpheus
remigiis tantosque jubet nescire labores.
Illis in Scythicum Borean iter oraque primi
Cyaneis artata maris. Nos, Thracia visu
bella ratae, vario tecta incursare tumultu
densarum pecudum aut fugientum more volucrum.
Heu, ubi nunc Furiae ? Portus amplexaque litus
moenia qua longe pelago despectus aperto
scandimus et celsas turres ; huc saxa sudesque
armaque maesta virum atque infectos caedibus enses
subvectant trepidae ; quin et squalentia texta
thoracum et vultu galeas intrare soluto
non pudet ; audaces rubuit mirata catervas
Pallas et averso risit Gradivus in Haemo.
Tunc primum ex animis praeceps amentia cessit
nec ratis illa salo sed divum sera per aequor
justitia et poenae scelerum adventare videntur.
Jamque aberant terris quantum Gortynia currunt
spicula caeruleo gravidam cum Juppiter imbri

ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgae
sistit agens ; inde horror aquis et raptus ab omni
sole dies miscet tenebras quis protinus unda
concolor ; obnixi lacerant cava nubila venti
diripiuntque fretum, nigris redit umida tellus
verticibus, totumque Notis certantibus aequor
pendet et arquato jam jam prope sidera dorso
frangitur ; incertae nec jam prior impetus alno
sed labat extantem rostris modo gurgite in imo,
nunc caelo Tritona ferens. Nec robora prosunt
semideum heroum puppemque insana flagellat
arbor et instabili procumbens pondere curvas
raptat aquas remique cadunt in pectus inanes.
Nos quoque per rupes murorumque aggere ab omni
dum labor ille viris fretaque indignantur et Austros
desuper invalidis fluitantia tela lacertis
(quid non ausa manus ?) Telamona et Pelea contra
spargimus et nostro petitur Tirynthius arcu.
Illi, quippe simul bello pelagoque laborant,
pars clipeis munire ratem, pars aequora fundo
egerere ; ast alii pugnant sed inertia motu
corpora suspensaeque carent conamine vires.
Instamus jactu telorum et ferrea nimbis
certat hiemps ustaeque sudes fractique molares
spiculaque et multa crinitum missile flamma
nunc pelago, nunc puppe cadunt, dat operta fragorem
pinus et abjunctis regemunt tabulata cavernis.
Talis Hyperborea virides nive verberat agros
Juppiter ; obruitur campis genus omne ferarum
deprensaeque cadunt volucres et messis amaro
strata gelu, fragor inde jugis, inde amnibus irae.
Ut vero elisit nubes Jove tortus ab alto
ignis et ingentes patuere in fulmine nautae
deriguere animi manibusque horrore remissis
arma aliena cadunt, rediit in pectora sexus.
Cernimus Aeacidas murisque inmane minantem
Ancaeum et longa pellentem cuspide rupes
Iphiton ; attonito manifestus in agmine supra est
Amphitryoniades puppemque alternus utrimque
ingravat et medias ardet descendere in undas.
At levis et miserae nondum mihi notus Iason
transtra per et remos impressaque terga virorum
nunc magnum Oeniden, nunc ille hortatibus Idan
et Talaum et cana rorantem aspergine ponti
Tyndariden iterans gelidique in nube parentis
vela laborantem Calain subnectere malo
voce manuque rogat ; quatiunt impulsibus illi
nunc freta, nunc muros, sed nec spumantia cedunt
aequora, et incussae redeunt a turribus hastae.
Ipse graves fluctus clavumque audire negantem
lassat agens Tiphys palletque et plurima mutat
imperia ac laevas dextrasque obtorquet in undas
proram navifragis avidam concurrere saxis
donec ab extremae cuneo ratis Aesone natus
Palladios oleae, Mopsi gestamina, ramos
extulit et socium turba prohibente poposcit
foedera ; praecipites vocem involvere procellae.
Tunc modus armorum pariterque exhausta quierant

flamina confusoque dies respexit Olympo.
Quinquaginta illi, trabibus de more revinctis,
eminus abrupto quatiunt nova litora saltu,
magnorum decora alta patrum, jam fronte sereni
noscendique habitu, postquam timor iraque cessit
vultibus. Arcana sic fama erumpere porta
caelicolas si quando domos litusque rubentum
Aethiopum et mensas amor est intrare minores ;
dant fluvii montesque locum tum terra superbit
gressibus et paulum respirat caelifer Atlans.
Hic et ab adserto nuper Marathone superbum
Thesea et Ismarios, Aquilonia pignora, fratres,
utraque quis rutila stridebant tempora penna
cernimus, hic Phoebo non indignante priorem
Admetum et durae similem nihil Orphea Thracae,
tunc prolem Calydone satam generumque profundi
Nereos. Ambiguo visus errore lacessunt
Oebalidae gemini ; chlamys huic, chlamys ardet et illi,
ambo hastile gerunt, umeros exertus uterque,
nudus uterque genas, simili coma fulgurat astro.
Audet iter magnique sequens vestigia mutat
Herculis et tarda quamvis se mole ferentem
vix cursu tener aequat Hylas Lernaeaque tollens
arma sub ingenti gaudet sudare pharetra.
Ergo iterum Venus et tacitis corda aspera flammis
Lemniadum pertemptat Amor. Tunc regia Juno
arma habitusque virum pulchraeque insignia gentis
mentibus insinuat certatimque ordine cunctae
hospitibus patuere fores ; tunc primus in aris
ignis et infandis venere oblivia curis ;
tunc epulae felixque sopor noctesque quietae
nec superum sine mente, reor, placuere fatentes.
Forsitan et nostrae fatum excusabile culpae
noscere cura, duces. Cineres furiasque meorum
testor ut externas non sponte aut crimine taedas
attigerim (scit cura deum) etsi blandus Iason
virginibus dare vincla novis ; sua jura cruentum
Phasin habent, alios, Colchi, generatis amores.
Jamque exuta gelu tepuerunt sidera longis
solibus et velox in terga revolvitur annus.
Jam nova progenies partusque in vota soluti
et non speratis clamatur Lemnos alumnis.
Nec non ipsa tamen thalami monimenta coacti
enitor geminos duroque sub hospite mater
nomen avi renovo ; nec quae fortuna relictis
nosse datur, jam plena quater quinquennia pergunt
si modo fata sinunt aluitque rogata Lycaste.
Detumuere animi maris et clementior Auster
vela vocat ; ratis ipsa moram portusque quietos
odit et adversi tendit retinacula saxi.
Inde fugam Minyae sociosque appellat Iason
efferus, o utinam jam tunc mea litora rectis
praetervectus aquis cui non sua pignora cordi,
non promissa fides ; certe stat fama remotis
gentibus : aequorei redierunt vellera Phrixi.
Ut stata lux pelago venturumque aethera sensit
Tiphys et occidui rubuere cubilia Phoebi
heu iterum gemitus iterumque novissima nox est.

Vix reserata dies et jam rate celsus Iason
ire jubet primoque ferit dux verbere pontum.
Illos e scopulis et summo vertice montis
spumea porrecti dirimentes terga profundi
prosequimur visu, donec lassavit euntes
lux oculos longumque polo contexere visa est
aequor et extremi pressit freta margine caeli.
Fama subit portus vectum trans alta Thoanta
fraterna regnare Chio, mihi crimina nulla,
et vacuos arsisse rogos ; fremit impia plebes,
sontibus accensae stimulis facinusque reposcunt.
Quin etiam occultae vulgo increbrescere voces :
"Solane fida suis, nos autem in funera laetae ?
Non deus haec fatumque ; quid imperat urbe nefanda ? "
Talibus exanimis dictis (et triste propinquat
supplicium, nec regna juvant) vaga litora furtim
incomitata sequor funestaque moenia linquo
qua fuga nota patris ; sed non iterum obvius Euhan
nam me praedonum manus huc appulsa tacentem
abripit et vestras famulam transmittit in oras."
Talia Lernaeis iterat dum regibus exul
Lemnias et longa solatur damna querela
inmemor absentis (sic di suasistis !) alumni,
ille graves oculos languentiaque ora comanti
mergit humo fessusque diu puerilibus actis
labitur in somnos, prensa manus haeret in herba.
Interea campis, nemoris sacer horror Achaei,
terrigena exoritur serpens tractuque soluto
inmanem sese vehit ac post terga relinquit.
Livida fax oculis, tumidi stat in ore veneni
spuma virens, ter lingua vibrat, terna agmina adunci
dentis et auratae crudelis gloria fronti
prominet. Inachio sanctum dixere Tonanti
agricolae cui cura loci et silvestribus aris
pauper honos ; nunc ille dei circumdare templa
orbe vago labens, miserae nunc robora silvae
atterit et vastas tenuat complexibus ornos ;
saepe super fluvios geminae jacet aggere ripae
continuus squamisque incisus adaestuat amnis.
Sed nunc, Ogygii jussis quando omnis anhelat
terra dei trepidaeque latent in pulvere Nymphae,
saevior anfractu laterum sinuosa retorquens
terga solo siccique nocens furit igne veneni.
Stagna per arentesque lacus fontesque repressos
volvitur et vacuis fluviorum in vallibus errat
incertusque sui liquidum nunc aera lambit
ore supinato, nunc arva gementia radens
pronus adhaeret humo si quid viridantia sudent
gramina ; percussae calidis adflatibus herbae
qua tulit ora cadunt moriturque ad sibila campus :
quantus ab Arctois discriminat aethera plaustris
Anguis et usque Notos alienumque exit in orbem ;
quantus et ille sacri spiris intorta movebat
cornua Parnasi donec tibi, Delie, fixus
vexit harundineam centeno vulnere silvam.
Quis tibi, parve, deus tam magni pondera fati
sorte dedit ? Tune hoc vix prima ad limina vitae
hoste jaces ? An ut inde sacer per saecula Grais

gentibus et tanto dignus morerere sepulcro ?
Occidis extremae destrictus verbere caudae
ignaro serpente puer, fugit ilicet artus
somnus et in solam patuerunt lumina mortem.
Cum tamen attonito moriens vagitus in auras
excidit et ruptis inmutuit ore querelis
qualia non totas peragunt insomnia voces,
audiit Hypsipyle facilemque negantia cursum
exanimis genua aegra rapit ; jam certa malorum
mentis ab augurio sparsoque per omnia visu
lustrat humum quaerens et nota vocabula parvo
nequiquam ingeminans : nusquam ille, et prata recentes
amisere notas. Viridi piger accubat hostis
collectus gyro spatiosaque jugera complet,
sic etiam obliqua cervicem expostus in alvo.
Horruit infelix visu longoque profundum
incendit clamore nemus ; nec territus ille
sed jacet. Argolicas ululatus flebilis aures
impulit ; extemplo monitu ducis advolat ardens
Arcas eques causamque refert. Tunc squamea demum
torvus ad armorum radios fremitumque virorum
colla movet : rapit ingenti conamine saxum
quo discretus ager vacuasque impellit in auras
arduus Hippomedon quo turbine bellica quondam
librati saliunt portarum in claustra molares.
Cassa ducis virtus : jam mollia colla refusus
in tergum serpens venientem exhauserat ictum.
Dat sonitum tellus nemorumque per avia densi
dissultant nexus. "At non mea vulnera", clamat
et trabe fraxinea Capaneus subit obvius, "umquam
effugies seu tu pavidi ferus incola luci
sive deis, utinamque deis, concessa voluptas,
non si consertum super haec mihi membra Giganta
subveheres." Volat hasta tremens et hiantia monstri
ora subit linguaeque secat fera vincla trisulcae,
perque jubas stantes capitisque insigne corusci
emicat et nigri sanie perfusa cerebri
figitur alta solo. Longus vix tota peregit
membra dolor, rapido celer ille volumine telum
circuit avulsumque ferens in opaca refugit
templa dei ; hic magno tellurem pondere mensus
implorantem animam dominis adsibilat aris.
Illum et cognatae stagna indignantia Lernae,
floribus et vernis adsuetae spargere Nymphae
et Nemees reptatus ager lucosque per omnes
silvicolae fracta gemuistis harundine Fauni.
Ipse etiam e summa jam tela poposcerat aethra
Juppiter et dudum nimbique hiemesque coibant
ni minor ira deo gravioraque tela mereri
servatus Capaneus ; moti tamen aura cucurrit
fulminis et summas libavit vertice cristas.
Jamque pererratis infelix Lemnia campis
liber ut angue locus, modico super aggere longe
pallida sanguineis infectas roribus herbas
prospicit. Huc magno cursum rapit effera luctu
agnoscitque nefas, terraeque inlisa nocenti
fulminis in morem non verba in funere primo,
non lacrimas habet : ingeminat misera oscula tantum

incumbens animaeque fugam per membra tepentem
quaerit hians. Non ora loco, non pectora restant,
rapta cutis, tenuia ossa patent nexusque madentes
sanguinis imbre novi, totumque in vulnere corpus.
Ac velut aligerae sedem fetusque parentis
cum piger umbrosa populatus in ilice serpens,
illa redit querulaeque domus mirata quietem
jam stupet impendens advectosque horrida maesto
excutit ore cibos cum solus in arbore paret
sanguis et errantes per capta cubilia plumae.
Ut laceros artus gremio miseranda recepit
intexitque comis, tandem laxata dolori
vox invenit iter gemitusque in verba soluti :
"O mihi desertae natorum dulcis imago,
Archemore, o rerum et patriae solamen ademptae
servitiique decus, qui te, mea gaudia, sontes
extinxere dei modo quem digressa reliqui
lascivum et prono vexantem gramina cursu ?
heu, ubi siderei vultus ? Ubi verba ligatis
imperfecta sonis risusque et murmura soli
intellecta mihi ? Quotiens tibi Lemnon et Argo
sueta loqui et longa somnum suadere querela !
Sic equidem luctus solabar et ubera parvo
jam materna dabam, cui nunc venit inritus orbae
lactis et infelix in vulnera liquitur imber.
Nosco deos : o dura mei praesagia somni
nocturnique metus et numquam impune per umbras
attonitae mihi visa Venus ! Quos arguo divos ?
Ipsa ego te (quid enim timeam moritura fateri ?)
exposui fatis. Quae mentem insania traxit ?
Tantane me tantae tenuere oblivia curae ?
Dum patrios casus famaeque exorsa retracto
ambitiosa meae (pietas haec magna fidesque !),
exsolvi tibi, Lemne, nefas ; ubi letifer anguis,
ferte, duces, meriti si qua est mihi gratia duri,
si quis honos dictis, aut vos extinguite ferro,
ne tristes dominos orbamque inimica revisam
Eurydicen, quamquam haud illi mea cura dolendo
cesserit. Hocne ferens onus inlaetabile matris
transfundam gremio quae... me prius ima sub umbras
mergat humus ! " Simul haec terraque et sanguine vultum
sordida magnorum circa vestigia regum
vertitur et tacite maerentibus imputat undas.
Et jam sacrifici subitus per tecta Lycurgi
nuntius implerat lacrimis ipsumque domumque,
ipsum adventantem Persei vertice sancto
montis ubi averso dederat prosecta Tonanti
et caput iratis rediens quassabat ab extis.
Hic sese Argolicis inmunem servat ab armis
haud animi vacuus, sed templa araeque tenebant.
Necdum etiam responsa deum monitusque vetusti
exciderant voxque ex adytis accepta profundis :
"Prima, Lycurge, dabis Dircaeo funera bello."
Id cavet et maestus vicini pulvere Martis
angitur ad lituos perituris que invidet armis.
Ecce (fides superum !) laceras comitata Thoantis
advehit exequias, contra subit obvia mater
femineos coetus plangentiaque agmina ducens.

At non magnanimo pietas ignava Lycurgo :
fortior ille malis lacrimasque insana resorbet
ira patris, longo rapit arva morantia passu
vociferans : "Illa autem ubinam, cui parva cruoris
laetave damna mei ? Vivitne ? Impellite raptam,
ferte citi comites ; faxo omnis fabula Lemni
et pater et tumidae generis mendacia sacri
exciderint." Ibat letumque inferre parabat
ense furens rapto ; venienti Oeneius heros
impiger objecta proturbat pectora parma
ac simul infrendens : "Siste hunc, vesane, furorem
quisquis es ! " Et pariter Capaneus acerque reducto
adfuit Hippomedon rectoque Erymanthius ense
ac juvenem multo praestringunt lumine ; at inde
agrestum pro rege manus. Quos inter Adrastus
mitius et sociae veritus commercia vittae
Amphiaraus ait : "Ne, quaeso ! Absistite ferro,
unus avum sanguis, neve indulgete furori
tuque prior." Sed non sedato pectore Tydeus
subicit : "Anne ducem servatricemque cohortis
Inachiae ingratis coram tot milibus ausus
mactare in tumulos (quanti pro funeris ultor !)
cui regnum genitorque Thoas et lucidus Euhan
stirpis avus ? Timidone parum, quod gentibus actis
undique in arma tuis inter rapida agmina pacem
solus habes ? Habeasque et te victoria Graium
inveniat tumulis etiamnum haec fata gementem."
Dixerat et tandem cunctante modestior ira
ille refert : "Equidem non vos ad moenia Thebes
rebar et hostiles huc advenisse catervas.
Pergite in excidium socii, si tanta voluptas,
sanguinis, imbuite arma domi atque haec inrita dudum
templa Jovis (quid enim haud licitum ?) ferat impius ignis
si vilem, tanti premerent cum pectora luctus,
in famulam jus esse ratus dominoque ducique.
Sed videt haec, videt ille deum regnator et ausis
sera quidem, manet ira tamen." Sic fatus et arces
respicit. Atque illic alio certamine belli
tecta fremunt ; volucres equitum praeverterat alas
Fama recens geminos alis amplexa tumultus :
illi ad fata rapi atque illi jam occumbere leto
sic meritam Hypsipylen iterant, creduntque nec irae
fit mora : jamque faces et tela penatibus instant
vertere regna fremunt raptumque auferre Lycurgum
cum Jove cumque aris ; resonant ululatibus aedes
femineis versusque dolor dat terga timori.
Alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
secum ante ora virum fremibunda Thoantida portans
it medius turmis et : "Parcite, parcite ! ", clamat,
"nil actum saeve, meritus nec tale Lycurgus
excidium, gratique inventrix fluminis ecce."
Sic ubi diversis maria evertere procellis
hinc Boreas Eurusque, illinc niger imbribus Auster,
pulsa dies regnantque hiemes, venit aequoris alti
rex sublimis equis geminusque ad spumea Triton
frena natans late pelago dat signa cadenti,
et jam plana Thetis montesque et litora crescunt.
Quis superum tanto solatus funera voto

pensavit lacrimas inopinaque gaudia maestae
rettulit Hypsipylae ? Tu gentis conditor, Euhan,
qui geminos juvenes Lemni de litore vectos
intuleras Nemeae mirandaque fata parabas.
Causa viae genetrix nec inhospita tecta Lycurgi
praebuerant aditus et protinus ille tyranno
nuntius extinctae miserando vulnere prolis.
Ergo adsunt comites (pro fors et caeca futuri
mens hominum !) regique favent ; sed Lemnos ad aures
ut primum dictusque Thoas, per tela manusque
inruerant matremque avidis complexibus ambo
diripiunt flentes alternaque pectora mutant.
Illa velut rupes inmoto saxea visu
haeret et expertis non audet credere divis.
Ut vero et vultus et signa Argoa relictis
ensibus atque umeris amborum intextus Iason,
cesserunt luctus, turbataque munere tanto
corruit atque alio maduerunt lumina fletu.
Addita signa polo laetoque ululante tumultu
tergaque et aera dei motas crepuere per auras.
Tunc pius Oeclides, ut prima silentia vulgi
mollior ira dedit, placidasque accessus ad aures :
"Audite, o ductor Nemeae lectique potentes
Inachidae, quae certus agi manifestat Apollo.
Iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis
luctus adest ; recto descendunt limite Parcae :
et sitis interitu fluviorum et letifer anguis
et puer, heu, nostri signatus nomine fati,
Archemorus, cuncta haec superum demissa suprema
mente fluunt. Differte animos festinaque tela
ponite ; mansuris donandus honoribus infans
et meruit ; det pulchra suis libamina Virtus
manibus atque utinam plures innectere pergas,
Phoebe, moras semperque novis bellare vetemur
casibus et semper Thebe funesta recedas !
At vos magnorum transgressi fata parentum
felices longum quibus hinc per saecula nomen,
dum Lernaea palus et dum pater Inachus ibit,
dum Nemea tremulas campis jaculabitur umbras,
ne fletu violate sacrum, ne plangite divos,
nam deus iste, deus, Pyliae nec fata senectae
maluerit, Phrygiis aut degere longius annis."
Finierat caeloque cavam nox induit umbram.

LIBER VI

T6 Nuntia multivago Danaas perlabitur urbes
Fama gradu, sancire novo sollemnia busto
Inachidas ludumque super quo Martia bellis
praesudare paret seseque accendere virtus.
Graium ex more decus : primus Pisaea per arva
hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem
pulvereumque fera crinem detersit oliva,
proxima vipereo celebratur libera nexu
Phocis, Apollineae bellum puerile pharetrae ;
mox circum tristes servata Palaemonis aras
nigra superstitio, quotiens animosa resumit
Leucothea gemitus et amica ad litora festa

tempestate venit : planctu conclamat uterque
Isthmos, Echioniae responsant flebile Thebae.
Et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis
conexum caelo, quorumque ingentia tellus
Aonis et Tyriae suspirant nomina matres,
concurrunt nudasque movent in proelia vires.
Ceu primum ausurae trans alta ignota biremes,
seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Aegaea lacessant,
tranquillo prius arma lacu clavumque levesque
explorant remos atque ipsa pericula discunt ;
at cum experta cohors, tunc pontum inrumpere fretae
longius ereptasque oculis non quaerere terras.
Clara laboriferos caelo Tithonia currus
extulerat vigilesque deae pallentis habenas
et Nox et cornu fugiebat Somnus inani ;
jam plangore viae, gemitu jam regia mugit
flebilis, acceptos longe nemora avia frangunt
multiplicantque sonos. Sedet ipse exutus honoro
vittarum nexu genitor squalentiaque ora
sparsus et incultam ferali pulvere barbam.
Asperior contra planctusque egressa viriles
exemplo famulas premit hortaturque volentes
orba parens, lacerasque super procumbere nati
reliquias ardet totiensque avulsa refertur.
Arcet et ipse pater. Mox ut maerentia dignis
vultibus Inachii penetrarunt limina reges,
ceu nova tunc clades et primo saucius infans
vulnere letalisve inrumperet atria serpens,
sic alium ex alio quamquam lassata fragorem
pectora congeminant, integratoque resultant
accensae clamore fores : sensere Pelasgi
invidiam et lacrimis excusant crimen obortis.
Ipse, datum quotiens intercisoque tumultu
conticuit stupefacta domus, solatur Adrastus
adloquiis genitorem ultro, nunc fata recensens
resque hominum duras et inexorabile pensum,
nunc aliam prolem mansuraque numine dextro
pignora. Nondum orsis modus et lamenta redibant.
Ille quoque adfatus non mollius audit amicos
quam trucis Ionii rabies clamantia ponto
vota virum aut tenues curant vaga fulmina nimbos.
Tristibus interea ramis teneraque cupresso
damnatus flammae torus et puerile feretrum
texitur : ima virent agresti stramina cultu ;
proxima gramineis operosior area sertis
et picturatus morituris floribus agger ;
tertius adsurgens Arabum strue tollitur ordo
Eoas complexus opes incanaque glebis
tura et ab antiquo durantia cinnama Belo.
Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
molle supercilium, teretes hoc undique gemmae
irradiant, medio Linus intertextus acantho
letiferique canes : opus admirabile semper
oderat atque oculos flectebat ab omine mater.
Arma etiam et veterum exuvias circumdat avorum,
gloria mixta malis adflictaeque ambitus aulae,
ceu grande exequiis onus atque inmensa ferantur
membra rogo ! Sed cassa tamen sterilisque dolentes

fama juvat parvique augescunt funere manes.
Inde ingens lacrimis honor et miseranda voluptas,
muneraque in cineres annis graviora feruntur ;
namque illi et pharetras brevioraque tela dicarat
festinus voti pater insontesque sagittas ;
jam tunc et nota stabuli de gente probatos
in nomen pascebat equos cinctusque sonantes
armaque majores exspectatura lacertos.
[Spes avidae ! quas non in nomen credula vestes
urguebat studio cultusque insignia regni
purpureos sceptrumque minus ! Cuncta ignibus atris
damnat atrox suaque ipse parens gestamina ferri
si damnis rabidum queat exsaturare dolorem.]
Parte alia gnari monitis exercitus instat
auguris aeriam truncis nemorumque ruina,
montis opus, cumulare pyram, quae crimina caesi
anguis et infausti cremet atra piacula belli.
[His labor accisam Nemeen umbrosaque tempe
praecipitare solo lucosque ostendere Phoebo.]
Sternitur extemplo veteres incaedua ferro
silva comas, largae qua non opulentior umbrae
Argolicos inter saltusque educta Lycaeos
extulerat super astra caput : stat sacra senectae
numine nec solos hominum transgressa veterno
fertur avos, Nymphas etiam mutasse superstes
Faunorumque greges. Aderat miserabile luco
excidium ; fugere ferae nidosque tepentes
absiliunt (metus urguet) aves ; cadit ardua fagus
Chaoniumque nemus brumaeque inlaesa cupressus ;
procumbunt piceae, flammis alimenta supremis,
ornique iliceaeque trabes metuendaque suco
taxus et infandos belli potura cruores
fraxinus atque situ non expugnabile robur.
Hinc audax abies et odoro vulnere pinus
scinditur, adclinant intonsa cacumina terrae
alnus amica fretis nec inhospita vitibus ulmus.
Dat gemitum tellus : non sic eversa feruntur
Ismara cum fracto Boreas caput extulit antro,
non, grassante Noto, citius nocturna peregit
flamma nemus. Linquunt flentes dilecta locorum
otia cana Pales Silvanusque arbiter umbrae
semideumque pecus, migrantibus aggemit illis
silva nec amplexae dimittunt robora Nymphae.
Ut cum possessas avidis victoribus arces
dux raptare dedit, vix signa audita nec urbem
invenias ; ducunt sternuntque abiguntque feruntque
immodici, minor ille fragor quo bella gerebant.
Jamque pari cumulo geminas, hanc tristibus umbris
ast illam superis, aequus labor auxerat aras,
cum signum luctus cornu grave mugit adunco
tibia cui teneros suetum producere manes
lege Phrygum maesta. Pelopem monstrasse ferebant
exequiale sacrum carmenque minoribus umbris
utile quo geminis Niobe consumpta pharetris
squalida bissenas Sipylon deduxerat urnas.
Portant inferias arsuraque fercula primi
Graiorum, titulisque pios testantur honores
gentis quisque suae ; longo post tempore surgit

colla super juvenum (numero dux legerat omni)
ipse fero clamore torus. Cinxere Lycurgum
Lernaei proceres, genetricem mollior ambit
turba ; nec Hypsipyle raro subit agmine : vallant
Inachidae memores, sustentant livida nati
bracchia et inventae concedunt plangere matri.
Illic infaustos ut primum egressa penates
Eurydice, nudo vocem de pectore rumpit
planctuque et longis praefata ululatibus infit :
"Non hoc Argolidum coetu circumdata matrum
speravi te, nate, sequi, nec talia demens
fingebam votis annorum elementa tuorum,
nil saevum reputans : etenim his in finibus aevi
unde ego bella tibi Thebasque ignara timerem ?
Cui superum nostro committere sanguine pugnas
dulce ? Quis hoc armis vovit scelus ? At tua nondum,
Cadme, domus, nullus Tyrio grege plangitur infans.
Primitias egomet lacrimarum et caedis acerbae
ante tubas ferrumque tuli, dum deside cura
credo sinus fidos altricis et ubera mando.
Quidni ego ? Narrabat servatum fraude parentem
insontesque manus. En quam ferale putemus
abjurasse sacrum et Lemni gentilibus unam
immunem furiis ! Haec illa (et creditis ausae !)
haec pietate potens solis abjecit in arvis
non regem dominumque, alienos impia partus,
hoc tantum ! Silvaeque infamis tramite liquit
quem non anguis atrox (quid enim hac opus, ei mihi, leti
mole fuit ?) tantum caeli violentior aura
impulsaeque Noto frondes cassusque valeret
exanimare timor. Nec vos incessere luctu
orba habeo, fixum matri inmotumque manebat
hac altrice nefas : atquin et blandus ad illam,
nate, magis ; solam nosse atque audire vocantem
ignarusque mei ; nulla ex te gaudia matri.
Illa tuos questus lacrimososque impia risus
audiit et vocis decerpsit murmura primae.
Illa tibi genetrix semper dum vita manebat,
nunc ego. Sed miserae mihi nec punire potestas
sic meritam ! Quid dona, duces, quid inania fertis
justa rogis ? Illam (nil poscunt amplius umbrae)
illam, oro, cineri simul excisaeque parenti
reddite, quaeso, duces, per ego haec primordia belli
cui peperi ; sic aequa gemant mihi funera matres
Ogygiae." Sternit crines iteratque precando :
"Reddite nec vero crudelem avidamque vocate
sanguinis ; occumbam pariter, dum vulnere justo
exsaturata oculos unum impellamur in ignem."
Talia vociferans alia de parte gementem
Hypsipylen (neque enim illa comas nec pectora servat)
agnovit longe et socium indignata dolorem :
"Hoc saltem, o proceres, tuque o, cui pignora nostri
proturbata tori, prohibete, auferte supremis
invisam exequiis. Quid se funesta parenti
miscet et in nostris spectatur et ipsa ruinis ?"
[Cui luget complexa suos ? " Dixitque repente
concidit abruptisque obmutuit ore querelis.]
Sic ait abruptisque inmutuit ore querelis.

Non secus ac primo fraudatum lacte juvencum
cui trepidae vires et solus ab ubere sanguis,
seu fera seu duras avexit pastor ad aras ;
nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu,
nunc armenta movet vacuosque interrogat agros ;
tunc piget ire domum maestoque novissima campo
exit et oppositas impasta avertitur herbas.
At genitor sceptrique decus cultusque Tonantis
inicit ipse rogis, tergoque et pectore fusam
caesariem ferro minuit sectisque jacentis
obnubit tenuia ora comis, ac talia fletu
verba pio miscens : "Alio tibi, perfide, pacto,
Juppiter, hunc crinem voti reus ante dicaram
si pariter virides nati libare dedisses
ad tua templa genas ; sed non ratus ore sacerdos
damnataeque preces ; ferat haec, quae dignior, umbra."
Jam face subjecta primis in frondibus ignis
exclamat : labor insanos arcere parentes.
Stant jussi Danaum atque obtentis eminus armis
prospectu visus interclusere nefasto.
Ditantur flammae ; non umquam opulentior illic
ante cinis : crepitant gemmae, atque inmane liquescit
argentum et pictis exsudat vestibus aurum ;
nec non Assyriis pinguescunt robora sucis,
pallentique croco strident ardentia mella,
spumantesque mero paterae verguntur et atri
sanguinis et rapto gratissima cymbia lactis.
Tunc septem numero turmas (centenus ubique
surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenae reges, lustrantque ex more sinistro
orbe rogum et stantes inclinant pulvere flammas.
Ter curvos egere sinus inlisaque telis
tela sonant, quater horrendum pepulere fragorem
arma, quater mollem famularum bracchia planctum.
Semianimas alter pecudes spirantiaque ignis
accipit armenta ; hic luctus abolere novique
funeris auspicium vates, quamquam omina sentit
vera, jubet : dextri gyro et vibrantibus hastis
hac redeunt raptumque suis libamen ab armis
quisque jacit, seu frena libet seu cingula flammis
mergere seu jaculum summae seu cassidis umbram.
[Multa gemunt extra raucis concentibus agri
et lituis aures circum pulsantur acutis.
Terretur clamore nemus : sic Martia vellunt
signa tubae, nondum ira calet nec sanguine ferrum
inrubuit, primus bellorum comitur ille
vultus, honoris opus. Stat adhuc incertus in alta
nube quibus sese Mavors indulgeat armis.]
Finis erat lassusque putres jam Mulciber ibat
in cineres ; instant flammis multoque soporant
imbre rogum posito donec cum sole labores
exhausti ; seris vix cessit cura tenebris.
Roscida jam novies caelo dimiserat astra
Lucifer et totidem Lunae praevenerat ignes
mutato nocturnus equo (nec conscia fallit
sidera et alterno deprenditur unus in ortu) :
mirum opus accelerasse manus ! Stat saxea moles,
templum ingens cineri, rerumque effictus in illa

ordo docet casus : fessis hic flumina monstrat
Hypsipyle Danais, hic reptat flebilis infans,
hic jacet, extremum tumuli circum asperat orbem
squameus ; expectes morientis ab ore cruenta
sibila, marmorea sic volvitur anguis in hasta.
Jamque avidum pugnas visendi vulgus inermes
(fama vocat cunctos) arvis ac moenibus adsunt
exciti ; illi etiam quis belli incognitus horror,
quos effeta domi, quos prima reliquerat aetas,
conveniunt : non aut Ephyraeo in litore tanta
umquam aut Oenomai fremuerunt agmina circo.
Collibus incurvis viridique obsessa corona
vallis in amplexu nemorum sedet ; hispida circum
stant juga et objectus geminis umbonibus agger
campum exire vetat, longo quem tramite planum
gramineae frontes sinuataque caespite vivo
mollia non subitis augent fastigia clivis.
Illic conferti, jam sole rubentibus arvis,
bellatrix sedere cohors ; ibi corpore mixto
metiri numerum vultusque habitusque suorum
dulce viris tantique juvat fiducia belli.
Centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros
lenta mole trahunt ; idem numerusque colorque
matribus et nondum lunatis fronte juvencis.
Exin magnanimum series antiqua parentum
invehitur, miris in vultum animata figuris.
Primus anhelantem duro Tirynthius angens
pectoris attritu sua frangit in ossa leonem.
Haud illum impavidi quamvis et in aere suumque
Inachidae videre decus. Pater ordine juncto
laevus harundineae recubans super aggere ripae
cernitur emissaeque indulgens Inachus urnae.
Io post tergum, jam prona dolorque parentis,
spectat inocciduis stellatum visibus Argum.
Ast illam melior Phariis erexerat arvis
Juppiter atque hospes jam tunc Aurora colebat.
Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis
inminet aut refugae sterilem rapit aera silvae,
sed pius et magni vehitur conviva Tonantis.
Parte alia victor curru Neptunia tendit
lora Pelops prensatque rotas auriga natantes
Myrtilos et volucri jam jamque relinquitur axe.
Et gravis Acrisius speciesque horrenda Coroebi
et Danae culpata sinus et in amne reperto
tristis Amymone, parvoque Alcmena superbit
Hercule tergemina crinem circumdata luna.
Jungunt discordes inimica in foedera dextras
Belidae fratres sed vultu mitior astat
Aegyptus ; Danai manifestum agnoscere ficto
ore notas pacisque malae noctisque futurae.
Mille dehinc species. Tandem satiata voluptas
praestantesque viros vocat ad sua praemia virtus.
Primus sudor equis. Dic, incluta, Phoebe, regentum
nomina, dic ipsos ; neque enim generosior umquam
alipedum conlata acies, ceu praepete cursu
confligant densae volucres aut litore in uno
Aeolus insanis statuat certamina ventis.
Ducitur ante omnes rutilae manifestus Arion

igne jubae. Neptunus equo, si certa priorum
fama, pater ; primus teneri laesisse lupatis
ora et litoreo domitasse in pulvere fertur,
verberibus parcens ; etenim insatiatus eundi
ardor et hiberno par inconstantia ponto.
Saepe per Ionium Libycumque natantibus ire
interjunctus equis omnesque adsuerat in oras
caeruleum deferre patrem ; stupuere relicta
Nubila, certantesque Eurique Notique sequuntur.
Nec minor in terris bella Eurysthea gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina sulco
duxerat, illi etiam ferus indocilisque teneri.
Mox divum dono regis dignatus Adrasti
imperia et multum mediis mansueverat annis.
Tunc rector genero Polynici indulget agendum
multa monens, ubi fervor equo, qua suetus ab arte
mulceri, ne saeva manus, ne liber habenis
impetus : "Urgue alios", inquit, "stimulisque minisque ;
ille ibit, minus ipse voles." Sic ignea lora
cum daret et rapido Sol natum imponeret axi,
gaudentem lacrimans astra insidiosa docebat
nolentesque teri zonas mediamque polorum
temperiem : pius ille quidem et formidine cauta,
sed juvenem durae prohibebant discere Parcae.
Oebalios sublimis agit, spes proxima palmae,
Amphiaraus equos ; tua furto lapsa propago,
Cyllare, dum Scythici diversus ad ostia Ponti
Castor Amyclaeas remo permutat habenas.
Ipse habitu niveus, nivei dant colla jugales,
concolor est albis et cassis et infula cristis.
Quin et Thessalicis felix Admetus ab oris
vix steriles compescit equas, Centaurica dicunt
semina : credo, adeo sexum indignantur et omnis
in vires adducta Venus ; noctemque diemque
adsimulant maculis internigrantibus albae :
tantus uterque color, credi nec degener illo
de grege, Castaliae stupuit qui sibila cannae
laetus et audito contempsit Apolline pasci.
Ecce et Iasonidae juvenes, nova gloria matris
Hypsipyles, subiere jugo, quo vectus uterque,
nomen avo gentile Thoas atque omine dictus
Euneos Argoo. Geminis eadem omnia : vultus,
currus, equi, vestes, par et concordia votis,
vincere vel solo cupiunt a fratre relinqui.
It Chromis Hippodamusque, alter satus Hercule magno,
alter ab Oenomao : dubites uter effera presset
frena magis. Getici pecus hic Diomedis, at ille
Pisaei juga patris habet, crudelibus ambo
exuviis diroque imbuti sanguine currus.
Metarum instar erat hinc nudo robore quercus,
olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo,
arbiter agricolis ; finem jacet inter utrumque
quale quater jaculo spatium, ter harundine, vincas.
Interea cantu Musarum nobile mulcens
concilium citharaeque manus insertus Apollo
Parnasi summo spectabat ab aethere terras ;
orsa deum (nam saepe Jovem Phlegramque suique
anguis opus fratrumque pius cantarat honores)

tunc aperit, quis fulmen agat, quis sidera ducat
spiritus, unde animi fluviis, quae pabula ventis,
quo fonte inmensum vivat mare, quae via solis
praecipitet noctem, quae porrigat, imane tellus
an media et rursus mundo succincta latenti.
Finis erat, differt avidas audire sorores,
dumque chelyn lauro tectumque inlustre coronae
subligat et picto discingit pectora limbo,
haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus
aspicit atque illic ingens certaminis instar
quadrijugi. Noscit cunctos, et forte propinquo
constiterant Admetus et Amphiaraus in arvo.
Tunc secum : "Quisnam iste duos, fidissima Phoebi
nomina, commisit deus in discrimina reges ?
Ambo pii carique ambo ; nequeam ipse priorem
dicere. Peliacis hic cum famularer in arvis
(sic Jovis imperia et nigrae voluere Sorores),
tura dabat famulo nec me sentire minorem
ausus ; at hic tripodum comes et pius artis alumnus
aetheriae. Potior meritis tamen ille, sed hujus
extrema jam fila colu ; datur ordo senectae
Admeto serumque mori ; tibi nulla supersunt
gaudia, nam Thebae juxta et tenebrosa vorago.
Scis, miser, et nostrae pridem cecinere volucres."
Dixit, et os fletu paene inviolabile tinctus
extemplo Nemeen radiante per aera saltu
ocior et patrio venit igne suisque sagittis.
Ipse olim in terris, caelo vestigia durant,
claraque per zephyros etiamnum semita lucet.
Et jam sortitus Prothous versarat aena
casside, jamque locus cuique est et liminis ordo.
Terrarum decora ampla viri, decora aequa jugales,
divum utrumque genus, stant uno margine clausi,
spesque audaxque una metus et fiducia pallens.
Nil fixum cordi : pugnant exire paventque,
concurrit summos animosum frigus in artus.
Qui dominis, idem ardor equis ; face lumina surgunt,
ora sonant morsu, spumisque et sanguine ferrum
uritur, impulsi nequeunt obsistere postes
claustraque, compressae transfumat anhelitus irae.
Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille
ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.
Circumstant fidi, nexusque et torta jubarum
expediunt firmantque animos et plurima monstrant.
Insonuit contra Tyrrhenum murmur et omnes
exiluere loco. Quae tantum carbasa ponto,
quae bello sic tela volant, quae nubila caelo ?
Amnibus hibernis minor est, minor impetus igni,
tardius astra cadunt, glomerantur tardius imbres,
tardius e summo decurrunt flumina monte.
Emissos videre atque agnovere Pelasgi
et jam rapti oculis, jam caeco pulvere mixti
una in nube latent, vultusque umbrante tumultu
vix inter sese clamore et nomine noscunt.
Evolvere globum et spatio quo quisque valebat
diducti. Delet sulcos iterata priores
orbita, nunc avidi prono juga pectore tangunt,
nunc pugnante genu et pressis duplicantur habenis.

Colla toris crinita tument stantesque repectit
aura jubas, bibit albentes humus arida nimbos.
Fit sonus inmanisque pedum tenuisque rotarum ;
nulla manu requies, densis insibilat aer
verberibus ; gelida non crebrior exilit Arcto
grando nec Oleniis manant tot cornibus imbres.
Senserat adductis alium praesagus Arion
stare ducem loris dirumque expaverat insons
Oedipodioniden ; jam illinc a limine discors
iratusque oneri solito truculentior ardet.
Inachidae credunt accensum laudibus ; ille
aurigam fugit, aurigae furiale minatur
efferus, et campo dominum circumspicit omni.
Ante tamen cunctos sequitur longeque secundus
Amphiaraus agit quem Thessalus aequat eundo
Admetus ; juxta gemini, nunc Euneos ante
et nunc ante Thoas, cedunt vincuntque, nec umquam
ambitiosa pios conlidit gloria fratres.
Postremum discrimen erant Chromis asper et asper
Hippodamus, non arte rudes, sed mole tenentur
cornipedum ; prior Hippodamus fert ora sequentum,
fert gemitus multaque umeros incenditur aura.
Speravit flexae circum compendia metae
interius ductis Phoebeius augur habenis
anticipasse viam ; nec non et Thessalus heros
spe propiore calet, dum non cohibente magistro
spargitur in gyros dexterque exerrat Arion.
Jam prior Oeclides et jam non tertius ibat
Admetus, laxo cum denique ab orbe reductus
aequoreus sonipes premit evaditque parumper
gavisos ; subit astra fragor, caelumque tremescit
omniaque excusso patuere sedilia vulgo.
Sed nec lora regit nec verbera pallidus audet
Labdacides : lassa veluti ratione magister
in fluctus, in saxa ruit nec jam amplius astra
respicit et victam projecit casibus artem.
Rursus praecipites in recta ac devia campi
obliquant tenduntque vias, iterum axibus axes
inflicti, radiisque rotae ; pax nulla fidesque.
Bella geri ferro levius, bella horrida credas ;
is furor in laudes, trepidant mortemque minantur,
multaque transversis praestringitur ungula campis.
Nec jam sufficiunt stimuli, non verbera ; voce
nominibusque cient Pholoen Admetus et Irin
funalemque Thoen, rapidum Danaeius augur
Ascheton increpitans meritumque vocabula Cycnum.
Audit et Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit
igneus Aetion tardumque Cydona lacessit
Hippodamus, variumque Thoas rogat ire Podarcen.
Solus Echionides errante silentia curru
maesta tenet trepidaque timet se voce fateri.
Vixdum coeptus equis labor, et jam pulvere quarto
campum ineunt, jamque et tepidis sudoribus artus
effeti et crassum rapit ejectatque vaporem
cornipedum flammata sitis, nec jam integer illis
impetus et longi suspendunt ilia flatus.
Hic anceps Fortuna diu decernere primum
ausa venit. Ruit, Haemonium dum fervidus instat

Admetum superare, Thoas, nec praetulit ullam
frater opem. Velit ille quidem, sed Martius ante
obstitit Hippodamus mediasque inmisit habenas.
Mox Chromis Hippodamum metae interioris ad orbem
viribus Herculeis et toto robore patris
axe tenet prenso ; luctantur abire jugales
nequiquam frenosque et colla rigentia tendunt.
Ut Siculas si quando rates tenet aestus et ingens
auster agit, medio stant vela tumentia ponto.
Tunc ipsum fracto curru deturbat et isset
ante Chromis, sed Thraces equi ut videre jacentem
Hippodamum, redit illa fames, jam jamque trementem
partiti furiis ni frena ipsosque frementes
oblitus palmae retro Tirynthius heros
torsisset victusque et conlaudatus abisset.
At tibi promissos jamdudum Phoebus honores,
Amphiarae, cupit. Tandem ratus apta favori
tempora pulverei venit in spatia horrida circi,
cum jam in fine viae et summum victoria nutat ;
anguicomam monstri effigiem, saevissima visu
ora, movet sive ille Erebo seu finxit in astus
temporis, innumera certe formidine cultum
tollit in astra nefas. Non illud janitor atrae
impavidus Lethes, non ipsae horrore sine alto
Eumenides vidisse queant, turbasset euntes
Solis equos Martisque jugum. Nam flavus Arion
ut vidit, saliere jubae atque erectus in armos
stat sociumque jugi comitesque utrimque laboris
secum alte suspendit equos. Ruit ilicet exul
Aonius nexusque diu per terga volutus
exuit : abripitur longe moderamine liber
currus ; at hunc putri praeter tellure jacentem
Taenarii currus et Thessalus axis et heros
Lemnius obliqua, quantum vitare dabatur,
transabiere fuga. Tandem caligine mersum
erigit accursu comitum caput aegraque tollit
membra solo et socero redit haud speratus Adrasto.
Quis mortis, Thebane, locus, nisi dura negasset
Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum !
Te Thebe fraterque palam, te plangeret Argos,
te Nemea, tibi Lerna comas Larisaque supplex
poneret, Archemori major colerere sepulcro.
Tum vero Oeclides, quamquam jam certa sequenti
praemia, cum vacuus domino praeiret Arion,
ardet adhuc cupiens vel inanem vincere currum.
Dat vires refovetque deus ; volat ocior Euro,
ceu modo carceribus dimissus in arva solutis,
verberibusque jubas et terga lacessit habenis
increpitans Caerumque levem Cycnumque nivalem.
Nunc saltem, dum nemo prior, rapit igneus orbes
axis et effusae longe sparguntur harenae.
Dat gemitum tellus et jam tum saeva minatur.
Forsitan et victo prior isset Arione Cycnus,
sed vetat aequoreus vinci pater : hinc vice justa
gloria mansit equo, cessit victoria vati.
Huic pretium palmae gemini cratera ferebant
Herculeum juvenes : illum Tirynthius olim
ferre manu sola spumantemque ore supino

vertere, seu monstri victor seu Marte, solebat.
Centauros habet arte truces aurumque figuris
terribile : hic mixta Lapitharum caede rotantur
saxa, faces aliique iterum crateres ; ubique
ingentes morientum irae ; tenet ipse furentem
Hylaeum et torta molitur robora barba.
At tibi Maeonio fertur circumflua limbo
pro meritis, Admete, chlamys repetitaque multo
murice : Phrixei natat hic contemptor ephebus
aequoris et picta tralucet caerulus unda ;
in latus ire manu mutaturusque videtur
bracchia, nec siccum speres in stamine crinem ;
contra autem frustra sedet anxia turre suprema
Sestias in speculis, moritur prope conscius ignis.
Has Adrastus opes dono victoribus ire
imperat ; at generum famula solatur Achaea.
Sollicitat tunc ampla viros ad praemia cursu
praeceleres : agile studium et tenuissima virtus,
pacis opus, cum sacra vocant, nec inutile bellis
subsidium, si dextra neget. Prior omnibus Idas,
nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
prosilit ; excipiunt plausu Pisaea juventus
Eleaeque manus. Sequitur Sicyonius Alcon,
et bis in Isthmiaca victor clamatus harena
Phaedimus, alipedumque fugam praegressus equorum
ante Dymas, sed tunc aevo tardante secutus.
Multi et quos varii tacet ignorantia vulgi,
hinc atque hinc subiere. Sed Arcada Parthenopaeum
appellant densique cient vaga murmura circi.
Nota parens cursu ; quis Maenaliae Atalantes
nesciat egregium decus et vestigia cunctis
indeprensa procis ? Onerat celeberrima natum
mater et ipse procul fama jam notus inermes
narratur cervas pedes inter aperta Lycaei
tollere et emissum cursu deprendere telum.
Tandem expectatus volucri super agmina saltu
emicat et torto chlamydem diffibulat auro.
Effulsere artus, membrorumque omnis aperta est
laetitia, insignes umeri, nec pectora nudis
deteriora genis, latuitque in corpore virtus.
Ipse tamen formae laudem aspernatur et arcet
mirantes ; tunc Palladios non inscius haustus
incubuit pinguique cutem fuscatur olivo.
Hoc Idas, hoc more Dymas aliique nitescunt.
Sic ubi tranquillo perlucent sidera ponto
vibraturque fretis caeli stellantis imago,
omnia clara nitent, sed clarior omnia supra
Hesperos exercet radios, quantusque per altum
aethera, caeruleis tantus monstratur in undis.
Proximus et forma nec multum segnior Idas
cursibus atque aevo juxta prior ; attamen illi
jam tenuem pingues florem induxere palaestrae,
deserpitque genis nec se lanugo fatetur
intonsae sub nube comae. Tunc rite citatos
explorant acuuntque gradus, variasque per artes
instimulant docto languentia membra tumultu :
poplite nunc sidunt flexo, nunc lubrica forti
pectora conlidunt plausu, nunc ignea tollunt

crura brevemque fugam necopino fine reponunt.
Ut ruit atque aequum summisit regula limen,
corripuere leves spatium, campoque refulsit
nuda cohors : volucres isdem modo tardius arvis
isse videntur equi ; credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exiluisse sagittas.
Non aliter, celeres Hyrcana per avia cervi
cum procul impasti fremitum accepere leonis
sive putant, rapit attonitos fuga caeca metusque
congregat et longum dant cornua mixta fragorem.
Effugit hic oculos rapida puer ocior aura
Maenalius quem deinde gradu premit horridus Idas
inspiratque umero, flatuque et pectoris umbra
terga premit. Post ambiguo discrimine tendunt
Phaedimus atque Dymas, illis celer inminet Alcon.
Flavus ab intonso pendebat vertice crinis
Arcados ; hoc primis Triviae pascebat ab annis
munus et, Ogygio victor cum Marte redisset,
nequiquam patriis audax promiserat aris.
Tunc liber nexu lateque in terga solutus
occursu Zephyri retro fugit et simul ipsum
impedit infestoque volans obtenditur Idae.
Inde dolum juvenis fraudique accommoda sensit
tempora ; jam finem juxta, dum limina victor
Parthenopaeus init, correpto crine reductum
occupat et longe primus ferit ostia portae.
Arcades arma fremunt, armis defendere regem,
ni raptum decus et meriti reddantur honores,
contendunt totoque parant descendere circo.
Sunt et quis Idae placeat dolus. Ipse regesta
Parthenopaeus humo vultumque oculosque madentes
obruit, accessit lacrimarum gratia formae.
Pectora nunc maerens, nunc ora indigna cruento
ungue secat meritamque comam, furit undique clamor
dissonus, ambiguumque senis cunctatur Adrasti
consilium. Tandem ipse refert : "Compescite litem
o pueri ! Virtus iterum temptanda, sed ite
limite non uno, latus hoc conceditur Idae,
tu diversa tene ; fraus cursibus omnis abesto."
Audierant, dictoque manent. Mox numina supplex
adfatu tacito juvenis Tegeaeus adorat :
"Diva potens nemorum (tibi enim hic, tibi crinis honori
debitus eque tuo venit haec injuria voto)
si bene quid genetrix, si quid venatibus ipse
promerui, ne, quaeso, sinas hoc omine Thebas
ire nec Arcadiae tantum meruisse pudorem."
Auditum manifesta fides : vix campus euntem
sentit et exilis plantis intervenit aer
raraque non fracto vestigia pulvere pendent.
Inrumpit clamore fores, clamore recurrit
ante ducem prensaque fovet suspiria palma.
Finiti cursus, operumque insignia praesto.
Arcas equum dono, clipeum gerit improbus Idas,
cetera plebs Lyciis vadit contenta pharetris.
Tunc vocat, emisso si quis decernere disco
impiger et vires velit ostentare superbas.
It jussus Pterelas et aenae lubrica massae
pondera vix toto curvatus corpore juxta

deicit ; inspectant taciti expenduntque laborem
Inachidae. Mox turba ruunt, duo gentis Achaeae,
tres Ephyreiadae, Pisa satus unus. Acarnan
septimus ; et plures agitabat gloria, ni se
arduus Hippomedon cavea stimulante tulisset
in medios, lateque ferens sub pectore dextro
orbem alium : "Hunc potius, juvenes, qui moenia saxis
frangere, qui Tyrias dejectum vaditis arces,
hunc rapite ; ast illud cui non jaculabile dextrae
pondus ? " Et arreptum nullo conamine jecit
in latus. Absistunt procul attonitique fatentur
cedere ; vix unus Phlegyas acerque Menestheus
(hos etiam pudor et magni tenuere parentes)
promisere manum ; concessit cetera pubes
sponte et adorato rediit ingloria disco.
Qualis Bistoniis clipeus Mavortis in arvis
luce mala Pangaea ferit solemque refulgens
territat incussaque dei grave mugit ab hasta.
Pisaeus Phlegyas opus incohat et simul omnes
abstulit in se oculos : ea viso corpore virtus
promissa. Ac primum terra discumque manumque
asperat, excusso mox circum pulvere versat,
quod latus in digitos, mediae quod certius ulnae
conveniat, non artis egens : hic semper amori
ludus erat, patriae non tantum ubi laudis obiret
sacra, sed alternis Alpheon utrumque solebat
metari ripis et, qua latissima distant,
non umquam merso transmittere flumina disco.
Ergo operum fidens non protinus horrida campi
jugera, sed caelo dextram metitur, humique
pressus utroque genu collecto sanguine discum
ipse super sese rotat atque in nubila condit.
Ille citus sublime petit similisque cadenti
crescit in adversum, tandemque exhaustus ab alto
tardior ad terram redit atque inmergitur arvis.
Sic cadit attonitis quotiens avellitur astris
Solis opaca soror ; procul auxiliantia gentes
aera crepant frustraque timent, at Thessala victrix
ridet anhelantes audito carmine bigas.
Conlaudant Danai sed non tibi molle tuenti,
Hippomedon, majorque manus speratur in aequo.
Atque illi extemplo, cui spes infringere dulce
inmodicas, Fortuna venit. Quid numina contra
tendere fas homini ? Spatium jam inmane parabat
jam cervix conversa, et jam latus omne redibat :
excidit ante pedes elapsum pondus et ictus
destituit frustraque manum demisit inanem.
Ingemuere omnes, rarisque ea visa voluptas.
Inde ad conatus timida subit arte Menestheus
cautior et multum te, Maia crete, rogato
molis praevalidae castigat pulvere lapsus.
Illa manu magna et multum felicior exit
nec partem exiguam circi transvecta quievit.
Fit sonus et fixa signatur terra sagitta.
Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
molitur gressus ; namque illum corde sub alto
et casus Phlegyae monet et fortuna Menesthei.
Erigit adsuetum dextrae gestamen, et alte

sustentans rigidumque latus fortesque lacertos
consulit ac vasto contorquet turbine et ipse
prosequitur. Fugit horrendo per inania saltu
jamque procul meminit dextrae servatque tenorem
discus nec dubia junctave Menesthea victum
transabiit meta : longe super aemula signa
consedit viridesque umeros et opaca theatri
culmina ceu latae tremefecit mole ruinae.
Quale vaporifera saxum Polyphemus ab Aetna
lucis egente manu tamen in vestigia puppis
auditae juxtaque inimicum exegit Ulixen.
[Sic et Aloidae, cum jam calcaret Olympum
desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant
Pelion et trepido sperabant jungere caelo.]
Tum genitus Talao victori tigrin inanem
ire jubet, fulvo quae circumfusa nitebat
margine et extremos auro mansueverat ungues.
Cnosiacos arcus habet et vaga tela Menestheus.
"At tibi", ait, "Phlegya, casu frustrate sinistro,
hunc, quondam nostri decus auxiliumque Pelasgi,
ferre damus, neque enim Hippomedon inviderit, ensem.
Nunc opus est animis : infestos tollite caestus
comminus ; haec bellis et ferro proxima virtus."
Constitit inmanis cerni inmanisque timeri
Argolicus Capaneus, ac dum nigrantia plumbo
tegmina cruda boum non mollior ipse lacertis
induitur, "Date tot juvenum de milibus unum
huc", ait, "atque utinam potius de stirpe veniret
aemulus Aonia quem fas demittere leto,
nec mea crudelis civili sanguine virtus."
Obstipuere animi fecitque silentia terror.
Tandem insperatus nuda de plebe Laconum
prosilit Alcidamas : mirantur Dorica regum
agmina, sed socii fretum Polluce magistro
norant et sacras inter crevisse palaestras.
Ipse deus posuitque manus et bracchia finxit
(materiae suadebat amor) ; tunc saepe locavit
comminus et simili stantem miratus in ira
sustulit exultans nudumque ad pectora pressit.
Illum indignatur Capaneus ridetque vocantem,
ut miserans, poscitque alium ; tandemque coactus
restitit et stimulis jam languida colla tumescunt.
Fulmineas alte suspensi corpora plantis
erexere manus ; tuto procul ora recessu
armorum in speculis aditusque ad vulnera clausi.
Hic, quantum Stygiis Tityos consurgat ab arvis,
si torvae patiantur aves, tanta undique pandit
membrorum spatia et tantis ferus ossibus extat.
Hic paulo ante puer, sed enim maturius aevo
robur et ingentes spondet tener impetus annos
quem vinci haud quisquam saevo neque sanguine tingi
malit et erecto timeat spectacula voto.
Ut sese permensi oculis et uterque priorem
speravere locum, non protinus ira nec ictus :
alternus paulum timor et permixta furori
consilia, inclinant tantum contraria jactu
bracchia et explorant caestus hebetantque terendo.
Doctior hic differt animum metuensque futuri

cunctatus vires dispensat ; at ille nocendi
prodigus incautusque sui ruit omnis et ambas
consumit sine lege manus atque inrita frendit
insurgens seque ipse premit ; sed providus astu
et patria vigil arte Lacon hos reicit ictus,
hos cavet ; interdum nutu capitisque citati
integer obsequio, manibus nunc obvia tela
discutiens, instat gressu vultuque recedit ;
saepe etiam injustis conlatum viribus hostem
(is vigor ingenio, tanta experientia dextrae est)
ultro audax animis intratque et obumbrat et alte
adsilit. Ut praeceps cumulo salit unda minantes
in scopulos et fracta redit, sic ille furentem
circumit expugnans ; levat ecce diuque minatur
in latus inque oculos ; illum rigida arma caventem
avocat ac manibus necopinum interserit ictum
callidus et mediam designat vulnere frontem :
jam cruor et tepido signantur tempora rivo.
Nescit adhuc Capaneus subitumque per agmina murmur
miratur ; verum ut fessam super ora reduxit
forte manum et summo maculas in vellere vidit,
non leo, non jaculo tantum indignata recepto
tigris ; agit toto cedentem fervidus arvo
praecipitatque retro juvenem atque in terga supinat,
dentibus horrendum stridens, geminatque rotatas
multiplicatque manus. Rapiunt conamina venti,
pars cadit in caestus ; motu Spartanus acuto
mille cavet lapsas circum cava tempora mortes
auxilioque pedum, sed non tamen inmemor artis
adversus fugit et fugiens tamen ictibus obstat.
Et jam utrumque labor suspiriaque aegra fatigant :
tardius ille premit nec jam hic absistere velox,
defectique ambo genibus pariterque quierunt.
Sic ubi longa vagos lassarunt aequora nautas
et signum de puppe datum, posuere parumper
bracchia : vix requies, jam vox citat altera remos.
Ecce iterum inmodice venientem eludit et exit
sponte ruens mersusque umeris : effunditur ille
in caput, adsurgentem alio puer improbus ictu
perculit eventuque impalluit ipse secundo.
Clamorem Inachidae, quantum non litora, tollunt,
non nemora. Illum ab humo conantem ut vidit Adrastus
tollentemque manus et non toleranda parantem :
"Ite, oro, socii, furit, ite, opponite dextras,
festinate, furit, palmamque et praemia ferte !
Non prius effracto quam misceat ossa cerebro
absistet, video ; moriturum auferte Lacona."
Nec mora, prorumpit Tydeus nec jussa recusat
Hippomedon ; tunc vix ambo conatibus ambas
restringunt cohibentque manus ac plurima suadent :
"Vincis, abi ; pulchrum vitam donare minori.
Noster et hic bellique comes." Nil frangitur heros,
ramumque oblatumque manu thoraca repellit
vociferans : "Liceat ! Non has ego pulvere crasso
atque cruore genas, meruit quibus iste favorem
semivir, infodiam mittamque informe sepulcro
corpus et Oebalio donem lugere magistro ? "
Dicit ; at hunc socii tumidum et vicisse negantem

avertunt, contra laudant insignis alumnum
Taygeti longeque minas risere Lacones.
Jamdudum variae laudes et conscia virtus
Tydea magnanimum stimulis urguentibus angunt.
Ille quidem et disco bonus et contendere cursu
nec caestu bellare minor, sed corde labores
ante alios erat uncta pale. Sic otia Martis
degere et armiferas laxare adsueverat iras
ingentes contra ille viros Acheloia circum
litora felicesque deo monstrante palaestras.
Ergo ubi luctandi juvenes animosa citavit
gloria, terrificos umeris Aetolus amictus
exuitur patriumque suem. Levat ardua contra
membra Cleonaeae stirpis jactator Agylleus,
Herculea nec mole minor, sic grandibus alte
insurgens umeris hominem super improbus exit.
Sed non ille rigor patriumque in corpore robur :
luxuriant artus effusaque sanguine laxo
membra natant ; unde haec audax fiducia tantum
Oenidae superare parem. Quamquam ipse videri
exiguus, gravia ossa tamen nodisque lacerti
difficiles. Numquam hunc animum natura minori
corpore nec tantas ausa est includere vires.
Postquam oleo gavisa cutis, petit aequor uterque
procursu medium atque hausta vestitur harena.
Tum madidos artus alterno pulvere siccant
collaque demersere umeris et bracchia late
vara tenent. Jam tunc astu deducit in aequum
callidus et celsum procurvat Agyllea Tydeus,
summissus tergo et genibus vicinus harenae.
Ille autem, Alpini veluti regina cupressus
verticis urguentes cervicem inclinat ad Austros
vix sese radice tenens terraeque propinquat,
jamdudum aetherias eadem reditura sub auras :
non secus ingentes artus praecelsus Agylleus
sponte premit parvumque gemens duplicatur in hostem,
et jam alterna manus frontemque umerosque latusque
collaque pectoraque et vitantia crura lacessit.
Interdumque diu pendent per mutua fulti
bracchia, nunc saevi digitorum vincula frangunt.
Non sic ductores gemini gregis horrida tauri
bella movent ; medio conjunx stat candida prato
victorem expectans, rumpunt obnixa furentes
pectora, subdit amor stimulos et vulnera sanat :
fulmineo sic dente sues, sic hispida turpes
proelia villosis ineunt complexibus ursi.
Vis eadem Oenidae ; nec sole aut pulvere fessa
membra labant, riget arta cutis durisque laborum
castigata toris. Contra non integer ille
flatibus alternis aegroque effetus hiatu
exuit ingestas fluvio sudoris harenas
ac furtim rapta sustentat pectora terra.
Instat agens Tydeus fictumque in colla minatus
crura subit ; coeptis non evaluere potiri
frustratae brevitate manus, venit arduus ille
desuper oppressumque ingentis mole ruinae
condidit. Haud aliter collis scrutator Hiberi,
cum subiit longeque diem vitamque reliquit,

si tremuit suspensus ager subitumque fragorem
rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
obrutus, ac penitus fractum obtritumque cadaver
indignantem animam propriis non reddidit astris.
Acrior hoc Tydeus animisque et pectore supra est.
Nec mora, cum vinclis onerique elapsus iniquo
circumit errantem et tergo necopinus inhaeret,
mox latus et firmo celer implicat ilia nexu,
poplitibus genua inde premens evadere nodos
nequiquam et lateri dextram insertare parantem
improbus, horrendum visu ac mirabile pondus,
sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
terrigenam sudasse Libyn cum, fraude reperta,
raptus in excelsum, nec jam spes ulla cadendi
nec licet extrema matrem contingere planta.
Fit sonus et laetos attollunt agmina plausus.
Tunc alte librans inopinum sponte remisit
obliquumque dedit, procumbentemque secutus
colla simul dextra, pedibus simul inguina vinxit.
Deficit obsessus soloque pudore repugnat.
Tandem pectus humi pronamque extensus in alvum
sternitur ac longo maestus post tempore surgit,
turpia signata linquens vestigia terra.
Palmam autem dextra laevaque nitentia dono
arma ferens Tydeus : "Quid si non sanguinis hujus
partem haud exiguam (scitis) Dircaeus haberet
campus, ubi hae nuper Thebarum foedera plagae ? "
Haec simul ostentans quaesitaque praemia laudum
dat sociis, sequitur neglectus Agyllea thorax.
Sunt et qui nudo subeant concurrere ferro :
jamque aderant instructi armis Epidaurius Agreus
et nondum fatis Dircaeus agentibus exul.
Dux vetat Iasides : "Manet ingens copia leti,
o juvenes ! Servate animos avidumque furorem
sanguinis adversi ; tuque o, quem propter avita
jugera, dilectas cui desolavimus urbes,
ne, precor, ante aciem jus tantum casibus esse
fraternisque sinas (abigant hoc numina !) votis."
Sic ait, atque ambos aurata casside ditat.
Tum generum, ne laudis egens, jubet ardua necti
tempora Thebarumque ingenti voce citari
victorem ; dirae retinebant omina Parcae.
Ipsum etiam proprio certamina festa labore
dignari et tumulis supremum hunc addere honorem
hortantur proceres ac, ne victoria desit
una ducum numero, fundat vel Lyctia cornu
tela rogant, tenui vel nubila transeat hasta.
Obsequitur gaudens viridique ex aggere in aequum
stipatus summis juvenum descendit ; at illi
pone leves portat pharetras et cornua jussus
armiger : ingentem jactu transmittere circum
eminus et dictae dare vulnera destinat orno.
Quis fluere occultis rerum neget omina causis ?
Fata patent homini, piget inservare, peritque
venturi praemissa fides : sic omina casum
fecimus et vires hausit Fortuna nocendi.
Campum emensa brevi fatalis ab arbore tacta,
horrendum visu, per quas modo fugerat auras,

venit harundo retro versumque a fine tenorem
pertulit, et notae juxta ruit ora pharetrae.
Multa duces errore serunt : hi nubila et altos
occurrisse Notos, adversi roboris ictu
tela repulsa alii. Penitus latet exitus ingens
monstratumque nefas : uni remeabile bellum
et tristes domino spondebat harundo recursus.

LIBER VII

T7 Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli
Juppiter haud aequo respexit corde Pelasgos
concussitque caput motu quo celsa laborant
sidera proclamatque adici cervicibus Atlans.
Tunc ita velocem Tegees adfatus alumnum :
"I, medium rapido Borean inlabere saltu
Bistonias, puer, usque domos axemque nivosi
sideris, Oceano vetitum qua Parrhasis ignem
nubibus hibernis et nostro pascitur imbri.
Atque ibi seu posita respirat cuspide Mavors,
quamquam invisa quies, seu, quod reor, arma tubasque
insatiatus habet caraeque in sanguine gentis
luxuriat : propere monitus iramque parentis
ede, nihil parcens ; nempe olim accendere jussus
Inachias acies atque omne quod Isthmius umbo
distinet et raucae circumtonat ira Maleae :
illi, vix muros limenque egressa juventus,
sacra colunt ; credas bello rediisse, tot instant
plausibus offensique sedent ad justa sepulcri.
Hicne tuus, Gradive, furor ? Sonat orbe recusso
discus et Oebalii coeunt in proelia caestus.
At si ipsi rabies ferrique insana voluptas
qua tumet, inmeritas cineri dabit impius urbes
ferrum ignemque ferens implorantesque Tonantem
sternet humi populos miserumque exhauriet orbem.
Nunc lenis belli nostraque remittitur ira.
Quodni praecipitat pugnas dictoque jubentis
ocius impingit Tyriis Danaa agmina muris
(nil equidem crudele minor) sit mite bonumque
numen et effreni laxentur in otia mores,
reddat equos ensemque mihi, nec sanguinis ultra
jus erit : aspiciam terras pacemque jubebo
omnibus ; Ogygio sat erit Tritonia bello."
Dixerat, et Thracum Cyllenius arva subibat ;
atque illum Arctoae labentem cardine portae
tempestas aeterna plagae praetentaque caelo
agmina nimborum primique Aquilonis hiatus
in diversa ferunt : crepat aurea grandine multa
palla nec Arcadii bene protegit umbra galeri.
Hic steriles delubra notat Mavortia silvas
(horrescitque tuens) ubi mille furoribus illi
cingitur averso domus inmansueta sub Haemo.
Ferrea compago laterum, ferro arta teruntur
limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Laeditur adversum Phoebi jubar, ipsaque sedem
lux timet, et durus contristat sidera fulgor.

Digna loco statio : primis salit Impetus amens
e foribus caecumque Nefas Iraeque rubentes
exanguesque Metus, occultisque ensibus astant
Insidiae geminumque tenens Discordia ferrum.
Innumeris strepit aula Minis, tristissima Virtus
stat medio laetusque Furor vultuque cruento
Mors armata sedet ; bellorum solus in aris
sanguis et incensis qui raptus ab urbibus ignis.
Terrarum exuviae circum et fastigia templi
captae insignibant gentes : caelataque ferro
fragmina portarum bellatricesque carinae
et vacui currus protritaque curribus ora,
paene etiam gemitus : adeo vis omnis et omne
vulnus. Ubique ipsum, sed non usquam ore remisso
cernere erat ; talem divina Mulciber arte
ediderat ; nondum radiis monstratus adulter
foeda catenato luerat conubia lecto.
Quaerere templorum regem vix coeperat ales
Maenalius, tremit ecce solum et mugire refractis
corniger Hebrus aquis ; tunc quod pecus utile bello
vallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
signa adventantis, clausaeque adamante perenni
dissiluere fores. Hyrcano in sanguine pulcher
ipse subit curru, diraque aspergine latos
mutat agros, spolia a tergo flentesque catervae.
Dant silvae nixque alta locum ; regit atra jugales
sanguinea Bellona manu longaque fatigat
cuspide. Deriguit visu Cyllenia proles
summisitque genas ; ipsi reverentia patri,
si prope sit, dematque minas nec talia mandet.
"Quod Jovis imperium, magno quid ab aethere portas ? "
occupat Armipotens, "neque enim hunc, germane, sub axem
sponte venis hiemesque meas, cui roscida juxta
Maenala et aestivi clementior aura Lycaei."
Ille refert consulta patris. Nec longa moratus,
sicut anhelabant, juncto sudore volantes
Mars impellit equos, resides in proelia Graios
ipse etiam indignans. Vidit pater altus et (ira
jam levior) tardo flectebat pondere vultum.
Ut si quando ruit debellatasque relinquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet pontumque jacentem
exanimis jam volvit hiems ; nondum arma carinis
omnia, nec toto respirant pectore nautae.
Finierat pugnas honor exequialis inermes
necdum aberant coetus cunctisque silentibus heros
vina solo fundens cinerem placabat Adrastus
Archemori : "Da, parve, tuum trieteride multa
instaurare diem, nec saucius Arcadas aras
malit adire Pelops Eleaque pulset eburna
templa manu, nec Castaliis altaribus anguis,
nec sua pinigero magis adnatet umbra Lechaeo.
Nos te lugenti, puer, infitiamur Averno
maestaque perpetuis sollemnia jungimus astris,
nunc festina cohors. At si Boeotia ferro
vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris,
tunc deus, Inachias nec tantum culta per urbes
numina, captivis etiam jurabere Thebis."
Dux ea pro cunctis, eadem sibi quisque vovebat.

Jam pronis Gradivus equis Ephyraea premebat
litora qua summas caput Acrocorinthos in auras
tollit et alterna geminum mare protegit umbra.
Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
quadripedes anteire jubet : non alter anhelos
insinuare metus animoque avertere vires
aptior ; innumerae monstro vocesque manusque
et facies quamcumque velit ; bonus omnia credi
auctor et horrificis lymphare incursibus urbes.
Si geminos soles ruituraque suadeat astra,
aut nutare solum aut veteres descendere silvas,
a ! Miseri vidisse putant. Tunc acre novabat
ingenium : falso Nemeaeum pulvere campum
erigit ; attoniti tenebrosam a vertice nubem
respexere duces ; falso clamore tumultum
auget, et arma virum pulsusque imitatur equorum,
terribilemque vagas ululatum spargit in auras.
Exiluere animi, dubiumque in murmure vulgus
pendet : "Ubi iste fragor, ni fallimur aure ? Sed unde
pulvereo stant astra globo ? Num Ismenius ultro
miles ? Ita est : veniunt. Tanta autem audacia Thebis ?
An dubitent ? Agedum inferias et busta colamus ! "
haec Pavor attonitis ; variosque per agmina vultus
induitur : nunc Pisaeis e milibus unus,
nunc Pylius, nunc ore Lacon, hostesque propinquos
adjurat turmasque metu consternat inani.
Nil falsum trepidis. Ut vero amentibus ipse
incidit et sacrae circum fastigia vallis
turbine praevectus rapido ter sustulit hastam,
ter concussit equos, clipeum ter pectore plausit :
arma, arma (insani !) sua quisque ignotaque nullo
more rapit, mutant galeas alienaque cogunt
ad juga cornipedes ; ferus omni in pectore saevit
mortis amor caedisque, nihil flagrantibus obstat :
praecipitant redimuntque moras. Sic litora vento
incipiente fremunt, fugitur cum portus ; ubique
vela fluunt, laxi jactantur ubique rudentes ;
jamque natant remi, natat omnis in aequore summo
ancora, jam dulcis medii de gurgite ponti
respicitur tellus comitesque a puppe relicti.
Viderat Inachias rapidum glomerare cohortes
Bacchus iter ; gemuit Tyriam conversus ad urbem,
altricemque domum et patrios reminiscitur ignes,
purpureum tristi turbatus pectore vultum :
non crines, non serta loco, dextramque reliquit
thyrsus, et intactae ceciderunt cornibus uvae.
Ergo ut erat lacrimis lapsoque inhonorus amictu
ante Jovem (et tunc forte polum secretus habebat)
constitit, haud umquam facie conspectus in illa
(nec causae latuere patrem), supplexque profatur :
"Excindisne tuas, divum sator optime, Thebas ?
Saeva adeo conjunx ? Nec te telluris amatae
deceptique laris miseret cinerumque meorum ?
Esto, olim invitum jaculatus nubibus ignem,
credimus : en iterum atra refers incendia terris,
nec Styge jurata, nec paelicis arte rogatus.
Quis modus ? An nobis pater iratusque bonusque
fulmen habes ? Sed non Danaeia limina talis

Parrhasiumque nemus Ledaeasque ibis Amyclas.
Scilicet e cunctis ego neglectissima natis
progenies ? Ego nempe tamen qui dulce ferenti
pondus eram, cui tu dignatus limina vitae
praereptumque uterum et maternos reddere menses.
Adde quod imbellis rarisque exercita castris
turba meas acies, mea tantum proelia norunt :
nectere fronde comas et ad inspirata rotari
buxa. Timent thyrsos nuptarum et proelia matrum.
Unde tubas Martemque pati qui fervidus ecce
quanta parat ? Quid si ille tuos Curetas in arma
ducat et innocuis jubeat decernere peltis ?
Quin etiam invisos (sic hostis defuit ?) Argos
eligis ! O ipsis, genitor, graviora periclis
jussa : novercales ruimus ditare Mycenas !
Cedo equidem. Quo sacra tamen ritusque peremptae
gentis, et in tumulos si quid male feta reliquit
mater, abire jubes ? Thracen silvasque Lycurgi ?
Anne triumphatos fugiam captivus ad Indos ?
Da sedem profugo. Potuit Latonia frater
saxa (nec invideo) defigere Delon et imis
commendare fretis ; cara summovit ab arce
hostiles Tritonis aquas ; vidi ipse potentem
gentibus Eois Epaphum dare jura, nec ullas
Cyllene secreta tubas Minoave curat
Ida : quid heu tantum nostris offenderis aris ?
Hic tibi (quando minor jam nostra potentia) noctes
Herculeae placitusque vagae Nycteidos ardor,
hic Tyrium genus et nostro felicior igne
taurus : Agenoreos saltem tutare nepotes ! "
Invidiam risit pater et jam poplite flexum
sternentemque manus tranquillus ad oscula tollit
inque vicem placida orsa refert : "Non conjugis ista
consiliis, ut rere, puer, nec saeva roganti
sic expostus ego : inmoto deducimur orbe
fatorum ; veteres seraeque in proelia causae.
Nam cui tanta quies irarum aut sanguinis usus
parcior humani ? Videt axis et ista per aevum
mecum aeterna domus quotiens jam torta reponam
fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
Quin etiam invitus magna ulciscendaque passis
aut Lapithas Marti aut veterem Calydona Dianae
expugnare dedi : meaque est jactura pigetque
tot mutare animas, tot reddere corpora vitae.
Labdacios vero Pelopisque a stirpe nepotes
tardum abolere mihi ; scis ipse (ut crimina mittam
Dorica) quam promptae superos incessere Thebae ;
te quoque (sed, quoniam vetus excidit ira, silebo).
Non tamen aut patrio respersus sanguine Pentheus,
aut matrem scelerasse toris aut crimine fratres
progenuisse reus, lacero tua lustra replevit
funere : ubi hi fletus, ubi tunc ars tanta precandi ?
Ast ego non proprio diros impendo dolori
Oedipodionidas : rogat hoc tellusque polusque
et pietas et laesa fides naturaque et ipsi
Eumenidum mores. Sed tu super urbe moveri
parce tua : non hoc statui sub tempore rebus
occasum Aoniis, veniet suspectior aetas

ultoresque alii. Nunc regia Juno queretur."
His ille auditis mentemque habitumque recepit ;
ut, cum sole malo tristique rosaria pendent
usta Noto, si clara dies Zephyrique refecit
aura polum, redit omnis honos emissaque lucent
germina, et informes ornat sua gloria virgas.
Nuntius attonitas jamdudum Eteoclis ad aures
explorata ferens longo docet agmine Graios
ire duces nec jam Aoniis procul afore campis ;
quacumque ingressi tremere ac miserescere cunctos
Thebarum ; qui stirpe refert, qui nomine et armis.
Ille metum condens audire exposcit et odit
narrantem : hinc socios dictis stimulare suasque
metiri decernit opes. Exciverat omnem
Aoniam Euboeamque et Phocidos arva propinquae
Mars, ita dulce Jovi. Longe fugit ordine velox
tessera : propellunt acies seseque sub armis
ostentant ; subeunt campo qui proximus urbi
damnatus bellis patet expectatque furores.
Nondum hostes contra, trepido tamen agmine matres
conscendunt muros, inde arma nitentia natis
et formidandos monstrant sub casside patres.
Turre procul sola nondum concessa videri
Antigone populis teneras defenditur atra
veste genas ; juxtaque comes quo Laius ibat
armigero ; tunc virgo senem regina veretur.
Quae sic orsa prior : "Spesne obstatura Pelasgis
haec vexilla, pater ? Pelopis descendere totas
audimus gentes : dic, o precor, extera regum
agmina, nam video quae noster signa Menoeceus,
quae noster regat arma Creon, quam celsus aena
Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Haemon."
Sic rudis Antigone, senior cui talia Phorbas :
"Mille sagittiferos gelidae de colle Tanagrae
promovet ecce Dryas ; hic, cui nivea arma tridentem
atque auro rude fulmen habent, Orionis alti
non falsus virtute nepos : procul, oro, paternum
omen et innuptae vetus excidat ira Dianae.
Jungunt se castris regisque in nomen adoptant
Ocalee Medeonque et confertissima lucis
Nisa Dionaeisque avibus circumsona Thisbe.
Proximus Eurymedon qui pastoralia Fauni
arma patris pinuque jubas imitatur equinas ;
terribilis silvis, reor et Mavorte cruento
talis erit. Dites pecorum comitantur Erythrae,
qui Scolon densamque jugis Eteonon iniquis,
qui breve litus Hyles Atalantaeamque superbi
Schoenon habent notique colunt vestigia campi ;
fraxineas Macetum vibrant de more sarisas
saevaque difficiles excludere vulnera peltas.
Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
Onchesti, quos pinigeris Mycalesos in agris
Palladiusque Melas Hecataeaque gurgite nutrit
Gargaphie, quorumque novis Haliartos aristis
invidet et nimia sata laeta supervenit herba.
Tela rudes trunci, galeae vacua ora leonum,
arborei dant scuta sinus. Hos regis egenos
Amphion en noster agit (cognoscere pronum,

virgo), lyra galeam tauroque insignis avito.
Macte animo juvenis ! Medios parat ire per enses
nudaque pro caris opponere pectora muris.
Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis
addere rebus opem ; tuque, o Permesse, canoris
et felix Olmie vadis, armastis alumnos
bellorum resides. Patriis concentibus audis
exultare gregem, quales, cum pallida cedit
bruma, renidentem deducunt Strymona cycni.
Ite alacres, numquam vestri morientur honores
bellaque perpetuo memorabunt carmine Musae."
Dixerat, et paulum virgo interfata loquenti :
"Illi autem, quanam junguntur origine fratres ?
Sic certe paria arma viris, sic exit in auras
cassidis aequus apex ; utinam haec concordia nostris ! "
Cui senior ridens : "Non prima errore videndi
falleris, Antigone ; multi hos (nam decipit aetas)
dixerunt fratres. Pater est natusque sed aevi
confudere modos : puerum Lapithaona nymphe
Dercetis expertem thalami crudumque maritis
ignibus ante diem cupido violavit amore
improba conubii ; nec longum, et pulcher Alatreus
editus ac primae genitorem in flore juventae
consequitur traxitque notas et miscuit annos.
Et nunc sic fratres mentito nomine gaudent,
plus pater ; hunc olim juvat et ventura senectus.
Tercentum genitor totidemque in proelia natus
exercent equites ; hi deseruisse feruntur
exilem Glisanta Coroniamque feracem
messe Coroniam, Baccho Glisanta colentes.
Sed potius celsos umbrantem hunc aspice late
Hypsea quadrijugos ; clipei septemplice tauro
laeva, ter insuto servantur pectora ferro,
pectora : nam tergo numquam metus. Hasta vetustum
silvarum decus, emissae cui pervia semper
armaque corporaque et numquam manus inrita voti.
Asopos genuisse datur, dignusque videri
tunc pater, abreptis cum torrentissimus exit
pontibus, aut natae tumidus cum virginis ultor
flumina concussit generum indignata Tonantem.
Namque ferunt raptam patriis Aeginan ab undis
amplexu latuisse Jovis : furit amnis et astris
infensus bellare parat (nondum ista licebant
nec superis) : stetit audaces effusus in iras
conseruitque manum, nec quem imploraret habebat,
donec vix tonitru summotus et igne trisulco
cessit. Adhuc ripis animosus gurges anhelis
fulmineum cinerem magnaeque insignia poenae
gaudet et Aetnaeos in caelum efflare vapores.
Talem Cadmeo mirabimur Hypsea campo,
si modo placavit felix Aegina Tonantem.
Ducit Itonaeos et Alalcomenaea Minervae
agmina, quos Midea et quos uvida suggerit Arne,
Aulida qui Graeanque serunt viridesque Plataeas,
et sulco Peteona domant, refluumque meatu
Euripum, qua noster, habent teque ultima tractu
Anthedon, ubi gramineo de litore Glaucus
poscentes inrupit aquas, jam crine genisque

caerulus et mixtos expavit ab inguine pisces.
Glandibus et torta Zephyros incidere funda
cura ; Cydoneas anteibunt gaesa sagittas.
Tu quoque praeclarum forma, Cephise, dedisses
Narcissum, sed Thespiacis jam pallet in agris
trux puer ; orbata florem, pater, adluis unda.
Quis tibi Phoebeas acies veteremque revolvat
Phocida ? Qui Panopen, qui Daulida, qui Cyparisson,
et valles, Lebadia, tuas et Hyampolin acri
subnixam scopulo, vel qui Parnasson utrumque
aut Cirrham tauris Anemorianque supinant
Coryciumque nemus propellentemque Lilaean
Cephisi glaciale caput, quo suetus anhelam
ferre sitim Python amnemque avertere ponto ;
omnibus inmixtas cono super aspice laurus
armaque vel Tityon vel Delon habentia, vel quas
hic deus innumera laxavit caede pharetras.
Iphitus asper agit, genitor cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus, o mitissime Lai,
hospes ; adhuc currus securaque lora tenebam,
cum tua subter equos jacuit convulsa cruentis
ictibus, o utinam nostro cum sanguine cervix ! "
Dicenti maduere genae, vultumque per omnem
pallor iit, vocisque repens singultus apertum
intercepit iter ; refovet frigentis amicum
pectus alumna senis ; redit atque exile profatur :
"O mihi sollicitum decus ac suprema voluptas,
Antigone ! Seras tibi demoror improbus umbras,
fors eadem scelera et caedes visurus avitas,
donec te thalamis habilem integramque resignem :
hoc satis, et fessum vita dimittite, Parcae.
Sed dum labor iners, quanti (nunc ecce reviso)
transabiere duces ! Clonin atque in terga comantes
non ego Abantiadas, non te, saxosa Caryste,
non humiles Aegas altumque Capherea dixi.
Et jam acies obtunsa negat, cunctique resistunt
et tuus armatis jubet ecce silentia frater."
Vix ea turre senex, cum rector ab aggere coepit :
"Magnanimi reges quibus haud parere recusem,
ductor et ipse, meas miles defendere Thebas,
non ego vos stimulare parem (nam liber in arma
impetus, et meritas ultro jurastis in iras)
nec laudare satis dignasque rependere grates
sufficiam (referent superi vestraeque subacto
hoste manus) : urbem socia de gente subistis
tutari quam non aliis populator ab oris
belliger externave satus tellure, sed hostis
indigena adsultat cui castra adversa regenti
hic pater, hic genetrix, hic junctae stirpe sorores,
hic erat et frater. Cerne en ubicumque nefandus
excidium moliris avis : venere volentes
Aoniae populi nec sum tibi, saeve, relictus.
Quid velit ista cohors et te sentire decebat :
reddere regna vetant." Sic fatus et omnia rite
disponit, qui bella gerant, qui moenia servent,
quas in fronte manus, medio quas robore sistat.
Perspicuas sic luce fores et virgea pastor
claustra levat, dum terra recens ; jubet ordine primo

ire duces, media stipantur plebe maritae ;
ipse levat gravidas et humum tractura parentum
ubera succiduasque apportat matribus agnas.
Interea Danai noctemque diemque sub armis,
noctem iterum rursusque diem (sic ira ferebat)
ingeminant ; contempta quies, vix aut sopor illis
aut epulae fecere moram ; properatur in hostem
more fugae. Nec monstra tenent, quae plurima nectit
prodigiale canens certi fors praevia fati.
Quippe serunt diros monitus volucresque feraeque
sideraque aversique suis decursibus amnes,
infestumque tonat pater et mala fulgura lucent ;
terrificaeque adytis voces clausaeque deorum
sponte fores ; nunc sanguineus, nunc saxeus imber,
et subiti manes flentumque occursus avorum.
Tunc et Apollineae tacuere oracula Cirrhae,
et non adsuetis pernox ululavit Eleusin
mensibus, et templis Sparte praesaga reclusis
vidit Amyclaeos (facinus !) Concurrere fratres.
Arcades insanas latrare Lycaonis umbras
nocte ferunt tacita, saevo decurrere campo
Oenomaum sua Pisa refert ; Acheloon utroque
deformem cornu vagus infamabat Acarnan.
Perseos effigiem maestam exorantque Mycenae
confusum Junonis ebur ; mugire potentem
Inachon agricolae, gemini maris incola narrat
Thebanum toto planxisse Palaemona ponto.
Haec audit Pelopea phalanx, sed bellicus ardor
consiliis obstat divum prohibetque timeri.
Jam ripas, Asope, tuas Boeotaque ventum
flumina. Non ausae transmittere protinus alae
hostilem fluvium ; forte et trepidantibus ingens
descendebat agris, animos sive imbrifer arcus,
seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
mens fuit, objectusque vado pater arma vetabat.
Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripae
cunctantem dejecit equum, ducibusque relictis
gurgite de medio frenis suspensus et armis :
"Ite viri", clamat, "sic vos in moenia primus
ducere, sic clausas voveo perfringere Thebas."
Praecipitant cuncti fluvio puduitque secutos.
Ac velut ignotum si quando armenta per amnem
pastor agit, stat triste pecus, procul altera tellus
omnibus et late medius timor ; ast ubi ductor
taurus init fecitque vadum, tunc mollior unda,
tunc faciles saltus, visaeque accedere ripae.
Haud procul inde jugum tutisque accommoda castris
arva notant, unde urbem etiam turresque videre
Sidonias ; placuit sedes fidique receptus,
colle per excelsum patulo quem subter aperto
arva sinu nullique aliis a montibus instant
despectus ; nec longa labor munimina durus
addidit ; ipsa loco mirum natura favebat.
In vallum elatae rupes devexaque fossis
aequa et fortuito ductae quater aggere pinnae ;
cetera dant ipsi, donec sol montibus omnis
erepsit rebusque dedit sopor otia fessis.
Quis queat attonitas dictis ostendere Thebas ?

Urbem in conspectu belli suprema parantis
territat insomnem nox atra diemque minatur.
Discurrunt muris ; nil saeptum horrore sub illo,
nil fidum satis, invalidaeque Amphionis arces.
Rumor ubique alius plures adnuntiat hostes
majoresque timor ; spectant tentoria contra
Inachia externosque suis in montibus ignes.
Hi precibus questuque deos, hi Martia tela
belligerosque hortantur equos, hi pignora fletu
cara premunt miserique rogos et crastina mandant
funera. Si tenuis demisit lumina somnus,
bella gerunt ; modo lucra morae, modo taedia vitae
attonitis ; lucemque timent lucemque precantur.
It geminum excutiens anguem et bacchatur utrisque
Tisiphone castris ; fratrem huic, fratrem ingerit illi
aut utrique patrem ; procul ille penatibus imis
excitus implorat Furias oculosque reposcit.
Jam gelidam Phoeben et caligantia primus
hauserat astra dies, cum jam tumet igne futuro
Oceanus lateque novo Titane reclusum
aequor anhelantum radiis subsidit equorum :
ecce truces oculos sordentibus obsita canis
exangues Iocasta genas et bracchia planctu
nigra ferens ramumque oleae cum velleris atri
nexibus, Eumenidum velut antiquissima, portis
egreditur magna cum majestate malorum.
Hinc atque hinc natae, melior jam sexus, aniles
praecipitantem artus et plus quam possit euntem
sustentant. Venit ante hostes, et pectore nudo
claustra adversa ferit tremulisque ululatibus orat
admitti : "Reserate viam ! Rogat impia belli
mater ; in his aliquod jus execrabile castris
huic utero est." Trepidi visam expavere manipli
auditamque magis ; remeat jam missus Adrasto
nuntius ; excipiunt jussi mediosque per enses
dant iter. Illa duces ut primum aspexit Achivos
clamorem horrendum luctu furiata resolvit :
"Argolici proceres, ecquis monstraverit hostem
quem peperi ? Quanam inveniam, mihi dicite, natum
sub galea ? " Venit attonitae Cadmeius heros
obvius, et raptam lacrimis gaudentibus implet
solaturque tenens atque inter singula "matrem,
matrem" iterat, nunc ipsam urguens, nunc cara sororum
pectora, cum mixta fletus anus asperat ira :
"Quid molles lacrimas venerandaque nomina fingis,
rex Argive, mihi ? Quid colla amplexibus ambis
invisamque teris ferrato pectore matrem ?
Tune ille exilio vagus et miserabilis hospes ?
Quem non permoveas ? Longae tua jussa cohortes
expectant, multoque latus praefulgurat ense.
A miserae matres ! Hunc te noctesque diesque
deflebam ? Si verba tamen monitusque tuorum
dignaris, dum castra silent suspensaque bellum
horrescit pietas, genetrix jubeoque rogoque :
i mecum patriosque deos arsuraque saltem
tecta vide, fratremque (quid aufers lumina ?) fratrem
adloquere et regnum jam me sub judice posces :
aut dabit, aut ferrum causa meliore resumes.

Anne times ne forte doli et te conscia mater
decipiam ? Non sic miseros fas omne penates
effugit ; vix Oedipode ducente timeres.
Nupsi equidem peperique nefas, sed diligo tales
(a dolor !) et vestros etiamnum excuso furores.
Quodsi adeo perstas, ultro tibi, saeve, triumphum
detulimus ; religa captas in terga sorores,
inice vincla mihi, gravis huc utcumque feretur
et pater. Ad vestrum gemitus nunc verto pudorem,
Inachidae, liquistis enim parvosque senesque
et lacrimas has quisque domi : sua credite matri
viscera ! Si vobis hic parvo in tempore carus
(sitque precor), quid me, oro, decet quidve ista, Pelasgi,
ubera ? Ab Hyrcanis hoc Odrysiisve tulissem
regibus et si qui nostros vicere furores.
Adnuite, aut natum complexa superstite bello
hic moriar." Tumidas frangebant dicta cohortes,
nutantesque virum galeas et sparsa videres
fletibus arma piis. Quales ubi tela virosque
pectoris impulsu rabidi stravere leones,
protinus ira minor, gaudentque in corpore capto
securam differre famem : sic flexa Pelasgum
corda labant ferrique avidus mansueverat ardor.
Ipse etiam ante oculos nunc matris ad oscula versus,
nunc rudis Ismenes, nunc flebiliora precantis
Antigones, variaque animum turbante procella
exciderat regnum. Cupit ire et mitis Adrastus
non vetat ; hic justae Tydeus memor occupat irae :
"Me potius, socii, qui fidum Eteoclea nuper
expertus, nec frater eram, me opponite regi,
cujus adhuc pacem egregiam et bona foedera gesto
pectore in hoc. Ubi tunc fidei pacisque sequestra
mater eras, pulchris cum me nox vestra morata est
hospitiis ? Nempe haec trahis ad commercia natum ?
Duc illum in campum vestro qui sanguine pinguis
spirat adhuc pinguisque meo. Tu porro sequeris,
heu nimium mitis nimiumque oblite tuorum ?
Scilicet infestae cum te circum undique dextrae
nudabunt enses, haec flebit et arma quiescent ?
Tene ille, heu demens, semel intra moenia clausum
possessumque odiis Argiva in castra remittet ?
Ante haec excusso frondescet lancea ferro,
Inachus ante retro nosterque Achelous abibit.
Sed mite adloquium et saevis pax quaeritur armis :
haec quoque castra patent, necdum meruere timeri.
An suspectus ego ? Abscedo et mea vulnera dono.
Intret et hic genetrix eadem mediaeque sorores.
Finge autem pactis evictum excedere regnis :
nempe iterum reddes ? " Rursus mutata trahuntur
agmina consiliis : subito ceu turbine caeli
obvius adversum Boreae Notus abstulit aequor.
Arma iterum furiaeque placent ; fera tempus Erinys
arripit et primae molitur semina pugnae.
Errabant geminae Dircaea ad flumina tigres,
mite jugum, belli quondam vastator Eoi
currus, Erythraeis sed nuper victor ab oris
Liber in Aonios meritas dimiserat agros.
Illas turba dei seniorque ex more sacerdos

sanguinis oblitas atque Indum gramen olentes
palmite maturo variisque ornare corymbis
curat et alterno maculas interligat ostro.
Jamque ipsi colles, ipsa has (quid credat ?) amabant
armenta atque ausae circum mugire juvencae ;
quippe nihil grassata fames ; manus obvia pascit
exceptantque cibos fusoque horrenda supinant
ora mero, vaga rure quies ; si quando benigno
urbem iniere gradu, domus omnis et omnia sacris
templa calent ipsumque fides intrasse Lyaeum.
Has ubi vipereo tactas ter utramque flagello
Eumenis in furias animumque redire priorem
impulit, erumpunt non agnoscentibus agris.
Ceu duo diverso pariter si fulmina caelo
rupta cadant longumque trahant per nubila crinem :
non aliter cursu rapidae atque inmane frementes
transiliunt campos aurigamque impete vasto,
Amphiarae, tuum (nec defuit omen, eriles
forte is primus equos stagna ad vicina trahebat)
corripiunt ; mox Taenarium, qui proximus, Idan
Aetolumque Acamanta premunt : fuga torva per agros
cornipedum, visa donec flammatus Aconteus
strage virum, cui sueta feras prosternere virtus
(Arcas erat), densis jam fida ad moenia versas
insequitur telis, multumque hastile resumens
ter, quater adducto per terga, per ilia telo
transigit. Illae autem longo cum limite fusi
sanguinis ad portas utrimque extantia ducunt
spicula semianimes, gemituque imitante querelas
saucia dilectis adclinant pectora muris.
Templa putes urbemque rapi facibusque nefandis
Sidonios ardere lares, sic clamor apertis
exoritur muris ; mallent cunabula magni
Herculis aut Semeles thalamum aut penetrale ruisse
Harmoniae. Cultor Baccheus Acontea Phegeus
jam vacuum telis geminoque in sanguine ovantem
comminus ense petit ; subeunt Tegeaea juventus
auxilio tardi : jam supra sacra ferarum
corpora maerenti juvenis jacet ultio Baccho.
Rumpitur et Graium subito per castra tumultu
concilium ; fugit exertos Iocasta per hostes
jam non ausa preces ; natas ipsamque repellunt
qui modo tam mites, et praeceps tempore Tydeus
utitur : "Ite age, nunc pacem sperate fidemque !
Num saltem differre nefas potuitve morari
dum genetrix dimissa redit ? " Sic fatus aperto
ense vocat socios. Saevus jam clamor et irae
hinc atque inde calent ; nullo venit ordine bellum
confusique duces vulgo et neglecta regentum
imperia ; una equites mixti peditumque catervae
et rapidi currus ; premit indigesta ruentes
copia, nec sese vacat ostentare nec hostem
noscere. Sic subitis Thebana Argivaque pubes
conflixere globis ; retro vexilla tubaeque
post tergum et litui bellum invenere secuti.
Tantus ab exiguo crudescit sanguine Mavors !
Ventus uti primas struit intra nubila vires,
lenis adhuc, frondesque et aperta cacumina gestat,

mox rapuit nemus et montes patefecit opacos.
Nunc age, Pieriae, non vos longinqua, sorores,
consulimus, vestras acies vestramque referte
Aoniam ; vidistis enim, dum Marte propinquo
horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus.
Sidonium Pterelan sonipes male fidus in armis
rumpentem frenos diversa per agmina raptat
jam liber, sic fessa manus. Venit hasta per armos
Tydeos et laevum juveni transverberat inguen
labentemque adfigit equo. Fugit ille perempto
consertus domino, nec jam arma aut frena tenentem
portat adhuc : ceu nondum anima defectus utraque
cum sua Centaurus moriens in terga recumbit.
Certat opus ferri : sternunt alterna furentes
Hippomedon Sybarin, Pylium Periphanta Menoeceus,
Parthenopaeus Ityn ; Sybaris jacet ense cruento,
cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
Caeneos Inachii ferro Mavortius Haemon
colla rapit cui dividuum trans corpus hiantes
truncum oculi quaerunt, animus caput ; arma jacentis
jam rapiebat Abas : cornu deprensus Achiva
dimisit moriens clipeum hostilemque suumque.
Quis tibi Baccheos, Eunaee, relinquere cultus,
quis lucos vetitus quibus emansisse sacerdos
suasit et adsuetum Bromio mutare furorem ?
Quem terrere queas ? Clipei penetrabile textum
pallentes hederae Nysaeaque serta coronant,
candida pampineo subnectitur instita pilo,
crine latent umeri, crescunt lanugine malae,
et rubet imbellis Tyrio subtemine thorax,
bracchiaque in manicis et pictae vincula plantae
carbaseique sinus, et fibula rasilis auro
Taenariam fulva mordebat iaspide pallam
quam super a tergo velox corytus et arcus
pendentesque sonant aurata lynce pharetrae.
It lymphante deo media inter milia longum
vociferans : "Prohibete manus, haec omine dextro
moenia Cirrhaea monstravit Apollo juvenca.
Parcite, in haec ultro scopuli venere volentes.
Gens sacrata sumus : gener huic est Juppiter urbi
Gradivusque socer ; Bacchum haud mentimur alumnum
et magnum Alciden." Jactanti talia frustra
turbidus aeria Capaneus occurrit in hasta.
Qualis ubi primam leo mane cubilibus atris
erexit rabiem et saevo speculatur ab antro
aut cervum aut nondum bellantem fronte juvencum,
it fremitu gaudens, licet arma gregesque lacessant
venantum, praedam videt et sua vulnera nescit :
sic tum congressu Capaneus gavisus iniquo
librabat magna venturam mole cupressum.
Ante tamen, "quid femineis ululatibus", inquit,
"terrificas, moriture, viros ? Utinam ipse veniret
cui furis ! Haec Tyriis cane matribus ! " Et simul hastam
expulit ; illa volans, ceu vis non ulla moretur
obvia, vix sonuit clipeo et jam terga reliquit.
Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum,
eruptusque sinus vicit cruor. Occidis audax,
occidis Aonii puer altera cura Lyaei.

Marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis,
te Tmolos, te Nysa ferax Theseaque Naxos,
et Thebana metu juratus in orgia Ganges.
Nec segnem Argolicae sensere Eteoclea turmae,
parcior ad cives Polynicis inhorruit ensis.
Eminet ante alios jam formidantibus arva
Amphiaraus equis ac multo pulvere vertit
campum indignantem : famulo decus addit inane
maestus et extremos obitus inlustrat Apollo.
Ille etiam clipeum galeamque incendit honoro
sidere ; nec tarde fratri, Gradive, dedisti
ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
laedere tela queant : sanctum et venerabile Diti
funus eat. Talis medios aufertur in hostes
certus et ipse necis, vires fiducia leti
suggerit ; inde viro majoraque membra diesque
laetior et numquam tanta experientia caeli,
si vacet ; avertit Morti contermina Virtus.
Ardet inexpleto saevi Mavortis amore
et fruitur dextra atque anima flagrante superbit.
Hicne hominum casus lenire et demere Fatis
jura frequens ? Quantum subito diversus ab illo
qui tripodas laurusque sequi, qui doctus in omni
nube salutato volucrem cognoscere Phoebo !
Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
aut jubar adversi grave sideris, immolat umbris
ipse suis : jaculo Phlegyan jaculoque superbum
Phylea, falcato Clonin et Chremetaona curru
comminus hunc stantem metit, hunc a poplite sectum,
cuspide non missa Chromin Iphinoumque Sagenque
intonsumque Gyan sacrumque Lycorea Phoebo
(invitus : jam fraxineum demiserat hastae
robur et excussis apparuit infula cristis),
Alcathoum saxo, cui circum stagna Carysti
et domus et conjunx et amantes litora nati.
Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum,
decepit tellus, moriens hiemesque Notosque
laudat et experti meliora pericula ponti.
Aspicit has longe jamdudum Asopius Hypseus
palantum strages ardetque avertere pugnam,
quamquam haud ipse minus curru Tirynthia fundens
robora ; sed viso praesens minor augure sanguis :
illum armis animisque cupit. Prohibebat iniquo
agmine consertum cunei latus ; inde superbus
exeruit patriis electum missile ripis,
ac prius : "Aonidum dives largitor aquarum,
clare Giganteis etiamnum, Asope, favillis,
da numen dextrae : rogat hoc natusque tuique
quercus alumna vadi ; fas et me spernere Phoebum,
si tibi conlatus divum sator. Omnia mergam
fontibus arma tuis tristesque sine augure vittas."
Audierat genitor : vetat indulgere volentem
Phoebus et aurigam jactus detorquet in Hersen.
Ille ruit, deus ipse vagis succedit habenis
Lernaeum falso simulans Haliacmona vultu.
Tunc vero ardenti non ulla obsistere temptant
signa ruunt, solo terrore et vulnere citra
mors trepidis ignava venit, dubiumque tuenti

presserit infestos onus impuleritne jugales.
Sic ubi nubiferum montis latus aut nova ventis
solvit hiems, aut victa situ non pertulit aetas,
desilit horrendus campo timor, arva virosque
limite non uno longaevaque robora secum
praecipitans, tandemque exhaustus turbine fesso
aut vallem cavat aut medios intercipit amnes.
Non secus ingentique viro magnoque gravatus
temo deo nunc hoc nunc illo in sanguine fervet.
Ipse sedens telis pariterque ministrat habenis
Delius, ipse docet jactus adversaque flectit
spicula fortunamque hastis venientibus aufert.
Sternuntur terra Melaneus pedes, Antiphus alto
nil defensus equo, genitusque Heliconide nympha
Aetion, caesoque infamis fratre Polites,
conatusque toris vittatam attingere Manto
Lampus : in hunc sacras Phoebus dedit ipse sagittas.
Et jam cornipedes trepidi ad moribunda reflantes
corpora rimantur terras omnisque per artus
sulcus et incisis altum rubet orbita membris.
Hos jam ignorantes terit impius axis, at illi
vulnere semineces (nec devitare facultas)
venturum super ora vident ; jam lubrica tabo
frena nec insisti madidus dat temo, rotaeque
sanguine difficiles, et tardior ungula fossis
visceribus ; tunc ipse furens in morte relicta
spicula et e mediis extantes ossibus hastas
avellit, strident animae currumque sequuntur.
Tandem se famulo summum confessus Apollo :
"Utere luce tua longamque", ait, "indue famam
dum tibi me junctum Mors inrevocata veretur.
Vincimur ; inmites scis nulla revolvere Parcas
stamina ; vade diu populis promissa voluptas
Elysiis, certe non perpessure Creontis
imperia aut vetito nudus jaciture sepulcro."
Ille refert contra, et paulum respirat ab armis :
"Olim te, Cirrhaee pater, peritura sedentem
ad juga (quis tantus miseris honor ?) axe trementi
sensimus ; instantes quonam usque morabere manes ?
Audio jam rapidae cursum Stygis atraque Ditis
flumina tergeminosque mali custodis hiatus.
Accipe commissum capiti decus, accipe laurus
quas Erebo deferre nefas. Nunc voce suprema,
si qua recessuro debetur gratia vati,
deceptum tibi, Phoebe, larem poenasque nefandae
conjugis et pulchrum nati commendo furorem."
Desiluit maerens lacrimasque avertit Apollo.
Tunc vero ingemuit currusque orbique jugales.
Non aliter caeco nocturni turbine Cauri
scit peritura ratis cum jam damnata sororis
igne Therapnaei fugerunt carbasa fratres.
Jamque recessurae paulatim horrescere terrae
summaque terga quati graviorque effervere pulvis
coeperat ; inferno mugit jam murmure campus.
Bella putant trepidi bellique hunc esse fragorem
hortanturque gradus ; alius tremor arma virosque
mirantesque inclinat equos ; jam frondea nutant
culmina, jam muri, ripisque Ismenos apertis

801 effugit ; exciderunt irae, nutantia figunt
802 tela solo dubiasque vagi nituntur in hastas
803 comminus inque vicem viso pallore recedunt.
804 Sic ubi navales miscet super aequora pugnas
805 contempto Bellona mari, si forte benigna
806 tempestas, sibi quisque cavent, ensesque recondit
807 mors alia et socii pacem fecere timores.
808 Talis erat campo belli fluitantis imago.
809 Sive laborantes concepto flamine terrae
810 ventorum rabiem et clausum ejecere furorem,
811 exedit seu putre solum carpsitque terendo
812 unda latens, sive hac volventis machina caeli
813 incubuit, sive omne fretum Neptunia movit
814 cuspis et extremas gravius mare torsit in oras,
815 seu vati datus ille fragor, seu terra minata est
816 fratribus : ecce alte praeceps humus ore profundo
817 dissilit, inque vicem timuerunt sidera et umbrae.
818 Illum ingens haurit specus et transire parentes
819 mergit equos ; non arma manu, non frena remisit :
820 sicut erat rectos defert in Tartara currus
821 respexitque cadens caelum, campumque coire
822 ingemuit, donec levior distantia rursus
823 miscuit arva tremor lucemque exclusit Averno.

LIBER VIII

T8 v.1 Ut subitus vates pallentibus incidit umbris
2 letiferasque domos orbisque arcana sepulti
3 rupit et armato turbavit funere manes,
4 horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
5 tela et equos corpusque novum ; nec enim ignibus atris
6 conditus aut maesta niger adventabat ab urna,
7 sed belli sudore calens, clipeumque cruentis
8 roribus et scissi respersus pulvere campi.
9 Necdum illum aut trunca lustraverat obvia taxo
10 Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat
11 coetibus adsumptum functis ; quin comminus ipsa
12 Fatorum deprensa colus, visoque paventes
13 augure tunc demum rumpebant stamina Parcae.
14 Illum et securi circumspexere fragorem
15 Elysii, et si quos procul ulteriore barathro
16 altera nox aliisque gravat plaga caeca tenebris.
17 Tunc regemunt pigrique lacus ustaeque paludes,
18 umbriferaeque fremit sulcator pallidus undae
19 dissiluisse novo penitus telluris hiatu
20 Tartara et admissos non per sua flumina manes.
21 Forte sedens media regni infelicis in arce
22 dux Erebi populos poscebat crimina vitae,
23 nil hominum miserans iratusque omnibus umbris.
24 Stant Furiae circum variaeque ex ordine Mortes
25 saevaque multisonas exertat Poena catenas ;
26 Fata serunt animas et eodem pollice damnant :
27 vincit opus. Juxta Minos cum fratre verendo
28 jura bonus meliora monet regemque cruentum
29 temperat ; adsistunt lacrimis atque igne tumentes
30 Cocytos Phlegethonque et Styx perjuria divum
31 arguit. Ille autem supera compage soluta

nec solitus sentire metus expavit oborta
sidera jucundaque offensus luce profatur :
"Quae superum labes inimicum impegit Averno
aethera ? Quis rupit tenebras vitaeque silentes
admonet ? Unde minae ? Uter haec mihi proelia fratrum ?
Congredior, pereant agedum discrimina rerum.
Nam cui dulce magis ? Magno me tertia victum
dejecit Fortuna polo mundumque nocentem
servo ; nec iste meus, diris quin pervius astris
inspicitur. Tumidusne meas regnator Olympi
explorat vires ? Habeo jam quassa Gigantum
vincula et aetherium cupidos exire sub axem
Titanas miserumque patrem ; quid me otia maesta
saevus et implacidam prohibet perferre quietem
amissumque odisse diem ? Pandam omnia regna,
si placet, et Stygio praetexam Hyperiona caelo.
Arcada nec superis (quid enim mihi nuntius ambas
itque reditque domos ?) emittam et utrumque tenebo
Tyndariden. Cur autem avidis Ixiona frango
verticibus ? Cur non expectant Tantalon undae ?
Anne profanatum totiens Chaos hospite vivo
perpetiar ? Me Pirithoi temerarius ardor
temptat et audaci Theseus juratus amico,
me ferus Alcides tum cum custode remoto
ferrea Cerbereae tacuerunt limina portae ;
Odrysiis etiam pudet heu ! patuisse querelis
Tartara : vidi egomet blanda inter carmina turpes
Eumenidum lacrimas iterataque pensa Sororum ;
me quoque (sed durae melior violentia legis).
Ast ego vix unum, nec celsa ad sidera, furto
ausus iter Siculo rapui conubia campo,
nec licuisse ferunt ; injustaeque a Jove leges
protinus, et sectum genetrix mihi computat annum.
Sed quid ego haec ? I, Tartareas ulciscere sedes,
Tisiphone ; si quando novis asperrima monstris,
triste, insuetum, ingens, quod nondum viderit aether,
ede nefas, quod mirer ego invideantque Sorores.
Atque adeo fratres (nostrique haec omina sunto
prima odii), fratres alterna in vulnera laeto
Marte ruant ; sit qui rabidarum more ferarum
mandat atrox hostile caput, quique igne supremo
arceat exanimes et manibus aethera nudis
commaculet ; juvet ista ferum spectare Tonantem.
Praeterea ne sola furor mea regna lacessat,
quaere deis qui bella ferat, qui fulminis ignes
infestumque Jovem clipeo fumante repellat.
Faxo haud sit cunctis levior metus atra movere
Tartara frondenti quam jungere Pelion Ossae."
Dixerat, atque illi jamdudum regia tristis
attremit oranti, suaque et quae desuper urguet
nutabat tellus : non fortius aethera vultu
torquet et astriferos inclinat Juppiter axes.
"At tibi quos", inquit, "manes, qui limite praeceps
non licito per inane ruis ? " Subit ille minantem
jam tenuis visu, jam vanescentibus armis,
jam pedes : extincto tamen interceptus in ore
augurii perdurat honos, obscuraque fronti
vitta manet, ramumque tenet morientis olivae.

"Si licet et sanctis hic ora resolvere fas est
manibus, o cunctis finitor maxime rerum,
at mihi, qui quondam causas elementaque noram,
et sator, oro, minas stimulataque corda remulce,
neve ira dignare hominem et tua jura timentem ;
nam nec ad Herculeos (unde haec mihi proelia ?) raptus,
nec venerem inlicitam (crede his insignibus) ausi
intramus Lethen : fugiat ne tristis in antrum
Cerberus, aut nostros timeat Proserpina currus.
Augur Apollineis modo dilectissimus aris,
testor inane Chaos (quid enim hic jurandus Apollo ?)
crimine non ullo subeo nova fata, nec alma
sic merui de luce rapi ; scit judicis urna
Dictaei verumque potest deprendere Minos.
Conjugis insidiis et iniquo venditus auro
Argolicas acies (unde haec tibi turba recentum
umbrarum, et nostrae veniunt quoque funera dextrae)
non ignarus ini : subito me turbine mundi
(horret adhuc animus) mediis e milibus hausit
nox tua. Quae mihi mens, dum per cava viscera terrae
vado diu pendens et in aere volvor operto ?
Ei mihi ! Nil ex me sociis patriaeque relictum
vel captum Thebis ; jam non Lernaea videbo
tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.
Non tumulo, non igne miser lacrimisque meorum
productus, toto pariter tibi funere veni,
nil istis ausurus equis ; nec deprecor umbram
accipere et tripodum jam non meminisse meorum.
Nam tibi praesagi quis jam super auguris usus,
cum Parcae tua jussa trahant ? Sed pectora flectas
et melior sis, quaeso, deis ; si quando nefanda
huc aderit conjunx, illi funesta reserva
supplicia ; illa tua, rector bone, dignior ira."
Accipit ille preces indignaturque moveri.
Ut leo, Massyli cum lux stetit obvia ferri,
tunc iras, tunc arma citat ; si decidit hostis,
ire supra satis est vitamque relinquere victo.
Interea vittis lauruque insignis opima
currus et egregiis modo formidatus in armis
luce palam, fusus nulli nullique fugatus,
quaeritur : absistunt turmae, suspectaque tellus
omnibus, infidi miles vestigia campi
circumit, atque avidae tristis locus ille ruinae
cessat et inferni vitatur honore sepulcri.
Nuntius hortanti diversa in parte maniplos
Adrasto, vix ipse ratus vidisse, Palaemon
advolat et trepidans (steterat nam forte cadenti
proximus inspectoque miser pallebat hiatu) :
"Verte gradum, fuge rector", ait, "si Dorica saltem
terra loco patriaeque manent, ubi liquimus, arces.
Non armis, non sanguine opus ; quid inutile ferrum
stringimus in Thebas ? Currus humus impia sorbet
armaque bellantesque viros ; fugere ecce videtur
hic etiam, quo stamus, ager. Vidi ipse profundae
noctis iter ruptaque soli compage ruentem
illum heu ! praesagis quo nullus amicior astris,
Oecliden, frustraque manus cum voce tetendi.
Mira loquor, sulcos etiamnum rector equorum

fumantemque locum et spumis madida arva reliqui.
Nec commune malum est : tellus agnoscit alumnos,
stat Thebana acies." Stupet haec et credere Adrastus
cunctatur ; sed Mopsus idem trepidusque ferebat
Actor idem. Jam Fama novis terroribus audax
non unum cecidisse refert. Sponte agmina retro
non expectato revocantum more tubarum
praecipitant : sed torpet iter, falluntque ruentes
genua viros ; ipsique (putes sensisse) repugnant
cornipedes nulloque truces hortamine parent
nec celerare gradum nec tollere lumina terra.
Fortius incursant Tyrii, sed Vesper opacus
lunares jam ducit equos ; data foedere parvo
maesta viris requies et nox auctura timores.
Quae tibi nunc facies postquam permissa gemendi
copia ! Qui fletus galeis cecidere solutis !
Nil solitum fessos juvat ; abjecere madentes,
sicut erant, clipeos, nec quisquam spicula tersit
nec laudavit equum, nitidae nec cassidis altam
compsit adornavitque jubam ; vix magna lavare
vulnera et efflantes libet internectere plagas ;
tantus ubique dolor. Mensas alimentaque bello
debita nec pugnae suasit timor : omnia laudes
Amphiarae, tuas fecundaque pectora veri
commemorant lacrimis, et per tentoria sermo
unus : abisse deos dilapsaque numina castris :
"Heu ! ubi laurigeri currus sollemniaque arma
et galeae vittatus apex ? Hoc antra lacusque
Castalii tripodumque fides ? Sic gratus Apollo ?
Quis mihi sidereos lapsus mentemque sinistri
fulguris, aut caesis saliat quod numen in extis,
quando iter, unde morae, quae saevis utilis armis,
quae pacem magis hora velit ? Quis jam omne futurum
proferet, aut cum quo volucres mea fata loquentur ?
Hos quoque bellorum casus nobisque tibique
praescieras et (quanta sacro sub pectore virtus !)
venisti tamen et miseris comes additus armis.
Et cum te tellus fatalisque hora vocaret,
tu Tyrias acies adversaque signa vacasti
sternere ; tunc etiam media de morte timendum
hostibus infestaque abeuntem vidimus hasta.
Et nunc te quis casus habet ? Poterisne reverti
sedibus a Stygiis altaque erumpere terra ?
Anne sedes hilaris juxta, tua numina, Parcas
et vice concordi discis ventura docesque ?
An tibi felices lucos miseratus Averni
rector et Elysias dedit inservare volucres ?
Quidquid es, aeternus Phoebo dolor et nova clades
semper eris mutisque diu plorabere Delphis.
Hic Tenedon Chrysenque dies partuque ligatam
Delon et intonsi claudet penetralia Branchi,
nec Clarias hac luce fores Didymaeaque quisquam
limina nec Lyciam supplex consultor adibit.
Quin et cornigeri vatis nemus atque Molosso
quercus anhela Jovi Trojanaque Thymbra tacebit.
Ipsi amnes ipsaeque volent arescere laurus,
ipse nihil certum sagis clangoribus aether
praecinet, et nulla ferientur ab alite nubes.

Jamque erit ille dies quo te quoque conscia fatis
templa colant reddatque tuus responsa sacerdos."
Talia fatidico peragunt sollemnia regi,
ceu flammas ac dona rogo tristesque rependant
exequias mollique animam tellure reponant.
Fracta dehinc cunctis aversaque pectora bello.
Sic fortes Minyas subito cum funere Tiphys
destituit, non arma sequi, non ferre videtur
remus aquas, ipsique minus jam ducere venti.
Jam fessis gemitu, paulatim corda levavit
exhaustus sermone dolor ; nox addita curas
obruit et facilis lacrimis inrepere somnus.
At non Sidoniam diversa in parte per urbem
nox eadem : vario producunt sidera ludo
ante domos intraque, ipsaeque ad moenia marcent
excubiae ; gemina aera sonant Idaeaque terga
et moderata sonum vario spiramine buxus.
Tunc dulces superos atque omne ex ordine alumnum
numen ubique sacri resonant paeanes, ubique
serta coronatumque merum. Nunc funera rident
auguris ignari, contraque in tempore certant
Tiresian laudare suum ; nunc facta revolvunt
majorum veteresque canunt ab origine Thebas :
hi mare Sidonium manibusque attrita Tonantis
cornua et ingenti sulcatum Nerea tauro,
hi Cadmum lassamque bovem fetosque cruenti
Martis agros, alii Tyriam reptantia saxa
ad chelyn et duras animantem Amphiona cautes,
hi gravidam Semelen, illi Cythereia laudant
conubia et multa deductam lampade fratrum
Harmoniam : nullis deest sua fabula mensis.
Ceu modo gemmiferum thyrso populatus Hydaspen
Eoasque domos nigri vexilla triumphi
Liber et ignotos populis ostenderet Indos.
Tunc primum ad coetus sociaeque ad foedera mensae
semper inaspectum diraque in sede latentem
Oedipoden exisse ferunt vultuque sereno
canitiem nigram squalore et sordida fusis
ora comis laxasse manu sociumque benignos
adfatus et abacta prius solacia passum,
quin hausisse dapes insiccatumque cruorem
dejecisse genis. Cunctos auditque refertque,
qui Ditem et Furias tantum et si quando regentem
Antigonen maestis solitus pulsare querelis.
Causa latet. Non hunc Tyrii fors prospera belli,
tantum bella juvant ; natum hortaturque probatque
nec vicisse velit ; sed primos comminus enses
et sceleris tacito rimatur semina voto.
Inde epulae dulces ignotaque gaudia vultu.
Qualis post longae Phineus jejunia poenae,
nil stridere domi volucresque ut sensit abactas
(necdum tota fides), hilaris mensasque torosque
nec turbata feris tractavit pocula pennis.
Cetera Graiorum curis armisque jacebat
fessa cohors ; alto castrorum ex aggere Adrastus
laetificos tenui captabat corde tumultus,
quamquam aeger senio, sed agit miseranda potestas
invigilare malis. Illum aereus undique clamor

Thebanique urunt sonitus, et amara lacessit
tibia, tum nimio voces marcore superbae
incertaeque faces et jam male pervigil ignis.
Sic ubi per fluctus uno ratis obruta somno
conticuit, tantique maris secura juventus
mandavere animas : solus stat puppe magister
pervigil inscriptaque deus qui navigat alno.
Tempus erat junctos cum jam soror ignea Phoebi
sensit equos penitusque cavam sub luce parata
Oceani mugire domum, seseque vagantem
colligit et leviter moto fugat astra flagello.
Concilium rex triste vocat, quaeruntque gementes
quis tripodas successor agat, quo prodita laurus
transeat atque orbum vittae decus. Haud mora, cuncti
insignem fama sanctoque Melampode cretum
Thiodamanta volunt, quicum ipse arcana deorum
partiri et visas uni sociare solebat
Amphiaraus aves, tantaeque haud invidus artis
gaudebat dici similem juxtaque secundum.
Illum ingens confundit honos inopinaque turbat
gloria et oblatas frondes summissus adorat
seque oneri negat esse parem, cogique meretur.
Sicut Achaemenius solium gentesque paternas
excepit si forte puer, cui vivere patrem
tutius, incerta formidine gaudia librat
an fidi proceres, ne pugnet vulgus habenis,
cui latus Euphratae, cui Caspia limina mandet ;
sumere tunc arcus ipsumque onerare veretur
patris equum visusque sibi nec sceptra capaci
sustentare manu nec adhuc implere tiaran.
Atque is ubi intorto signatus vellere crinem
convenitque deis, hilari per castra tumultu
vadit ovans ac, prima sui documenta, sacerdos
Tellurem placare parat ; nec futile maestis
id visum Danais. Geminas ergo ilicet aras
arboribus vivis et adulto caespite texi
imperat, innumerosque deae, sua munera, flores
et cumulos frugum et quidquid novat impiger annus
addit et intacto spargens altaria lacte
incipit : "O hominum divumque aeterna creatrix,
quae fluvios silvasque animarum et semina mundo
cuncta Prometheasque manus Pyrrhaeaque saxa
gignis, et impastis quae prima alimenta dedisti
mutastique viris, quae pontum ambisque vehisque :
te penes et pecudum gens mitis et ira ferarum
et volucrum requies ; firmum atque inmobile mundi
robur inoccidui, te velox machina caeli
aere pendentem vacuo, te currus uterque
circumit, o rerum media indivisaque magnis
fratribus ! Ergo simul tot gentibus alma, tot altis
urbibus ac populis, subterque ac desuper una
sufficis, astriferumque domos Atlanta supernas
ferre laborantem nullo vehis ipsa labore,
nos tantum portare negas ? Nos, diva, gravaris ?
Quod, precor, ignari luimus scelus ? An quia plebes
externa Inachiis huc adventamus ab oris ?
Omne homini natale solum, nec te, optima, saevo
tamque humili populos deceat distinguere fine

undique ubique tuos ; maneas communis et arma
hinc atque inde feras ; liceat, precor, ordine belli
pugnaces efflare animas et reddere caelo.
Ne rape tam subitis spirantia corpora bustis,
ne propera : veniemus enim, quo limite cuncti,
qua licet ire via ; tantum exorata Pelasgis
siste levem campum, celeres neu praecipe Parcas.
At tu, care deis, quem non manus ulla nec enses
Sidonii, sed magna sinu Natura soluto,
ceu te Cirrhaeo meritum tumularet hiatu,
sic amplexa coit, hilaris des, oro, precatus
nosse tuos, caeloque et vera monentibus aris
concilies, et quae populis proferre parabas,
me doceas : tibi sacra feram praesaga, tuique
numinis interpres te Phoebo absente vocabo.
Ille mihi Delo Cirrhaque potentior omni,
quo ruis, ille adytis melior locus." Haec ubi dicta,
nigrantes terra pecudes obscuraque mergit
armenta ac vivis cumulos undantis harenae
aggerat et vati mortis simulacra rependit.
Talia apud Graios, cum jam Mavortia contra
cornua, jam saevos fragor aereus excitat enses.
Addit acerba sonum Teumesi e vertice crinem
incutiens acuitque tubas et sibila miscet
Tisiphone : stupet insolito clangore Cithaeron
marcidus et turres carmen non tale secutae.
Jam trepidas Bellona fores armataque pulsat
limina, jam multo laxantur cardine Thebae.
Turbat eques pedites, currus properantibus obstant,
ceu Danai post terga premant ; sic omnibus alae
artantur portis septemque excursibus haerent.
Ogygiis it sorte Creon, Eteoclea mittunt
Neistae, celsas Homoloidas occupat Haemon,
Hypsea Proetiae, celsum fudere Dryanta
Electrae, quatit Hypsistas manus Eurymedontis,
culmina magnanimus stipat Dircaea Menoeceus.
Qualis ubi aversi secretus pabula caeli
Nilus et Eoas magno bibit ore pruinas,
scindit fontis opes septemque patentibus arvis
in mare fert hiemes ; penitus cessere fugatae
Nereides dulcique timent occurrere ponto.
Tristis at inde gradum tarde movet Inacha pubes,
praecipue Eleae Lacedaemoniaeque cohortes
et Pylii ; subitum nam Thiodamanta sequuntur
augure fraudati, necdum accessere regenti.
Nec tua te, princeps tripodum, sola agmina quaerunt :
cuncta phalanx sibi deesse putat ; minor ille per alas
septimus extat apex. Liquido velut aethere nubes
invida Parrhasiis unum si detrahat astris,
truncus honor Plaustri, nec idem riget igne reciso
axis, et incerti numerant sua sidera nautae.
Sed jam bella vocant : alias nova suggere vires,
Calliope, majorque chelyn mihi tendat Apollo.
Fatalem populis ultro poscentibus horam
admovet atra dies, Stygiisque emissa tenebris
Mors fruitur caelo bellatoremque volando
campum operit nigroque viros invitat hiatu,
nil vulgare legens, sed quae dignissima vita

funera, praecipuos annis animisque, cruento
ungue notat ; jamque in miseros pensum omne Sororum
scinditur, et Furiae rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etiamnum cuspide sicca
Bellipotens, jamque hos clipeum, jam vertit ad illos
arma ciens aboletque domos, conubia, natos.
Pellitur et patriae et, qui mente novissimus exit,
lucis amor ; tenet in capulis hastisque paratas
ira manus, animusque ultra thoracas anhelus
conatur, galeaeque tremunt horrore comarum.
Quid mirum caluisse viros ? Flammantur in hostem
cornipedes niveoque rigant sola putria nimbo,
corpora ceu mixti dominis irasque sedentum
induerint : sic frena terunt, sic proelia poscunt
hinnitu tolluntque armos equitesque supinant.
Jamque ruunt, primusque virum concurrere pulvis
incipit, et spatiis utrimque aequalibus acti
adventant mediumque vident decrescere campum.
Jam clipeus clipeis, umbone repellitur umbo,
ense minax ensis, pede pes et cuspide cuspis ;
sic obnixa acies, pariter suspiria fumant,
admotaeque nitent aliena in casside cristae.
Pulcher adhuc belli vultus ; stant vertice coni,
plena armenta viris, nulli sine praeside currus,
arma loco, splendent clipei pharetraeque decorae
cingulaque et nondum deforme cruoribus aurum.
At postquam rabies et vitae prodiga virtus
emisere animos, non tanta cadentibus Haedis
aeriam Rhodopen solida nive verberat Arctos,
nec fragor Ausoniae tantus cum Juppiter omni
arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis
cum Libyae Boreas Italos niger attulit imbres.
Exclusere diem telis, stant ferrea caelo
nubila, nec jaculis artatus sufficit aer.
Hi pereunt missis, illi redeuntibus hastis,
concurrunt per inane sudes et mutua perdunt
vulnera, concurrunt hastae, stridentia funda
saxa pluunt, volucres imitantur fulgura glandes
et formidandae non una morte sagittae.
Nec locus ad terram telis ; in corpora ferrum
omne cadit ; saepe ignari perimuntque caduntque
casus agit virtutis opus ; nunc turba recedit,
nunc premit, ac vicibus tellurem amittit et aufert.
Ut ventis nimbisque minax cum solvit habenas
Juppiter alternoque adfligit turbine mundum,
stat caeli diversa acies, nunc fortior Austri,
nunc Aquilonis hiems, donec pugnante procella
aut nimiis hic vicit aquis, aut ille sereno.
Principium pugnae turmas Asopius Hypseus
Oebalias (namque hae magnum et gentile tumentes
Euboicum duris rumpunt umbonibus agmen)
reppulit erepto cunei ductore Menalca.
Hic et mente Lacon, crudi torrentis alumnus
(nec turpavit avos), hastam ultra pectus euntem,
ne pudor in tergo, per et ossa et viscera retro
extrahit atque hosti dextra labente remittit
sanguineam ; dilecta genis morientis oberrant
Taygeta et pugnae laudataque verbera matri.

Phaedimon Iasiden arcu Dircaeus Amyntas
destinat ; heu ! celeres Parcae ! Jam palpitat arvis
Phaedimus, et certi nondum tacet arcus Amyntae.
Abstulit ex umero dextram Calydonius Agreus
Phegeos ; illa suum terra tenet improba ferrum
et movet ; extimuit sparsa inter tela jacentem
praegrediens truncamque tamen percussit Acoetes.
Iphin atrox Acamas, Argum ferus impulit Hypseus,
stravit Abanta Pheres, diversaque vulnera flentes
Iphis eques, pedes Argus, Abas auriga jacebant.
Inachidae gemini geminos e sanguine Cadmi
occultos galeis (saeva ignorantia belli)
perculerant ferro ; sed dum spolia omnia caesis
eripiunt, videre nefas, et maestus uterque
respicit ad fratrem pariterque errasse queruntur.
Cultor Ion Pisae cultorem Daphnea Cirrhae
turbatis prostravit equis : hunc laudat ab alto
Juppiter, hunc tardus frustra miseratur Apollo.
Ingentes Fortuna viros inlustrat utrimque
sanguine in adverso ; Danaos Cadmeius Haemon
sternit agitque, furens sequitur Tyria agmina Tydeus ;
Pallas huic praesens, illum Tirynthius implet.
Qualiter hiberni summis duo montibus amnes
franguntur geminaque cadunt in plana ruina :
contendisse putes uter arva arbustaque tollat
altius aut superet pontes ; et cum una receptas
confundit jam vallis aquas, sibi quisque superbus
ire cupit, pontoque negant descendere mixti.
Ibat fumiferam quatiens Onchestius Idas
lampada per medios turbabatque agmina Graium,
igne viam rumpens, magno quem comminus ictu
Tydeos hasta feri dispulsa casside fixit.
Ille ingens in terga jacet, stat fronte superstes
lancea, conlapsae veniunt in tempora flammae.
Prosequitur Tydeus : "Saevos ne dixeris Argos,
igne tuo, Thebane, (rogum concedimus) arde ! "
Inde, velut primo tigris gavisa cruore
per totum cupit ire pecus, sic Aona saxo,
ense Pholum, Chromin ense, duos Helicaonas hasta
transigit, Aegaeae Veneris quod Maera sacerdos
ediderat prohibente dea ; vos praeda cruenti
Tydeos, it saevas etiamnum mater ad aras.
Nec minus Herculeum contra vagus Haemona ducit
sanguis ; inexpleto rapitur per milia ferro,
nunc tumidae Calydonis opes, nunc torva Pylenes
agmina, nunc maestae fundens Pleuronis alumnos,
donec in Olenium fessa jam cuspide Buten
incidit. Hunc turmis obversum et abire vetantem
adgreditur ; puer ille, puer malasque comamque
integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
in galeam librata venit ; finduntur utroque
tempora dividuique cadunt in bracchia crines,
et non hoc metuens inopino limine vita
exiluit. Tunc flavum Hypanin flavumque Politen
(ille genas Phoebo, crinem hic pascebat Iaccho,
saevus uterque deus,) victis Hyperenora jungit
conversumque fuga Damasum ; sed lapsa per armos
hasta viri trans pectus abit parmamque tenenti

excutit et summa fugiens in cuspide portat.
Sterneret adversos etiamnum Ismenius Haemon
Inachidas (nam tela regit viresque ministrat
Amphitryoniades), saevum sed Tydea contra
Pallas agit. Jamque adverso venere favore
comminus, et placido prior haec Tirynthius ore :
"Fida soror, quaenam hunc belli caligine nobis
congressum fortuna tulit ? Num regia Juno
hoc molita nefas ? Citius me fulmina contra
(infandum !) ruere et magno bellare parenti
aspiciat. Genus huic... sed mitto agnoscere, quando
tu diversa foves, nec si ipsum comminus Hyllum
Tydeos hasta tui Stygioque ex orbe remissum
Amphitryona petat ; teneo aeternumque tenebo
quantum haec, diva, manus, quotiens sudaverit aegis
ista mihi, duris famulus dum casibus omnes
lustro vagus terras ; ipsa heu ! comes invia mecum
Tartara, ni superos Acheron excluderet, isses.
Tu patriam caelumque mihi (quis tanta relatu
aequet ?) Habe totas, si mens excindere, Thebas.
Cedo equidem veniamque precor." Sic orsus abibat.
Pallada mulcet honos : rediit ardore remisso
vultus et erecti sederunt pectoris angues.
Sensit abisse deum ; levius Cadmeius Haemon
tela rotat nulloque manum cognoscit in ictu.
Tunc magis atque magis vires animusque recedunt,
nec pudor ire retro ; cedentem Acheloius heros
impetit, et librans uni sibi missile telum
direxit jactus summae qua margine parmae
ima sedet galea et juguli vitalia lucent.
Nec frustrata manus, mortemque invenerat hasta ;
sed prohibet paulumque umeri libare sinistri
praebuit et merito parcit Tritonia fratri.
Ille tamen nec stare loco nec comminus ire
amplius aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos, aegra animo vis ac fiducia cessit.
Qualis saetigeram Lucana cuspide frontem
strictus aper, penitus cui non infossa cerebro
vulnera, nec felix dextrae tenor, in latus iras
frangit et expertae jam non venit obvius hastae.
Ecce ducem turmae certa indignatus in hostem
spicula felici Prothoum torquere lacerto,
turbidus Oenides una duo corpora pinu,
cornipedemque equitemque, ferit : ruit ille ruentem
in Prothoum lapsasque manu quaerentis habenas
in vultus galeam clipeumque in pectora calcat,
saucius extremo donec cum sanguine frenos
respuit et juncta domino cervice recumbit.
Sic ulmus vitisque, duplex jactura colenti,
Gaurano de monte cadunt, sed maestior ulmus
quaerit utrumque nemus, nec tam sua bracchia labens
quam gemit adsuetas invitaque proterit uvas.
Sumpserat in Danaos Heliconius arma Corymbus,
ante comes Musis, Stygii cui conscia pensi
ipsa diu positis letum praedixerat astris
Uranie. Cupit ille tamen pugnasque virosque,
forsitan ut caneret ; longa jacet ipse canendus
laude, sed amissum mutae flevere Sorores.

Pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis
Ismenen, Tyrii juvenis non advena belli.
Quamvis Cirrha domus, soceros nec tristibus actis
aversatus erat ; sponsam quin castus amanti
squalor et indigni commendat gratia luctus.
Ipse quoque egregius, nec pectora virginis illi
diversa, inque vicem, sineret fortuna, placebant.
Bella vetant taedas, juvenique hinc major in hostes
ira ; ruit primis inmixtus et agmina Lernae
nunc pedes ense vago, prensis nunc celsus habenis,
ceu spectetur, agit. Triplici velaverat ostro
surgentes etiamnum umeros et levia mater
pectora ; tunc auro phaleras auroque sagittas
cingulaque et manicas, ne conjuge vilior iret,
presserat et mixtum cono crispaverat aurum.
Talibus heu ! fidens vocat ultro in proelia Graios.
Ac prima in faciles grassatus cuspide turmas
arma refert sociis et in agmina fida peracta
caede redit. Sic Hyrcana leo Caspius umbra
nudus adhuc nulloque jubae flaventis honore
terribilis magnique etiamnum sanguinis insons,
haud procul a stabulis captat custode remoto
segne pecus teneraque famem consumit in agna.
Mox ignotum armis ac solo corpore mensus
Tydea non timuit, fragilique lacessere telo
saepius infrendentem aliis aliosque sequentem
ausus erat. Tandem invalidos Aetolus ad ictus
forte refert oculos et formidabile ridens :
"Jamdudum video, magnum cupis, improbe, leti
nomen", ait ; simul audacem non ense nec hasta
dignatus leviter digitis imbelle solutis
abjecit jaculum ; latebras tamen inguinis alte
missile, ceu totis intortum viribus, hausit.
Praeterit haud dubium fati et spoliare superbit
Oenides. "Neque enim has Marti aut tibi, bellica Pallas,
exuvias figemus", ait, "procul arceat ipsum
ferre pudor ; vix si bellum comitata relictis
Deipyle thalamis, illi inludenda tulissem."
Sic ait, et belli majora ad praemia mente
ducitur ; innumeris veluti leo forte potitus
caedibus imbelles vitulos mollesque juvencas
transmittit : magno furor est in sanguine mergi
nec nisi regnantis cervice recumbere tauri.
At non semianimi clamore Menoecea lapsus
fallit Atys ; praevertit equos curruque citato
desilit ; instabat pubes Tegeaea jacenti,
nec prohibent Tyrii. "Pudeat, Cadmea juventus,
terrigenas mentita patres ! Quo tenditis", inquit,
"degeneres ? Meliusne jacet pro sanguine nostro,
hospes Atys ? Tantum hospes adhuc et conjugis ultor
infelix nondum iste suae ! Nos pignora tanta
prodimus ? " Insurgunt justo firmata pudore
agmina, cuique suae rediere in pectora curae.
Interea thalami secreta in parte sorores,
par aliud morum miserique innoxia proles
Oedipodae, varias miscent sermone querelas.
Nec mala quae juxta, sed longa ab origine fati,
haec matris taedas, oculos ast illa paternos,

altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
bella ambae. Gravis hinc miseri cunctatio voti :
nutat utroque timor, quemnam hoc certamine victum,
quem vicisse velint ; tacite praeponderat exul.
Sic Pandioniae repetunt ubi fida volucres
hospitia atque larem bruma pulsante relictum
stantque super nidos veterisque exordia fati
adnarrant tectis et truncum ac flebile murmur
verba putant ; voxque illa tamen non dissona verbis.
Atque ibi post lacrimas et longa silentia rursus
incohat Ismene : "Quisnam hic mortalibus error ?
Quae decepta fides ? Curam invigilare quieti
claraque per somnos animi simulacra reverti ?
Ecce ego, quae thalamos, nec si pax alta maneret,
tractarem sensu, (pudet heu !) conubia vidi
nocte, soror ; sponsum unde mihi sopor attulit amens
vix notum visu ? Semel his in sedibus illum,
dum mea nescio quo spondentur foedera pacto,
respexi non sponte, soror. Turbata repente
omnia cernebam, subitusque intercidit ignis,
meque sequebatur rabido clamore reposcens
mater Atyn. Quaenam haec dubiae praesagia cladis ?
Nec timeo, dum tuta domus milesque recedat
Doricus, et tumidos liceat componere fratres."
Talia nectebant, subito cum pigra tumultu
expavit domus, et multo sudore receptus
fertur Atys, servans animam jam sanguine nullo,
cui manus in plaga, dependet languida cervix
exterior clipeo, crinesque a fronte supini.
Prima videt caramque tremens Iocasta vocabat
Ismenen ; namque hoc solum moribunda precatur
vox generi, solum hoc gelidis jam nomen inerrat
faucibus. Exclamant famulae, tollebat in ora
virgo manus ; tenuit saevus pudor, attamen ire
cogitur ; indulget summum hoc Iocasta jacenti,
ostenditque offertque. Quater jam morte sub ipsa
ad nomen visus defectaque fortiter ora
sustulit ; illam unam neglecto lumine caeli
aspicit et vultu non exsatiatur amato.
Tunc quia nec genetrix juxta positusque beata
morte pater, sponsae munus miserabile tradunt
declinare genas ; ibi demum teste remoto
fassa pios gemitus lacrimasque in lumina fudit.
Dumque ea per Thebas, aliis serpentibus ardens
et face mutata bellum integrabat Enyo.
Arma volunt, primos veluti modo comminus ictus
sustulerint omnisque etiamnum luceat ensis.
Eminet Oenides ; quamvis et harundine certa
Parthenopaeus agat, morientumque ora furenti
Hippomedon proculcet equo, Capaneaque pinus
jam procul Aoniis volet agnoscenda catervis,
Tydeos illa dies, illum fugiuntque tremuntque
clamantem : "Quo terga datis ? Licet ecce peremptos
ulcisci socios maestamque rependere noctem.
Ille ego inexpletis solus qui caedibus hausi
quinquaginta animas : totidem, totidem heia gregatim
ferte manus ! Nulline patres, nulline jacentum
unanimi fratres ? Quae tanta oblivio luctus ?

Quam pudet Inachias contentum abiisse Mycenas !
Hine super Thebis ? Haec robora regis ? Ubi autem
egregius dux ille mihi ? " Simul ordine laevo
ipsum exhortantem cuneos capitisque superbi
insignem fulgore videt ; nec segnius ardens
occurrit, niveo quam flammiger ales olori
inminet et magna trepidum circumligat umbra.
Tunc prior : "Aoniae rex o justissime gentis,
imus in arma palam tandemque ostendimus enses,
an noctem et solitas placet expectare tenebras ? "
Ille nihil contra, sed stridula cornus in hostem
it referens mandata ducis, quam providus heros
jam jam in fine viae percussam obliquat, et ipse
telum ingens avide et quanto non ante lacerto
impulit. Ibat atrox finem positura duello
lancea (convertere oculos utrimque faventes
Sidonii Graique dei), crudelis Erinys
obstat et infando differt Eteoclea fratri,
cuspis in armigerum Phlegyan peccavit. Ibi ingens
pugna virum, stricto nam saevior inruit ense
Aetolus, retroque datum Thebana tegebant
arma ducem. Sic densa lupum jam nocte sub atra
arcet ab apprenso pastorum turba juvenco ;
improbus erigitur contra, nec cura vetantes
impetere ; illum, illum, semel in quem venerat, urget.
Non secus objectas acies turbamque minorem
dissimulat transitque manu ; tamen ora Thoantis,
pectora Deilochi, Clonii latus, ilia torvi
perforat Hippotadae ; truncis sua membra remittit
interdum galeasque rotat per nubila plenas.
Et jam corporibus sese spoliisque cadentum
clauserat ; unum acies circum consumitur, unum
omnia tela vovent ; summis haec ossibus haerent,
pars frustrata cadunt, partem Tritonia vellit,
multa rigent clipeo. Densis jam consitus hastis
ferratum quatit umbo nemus, tergoque fatiscit
atque umeris gentilis aper ; nusquam ardua coni
gloria, quique apicem torvae Gradivus habebat
cassidis, haud laetum domino ruit omen ; inusta
temporibus nuda aera sedent, circumque sonori
vertice percusso volvuntur in arma molares.
Jam cruor in galea, jam saucia proluit ater
pectora permixtus sudore et sanguine torrens.
Respicit hortantes socios et Pallada fidam
longius opposita celantem lumina parma :
ibat enim magnum lacrimis inflectere patrem.
Ecce secat Zephyros ingentem fraxinus iram
fortunamque ferens ; teli non eminet auctor :
Astacides Melanippus erat, nec prodidit ipse
et vellet latuisse manum, sed gaudia turmae
monstrabant trepidum ; nam flexus in ilia Tydeus
summissum latus et clipei laxaverat orbem.
Clamorem Aonii miscent gemitumque Pelasgi,
objectantque manus indignantemque tuentur.
Ille per oppositos longe rimatus amarum
Astaciden, totis animae se cogit in ictum
reliquiis telumque jacit quod proximus Hopleus
praebuerat ; perit expressus conamine sanguis.

Tunc tristes socii cupidum bellare (quis ardor !)
et poscentem hastas mediaque in morte negantem
expirare trahunt, summique in margine campi
effultum gemina latera inclinantia parma
ponunt, ac saevi rediturum ad proelia Martis
promittunt flentes. Sed et ipse recedere caelum
ingentesque animos extremo frigore labi
sensit, et innixus terrae : "Miserescite", clamat,
"Inachidae ! Non ossa precor referantur ut Argos
Aetolumve larem ; nec enim mihi cura supremi
funeris : odi artus fragilemque hunc corporis usum,
desertorem animi. Caput, o caput, o mihi si quis
apportet, Melanippe, tuum ! Nam volveris arvis,
fido equidem, nec me virtus suprema fefellit.
I, precor, Atrei si quid tibi sanguinis umquam,
Hippomedon, vade, o primis puer inclute bellis
Arcas, et Argolicae Capaneu jam maxime turmae."
Moti omnes, sed primus abit primusque repertum
Astaciden medio Capaneus e pulvere tollit
spirantem laevaque super cervice reportat,
terga cruentantem concussi vulneris unda :
qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro
captivumque suem clamantibus intulit Argis.
Erigitur Tydeus vultuque occurrit et amens
laetitiaque iraque, ut singultantia vidit
ora trahique oculos seseque agnovit in illo,
imperat abscisum porgi, laevaque receptum
spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis
lumina torva videns et adhuc dubitantia figi.
Infelix contentus erat ; plus exigit ultrix
Tisiphone ; jamque inflexo Tritonia patre
venerat et misero decus inmortale ferebat,
atque illum effracti perfusum tabe cerebri
aspicit et vivo scelerantem sanguine fauces
(nec comites auferre valent), stetit aspera Gorgon
crinibus emissis rectique ante ora cerastae
velavere deam ; fugit aversata jacentem,
nec prius astra subit quam mystica lampas et insons
Ilissos multa purgavit lumina lympha.

LIBER IX

T9

Asperat Aonios rabies audita cruenti
Tydeos ; ipsi etiam minus ingemuere jacentem
Inachidae, culpantque virum et rupisse queruntur
fas odii ; quin te, divum implacidissime, quamquam
praecipuum tunc caedis opus, Gradive, furebas,
offensum virtute ferunt, nec comminus ipsum
ora, sed et trepidos alio torsisse jugales.
Ergo profanatum Melanippi funus acerbo
vulnere non aliis ultum Cadmeia proles
insurgunt stimulis, quam si turbata sepulcris
ossa patrum monstrisque datae crudelibus urnae.
Accendit rex ipse super : "Quisquamne Pelasgis
mitis adhuc hominemque gerit ? Jam morsibus uncis
(pro furor ! usque adeo tela exsatiavimus !) artus
dilacerant. Nonne Hyrcanis bellare putatis

tigribus, aut saevos Libyae contra ire leones ?
Et nunc ille jacet (pulchra o solacia leti !)
ore tenens hostile caput, dulcique nefandus
inmoritur tabo ; nos ferrum inmite facesque,
illis nuda odia, et feritas jam non eget armis.
Sic pergant rabidi claraque hac laude fruantur,
dum videas haec, summe pater. Sed enim hiscere campos
conquesti terraeque fugam mirantur ; an istos
vel sua portet humus ? " Magno sic fatus agebat
procursu fremituque viros, furor omnibus idem
Tydeos invisi spoliis raptoque potiri
corpore. Non aliter subtexunt astra catervae
incestarum avium, longe quibus aura nocentem
aera desertasque tulit sine funere mortes ;
illo avidae cum voce ruunt, sonat arduus aether
plausibus, et caelo volucres cessere minores.
Fama per Aonium rapido vaga murmure campum
spargitur in turmas, solito pernicior index
cum lugenda refert, donec, cui maxima fando
damna vehit, trepidas lapsa est Polynicis ad aures.
Deriguit juvenis lacrimaeque haesere paratae,
et cunctata fides ; nimium nam cognita virtus
Oenidae credi letum suadetque vetatque.
Sed postquam haud dubio clades auctore reperta est,
nox oculos mentemque rapit ; tum sanguine fixo
membra simul, simul arma ruunt ; madet ardua fletu
jam galea atque ocreae clipeum excepere cadentem.
It maestus genua aegra trahens hastamque sequentem,
vulneribus ceu mille gravis totosque per artus
saucius, absistunt socii monstrantque gementes.
Tandem ille abjectis, vix quae portaverat, armis
nudus in egregii vacuum jam corpus amici
procidit et tali lacrimas cum voce profudit :
"Hasne tibi, armorum spes o suprema meorum,
Oenide, grates, haec praemia digna rependi,
nudus ut invisa Cadmi tellure jaceres
sospite me ? Nunc exul ego aeternumque fugatus,
quando alius misero ac melior mihi frater ademptus.
Nec jam sortitus veteres regnique nocentis
perjurum diadema peto : quo gaudia tanti
empta mihi aut sceptrum quod non tua dextera tradet ?
Ite, viri, solumque fero me linquite fratri :
nil opus arma ultra temptare et perdere mortes ;
ite, precor ; quid jam dabitis mihi denique majus ?
Tydea consumpsi ! Quanam hoc ego morte piabo ?
O socer, o Argi ! et primae bona jurgia noctis
alternaeque manus et longi pignus amoris
ira brevis ! Non me ense tuo tunc, maxime Tydeu,
(et poteras) nostri mactatum in limine Adrasti !
Quin etiam Thebas me propter et impia fratris
tecta libens, unde haud alius remeasset, adisti,
ceu tibimet sceptra et proprios laturus honores.
Jam Telamona pium, jam Thesea fama tacebat.
Qualis et ecce jaces ! Quae primum vulnera mirer ?
Quis tuus hic, quis ab hoste cruor ? Quae te agmina quive
innumeri stravere globi ? Num fallor, et ipse
invidit pater et tota Mars impulit hasta."
Sic ait et maerens etiamnum lubrica tabo

ora viri terget lacrimis dextraque reponit.
"Tune meos hostes hucusque exosus, et ultra
sospes ego ? " Exuerat vagina turbidus ensem
aptabatque neci : comites tenuere, socerque
castigat bellique vices ac fata revolvens
solatur tumidum, longeque a corpore caro
paulatim, unde dolor letique animosa voluntas,
amovet ac tacite ferrum inter verba reponit.
Ducitur amisso qualis consorte laborum
deserit inceptum media inter jugera sulcum
taurus iners colloque jugum deforme remisso
parte trahit, partem lacrimans sustentat arator.
Ecce autem hortatus Eteoclis et arma secuti,
lecta manus, juvenes, quos nec Tritonia bello,
nec prope conlata sprevisset cuspide Mavors,
adventant ; contra, conlecta ut pectora parmae
fixerat atque hastam longe protenderat, haeret
arduus Hippomedon : ceu fluctibus obvia rupes,
cui neque de caelo metus et fracta aequora cedunt,
stat cunctis inmota minis, fugit ipse rigentem
pontus et ex alto miserae novere carinae.
Tunc prior Aonides (validam simul eligit hastam) :
"Non pudet hos manes, haec infamantia bellum
funera dis coram et caelo inspectante tueri ?
Scilicet egregius sudor memorandaque virtus
hanc tumulare feram ? Ne non maerentibus Argos
exequiis lacrimandus eat mollique feretro
infandam ejectans saniem ! Dimittite curam.
Nullae illum volucres, nulla impia monstra nec ipse,
si demus, pius ignis edat." Nec plura, sed ingens
intorquet jaculum, duro quod in aere moratum
transmissumque tamen clipei stetit orbe secundo.
Inde Pheres acerque Lycus ; sed cassa Pheretis
hasta redit, Lycus excelso terrore comantem
perstringit galeam : convulsae cuspide longe
diffugere jubae patuitque ingloria cassis.
Ipse nec ire retro, nec in obvia concitus arma
exsilit, inque eadem sese vestigia semper
obversus cunctis profert recipitque, nec umquam
longius indulget dextrae motusque per omnes
corpus amat, corpus servans circumque supraque
vertitur. Imbellem non sic amplexa juvencum
infestante lupo tunc primum feta tuetur
mater et ancipiti circumfert cornua gyro ;
ipsa nihil metuens sexusque oblita minoris
spumat et ingentes imitatur femina tauros.
Tandem intermissa jaculantum nube potestas
reddere tela fuit ; jamque et Sicyonius Alcon
venerat auxilio, Pisaeaque praepetis Idae
turma subit cuneumque replent. His laetus in hostes
Lernaeam jacit ipse trabem, volat illa sagittis
aequa fuga mediumque nihil cunctata Politen
transabit et juncti clipeum cavat improba Mopsi.
Phocea tum Cydona Tanagraeumque Phalantum
atque Erycem, hunc retro conversum et tela petentem,
dum spes nulla necis, crinito a vertice figit ;
faucibus ille cavis hastam non ore receptam
miratur moriens, pariterque et murmure plenus

sanguis et expulsi salierunt cuspide dentes.
Ausus erat furto dextram injectare Leonteus,
pone viros atque arma latens, positumque trahebat
prenso crine caput : vidit, quamquam undique crebrae,
Hippomedon, ante ora minae, saevoque protervam
abstulit ense manum ; simul increpat : "Hanc tibi Tydeus,
Tydeus ipse rapit ; post et confecta virorum
fata time magnosque miser fuge tangere manes ! "
Ter Cadmea phalanx torvum abduxere cadaver,
ter retrahunt Danai : Siculi velut anxia puppis
seditione maris nequiquam obstante magistro
errat et averso redit in vestigia velo.
Non ibi Sidoniae valuissent pellere coepto
Hippomedonta manus, non illum impacta moverent
tormenta oppositum, formidatique superbis
turribus impulsus temptato umbone redissent.
Sed memor Elysii regis noxasque recensens
Tydeos in medios astu subit impia campos
Tisiphone : sensere acies subitusque cucurrit
sudor equis sudorque viris, quamquam ore remisso
Inachium fingebat Halyn, nusquam impius ignis
verberaque, et jussi tenuere silentia crines.
Arma gerit juxtaque feri latus Hippomedontis
blanda genas vocemque venit, tamen ille loquentis
extimuit vultus admiraturque timorem.
Illa autem lacrimans, "tu nunc", ait, "inclute, frustra
exanimes socios inhumataque corpora Graium
(scilicet is nobis metus, aut jam cura sepulcri !)
protegis ; ipse manu Tyria tibi captus Adrastus
raptatur, teque ante alios, te voce manuque
invocat ; heu qualem lapsare in sanguine vidi,
exutum canos lacero diademate crines !
Nec procul hinc, adverte oculos : ubi plurimus ille
pulvis, ubi ille globus." Paulum stetit anxius heros
librabatque metus ; premit aspera virgo : "Quid haeres ?
Imus ? An hi retinent manes, et vilior ille
qui superest ? " Miserum sociis opus et sua mandat
proelia et unanimi vadit desertor amici,
respiciens tamen et revocent si forte paratus.
Inde legens turbata trucis vestigia divae
huc illuc frustra ruit avius, impia donec
Eumenis ex oculis rejecta caerula parma
fugit et innumeri galeam rupere cerastae.
Aspicit infelix discussa nube quietos
Inachidas currumque nihil metuentis Adrasti.
Et Tyrii jam corpus habent, jam gaudia magnae
testantur voces, victorque ululatus aderrat
auribus occultoque ferit praecordia luctu.
Ducitur hostili (pro dura potentia fati !)
Tydeus ille solo, modo cui Thebana sequenti
agmina, sive gradus seu frena effunderet, ingens
limes utrimque datus ; nusquam arma, manusque quiescunt ;
nulla viri feritas : juvat ora rigentia leto
et formidatos impune lacessere vultus.
Hic amor, hoc una timidi fortesque sequuntur
nobilitare manus, infectaque sanguine tela
conjugibus servant parvisque ostendere natis.
Sic ubi Maura diu populatum rura leonem,

quem propter clausique greges vigilantque magistri,
pastorum lassae debellavere cohortes :
gaudet ager, magno subeunt clamore coloni,
praecerpuntque jubas inmaniaque ora recludunt
damnaque commemorant, seu jam sub culmine fixus
excubat, antiquo seu pendet gloria luco.
At ferus Hippomedon, quamquam jam sentit inane
auxilium et seram rapto pro corpore pugnam,
it tamen et caecum rotat inrevocabilis ensem,
vix socios hostesque, nihil dum tardet euntem,
secernens ; sed caede nova jam lubrica tellus
armaque seminecesque viri currusque soluti
impediunt laevumque femur, quod cuspide fixum
regis Echionii, sed dissimulaverat ardens,
sive ibi nescierat. Maestum videt Hoplea tandem ;
Tydeos hic magni fidus comes et modo frustra
armiger alipedem prona cervice tenebat
fatorum ignarum domini solumque frementem
quod vacet inque acies audentior ille pedestres.
Hunc aspernantem tumido nova pondera tergo
(unam quippe manum domitis expertus ab annis)
corripit adfaturque : "Quid o nova fata recusas,
infelix sonipes ? Nunquam tibi dulce superbi
regis onus ; non jam Aetolo satiabere campo
gaudentemque jubam per stagna Acheloia solves.
Quod superest, caros, i, saltem ulciscere manes
aut sequere, extorrem neu tu quoque laeseris umbram
captivus tumidumque equitem post Tydea portes."
Audisse accensumque putes : hoc fulmine raptum
abstulit et similes minus indignatur habenas.
Semifer aeria talis Centaurus ab Ossa
desilit in valles, ipsum nemora alta tremiscunt,
campus equum. Trepidi cursu glomerantur anhelo
Labdacidae, premit ille super, necopinaque ferro
colla metens linquit truncos post terga cadentes.
Ventum erat ad fluvium ; solito tunc plenior alveo
(signa mali) magna se mole Ismenos agebat.
Illa brevis requies, illo timida agmina lassam
de campis egere fugam ; stupet hospita belli
unda viros claraque armorum incenditur umbra.
Insiluere vadis, magnoque fragore solutus
agger et adversae latuerunt pulvere ripae.
Ille quoque hostiles saltu majore per undas
inruit attonitis (longum dimittere habenas)
sicut erat, tantum viridi defixa parumper
caespite populeo commendat spicula trunco.
Tunc vero exanimes tradunt rapientibus ultro
arma vadis : alii demissa casside, quantum
tendere conatus animae valuere sub undis,
turpe latent ; multi fluvium transmittere nando
adgressi, sed vincla tenent laterique repugnat
balteus et madidus deducit pectora thorax.
Qualis caeruleis tumido sub gurgite terror
piscibus, arcani quotiens devexa profundi
scrutantem delphina vident ; fugit omnis in imos
turba lacus viridesque metu stipantur in algas ;
nec prius emersi quam summa per aequora flexus
emicet et visis malit certare carinis ;

talis agit sparsos mediisque in fluctibus heros
frena manu pariter, pariter regit arma, pedumque
remigio sustentat equum ; consuetaque campo
fluctuat et mersas levis ungula quaerit harenas.
Sternit Iona Chromis, Chromin Antiphos, Antiphon Hypseus,
Hypseus Astyagen evasurumque relicto
amne Linum, ni fata vetent et stamine primo
ablatum tellure mori. Premit agmina Thebes
Hippomedon, turbat Danaos Asopius Hypseus :
amnis utrumque timet, crasso vada mutat uterque
sanguine, et e fluvio neutri fatale reverti.
Jam laceri pronis volvuntur cursibus artus
oraque et abscisae redeunt in pectora dextrae,
spicula jam clipeosque leves arcusque remissos
unda vehit, galeasque vetant descendere cristae :
summa vagis late sternuntur flumina telis,
ima viris ; illic luctantur corpora leto,
efflantesque animas retro premit obvius amnis.
Flumineam rapiente vado puer Argipus ulmum
prenderat, insignes umeros ferus ense Menoeceus
amputat ; ille cadens, nondum conamine adempto,
truncus in excelsis spectat sua bracchia ramis.
Hypseos hasta Sagen ingenti vulnere mersit,
ille manet fundo, rediit pro corpore sanguis.
Desiluit ripis fratrem rapturus Agenor
heu ! miser et tenuit, sed saucius ille levantem
degravat amplexu : poterat resolutus Agenor
emersisse vadis, piguit sine fratre reverti.
Surgentem dextra Capetum vulnusque minantem
sorbebat rapidus nodato gurgite vertex ;
jam vultu, jam crine latet, jam dextera nusquam,
ultimus abruptas ensis descendit in undas.
Mille modis leti miseros mors una fatigat.
Induit a tergo Mycalesia cuspis Agyrten ;
respexit : nusquam auctor erat, sed concita tractu
gurgitis effugiens invenerat hasta cruorem.
Figitur et validos sonipes Aetolus in armos,
exiluitque alte vi mortis et aera pendens
verberat ; haud tamen est turbatus fulmine ductor,
sed miseratur equum magnoque ex vulnere telum
exuit ipse gemens et sponte remisit habenas.
Inde pedes repetit pugnas gressuque manuque
certior, et segnem Nomium fortemque Mimanta
Thisbaeumque Lichan Anthedoniumque Lycetum
continuat ferro geminisque e fratribus unum
Thespiaden ; eadem poscenti fata Panemo :
"Vive superstes", ait, "diraeque ad moenia Thebes
solus abi miseros non decepture parentes.
Di bene quod pugnas rapidum dejecit in amnem
sanguinea Bellona manu : trahit unda timentes
gurgite gentili, nuda nec flebilis umbra
stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes ;
ibitis aequoreis crudelia pabula monstris,
illum terra vehit suaque in primordia solvet."
Sic premit adversos et acerbat vulnera dictis
ac nunc ense furit, nunc tela natantia captans
ingerit : innuptae comitem Therona Dianae,
ruricolamque Gyan cum fluctivago Ergino,

intonsumque Hersen, contemptoremque profundi
Crethea nimbosam qui saepe Caphereos arcem
Euboicasque hiemes parva transfugerat alno
quid non fata queant ? Trajectus pectora ferro
volvitur in fluctus, heu cujus naufragus undae !
Te quoque sublimi tranantem flumina curru,
dum socios, Pharsale, petis, resupinat ademptis
Dorica cuspis equis ; illos violentia saevi
gurgitis infelixque jugi concordia mergit.
Nunc age, quis tumidis magnum expugnaverit undis
Hippomedonta labor ? Cur ipse excitus in arma
Ismenos ? Doctae nosse indulgete sorores :
vestrum opus ire retro et senium depellere famae.
Gaudebat Fauno Nymphaque Ismenide natus
maternis bellare tener Crenaeus in undis,
Crenaeus, cui prima dies in gurgite fido
et natale vadum et virides cunabula ripae.
Ergo ratus nihil Elysias ibi posse Sorores
laetus adulantem nunc hoc, nunc margine ab illo
transit avum, levat unda gradus, seu defluus ille,
sive obliquus eat ; nec cum subit obvius ullas
stagna dedere moras pariterque revertitur amnis.
Non Anthedonii tegit hospitis inguina pontus
blandior, aestivo nec se magis aequore Triton
exerit, aut carae festinus ad oscula matris
cum remeat tardumque ferit delphina Palaemon.
Arma decent umeros, clipeusque insignis et auro
lucidus Aoniae caelatur origine gentis.
Sidonis hic blandi per candida terga juvenci,
jam secura maris, teneris jam cornua palmis
non tenet, extremis adludunt aequora plantis ;
ire putes clipeo fluctusque secare juvencum.
Adjuvat unda fidem pelago, nec discolor amnis.
Tunc audax pariter telis et voce proterva
Hippomedonta petit : "Non haec fecunda veneno
Lerna, nec Herculeis haustae serpentibus undae :
sacrum amnem, sacrum (et miser experiere !) deumque
altrices inrumpis aquas." Nihil ille, sed ibat
comminus ; opposuit cumulo se densior amnis
tardavitque manum, vulnus tamen illa retentum
pertulit atque animae tota in penetralia sedit.
Horruit unda nefas, silvae flevistis utraeque,
et graviora cavae sonuerunt murmura ripae.
Ultimus ille sonus moribundo emersit ab ore :
"Mater ! " in hanc miseri ciciderunt flumina vocem.
At genetrix coetu glaucarum cincta sororum
protinus icta malo vitrea de valle solutis
exiluit furibunda comis, ac verbere crebro
oraque pectoraque et viridem scidit horrida vestem.
Utque erupit aquis iterumque iterumque trementi
ingeminat "Crenaee" sono : nusquam ille, sed index
desuper, a miserae nimium noscenda parenti
parma natat ; jacet ipse procul, qua mixta supremum
Ismenon primi mutant confinia ponti.
Fluctivagam sic saepe domum madidosque penates
Alcyone deserta gemit, cum pignora saevus
Auster et algentes rapuit Thetis invida nidos.
Mergitur orba iterum, penitusque occulta sub undis

limite non uno, liquidum qua subter eunti
lucet iter, miseri nequiquam funera nati
vestigat plangitque tamen ; saepe horridus amnis
obstat, et obducto caligant sanguine visus.
Illa tamen praeceps in tela offendit et enses
scrutaturque manu galeas et prona reclinat
corpora ; nec ponto summota intrabat amaram
Dorida, possessum donec jam fluctibus altis
Nereidum miserata cohors ad pectora matris
impulit. Illa manu ceu vivum amplexa reportat
insternitque toris riparum atque umida siccat
mollibus ora comis, atque haec ululatibus addit :
"Hoc tibi semidei munus tribuere parentes
nec mortalis avus ? Sic nostro in gurgite regnas ?
Mitior heu misero discors alienaque tellus,
mitior unda maris, quae juxta flumina corpus
rettulit et miseram visa expectasse parentem.
Hine mei vultus ? Haec torvi lumina patris ?
Hi crines undantis avi ? Tu nobile quondam
undarum nemorumque decus, quo sospite major
diva et Nympharum longe regina ferebar.
Heu, ubinam ille frequens modo circa limina matris
ambitus orantesque tibi servire Napaeae ?
Cur nunc te, melius saevo mansura profundo,
amplexu misero tumulis, Crenaee, reporto
non mihi ? Nec tantae pudet heu miseretque ruinae,
dure parens ? Quae te alta et ineluctabilis imo
condidit amne palus, quo nec tam cruda nepotis
funera nec nostri valeant perrumpere planctus ?
Ecce furit jactatque tuo se in gurgite major
Hippomedon, illum ripaeque undaeque tremiscunt,
illius impulsu nostrum bibit unda cruorem :
tu piger et trucibus facilis servire Pelasgis.
Ad cineres saltem supremaque justa tuorum,
saeve, veni, non hic solum accensure nepotem."
His miscet planctus multumque indigna cruentat
pectora, caeruleae referunt lamenta sorores :
qualiter Isthmiaco nondum Nereida portu
Leucothean planxisse ferunt, dum pectore anhelo
frigidus in matrem saevum mare respuit infans.
At pater arcano residens Ismenos in antro
unde aurae nubesque bibunt atque imbrifer arcus
pascitur et Tyrios melior venit annus in agros,
ut lamenta procul, quamquam obstrepit ipse, novosque
accepit natae gemitus, levat aspera musco
colla gravemque gelu crinem, ceciditque soluta
pinus adulta manu dimissaque volvitur urna.
Illum per ripas annoso scrupea limo
ora exertantem silvae fluviique minores
mirantur : tantus tumido de gurgite surgit,
spumosum attollens apicem lapsuque sonoro
pectora caeruleae rivis manantia barbae.
Obvia cognatos gemitus casumque nepotis
Nympharum docet una patrem monstratque cruentum
auctorem dextramque premit : stetit arduus alto
amne, manuque genas et nexa virentibus ulvis
cornua concutiens sic turbidus ore profundo
incipit : "Huncne mihi, superum regnator, honorem,

quod totiens hospesque tuis et conscius actis
(nec memorare timor) falsa nunc improba fronte
cornua, nunc vetitam currus disjungere Phoeben,
dotalesque rogos deceptaque fulmina vidi
praecipuosque alvi natorum ? An vilis et illis
gratia ? Ad hunc certe repsit Tirynthius amnem,
hac tibi flagrantem Bromium restinximus unda.
Aspice, quas fluvio caedes, quae funera portem,
continuus telis alioque adopertus acervo.
Omne vadum belli series tenet, omnis anhelat
unda nefas, subterque animae supraque recentes
errant et geminas jungunt caligine ripas.
Ille ego clamatus sacris ululatibus amnis,
qui molles thyrsos Baccheaque cornua puro
fonte lavare feror, stipatus caedibus artas
in freta quaero vias ; non Strymonos impia tanto
stagna cruore natant, non spumifer altius Hebrus
Gradivo bellante rubet. Nec te admonet altrix
unda tuasque manus, jam pridem oblite parentum
Liber ? An Eous melius pacatur Hydaspes ?
At tu, qui tumidus spoliis et sanguine gaudes
insontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon aut saevas victor revehere Mycenas,
ni mortalis ego et tibi ductus ab aethere sanguis."
Sic ait infrendens et sponte furentibus undis
signa dedit : mittit gelidus montana Cithaeron
auxilia antiquasque nives et pabula brumae
ire jubet ; frater tacitas Asopos eunti
conciliat vires et hiulcis flumina venis
suggerit. Ipse cavae scrutatur viscera terrae
stagnaque torpentesque lacus pigrasque paludes
excutit, atque avidos tollens ad sidera vultus
umentes nebulas exhaurit et aera siccat.
Jamque super ripas utroque extantior ibat
aggere, jam medium modo qui superaverat amnem
Hippomedon, intactus aquis umerosque manusque,
miratur crevisse vadem seseque minorem.
Hinc atque hinc tumidi fluctus animosaque surgit
tempestas instar pelagi, cum Pliadas haurit
aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.
Non secus aequoreo jactat Teumesius ignis
Hippomedonta salo, semperque umbone sinistro
tollitur et clipeum nigrante supervenit aestu
spumeus adsultans fractaque refunditur unda
et cumulo majore redit ; nec mole liquenti
contentus carpit putres servantia ripas
arbusta annosasque trabes ejectaque fundo
saxa rotat. Stat pugna impar amnisque virique
indignante deo ; nec enim dat terga nec ullis
frangitur ille minis, venientesque obvius undas
intrat et objecta dispellit flumina parma.
Stat terra fugiente gradus, et poplite tenso
lubrica saxa tenet, genibusque obnixus et haerens
subruta fallaci servat vestigia limo,
sic etiam increpitans : "Unde haec, Ismene, repente
ira tibi ? Quove has traxisti gurgite vires,
imbelli famulate deo solumque cruorem
femineis experte choris, cum Bacchica mugit

buxus et insanae maculant trieterida matres ? "
Dixerat ; atque illi sese deus obtulit ultro
turbidus imbre genas et nube natantis harenae,
nec saevit dictis, trunca sed pectora quercu
ter quater oppositi, quantum ira deusque valebat,
impulit adsurgens : tandem vestigia flexit
excussumque manu tegimen, conversaque lente
terga refert. Instant undae sequiturque labantem
amnis ovans ; nec non saxis et grandine ferri
desuper infestant Tyrii geminoque repellunt
aggere. Quid faciat bellis obsessus et undis ?
Nec fuga jam misero, nec magnae copia mortis.
Stabat gramineae producta crepidine ripae
undarum ac terrae dubio, sed amicior undis,
fraxinus ingentique vadum possederat umbra.
Hujus opem (nam qua terras invaderet ?) unca
arripuit dextra : nec pertulit illa trahentem ;
sed majore super, quam stabat, pondere victa
solvitur, et qua stagna subit radice quibusque
arentem mordebat humum dimissa, superne
injecit sese trepido ripamque, nec ultra
passurum subitae vallavit ponte ruinae.
Huc undae coeunt, et ineluctabile caeno
verticibusque cavis sidit crescitque barathrum.
Jamque umeros, jam colla ducis sinuosa vorago
circumit : hic demum victus suprema fateri
exclamat : "Fluvione (pudet !), Mars inclute, merges
hanc animam, segnesque lacus et stagna subibo
ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
interceptus aquis ? Adeone occumbere ferro
non merui ? " Tandem precibus commota Tonantem
Juno subit : "Quonam miseros, sator inclute divum,
Inachidas, quonam usque premes ? Jam Pallas et odit
Tydea, jam rapto tacuerunt augure Delphi :
en meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenae
Argolicique lares numenque ante omnia Juno
(sic ego fida meis ?), Pelagi crudelibus ibit
praeda feris ? Certe tumulos supremaque victis
busta dabas ; ubi Cecropiae post proelia flammae,
Theseos ignis ubi est ? " Non spernit conjugis aequas
ille preces, leviterque oculos ad moenia Cadmi
rettulit, et viso sederunt flumina nutu.
Illius exangues umeri et perfossa patescunt
pectora : ceu ventis alte cum elata resedit
tempestas, surgunt scopuli quaesitaque nautis
terra, et ab infestis descendunt aequora saxis.
Quid ripas tenuisse juvat ? Premit undique nimbo
telorum Phoenissa cohors, nec tegmina membris
ulla, omnisque patet leto ; tunc vulnera manant,
quique sub amne diu stupuit cruor, aere nudo
solvitur et tenues venarum laxat hiatus,
incertique labant undarum e frigore gressus.
Procumbit, Getico qualis procumbit in Haemo
seu Boreae furiis putri seu robore quercus
caelo mixta comas, ingentemque aera laxat :
illam nutantem nemus et mons ipse tremiscit
qua tellure cadat, quas obruat ordine silvas.
Non tamen aut ensem galeamve audacia cuiquam

tangere ; vix credunt oculis ingentiaque horrent
funera et astrictis accedunt comminus armis.
Tandem adiit Hypseus capulumque in morte tenenti
extrahit et torvos laxavit casside vultus ;
itque per Aonios alte mucrone corusco
suspensam ostentans galeam et clamore superbit :
"Hic ferus Hippomedon, hic formidabilis ultor
Tydeos infandi debellatorque cruenti
gurgitis ! " Agnovit longe pressitque dolorem
magnanimus Capaneus, telumque inmane receptum
hortatur librans : "Ades o mihi, dextera, tantum
tu praesens bellis et inevitabile numen,
te voco, te solam superum contemptor adoro."
Sic ait, et voti sese facit ipse potentem.
It tremibunda abies clipeum per et aerea terga
loricae tandemque animam sub pectore magno
deprendit : ruit haud alio quam celsa fragore
turris, ubi innumeros penitus quassata per ictus
labitur effractamque aperit victoribus urbem.
Cui super adsistens : "Non infitiamur honorem
mortis", ait, "refer huc oculos, ego vulneris auctor ;
laetus abi multumque aliis jactantior umbris ! "
Tunc ensem galeamque rapit clipeumque revellit
Hypseos ; exanimumque tenens super Hippomedonta
"Accipe", ait, "simul hostiles, dux magne, tuasque
exuvias, veniet cineri decus et suus ordo
manibus ; interea justos dum reddimus ignes,
hoc ultor Capaneus operit tua membra sepulcro."
Sic anceps dura belli vice mutua Grais
Sidoniisque simul nectebat vulnera Mavors :
hic ferus Hippomedon, illic non segnior Hypseus
fletur, et alterni praebent solacia luctus.
Tristibus interea somnum turbata figuris
torva sagittiferi mater Tegeatis ephebi,
crine dato passim plantisque ex more solutis,
ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
purgatura malum fluvio vivente soporem.
Namque per attonitas curarum pondere noctes
saepe et delapsas adytis, quas ipsa dicarat,
exuvias, seque ignotis errare sepulcris
extorrem nemorum Dryadumque a plebe fugatam,
saepe novos nati bello rediisse triumphos,
armaque et alipedem notum comitesque videbat
numquam ipsum, nunc ex umeris fluxisse pharetras,
effigiesque suas simulacraque nota cremari.
Praecipuos sed enim illa metus portendere visa est
nox miserae totoque erexit pectore matrem.
Nota per Arcadias felici robore silvas
quercus erat, Triviae quam desacraverat ipsa
electam turba nemorum numenque colendo
fecerat : hic arcus et fessa reponere tela,
armaque curva suum et vacuorum terga leonum
figere et ingentes aequantia cornua silvas.
Vix ramis locus, agrestes adeo omnia cingunt
exuviae, et viridem ferri nitor impedit umbram.
Hanc, ut forte jugis longo defessa redibat
venatu, modo rapta ferox Erymanthidos ursae
ora ferens, multo proscissam vulnere cernit

deposuisse comam et rorantes sanguine ramos
expirare solo ; quaerenti nympha cruentas
Maenadas atque hostem dixit saevisse Lyaeum.
Dum gemit et planctu circumdat pectus inani,
abrupere oculi noctem maestoque cubili
exilit et falsos quaerit per lumina fletus.
Ergo ut in amne nefas merso ter crine piavit
verbaque sollicitas matrum solantia curas
addidit, armatae ruit ad delubra Dianae
rore sub Eoo, notasque ex ordine silvas
et quercum gavisa videt. Tunc limine divae
astitit et tali nequiquam voce precatur :
"Virgo potens nemorum, cujus non mollia signa
militiamque trucem sexum indignata frequento
more nihil Graio (nec te gens aspera ritu
Colchis Amazoniaeve magis coluere catervae)
si mihi non umquam thiasi ludusve protervae
noctis et, inviso quamvis temerata cubili,
non tamen aut teretes thyrsos aut mollia gessi
pensa, sed in tetricis et post conubia lustris,
sic quoque venatrix animumque innupta remansi,
nec mihi secretis culpam occultare sub antris
cura, sed ostendi prolem posuique trementem
ante tuos confessa pedes ; nec degener ille
sanguinis inque meos reptavit protinus arcus,
tela puer lacrimis et prima voce poposcit,
hunc mihi (quid trepidae noctes somnusque minantur ?),
hunc, precor, audaci qui nunc ad proelia voto
heu nimium tibi fisus abit, da visere belli
victorem, vel, si ampla peto, da visere tantum !
[si non victorem des victum cernere saltem !]
Hic sudet tuaque arma ferat. Preme dira malorum
signa ; quid in nostris, nemoralis Delia, silvis
Maenades hostiles Thebanaque numina regnant ?
Ei mihi ! Cur penitus (simque augur cassa futuri !),
cur penitus magnoque interpretor omine quercum ?
Quod si vera sopor miserae praesagia mittit,
per te maternos, mitis Dictynna, labores
fraternumque decus, cunctis hunc fige sagittis
infelicem uterum ; miserae sine funera matris
audiat ille prior ! " Dixit, fletuque soluto
aspicit et niveae saxum maduisse Dianae.
Illam diva ferox etiamnum in limine sacro
expositam et gelidas verrentem crinibus aras
linquit, et in mediis frondentem Maenalon astris
exuperat gressu saltumque ad moenia Cadmi
destinat, interior caeli qua semita lucet
dis tantum, et cunctas juxta videt ardua terras.
Jamque fere medium Parnasi frondea praeter
colla tenebat iter, cum fratrem in nube corusca
aspicit haud solito visu : remeabat ab armis
maestus Echioniis, demersi funera lugens
auguris. Inrubit caeli plaga sidere mixto,
occursuque sacro pariter jubar arsit utrimque
et coiere arcus et respondere pharetrae.
Ille prior : "Scio, Labdacias, germana, cohortes
et nimium fortes ausum petis Arcada pugnas.
Fida rogat genetrix : utinam indulgere precanti

fata darent ! En ipse mei (pudet !) irritus arma
cultoris frondesque sacras ad inania vidi
Tartara et in memet versos descendere vultus ;
nec tenui currus terraeque abrupta coegi,
saevus ego inmeritusque coli. Lugentia cernis
antra, soror, mutasque domos : haec sola rependo
dona pio comiti ; nec tu peritura movere
auxilia et maestos in vanum perge labores.
Finis adest juveni, non hoc mutabile fatum,
nec te de dubiis fraterna oracula fallunt."
"Sed decus extremum misero", confusa vicissim
virgo refert, "veraeque licet solacia morti
quaerere, nec fugiet poenas, quicumque nefandam
insontis pueri scelerarit sanguine dextram
impius, et nostris fas sit saevire sagittis."
Sic effata movet gressus libandaque fratri
parcius ora tulit, Thebasque infesta petivit.
At pugna ereptis major crudescit utrimque
regibus, alternosque ciet vindicta furores.
Hypseos hinc turmae desolatumque magistro
agmen, at hinc gravius fremit Hippomedontis adempti
orba cohors ; praebent obnixi corpora ferro,
idem ardor rabidis externum haurire cruorem
ac fudisse suum, nec se vestigia mutant :
stat cuneo defixa acies, hostique cruento
dant animas et terga negant : cum lapsa per auras
vertice Dircaei velox Latonia montis
astitit ; agnoscunt colles notamque tremiscit
silva deam, saevis ubi quondam exerta sagittis
fecundam lasso Nioben consumpserat arcu.
Illum acies inter coepta jam caede superbum
nescius armorum et primas tunc passus habenas
venator raptabat equus, quem discolor ambit
tigris et auratis adverberat unguibus armos.
Colla sedent, nodis et castigata jubarum
libertas, nemorisque notae sub pectore primo
jactantur niveo lunata monilia dente.
Ipse bis Oebalio saturatam murice pallam
lucentesque auro tunicas (hoc neverat unum
mater opus) tenui collectus in ilia vinclo,
cornipedis laevo clipeum demiserat armo,
ense gravis nimio : tereti juvat aurea morsu
fibula, pendentes circum latera aspera cinctus,
vaginaeque sonum tremulumque audire pharetrae
murmur et a cono missas in terga catenas ;
interdum cristas hilaris jactare comantes
et pictum gemmis galeae jubar. Ast ubi pugna
cassis anhela calet, resoluto vertice nudus
exoritur ; tunc dulce comae radiisque trementes
dulce nitent visus et, quas dolet ipse morari,
nondum mutatae rosea lanugine malae.
Nec formae sibi laude placet multumque severis
asperat ora minis, sed frontis servat honorem
ira decens. Dat sponte locum Thebana juventus,
natorum memores, intentaque tela retorquent,
sed premit et saevas miserantibus ingerit hastas.
Illum et Sidoniae juga per Teumesia Nymphae
bellantem atque ipso sudore et pulvere gratum

laudant, et tacito ducunt suspiria voto.
Talia cernenti mitis subit alta Dianae
corda dolor, fletuque genas violata : "Quod,", inquit,
"nunc tibi, quod leti quaeram dea fida propinqui
effugium ? Haecne ultro properasti in proelia, saeve
ac miserande puer ? Cruda, heu, festinaque virtus
suasit et hortatrix animosi gloria leti ?
Scilicet angustum jamdudum urguentibus annis
Maenalium tibi, parve, nemus, perque antra ferarum
vix tutae sine matre viae, silvestria cujus
nondum tela procax arcumque implere valebas.
Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
invidiam surdasque fores et limina lassat :
tu dulces lituos ululataque proelia gaudes
felix et miserae tantum moriture parenti."
Ne tamen extremo frustra morientis honori
adfuerit, venit in medios caligine fulva
saepta globos, primumque leves furata sagittas
audacis tergo pueri caelestibus implet
coryton telis, quorum sine sanguine nullum
decidit ; ambrosio tunc spargit membra liquore,
spargit equum, ne quo violetur vulnere corpus
ante necem, cantusque sacros et conscia miscet
murmura, secretis quae Colchidas ipsa sub antris
nocte docet monstratque feras quaerentibus herbas.
Tunc vero exerto circumvolat igneus arcu
nec se mente regit, patriae matrisque suique
inmemor, et nimium caelestibus utitur armis :
ut leo, cui parvo mater Gaetula cruentos
suggerit ipsa cibos, cum primum crescere sensit
colla jubis torvusque novos respexit ad ungues,
indignatur ali, tandemque effusus apertos
liber amat campos et nescit in antra reverti.
Quos, age, Parrhasio sternis, puer improbe, cornu ?
Prima Tanagraeum turbavit harundo Coroebum
extremo galeae primoque in margine parmae
angusta transmissa via : stat faucibus unda
sanguinis, et sacri facies rubet igne veneni.
Saevius Eurytion, cui luminis orbe sinistro
callida tergeminis acies se condidit uncis.
Ille trahens oculo plenam labente sagittam
ibat in auctorem : sed divum fortia quid non
tela queant ? Alio geminatum lumine vulnus
explevit tenebras ; sequitur tamen improbus hostem,
qua meminit, fusum donec prolapsus in Idan
decidit : hic saevi miser inter funera belli
palpitat et mortem sociosque hostesque precatur.
Addit Abantiadas, insignem crinibus Argum
et male dilectum miserae Cydona sorori.
illi perfossum telo patefecerat inguen
huic geminum obliqua trajecit harundine tempus,
exilit hac ferrum, velox hac penna remansit ;
fluxit utrimque cruor. Nulli tela aspera mortis
dant veniam, non forma Lamum, non infula Lygdum,
non pubescentes texerunt Aeolon anni :
figitur ora Lamus, flet saucius inguina Lygdus,
perfossus telo niveam gemis, Aeole, frontem.
Te praeceps Euboea tulit, te candida Thisbe

miserat, hunc virides non excipietis Amyclae.
Numquam cassa manus, nullum sine numine fugit
missile, nec requies dextrae, sonitumque priori
jungit harundo sequens. Unum quis crederet arcum
aut unam saevire manum ? Modo derigit ictus,
nunc latere alterno dubius conamina mutat,
nunc fugit instantes et solo respicit arcu.
Et jam mirantes indignantesque coibant
Labdacidae, primusque Jovis de sanguine claro
Amphion ignarus adhuc quae funera campis
ille daret : "Quonam usque moram lucrabere fati,
o multum meritos puer orbature parentes ?
Quin etiam menti tumor atque audacia gliscit,
congressus dum nemo tuos pugnamque minorem
dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
I, repete Arcadiam mixtusque aequalibus illic,
dum ferus hic vero desaevit pulvere Mavors,
proelia lude domi : quodsi te maesta sepulcri
fama movet, dabimus leto moriare virorum ! "
Jamdudum hunc contra stimulis gravioribus ardet
trux Atalantiades (necdum ille quierat) et infit :
"Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus, arma
profero ; quisnam adeo puer, ut bellare recuset
talibus ? Arcadiae stirpem et fera semina gentis,
non Thebana vides : non me sub nocte silenti
Thyias Echionio genetrix famulata Lyaeo
edidit, haud umquam deformes vertice mitras
induimus turpemque manu jactavimus hastam.
Protinus astrictos didici reptare per amnes
horrendasque domos magnarum intrare ferarum
et (quid plura loquar ?) ferrum mea semper et arcus
mater habet, vestri feriunt cava tympana patres."
Non tulit Amphion vultumque et in ora loquentis
telum inmane rotat ; sed ferri lumine diro
turbatus sonipes sese dominumque retorsit
in latus atque avidam transmisit devius hastam.
Acrior hoc juvenem stricto mucrone petebat
Amphion, cum se medio Latonia campo
jecit et ante oculos omni stetit obvia vultu.
Haerebat juveni devinctus amore pudico
Maenalius Dorceus, cui bella suumque timorem
mater et audaces pueri mandaverat annos.
Hujus tum vultu dea dissimulata profatur :
"Hactenus Ogygias satis infestasse catervas,
Parthenopaee, satis ; miserae jam parce parenti,
parce deis, quicumque favent." Nec territus ille :
"Hunc sine me (non plura petam), fidissime Dorceu,
sternere humi, qui tela meis gerit aemula telis
et similes cultus et frena sonantia jactat.
Frena regam, cultus Triviae pendebitis alto
limine, captivis matrem donabo pharetris."
Audiit et mixto risit Latonia fletu.
Viderat hanc caeli jamdudum in parte remota
Gradivum complexa Venus, dumque anxia Thebas
commemorat Cadmumque viro caraeque nepotes
Harmoniae, pressum tacito sub corde dolorem
tempestiva movet : "Nonne hanc, Gradive, protervam
virginitate vides mediam se ferre virorum

coetibus ? Utque acies audax et Martia signa
temperet ? En etiam donat praebetque necandos
tot nostra de gente viros. Huic tradita virtus,
huic furor ? Agrestes superest tibi figere dammas."
Desiluit justis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comes, reliqui sudant ad bella Furores.
Nec mora, cum maestam monitu Letoida duro
increpat adsistens : "Non haec tibi proelia divum
dat pater ; armiferum ni protinus improba campum
deseris, huic aequam nosces nec Pallada dextrae."
Quid faciat contra ? Premit hinc Mavortia cuspis,
hinc plenae tibi, parve, colus, Jovis inde severi
vultus : abit solo post haec evicta pudore.
At pater Ogygias Mavors circumspicit alas
horrendumque Dryanta movet, cui sanguinis auctor
turbidus Orion, comitesque odisse Dianae
(inde furit) patrium. Hic turbatos arripit ense
Arcadas exarmatque ducem ; cadit agmine longo
Cyllenes populus Tegeesque habitator opacae,
Aepytiique duces Telphusiacaeque phalanges.
Ipsum autem et lassa fidit prosternere dextra
nec servat vires : etenim huc jam fessus et illuc
mutabat turmas ; urguent praesagia mille
funeris, et nigrae praecedunt nubila mortis.
Jamque miser raros comites verumque videbat
Dorcea, jam vires paulatim abscedere sensit,
sentit et exhaustas umero leviore pharetras ;
jam minus atque minus fert ira, puerque videtur
et sibi, cum torva clipei metuendus obarsit
luce Dryas : tremor ora repens ac viscera torsit
Arcados ; utque feri vectorem fulminis albus
cum supra respexit olor, cupit hiscere ripam
Strymonos et trepidas in pectora contrahit alas :
sic juvenem saevi conspecta mole Dryantis
jam non ira subit, sed leti nuntius horror.
Arma tamen, frustra superos Triviamque precatus,
molitur pallens et surdos expedit arcus.
Jamque instat telis dextramque obliquus in ulnam
cornua contingit mucrone et pectora nervo,
cum ducis Aonii magno cita turbine cuspis
fertur in adversum nervique obliqua sonori
vincla secat : pereunt ictus, manibusque remissis
vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser et frenos turbatus et arma remisit,
vulneris impatiens umeri quod tegmine dextri
intrarat facilemque cutem : subit altera cuspis
cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tum cadit ipse Dryas (mirum !) nec vulneris usquam
conscius : olim auctor teli causaeque patebunt.
At puer infusus sociis in devia campi
tollitur (heu simplex aetas !) Moriensque jacentem
flebat equum ; cecidit laxata casside vultus,
aegraque per trepidos expirat gratia visus,
et prensis concussa comis ter colla quaterque
stare negant, ipsisque nefas lacrimabile Thebis,
ibat purpureus niveo de pectore sanguis.
Tandem haec singultu verba incidente profatur :

886 "Labimur, i, miseram, Dorceu, solare parentem.
887 Illa quidem, si vera ferunt praesagia curae,
888 aut somno jam triste nefas aut omine vidit.
889 Tu tamen arte pia trepidam suspende diuque
890 decipito ; neu tu subitus neve arma tenenti
891 veneris, et tandem, cum jam cogere fateri,
892 dic : "Merui, genetrix, poenas ; invita capesse :
893 arma puer rapui, nec te retinente quievi,
894 nec tibi sollicitae saltem inter bella peperci.
895 Vive igitur potiusque animis irascere nostris
896 et jam pone metus. Frustra de colle Lycaei
897 anxia prospectas, si quis per nubila longe
898 aut sonus aut nostro sublatus ab agmine pulvis :
899 frigidus et nuda jaceo tellure, nec usquam
900 tu prope, quae vultus efflantiaque ora teneres.
901 Hunc tamen, orba parens, crinem", dextraque secandum
902 praebuit, "hunc toto capies pro corpore crinem,
903 comere quem frustra me dedignante solebas.
904 Huic dabis exequias, atque inter justa memento
905 ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis
906 dilectosque canes ullis agat amplius antris.
907 Haec autem primis arma infelicia castris
908 ure, vel ingratae crimen suspende Dianae."

LIBER X

T10 v.1 Obruit Hesperia Phoebum nox umida porta,
2 imperiis properata Jovis ; nec castra Pelasgum
3 aut Tyrias miseratus opes, sed triste tot extra
4 agmina et inmeritas ferro decrescere gentes.
5 Panditur inmenso deformis sanguine campus :
6 illic arma et equos, ibant quibus ante superbi,
7 funeraque orba rogis neglectaque membra relinquunt.
8 Tunc inhonora cohors laceris insignibus aegras
9 secernunt acies, portaeque, ineuntibus arma
10 angustae populis, latae cepere reversos.
11 Par utrimque dolor ; sed dant solacia Thebis
12 quattuor errantes Danaum sine praeside turmae :
13 ceu mare per tumidum viduae moderantibus alni,
14 quas deus et casus tempestatesque gubernant.
15 Inde animus Tyriis non jam sua castra, sed ultro
16 hostilem servare fugam, ne forte Mycenas,
17 contenti rediisse, petant : dat tessera signum
18 excubiis, positaeque vices ; dux noctis opertae
19 sorte Meges ultroque Lycus. Jamque ordine jusso
20 arma, dapes ignemque ferunt ; rex firmat euntes :
21 "Victores Danaum (neque enim lux crastina longe,
22 nec quae pro timidis intercessere tenebrae
23 semper erunt), augete animos et digna secundis
24 pectora ferte deis. Jacet omnis gloria Lernae
25 praecipuaeque manus : subiit ultricia Tydeus
26 Tartara, Mors subitam integri stupet auguris umbram,
27 Ismenos raptis tumet Hippomedontis opimis,
28 Arcada belligeris pudet adnumerare tropaeis.
29 In manibus merces, nusquam capita ardua belli
30 monstrataeque ducum septena per agmina cristae ;
31 scilicet Adrasti senium fraterque juventa

pejor et insanis Capaneus metuendus in armis !
Ite age et obsessis vigilem circumdate flammam !
Nulli ex hoste metus : praedam adservatis opesque
jam vestras." Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas, juvat exhaustos iterare labores :
sicut erat pulvis, sudorque cruorque per artus
mixtus adhuc, vertere gradum ; vix obvia passi
colloquia, amplexus etiam dextrasque suorum
excussere umeris. Tunc frontem aversaque terga
partiti laterumque sinus, vallum undique cingunt
ignibus infestis. Rabidi sic agmine multo
sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris
nil non ausa fames longo tenuavit hiatu :
jam stabula ipsa premunt, torquet spes inrita fauces
balatusque tremens pinguesque ab ovilibus aurae ;
quod superest, duris adfrangunt postibus ungues
pectoraque et siccos minuunt in limine dentes.
At procul Argolici supplex in margine templi
coetus et ad patrias fusae Pelopeides aras
sceptriferae Junonis opem reditumque suorum
exposcunt, pictasque fores et frigida vultu
saxa terunt parvosque docent procumbere natos.
Condiderant jam vota diem ; nox addita curas
jungit, et ingestis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cujus mirabile textum
nulla manu sterilis nec dissociata marito
versarat, calathis castae velamina divae
haud spernenda ferunt, variis ubi plurima floret
purpura picta modis mixtoque incenditur auro.
Ipsa illic magni thalamo desponsa Tonantis
expers conubii et timide positura sororem,
lumine demisso pueri Jovis oscula libat
simplex et nondum furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicae sanctum velamine matres
induerant ebur, et lacrimis questuque rogabant :
"Aspice sacrilegas Cadmeae paelicis arces,
siderei regina poli, tumulumque rebellem
disice et in Thebas aliud (potes) excute fulmen."
Quid faciat ? Scit Fata suis contraria Grais
aversumque Jovem, sed nec periisse precatus
tantaque dona velit ; tempus tamen obvia magni
fors dedit auxilii. Videt alto ex aethere clausa
moenia et insomni vallum statione teneri :
horruit irarum stimulis motaque verendum
turbavit diadema coma : non saevius arsit
Herculeae cum matris onus geminosque Tonantis
secubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesta somni dulcedine captos
destinat Aonios leto praebere, suamque
orbibus accingi solitis jubet Irin et omne
mandat opus. Paret jussis dea clara polumque
linquit et in terras longo suspenditur arcu.
Stat super occiduae nebulosa cubilia Noctis
Aethiopasque alios, nulli penetrabilis astro,
lucus iners, subterque cavis grave rupibus antrum
it vacuum in montem, qua desidis atria Somni
securumque larem segnis Natura locavit.
Limen opaca Quies et pigra Oblivio servant

et numquam vigili torpens Ignavia vultu.
Otia vestibulo pressisque Silentia pennis
muta sedent abiguntque truces a culmine ventos
et ramos errare vetant et murmura demunt
alitibus. Non hic pelagi, licet omnia clament
litora, non ullus caeli fragor ; ipse profundis
vallibus effugiens speluncae proximus amnis
saxa inter scopulosque tacet : nigrantia circum
armenta omne solo recubat pecus, et nova marcent
germina, terrarumque inclinat spiritus herbas.
Mille intus simulacra dei caelaverat ardens
Mulciber ; hic haeret lateri redimita Voluptas,
hic comes in requiem vergens Labor, est ubi Baccho,
est ubi Martigenae socium pulvinar Amori
obtinet. Interius tecti in penetralibus altis
et cum Morte jacet, nullique ea tristis imago
cernitur. Hae species. Ipse autem umentia subter
antra soporifero stipatos flore tapetas
incubat ; exhalant vestes et corpore pigro
strata calent, supraque torum niger efflat anhelo
ore vapor ; manus haec fusos a tempore laevo
sustentat crines, haec cornu oblita remisit.
Adsunt innumero circum vaga Somnia vultu,
vera simul falsis permixtaque flumina flammis,
noctis opaca cohors, trabibusque ac postibus haerent,
aut tellure jacent. Tenuis, qui circuit aulam,
invalidusque nitor, primosque hortantia somnos
languida succiduis expirant lumina flammis.
Huc se caeruleo libravit ab aethere virgo
discolor : effulgent silvae, tenebrosaque tempe
arrisere deae, et zonis lucentibus icta
evigilat domus ; ipse autem nec lampade clara
nec sonitu nec voce deae perculsus eodem
more jacet, donec radios Thaumantias omnes
impulit inque oculos penitus descendit inertes.
Tunc sic orsa loqui nimborum fulva creatrix :
"Sidonios te Juno duces, mitissime divum
Somne, jubet populumque trucis defigere Cadmi,
qui nunc eventu belli tumefactus Achaeum
pervigil adservat vallum et tua jura recusat.
Da precibus tantis ; rara est hoc posse facultas
placatumque Jovem dextra Junone mereri."
Dixit, et increpitans languentia pectora dextra,
ne pereant voces, iterumque iterumque monebat.
Ille deae jussis vultu, quo nutat, eodem
adnuit ; excedit gravior nigrantibus antris
Iris et obtusum multo jubar excitat imbri.
Ipse quoque et volucrem gressum et ventosa citavit
tempora, et obscuri sinuatam frigore caeli
implevit chlamydem, tacitoque per aethera cursu
fertur et Aoniis longe gravis inminet arvis.
Illius aura solo volucres pecudesque ferasque
explicat, et penitus, quemcumque supervolat orbem,
languida de scopulis sidunt freta, pigrius haerent
nubila, demittunt extrema cacumina silvae,
pluraque laxato ciderunt sidera caelo.
Primus adesse deum subita caligine sensit
campus, et innumerae voces fremitusque virorum

summisere sonum ; cum vero umentibus alis
incubuit piceaque haud umquam densior umbra
castra subit, errare oculi resolutaque colla,
et medio adfatu verba imperfecta relinqui.
Mox et fulgentes clipeos et saeva remittunt
pila manu, lassique cadunt in pectora vultus.
Et jam cuncta silent : ipsi jam stare recusant
cornipedes, ipsos subitus cinis abstulit ignes.
At non et trepidis eadem Sopor otia Grais
suadet, et adjunctis arcet sua nubila castris
noctivagi vis blanda dei : stant undique in armis
foedam indignantes noctem vigilesque superbos.
Ecce repens superis animum lymphantibus horror
Thiodamanta subit formidandoque tumultu
pandere fata jubet, sive hanc Saturnia mentem,
sive novum comitem bonus instigabat Apollo.
Prosilit in medios, visu audituque tremendus
impatiensque dei, fragili quem mente receptum
non capit : exundant stimuli, nudusque per ora
stat furor, et trepidas incerto sanguine tendit
exhauritque genas ; acies huc errat et illuc,
sertaque mixta comis sparsa cervice flagellat.
Sic Phryga terrificis genetrix Idaea cruentum
elicit ex adytis consumptaque bracchia ferro
scire vetat ; quatit ille sacras in pectora pinus
sanguineosque rotat crines et vulnera cursu
exanimat : pavet omnis ager, respersaque cultrix
arbor, et attoniti currum erexere leones.
Ventum ad consilii penetrale domumque verendam
signorum, magnis ubi dudum cladibus aeger,
rerum extrema movens, frustra consultat Adrastus.
Stant circum subiti proceres, ut quisque perempto
proximus, et magnis loca desolata tuentur
regibus, haud laeti seque huc crevisse dolentes.
Non secus amisso medium cum praeside puppis
fregit iter, subit ad vidui moderamina clavi
aut laterum custos aut quem penes obvia ponto
prora fuit : stupet ipsa ratis tardeque sequuntur
arma, nec accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos sic erigit augur Achivos :
"Magna deum mandata, duces, monitusque verendos
advehimus ; non hae nostro de pectore voces :
ille canit, cui me famulari et sumere vittas
vestra fides, ipso non discordante, subegit.
Nox fecunda operum pulchraeque accommoda fraudi
panditur augurio divum ; vocat obvia Virtus
et poscit Fortuna manus. Stupet obruta somno
Aonidum legio : tempus nunc funera regum
ulcisci miserumque diem ; rapite arma morasque
frangite portarum : sociis hoc subdere flammas,
hoc tumulare suos. Equidem haec et Marte diurno,
dum res infractae pulsique in terga redimus,
(per tripodas juro et rapti nova fata magistri)
vidi, et me volucres circum plausere secundae.
Sed nunc certa fides. Modo me sub nocte silenti
ipse, ipse adsurgens iterum tellure soluta,
qualis erat (solos infecerat umbra jugales),
Amphiaraus adit : non vanae monstra quietis,

nec somno comperta loquor. "Tune", inquit, "inertes
Inachidas (redde haec Parnasia serta meosque
redde deos) tantam patiere amittere noctem,
degener ? Haec egomet caeli secreta vagosque
edocui lapsus ? Vade heia, ulciscere ferro
nos saltem ! " Dixit, meque haec ad limina visus
cuspide sublata totoque impellere curru.
Quare agite, utendum superis ; non comminus hostes
sternendi : bellum jacet, et saevire potestas.
Ecqui aderunt, quos ingenti se attollere fama
non pigeat, dum fata sinunt ? Iterum ecce benignae
noctis aves ; sequor, et comitum licet agmina cessent,
solus eo ! Atque adeo venit ille et quassat habenas."
Talia vociferans noctem exturbabat, eumque
non secus accensi proceres quam si omnibus idem
corde deus, flagrant comitari et jungere casus.
Ter denos numero, turmarum robora, jussus
ipse legit ; circa fremit indignata juventus
cetera, cur maneant castris ignavaque servent
otia : pars sublime genus, pars facta suorum,
pars sua, sortem alii clamant, sortem undique poscunt.
Gaudet in adversis animoque adsurgit Adrastus.
Vertice sic Pholoes volucrum nutritor equorum,
cum fetura gregem pecoroso vere novavit,
laetatur cernens hos montis in ardua niti,
hos innare vadis, certare parentibus illos ;
tunc vacuo sub corde movet, qui molle domandi
ferre jugum, qui terga boni, quis in arma tubasque
natus, ad Eleas melior quis surgere palmas :
talis erat turmae ductor longaevus Achivae.
Nec deest coeptis : "Unde haec tam sera repente
numina ? Qui fractos superi rediistis ad Argos ?
Estne hic infelix virtus, gentique superstes
sanguis, et in miseris animorum semina durant ?
Laudo equidem, egregii juvenes, pulchraque meorum
seditione fruor ; sed fraudem et operta paramus
proelia, celandi motus : numquam apta latenti
turba dolo. Servate animos, venit ultor in hostes
ecce dies ; tunc arma palam, tunc ibimus omnes."
His tandem virtus juvenum frenata quievit :
non aliter moto quam si pater Aeolus antro
portam iterum saxo premat imperiosus et omne
claudat iter, jam jam sperantibus aequora ventis.
Insuper Herculeum sibi jungit Agyllea vates
Actoraque : hic aptus suadere, hic robore jactat
non cessisse patri ; comites tribus ordine deni,
horrendum Aoniis et contra stantibus agmen.
Ipse novi gradiens furta ad Mavortia belli
ponit adoratas, Phoebea insignia, frondes,
longaevique ducis gremio commendat honorem
frontis, et oblatam Polynicis munere grato
loricam galeamque subit. Ferus Actora magno
ense gravat Capaneus, ipse haud dignatus in hostem
ire dolo superosque sequi. Permutat Agylleus
arma trucis Nomii : quid enim fallentibus umbris
arcus et Herculeae juvissent bella sagittae ?
Inde per abruptas castrorum ex aggere pinnas,
ne gravis exclamet portae mugitus aenae,

praecipitant saltu ; nec longum, et protinus ingens
praeda solo ceu jam exanimes multoque peracti
ense jacent. "Ite, o socii, quacumque voluptas
caedis inexhaustae, superisque faventibus, oro,
sufficite ! " Hortatur clara jam voce sacerdos :
"Cernitis expositas turpi marcore cohortes ?
Pro pudor ! Argolicas hine ausi obsidere portas,
hi servare viros ? " Sic fatus, et exuit ensem
fulmineum rapidaque manu morientia transit
agmina. Quis numeret caedes, aut nomine turbam
exanimem signare queat ? Subit ordine nullo
tergaque pectoraque et galeis inclusa relinquit
murmura permiscetque vagos in sanguine manes :
hunc temere explicitum stratis, hunc sero remissis
gressibus inlapsum clipeo et male tela tenentem,
coetibus hos mediis vina inter et arma jacentes,
adclines clipeis alios, ut quemque ligatum
infelix tellure sopor supremaque nubes
obruerat. Nec numen abest, armataque Juno
lunarem quatiens exerta lampada dextra
pandit iter firmatque animos et corpora monstrat.
Sentit adesse deam, tacitus sed gaudia celat
Thiodamas ; jam tarda manus, jam debile ferrum
et caligantes nimiis successibus irae.
Caspia non aliter magnorum in strage juvencum
tigris, ubi inmenso rabies placata cruore
lassavitque genas et crasso sordida tabo
confudit maculas, spectat sua facta doletque
defecisse famem : victus sic augur inerrat
caedibus Aoniis ; optet nunc bracchia centum
centenasque in bella manus ; jam taedet inanes
exhaurire minas, hostemque adsurgere mallet.
Parte alia segnes magno satus Hercule vastat
Sidonios Actorque alia, sua quemque cruento
limite turba subit ; stagnant nigrantia tabo
gramina, sanguineis nutant tentoria rivis ;
fumat humus, somnique et mortis anhelitus una
volvitur ; haud quisquam visus aut ora jacentum
erexit : tali miseris deus aliger umbra
incubat et tantum morientia lumina solvit.
Traxerat insomnis cithara ludoque suprema
sidera jam nullos visurus Ialmenus ortus
Sidonium paeana canens ; huic languida cervix
in laevum cogente deo, mediaque jacebant
colla relicta lyra : ferrum per pectus Agylleus
exigit aptatamque cava testudine dextram
percutit et digitos inter sua fila trementes.
Proturbat mensas dirus liquor : undique manant
sanguine permixti latices, et Bacchus in altos
crateras paterasque redit. Ferus occupat Actor
implicitum fratri Thamyrin, Tagus haurit Echecli
terga coronati, Danaus caput amputat Hebri :
nescius heu rapitur fatis, hilarisque sub umbras
vita fugit mortisque ferae lucrata dolores.
Stratus humo gelida subter juga fida rotasque
Calpetus Aonios gramen gentile metentes
proflatu terrebat equos : madida ora redundant
accensusque mero sopor aestuat ; ecce jacentis

Inachius vates jugulum fodit, expulit ingens
vina cruor fractumque perit in sanguine murmur.
Fors illi praesaga quies, nigrasque gravatus
per somnum Thebas et Thiodamanta videbat.
Quarta soporiferae superabant tempora nocti,
cum vacuae nubes et honor non omnibus astris
adflatusque fugit curru majore Bootes.
Jamque ipsum defecit opus, cum providus Actor
Thiodamanta vocat : "Satis haec inopina Pelasgis
gaudia : vix ullos tanto reor agmine saevam
effugisse necem, ni quos deformis in alto
sanguine degeneres occultat vita ; secundis
pone modum ; sunt et diris sua numina Thebis.
Forsitan et nobis modo quae favere recedunt."
Paruit, et madidas tollens ad sidera palmas :
"Phoebe, tibi exuvias monstratae praemia noctis
nondum ablutus aquis (tibi enim haec ego sacra litavi)
trado ferus miles tripodum fidusque sacerdos.
Si non dedecui tua jussa tulique prementem,
saepe veni, saepe hanc dignare inrumpere mentem.
Nunc tibi crudus honos, trunca arma cruorque virorum :
at patrias si quando domos optataque, Paean,
templa, Lycie, dabis, tot ditia dona sacratis
postibus et totidem voti memor exige tauros."
Dixerat, et laetis socios revocabat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Maenaliusque Dymas, dilecti regibus ambo,
regum ambo comites, quorum post funera maesti
vitam indignantur. Prior Arcada concitat Hopleus :
"Nullane post manes regis tibi cura perempti,
care Dyma, teneant quem jam fortasse volucres
Thebanique canes ? Patriae quid deinde feretis,
Arcades ? En reduces contra venit aspera mater :
funus ubi ? At nostro semper sub pectore Tydeus
saevit inops tumuli, quamvis patientior artus
ille nec abruptis adeo lacrimabilis annis.
Ire tamen saevumque libet nullo ordine passim
scrutari campum, mediasve inrumpere Thebas."
Excipit orsa Dymas : "Per ego haec vaga sidera juro,
per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
idem animus misero ; comitem circumspicit olim
mens humili luctu, sed nunc prior ibo" viamque
incohat et maesto conversus ad aethera vultu
sic ait : "Arcanae moderatrix Cynthia noctis,
si te tergeminis perhibent variare figuris
numen et in silvas alio descendere vultu,
ille comes nuper nemorumque insignis alumnus,
ille tuus, Diana, puer (nunc respice saltem)
quaeritur." Intendit pronis dea curribus almum
sidus et admoto monstravit funera cornu.
Apparent campi Thebaeque altusque Cithaeron :
sic ubi nocturnum tonitru malus aethera frangit
Juppiter, absiliunt nubes et fulgure claro
astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accepit radios et eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt ; longe dant signa per umbras
mutua laetantes, et amicum pondus uterque,
ceu reduces vitae saevaque a morte remissos,

subjecta cervice levant ; nec verba, nec ausi
flere diu : prope saeva dies indexque minatur
ortus. Eunt taciti per maesta silentia magnis
passibus exhaustasque dolent pallere tenebras.
Invida fata piis et fors ingentibus ausis
rara comes ; jam castra vident animisque propinquant,
et decrescit onus, subiti cum pulveris umbra
et sonus a tergo. Monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem vigilataque castra
explorare datus, primusque per avia campi
usque procul (necdum totas lux solverat umbras)
nescio quid visu dubium incertumque moveri
corporaque ire videt ; subitus mox fraude reperta
exclamat : "Cohibete gradum quicumque ! " sed hostes
esse patet : miseri pergunt anteire timentque
non sibi ; tunc mortem trepidis minitatur et hastam
expulit, ac vanos alte levat eminus ictus,
adfectans errare manum. Stetit illa Dymantis
ante oculos, qui forte prior, gressumque repressit.
At non magnanimus curavit perdere jactus
Aepytus, et fixo transverberat Hoplea tergo
pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur egregii nondum ducis inmemor Hopleus,
expiratque tenens (felix si corpus ademptum
nesciat), et saevas talis descendit ad umbras.
Viderat hoc retro conversus et agmina sentit
juncta Dymas, dubius precibusne subiret an armis
instantes : arma ira dabat, fortuna precari
non audere jubet ; neutri fiducia coepto.
Distulit ira preces ; ponit miserabile corpus
ante pedes, tergoque graves quas forte gerebat
tigridis exuvias in laevam torquet et obstat
exertum objectans mucronem, inque omnia tela
versus et ad caedem juxta mortemque paratus :
ut lea quam saevo fetam pressere cubili
venantes Numidae, natos erecta superstat,
mente sub incerta torvum ac miserabile frendens ;
illa quidem turbare globos et frangere morsu
tela queat, sed prolis amor crudelia vincit
pectora, et a media catulos circumspicit ira.
Et jam laeva viro, quamvis saevire vetaret
Amphion, erepta manus, puerique trahuntur
ora supina comis ; serus tunc denique supplex
demisso mucrone rogat : "Moderatius, oro,
ducite, fulminei per vos cunabula Bacchi
Inoamque fugam vestrique Palaemonis annos !
Si cui forte domi natorum gaudia, si quis
hic pater, angusti puero date pulveris haustus
exiguamque facem ! Rogat, en rogat ipse jacentis
vultus : ego infandas potior satiare volucres,
me praebete feris, ego bella audere coegi."
"Immo", ait Amphion, "regem si tanta cupido
condere, quae timidis belli mens, ede, Pelasgis,
quid fracti exanguesque parent ; cuncta ocius effer,
et vita tumuloque ducis donatus abito."
Horruit et toto praecordia protinus Arcas
implevit capulo. "Summumne hoc cladibus", inquit,
"deerat ut adflictos turparem ego proditor Argos ?

Nil emimus tanti, nec sic velit ipse cremari."
Sic ait, et magno proscissum vulnere pectus
injecit puero, supremaque murmura volvens :
"Hoc tamen interea tutus potiare sepulcro."
Tales optatis regum in complexibus ambo,
par insigne animis, Aetolus et inclutus Arcas,
egregias efflant animas letoque fruuntur.
Vos quoque sacrati, quamvis mea carmina surgant
inferiore lyra, memores superabitis annos.
Forsitan et comites non aspernabitur umbras
Euryalus Phrygiique admittet gloria Nisi.
At ferus Amphion, regi qui facta reportent
edoceantque dolum captivaque corpora reddant,
mittit ovans ; clausis ipse insultare Pelasgis
tendit et abscisos sociorum ostendere vultus.
Interea reducem murorum e culmine Grai
Thiodamanta vident nec jam erumpentia celant
gaudia. Ut exertos enses et caede recenti
arma rubere notant, novus adsilit aethera magnum
clamor, et e summo pendent cupida agmina vallo
noscere quisque suos. Volucrum sic turba recentum,
cum reducem longo prospexit in aere matrem,
ire cupit contra summique e margine nidi
extat hians, jam jamque cadat, ni pectore toto
obstet aperta parens et amantibus increpat alis.
Dumque opus arcanum et taciti compendia Martis
enumerant laetisque suos complexibus implent
Hopleaque exquirunt tardumque Dymanta queruntur
ecce et Dircaeae juxta dux concitus alae
venerat Amphion ; non longum caede recenti
laetatus videt innumeris fervere catervis
tellurem atque una gentem expirare ruina.
Qui tremor inicitur caeli de lampade tactis,
hic fixit juvenem, pariterque horrore sub uno
vox, acies sanguisque perit, gemitusque parantem
ipse ultro convertit equus ; fugit ala retorto
pulvere, nondum illi Thebarum claustra subibant
et jam Argiva cohors nocturno freta triumpho
prosilit in campos ; per et arma et membra jacentum
taetraque congerie sola semianimumque cruorem
cornipedes ipsique ruunt ; gravis exterit artus
ungula, sanguineus lavat imber et impedit axes.
Dulce viris hac ire via, ceu tecta superbi
Sidonia atque ipsas calcent in sanguine Thebas.
Hortatur Capaneus : "Satis occultata, Pelasgi,
delituit virtus : nunc, nunc mihi vincere pulchrum
teste die ; mecum clamore et pulvere aperto
ite palam, juvenes : sunt et mihi provida dextrae
omina et horrendi stricto mucrone furores."
Sic ait, ardentes alacer succendit Adrastus
Argolicusque gener, sequitur jam tristior augur.
Jamque premunt muros (et adhuc nova funera narrat
Amphion) miseramque intrarant protinus urbem,
ni Megareus specula citus exclamasset ab alta :
"Claude, vigil, subeunt hostes, claude undique portas ! "
est ubi dat vires nimius timor : ocius omnis
porta coit ; solas dum tardius artat Echion
Ogygias, audax animis Spartana juventus

irrupit, caesique ruunt in limine primo
incola Taygeti Panopeus rigidique natator
Oebalus Eurotae, tuque, o spectate palaestris
omnibus et nuper Nemeaeo in pulvere felix,
Alcidama, primis quem caestibus ipse ligarat
Tyndarides, nitidi moriens convexa magistri
respicis : averso pariter deus occidit astro.
Te nemus Oebalium, te lubrica ripa Lacaenae
virginis et falso gurges cantatus olori
flebit, Amyclaeis Triviae lugebere Nymphis,
et quae te leges praeceptaque fortia belli
erudiit genetrix, nimium didicisse queretur.
Talis Echionio Mavors in limine saevit.
Tandem umeris obnixus Acron et pectore toto
pronus Ialmenides aeratae robora portae
torserunt : quanta pariter cervice gementes
profringunt inarata diu Pangaea juvenci.
Par operis jactura lucro, quippe hoste retento
exclusere suos ; cadit intra moenia Graius
Ormenus, et pronas tendentis Amyntoris ulnas
fundentisque preces penitus cervice remissa
verba solo vultusque cadunt, colloque decorus
torquis in hostiles cecidit per vulnus harenas.
Solvitur interea vallum, primaeque recusant
stare morae ; jam se peditum junxere catervae
moenibus : at patulas saltu transmittere fossas
horror equis, haerent trepidi atque inmane paventes
abruptum mirantur agi ; nunc impetus ire
margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.
Hi praefixa solo vellunt munimina, at illi
portarum objectus minuunt et ferrea sudant
claustra remoliri, trabibusque artata sonoro
pellunt saxa loco ; pars ad fastigia missas
exultant haesisse faces, pars ima lacessunt
scrutanturque cavas caeca testudine turres.
At Tyrii, quae sola salus, caput omne coronant
murorum, nigrasque sudes et lucida ferro
spicula et arsuras caeli per inania glandes
saxaque in adversos ipsis avulsa rotabant
moenibus ; exundant saevo fastigia nimbo,
armataeque vomunt stridentia tela fenestrae.
Qualiter aut Malean aut alta Ceraunia supra
cessantes in nube sedent nigrisque leguntur
collibus et subitae saliunt in vela procellae :
talis Agenoreis Argivum exercitus armis
obruitur ; non ora virum, non pectora flectit
imber atrox, rectosque tenent in moenia vultus
inmemores leti et tantum sua tela videntes.
Anthea falcato lustrantem moenia curru
desuper Ogygiae pepulit gravis impetus hastae ;
lora excussa manu, retroque in terga volutus
semianimos artus ocreis retinentibus haeret ;
mirandum visu belli scelus : arma trahuntur,
fumantesque rotae tellurem et tertius hastae
sulcus arat ; longo sequitur vaga pulvere cervix,
et resupinarum patet orbita lata comarum.
At tuba luctificis pulsat clangoribus urbem
obsaeptasque fores sonitu perfringit amaro.

Divisere aditus, omnique in limine saevus
signifer ante omnes sua damna et gaudia portas.
Dira intus facies ; vix Mavors ipse videndo
gaudeat ; insanis lymphatam horroribus urbem
scindunt dissensu vario Luctusque Furorque
et Pavor et caecis Fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes : fervent discursibus arces,
miscentur clamore viae, ferrum undique et ignes
mente vident, saevas mente accepere catenas.
Consumpsit ventura timor ; jam tecta replerant
templaque et ingratae vallantur planctibus arae.
Una omnes eademque subit formido per annos :
poscunt fata senes, ardet palletque juventus,
atria femineis trepidant ululata querelis.
Flent pueri et flendi nequeunt cognoscere causas
attoniti et tantum matrum lamenta trementes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem :
ipsae tela viris, ipsae iram animosque ministrant,
hortanturque unaque ruunt, nec avita gementes
limina nec parvos cessant ostendere natos :
sic ubi pumiceo pastor rapturus ab antro
armatas erexit apes, fremit aspera nubes,
inque vicem sese stridore hortantur et omnes
hostis in ora volant, mox deficientibus alis
amplexae flavamque domum captivaque plangunt
mella laboratasque premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi
discordesque serit motus : hi reddere fratrem
(nec mussant, sed voce palam claroque tumultu)
reddere regna jubent ; periit reverentia regis
sollicitis : "Veniat pactumque hic computet annum,
Cadmeosque lares exul patriasque salutet
infelix tenebras ; cur autem ego sanguine fraudes
et perjura luam regalis crimina noxae ? "
inde alii : "Sera ista fides, jam vincere mavult."
Tiresian alii lacrimis et supplice coetu
orant, quodque unum rebus solamen in artis,
nosse futura rogant. Tenet ille inclusa premitque
fata deum : "Quiane ante duci bene credita nostro
consilia et monitus, cum perfida bella vetarem ?
Te tamen, infelix", inquit, "perituraque Thebe,
si taceam, nequeo miser exaudire cadentem
Argolicumque oculis haurire vacantibus ignem.
Vincamur, Pietas ; pone heia altaria, virgo,
quaeramus superos." Facit illa, acieque sagaci
sanguineos flammarum apices geminumque per aras
ignem et clara tamen mediae fastigia lucis
orta docet ; tunc in speciem serpentis inanem
ancipiti gyro volui frangique ruborem
demonstrat dubio, patriasque inluminat umbras.
Ille coronatos jamdudum amplectitur ignes,
fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.
Stant tristes horrore comae, vittasque prementes
caesaries insana levat : diducta putares
lumina consumptumque genis rediisse nitorem.
Tandem exundanti permisit verba furori :
"Audite, o sontes, extrema litamina divum,
Labdacidae : venit alma salus, sed limite duro.

Martius inferias et saeva efflagitat anguis
sacra : cadat generis quicumque novissimus extat
viperei, datur hoc tantum victoria pacto.
Felix qui tanta lucem mercede relinquet."
Stabat fatidici prope saeva altaria vatis,
maestus, adhuc patriae tantum communia lugens
fata Creon : grandem subiti cum fulminis ictum,
non secus ac torta trajectus cuspide pectus,
accipit exanimis sentitque Menoecea posci.
Monstrat enim suadetque timor ; stupet anxius alto
corda metu glaciante pater, Trinacria qualis
ora repercussum Libyco mare sumit ab aestu.
Mox plenum Phoebo vatem et celerare jubentem,
nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
nequiquam reticere rogat ; jam Fama sacratam
vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebae.
Nunc age, quis stimulos et pulchrae gaudia mortis
addiderit juveni (neque enim haec absentibus umquam
mens homini transmissa deis), memor incipe Clio,
saecula te quoniam penes et digesta vetustas.
Diva Jovis solio juxta comes, unde per orbem
rara dari terrisque solet contingere, Virtus,
seu pater omnipotens tribuit, sive ipsa capaces
elegit penetrare viros, caelestibus ut tunc
desiluit gavisa plagis ! Dant clara meanti
astra locum quosque ipsa polis adfixerat ignes.
Jamque premit terras, nec vultus ab aethere longe ;
sed placuit mutare genas, fit provida Manto,
responsis ut plana fides, et fraude priores
exuitur vultus. Abiit horrorque vigorque
ex oculis, paulum decoris permansit honosque
mollior, et posito vatum gestamina ferro
subdita ; descendunt vestes, torvisque ligatur
vitta comis (nam laurus erat) ; tamen aspera produnt
ora deam nimiique gradus. Sic Lydia conjunx
Amphitryoniaden exutum horrentia terga
perdere Sidonios umeris ridebat amictus
et turbare colus et tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris dignumque juberi
talia Dircaea stantem pro turre, Menoeceu,
invenit ; inmensae reserato limine portae
sternebas Danaos, pariter Mavortius Haemon.
Sed consanguinei quamvis atque omnia fratres,
tu prior : exanimes circum cumulantur acervi ;
omne sedet telum, nulli sine caedibus ictus
(necdum aderat Virtus) ; non mens, non dextra quiescit,
non avida arma vacant, ipsa insanire videtur
Sphinx galeae custos, visoque animata cruore
emicat effigies et sparsa orichalca renident
cum dea pugnantis capulum dextramque repressit :
"Magnanime o juvenis, quo non agnoverit ullum
certius armifero Cadmi de semine Mavors,
linque humiles pugnas, non haec tibi debita virtus :
astra vocant, caeloque animam, plus concipe, mittes.
Jamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
hoc ignes fibraeque volunt, hoc urguet Apollo :
terrigenam cuncto patriae pro sanguine poscunt.
Fama canit monitus, gaudet Cadmeia plebes

certa tui ; rape mente deos, rape nobile fatum.
I, precor ; accelera, ne proximus occupet Haemon."
Sic ait, et magna cunctantis pectora dextra
permulsit tacite seseque in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis adflata cupressus
combibit infestas et stirpe et vertice flammas,
quam juvenis multo possessus numine pectus
erexit sensus letique invasit amorem.
Ut vero aversae gressumque habitumque notavit
et subitam a terris in nubila crescere Manto,
obstipuit. "Sequimur, divum quaecumque vocasti,
nec tarde paremus", ait ; jam jamque recedens
instantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri fessum excipiunt ; tum vulgus euntem
auctorem pacis servatoremque deumque
conclamat gaudens atque ignibus implet honestis.
Jamque iter ad muros cursu festinus anhelo
obtinet et miseros gaudet vitasse parentes,
cum genitor (steterunt ambo et vox haesit utrique,
dejectaeque genae. Tandem pater ante profatus :
"Quis novus inceptis rapuit te casus ab armis ?
Quae bello graviora paras ? Dic, nate, precanti,
cur tibi torva acies ? Cur hic truculentus in ore
pallor, et ad patrios non stant tua lumina vultus ?
Audisti responsa, palam est. Per, ego oro, tuosque,
nate, meosque annos miseraeque per ubera matris,
ne vati, ne crede, puer ! Superine profanum
dignantur stimulare senem cui vultus inanis
extinctique orbes et poena simillima diro
Oedipodae ? Quid si insidiis et fraude dolosa
rex agit, extrema cui nostra in sorte timori
nobilitas tuaque ante duces notissima virtus ?
Illius haec forsan, remur quae verba deorum ;
ille monet ! Ne frena animo permitte calenti,
da spatium tenuemque moram, male cuncta ministrat
impetus ; hoc, oro, munus concede parenti.
Sic tua maturis signentur tempora canis,
et sis ipse parens et ad hunc, animose, timorem
pervenias : ne perge meos orbare penates.
Externi te nempe patres alienaque tangunt
pignora ? Si pudor est, primum miserere tuorum.
Haec pietas, hic verus honos ; ibi gloria tantum
ventosumque decus titulique in morte latentes.
Nec timidus te flecto parens : i, proelia misce,
i Danaas acies mediosque per obvius enses ;
non teneo : liceat misero tremibunda lavare
vulnera et undantem lacrimis siccare cruorem,
teque iterum saevis iterumque remittere bellis.
Hoc malunt Thebae." Sic colla manusque tenebat
implicitus ; sed nec lacrimae nec verba movebant
dis votum juvenem ; quin et monstrantibus illis
fraude patrem tacita subit avertitque timorem :
"Falleris, heu, verosque metus, pater optime, nescis.
Non me ulli monitus, nec vatum exorsa furentum
sollicitant vanisque movent : sibi callidus ista
Tiresias nataeque canat ; non si ipse reclusis
comminus ex adytis in me insaniret Apollo.
Sed gravis unanimi casus me fratris ad urbem

sponte refert : gemit Inachia mihi saucius Haemon
cuspide ; vix illum medio de pulvere belli
inter utrasque acies, jam jamque tenentibus Argis...
sed moror. I, refove dubium turbaeque ferenti
dic, parcant leviterque vehant ; ego vulnera doctum
jungere supremique fugam revocare cruoris
Aetiona petam." Sic imperfecta locutus
effugit ; illi atra mersum caligine pectus
confudit sensus ; pietas incerta vagatur
discordantque metus, impellunt credere Parcae.
Turbidus interea ruptis venientia portis
agmina belligeri Capaneus agit aequore campi,
cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres,
et proculcantes moderantum funera currus ;
idem altas turres saxis et turbine crebro
laxat, agit turmas idem atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri nova vulnera plumbo,
nunc jaculum excusso rotat in sublime lacerto,
nullaque tectorum subit ad fastigia, quae non
deferat hasta virum perfusaque caede recurrat.
Nec jam aut Oeniden aut Hippomedonta peremptos
aut vatem Pelopea Phalanx aut Arcada credunt :
quin socium coiisse animas et corpore in uno
stare omnes, ita cuncta replet. Non ullius aetas,
non cultus, non forma movet : pugnantibus idem
supplicibusque furit ; non quisquam obsistere contra,
non belli temptare vices : procul arma furentis
terribilesque jubas et frontem cassidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menoeceus
jam sacer aspectu solitoque augustior ore,
ceu subito in terras supero demissus ab axe,
constitit, exempta manifestus casside nosci,
despexitque acies hominum et clamore profundo
convertit campum jussitque silentia bello.
"Armorum superi, tuque o qui funere tanto
indulges mihi, Phoebe, mori, date gaudia Thebis
quae pepigi et toto quae sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum captaeque impingite Lernae
reliquias turpes, confixaque terga foventes
Inachus indecores pater aversetur alumnos.
At Tyriis templa, arva, domos, conubia, natos
reddite morte mea : si vos placita hostia juvi,
si non attonitis vatis consulta recepi
auribus et Thebis nondum credentibus hausi,
haec Amphioniis pro me persolvite tectis
ac mihi deceptum, precor, exorate parentem."
Sic ait, insignemque animam mucrone corusco
dedignantem artus pridem maestamque teneri
arripit atque uno quaesitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc spargit turres et moenia lustrat,
seque super medias acies, nondum ense remisso,
jecit et in saevos cadere est conatus Achivos.
Ast illum amplexae Pietas Virtusque ferebant
leniter ad terras corpus ; nam spiritus olim
ante Jovem et summis apicem sibi poscit in astris.
Jamque intra muros nullo sudore receptum
gaudentes heroa ferunt : abscesserat ultro
Tantalidum venerata cohors ; subit agmine longo

colla inter juvenum, laetisque favoribus omni
concinitur vulgo Cadmum atque Amphiona supra
conditor ; hi sertis, hi veris honore soluto
accumulant artus patriaque in sede reponunt
corpus adoratum. Repetunt mox bella peractis
laudibus ; hic victa genitor lacrimabilis ira
congemit, et tandem matri data flere potestas :
"Lustralemne feris ego te, puer inclite, Thebis
devotumque caput vilis ceu mater alebam ?
Quod molita nefas ? Cui tantum invisa deorum ?
Non ego monstrifero coitu revoluta notavi
pignora, nec nato peperi funesta nepotes.
Quid refert ? Potitur natis Iocasta ducesque
regnantesque videt : nos saeva piacula bello
demus, ut alterni (placet hoc tibi, fulminis auctor ?)
Oedipodionii mutent diademata fratres ?
Quid superos hominesve queror ? Tu, saeve Menoeceu,
tu miseram ante omnes properasti extinguere matrem.
Unde hic mortis amor ? Quae sacra insania menti ?
Quosve ego conceptus aut quae male pignora fudi
tam diversa mihi ? Nimirum Martius anguis,
quaeque novis proavum tellus effloruit armis...
hinc animi tristes nimiusque in pectore Mavors,
et de matre nihil. Sponte en ultroque peremptus
inrumpis maestas Fatis nolentibus umbras :
ast egomet Danaos Capaneaque tela verebar.
Haec erat, haec metuenda manus ferrumque, quod amens
ipsa dedi. Viden ut jugulo consumpserit ensem ?
Altius haud quisquam Danaum mucrone subisset."
Diceret infelix etiamnum et cuncta repleret
questibus ; abducunt comites famulaeque perosam
solantes thalamoque tenent. Sedet eruta multo
ungue genas ; non illa diem, non verba precantum
respicit aut visus flectit tellure relictos,
jam vocis, jam mentis inops. Sic aspera tigris
fetibus abreptis Scythico deserta sub antro
accubat et tepidi lambit vestigia saxi ;
nusquam irae, sedit rabidi feritasque famesque
oris, eunt praeter secura armenta gregesque :
aspicit illa jacens ; ubi enim quibus ubera pascat
aut quos ingenti premat expectata rapina ?
Hactenus arma, tubae, ferrumque et vulnera : sed nunc
comminus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi jam solito vatum de more canendum ;
major ab Aoniis poscenda amentia lucis.
Mecum omnes audete deae ! Sive ille profunda
missus nocte furor, Capaneaque signa secutae
arma Jovem contra Stygiae rapuere sorores,
seu virtus egressa modum, seu gloria praeceps,
seu magnae data fama neci, seu laeta malorum
principia et blandae superum mortalibus irae.
Jam sordent terrena viro taedetque profundae
caedis, et exhaustis olim Graiumque suisque
missilibus lassa respexit in aethera dextra.
Ardua mox torvo metitur culmina visu,
innumerosque gradus gemina latus arbore clausus
aerium sibi portat iter, longeque timendus
multifidam quercum flagranti lumine vibrat ;

arma rubent una clipeoque incenditur ignis.
"Hac", ait, "in Thebas, hac me jubet ardua virtus
ire, Menoeceo qua lubrica sanguine turris.
Experiar quid sacra juvent, an falsus Apollo."
Dicit, et alterno captiva in moenia gressu
surgit ovans : quales mediis in nubibus aether
vidit Aloidas, cum cresceret impia tellus
despectura deos nec adhuc inmane veniret
Pelion et trepidum jam tangeret Ossa Tonantem.
Tunc vero attoniti fatorum in cardine summo,
ceu suprema lues urbi facibusque cruentis
aequatura solo turres Bellona subiret,
omnibus e tectis certatim ingentia saxa
roboraque et validas fundae Balearis habenas
(nam jaculis caeloque vagis spes unde sagittis ?)
verum avidi et tormenta rotant et molibus urguent.
Ille nec ingestis nec terga sequentibus umquam
detrahitur telis, vacuoque sub aere pendens,
plana velut terra certus vestigia figat,
tendit et ingenti subit occurrente ruina :
amnis ut incumbens longaevi robora pontis
adsiduis oppugnat aquis ; jam saxa fatiscunt
emotaeque trabes : tanto violentior ille
(sentit enim) majore salo quassatque trahitque
molem aegram, nexus donec celer alveus omnes
abscidit et cursu victor respirat aperto.
Utque petita diu celsus fastigia supra
eminuit trepidamque adsurgens desuper urbem
vidit et ingenti Thebas exterruit umbra,
increpat attonitos : "Humilesne Amphionis arces ?
pro pudor ! Hi faciles carmenque imbelle secuti ?
Hi mentita diu Thebarum fabula muri ?
Et quidnam egregium prosternere moenia molli
structa lyra ? " Simul insultans gressuque manuque
molibus obstantes cuneos tabulataque saevus
restruit : absiliunt pontes, tectique trementis
saxea frena labant, dissaeptoque aggere rursus
utitur et truncas rupes in templa domosque
praecipitat frangitque suis jam moenibus urbem.
Jamque Jovem circa studiis diversa fremebant
Argolici Tyriique dei ; pater aequus utrisque
aspicit ingentes ardentum comminus iras
seque obstare videt. Gemit inservante noverca
Liber et obliquo respectans lumine patrem :
"Nunc ubi saeva manus, meaque heu cunabula flammae,
fulmen, io, ubi fulmen ? " ait. Gemit auctor Apollo
quas dedit ipse domos ; Lernam Thebasque rependit
maestus et intento dubitat Tirynthius arcu ;
maternos plangit volucer Danaeius Argos ;
flet Venus Harmoniae populos metuensque mariti
stat procul et tacita Gradivum respicit ira.
Increpat Aonios audax Tritonia divos,
Junonem tacitam furibunda silentia torquent.
Non tamen haec turbant pacem Jovis : ecce quierunt
jurgia cum mediis Capaneus auditus in astris.
"Nullane pro trepidis", clamabat, "numina Thebis
statis ? Ubi infandae segnes telluris alumni,
Bacchus et Alcides ? Piget instigare minores.

Tu potius venias (quis enim concurrere nobis
dignior ? En cineres Semelaeaque busta tenentur),
nunc age, nunc totis in me conitere flammis,
Juppiter ! An pavidas tonitru turbare puellas
fortior et soceri turres excindere Cadmi ? "
ingemuit dictis superum dolor ; ipse furentem
risit et incussa sanctarum mole comarum,
"Quaenam spes hominum tumidae post proelia Phlegrae ?
Tune etiam feriendus ? ", ait. Premit undique lentum
turba deum frendens et tela ultricia poscit
nec jam audet fatis turbata obsistere conjunx.
Ipsa dato nondum caelestis regia signo
sponte tonat, coeunt ipsae sine flamine nubes
accurruntque imbres : Stygias rupisse catenas
Iapetum aut victam supera ad convexa levari
Inarimen Aetnamve putes. Pudet ista timere
caelicolas ; sed cum in media vertigine mundi
stare virum insanasque vident deposcere pugnas,
mirantur taciti et dubio pro fulmine pallent.
Coeperat Ogygiae supra fastigia turris
arcanum mugire polus caelumque tenebris
auferri : tenet ille tamen quas non videt arces,
fulguraque attritis quotiens micuere procellis,
"his", ait, "in Thebas, his jam decet ignibus uti,
hinc renovare faces lassamque accendere quercum."
Talia dicentem toto Jove fulmen adactum
corripuit : primae fugere in nubila cristae,
et clipei niger umbo cadit, jamque omnia lucent
membra viri. Cedunt acies, et terror utrimque,
quo ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
[Interea stridere facem galeamque comasque
quaerit, et urentem thoraca repellere dextra
conatus ferri cinerem sub pectore tractat.]
Stat tamen, extremumque in sidera versus anhelat,
pectoraque invisis obicit fumantia muris ;
nec caderet, sed membra virum terrena relinquunt,
exuiturque animus ; paulum si tardius artus
cessissent, potuit fulmen sperare secundum.

LIBER XI

T11 Postquam magnanimus furias virtutis iniquae
consumpsit Capaneus expiravitque receptum
fulmen et ad terras longe comitata cadentem
signavit muros ultricis semita flammae,
componit dextra victor concussa plagarum
Juppiter et vultu caelumque diemque reducit.
Gratantur Superi, Phlegrae ceu fessus anhelet
proelia et Encelado fumantem impresserit Aetnen.
Ille jacet lacerae complexus fragmina turris,
torvus adhuc visu memorandaque facta relinquens
gentibus atque ipsi non inlaudata Tonanti.
Quantus Apollineae temerator matris Averno
tenditur ; ipsae horrent, si quando pectore ab alto
emergunt volucres inmensaque membra jacentis
spectant dum miserae crescunt in pabula fibrae.
Sic gravat injectus terras hostiliaque urit

arva et anhelantem caelesti sulpure campum.
Respirant Thebae, templisque jacentia surgunt
agmina ; jam finis votis finisque supremis
planctibus, et natos ausae deponere matres.
At vaga pallentes campo fuga volvit Achivos.
Nec jam hostes turmae aut ferrum mortale timetur :
omnibus ante oculos irae Jovis, omnibus ardent
arma metu galeaeque tonant, visusque paventes
ipse sequi et profugis opponere Juppiter ignes.
Instat Agenoreus miles caelique tumultu
utitur : indomitos ut cum Massyla per arva
armenti reges magno leo fregit hiatu
et contentus abit ; rauci tunc comminus ursi,
tunc avidi venere lupi, rabieque remissa
lambunt degeneres alienae vulnera praedae.
Hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in armis,
rustica tela manu, patriumque agitare tumultus.
Pan illi genitor ; tener hinc conatibus annos
egreditur juvenemque patrem puer aequat Alatreus :
felices ambo, sed fortunatior ille
quem genuisse juvat ; nec jam dinoscere promptum
quem magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
Artatur denso fugientum examine vallum.
Quas volvis, Gradive, vices ! Modo moenia Cadmi
scandebant : sua nunc defendunt tecta Pelasgi !
Ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus Austris
alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
nunc retegit bibulas, nunc induit aestus harenas.
Expirat late pubes Tirynthia, alumni
exuvias imitata dei ; trux maeret ab astris
Amphitryoniades Nemeaea in sanguine terga
et similes ramos similesque videre pharetras.
Stabat in Argolicae ferrato culmine turris
egregius lituo dextri Mavortis Enyeus
hortator ; sed tunc miseris dabat utile signum
suadebatque fugam et tutos in castra receptus,
cum subitum obliquo descendit ab aere vulnus
urguentisque sonum laeva manus aure retenta est
sicut erat ; fugit in vacuas jam spiritus auras,
jam gelida ora tacent, carmen tuba sola peregit.
Jamque potens scelerum geminaeque exercita gentis
sanguine Tisiphone fraterna claudere quaerit
bella tuba ; nec se tanta in certamina fidit
sufficere, inferna comitem ni sede Megaeram
et consanguineos in proelia suscitet angues.
Ergo procul vacua concedit valle solumque
ense fodit Stygio terraeque inmurmurat absens
nomen et (Elysiis signum indubitabile regnis)
crinalem attollit longo stridore cerasten :
caeruleae dux ille comae, quo protinus omnis
horruit audito tellus pontusque polusque
et pater Aetnaeos iterum respexit ad ignes.
Accipit illa sonum ; stabat tunc forte parenti
proxima, dum coetu Capaneus laudatur ab omni
Ditis et insignem Stygiis fovet amnibus umbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astris
constitit, exultant manes, quantumque profundae
rarescunt tenebrae, tantum de luce recessit.

Excipit atra soror dextraeque innexa profatur :
"Hac, germana, tenus Stygii metuenda parentis
imperia et jussos potui tolerare furores,
sola super terras hostilique obvia mundo,
dum vos Elysium et faciles compescitis umbras.
Nec pretium deforme morae cassique labores,
hoc quodcumque madent campi, quod sanguine fumant
stagna, quod innumero Lethaea examine gaudet
ripa, meae vires, mea laeta insignia. Sed quid
haec ego ? Mars habeat, vulgataque jactet Enyo.
Vidistis (Stygiis certe manifestus in umbris)
sanguine foedatum rictus atroque madentem
ora ducem tabo : miserum insatiabilis edit
me tradente caput. Modo nempe horrendus ab astris
descendit vos usque fragor : me sacra premebat
tempestas, ego mixta viri furialibus armis
bella deum et magnas ridebam fulminis iras.
Sed jam (effabor enim) longo sudore fatiscunt
corda, soror, tardaeque manus ; hebet infera caelo
taxus et insuetos angues nimia astra soporant.
Tu, cui totus adhuc furor exultantque recentes
Cocyti de fonte comae, da jungere vires.
Non solitas acies nec Martia bella paramus,
sed fratrum (licet alma Fides Pietasque repugnent,
vincentur) fratrum stringendi comminus enses.
Grande opus ! Ipsae odiis, ipsae discordibus armis
aptemur. Quid lenta venis ? Agedum elige cujus
signa feras. Ambo faciles nostrique ; sed anceps
vulgus et adfatus matris blandamque precatu
Antigonen timeo, paulum ne nostra retardent
consilia. Ipse etiam, qui nos lassare precando
suetus et ultrices oculorum exposcere Diras,
jam pater est : coetu fertur jam solus ab omni
flere sibi. Atque adeo moror ipsa inrumpere Thebas
adsuetumque larem. Tibi pareat impius exul,
Argolicumque impelle nefas ; neu mitis Adrastus
praevaleat plebesque, cave, Lernaea moretur.
Vade et in alternas inimica revertere pugnas."
Talia partitae diversum abiere sorores :
ut Notus et Boreas gemino de cardine mundi,
hic nive Rhipaea, Libycis hic pastus harenis,
bella cient : clamant amnes, freta, nubila, silvae,
jamque patent strages ; plangunt sua damna coloni
et tamen oppressos miserantur in aequore nautas.
Illas ut summo vidit pater altus Olympo
incestare diem trepidumque Hyperionis orbem
suffundi maculis, torvo sic incohat ore :
"Vidimus armiferos, quo fas erat usque, furores,
caelicolae, licitasque acies, etsi impia bella
unus init aususque mea procumbere dextra.
Nunc par infandum miserisque incognita terris
pugna subest : auferte oculos ! Absentibus ausint
ista deis lateantque Jovem ; sat funera mensae
Tantaleae et sontes vidisse Lycaonis aras
et festina polo ducentes astra Mycenas.
Nunc etiam turbanda dies : mala nubila, tellus,
accipe, secedantque poli : stat parcere mundo
caelitibusque meis ; saltem ne virginis almae

sidera, Ledaei videant neu talia fratres."
Sic pater omnipotens, visusque nocentibus arvis
abstulit, et dulci terrae caruere sereno.
Jamque per Argolicas Erebo sata virgo cohortes
vestigat Polynicis iter portisque sub ipsis
invenit, incertum leto tot iniqua fugane
exeat et dubios turbabant omina sensus :
viderat, obscura vallum dum nocte pererrat
aeger consilii curisque novissima volvens,
conjugis Argiae laceram cum lampade maesta
effigiem (sunt monstra deum, sic ire parabat,
has latura viro taedas erat !) : ergo roganti,
quae via quisve dolor, cur maesta insignia, tantum
fleverat atque manu tacitos averterat ignes.
Scit mentem vidisse nefas ; etenim unde Mycenis
adforet et vallum conjunx inopina subiret ?
Sed fati monitus vicinaque funera sentit
ac sentire timet. Cum vero Acherontis aperti
Dira ter admoto tetigit thoraca flagello,
ardet inops animi, nec tam considere regno
quam scelus et caedem et perfossi in sanguine fratris
expirare cupit, subitusque adfatur Adrastum :
"Sera quidem, extremus socium gentisque superstes
Argolicae, consulta, pater, jam rebus in artis
adgredior ; tunc tempus erat, cum sanguis Achivum
integer, ire ultro propriamque capessere pugnam,
non plebis Danaae florem regumque verendas
objectare animas, ut lamentabile tantis
urbibus induerem capiti decus. Aspera quando
praeteriit virtus, nunc saltem exolvere fas sit
quae merui. Scis namque, socer, licet alta recondas
vulnera et adflictum generi vereare pudorem :
ille ego sum qui te pacem et pia jura regentem
(infelix utinamque aliis datus urbibus hospes !)
extorrem patria regnoque... sed exige tandem
supplicium : fratrem suprema in bella (quid horres ?
decretum est fixumque) voco ; desiste morari
nec poteris. Non si atra parens miseraeque sorores
in media arma cadant, non si ipse ad bella ruenti
obstet et extinctos galeae pater ingerat orbes,
deficiam. Anne bibam superest quodcumque cruoris
Inachii et vestris etiamnum mortibus utar ?
Vidi ego me propter ruptos telluris hiatus,
nec subii ; vidi exanimum fecique nocentem
Tydea ; me Tegee regem indefensa reposcit
orbaque Parrhasiis ululat mihi mater in antris.
Ipse nec Ismeni ripas, dum stagna cruentat
Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,
dum tonat, et tecum, Capaneu, miscere furores.
Quis tantus pro luce timor ? Sed digna rependam.
Conveniant ubi quaeque nurus matresque Pelasgae
longaevique patres quorum tot gaudia carpsi
orbavique domos : fratri concurro, quid ultra est ?
Spectent et votis victorem Eteoclea poscant.
Jamque vale, conjunx, dulcesque valete Mycenae !
At tu, care socer, (nec enim omnis culpa malorum
me penes, et superi mecum Parcaeque nocentes)
sis lenis cineri, meque haec post proelia raptum

alitibus fratrique tegas urnamque reportes,
(hoc tantum) et natae melius conubia jungas."
Ibant in lacrimas, veluti cum vere reverso
Bistoniae tepuere nives, summittitur ingens
Haemus et angustos Rhodope descendit in amnes.
Coeperat et leni senior mulcere furentem
adloquio : scidit orsa novo terrore cruenta
Eumenis, alipedemque citum fataliaque arma
protinus, Inachii vultus expressa Pherecli,
obtulit ac fidas exclusit casside voces.
Ac super haec : "Abrumpe moras, celeremus ! Et illum
adventare ferunt portis." Sic omnia vicit
correptumque injecit equo ; volat aequore aperto
pallidus instantemque deae circumspicit umbram.
Sacra Jovi merito Tyrius pro fulmine ductor
nequiquam Danaos ratus exarmasse, ferebat.
Nec pater aetherius divumque has ullus ad aras,
sed mala Tisiphone trepidis inserta ministris
astat et inferno praevertit vota Tonanti.
"Summe deum, tibi namque meae primordia Thebae
(liveat infandum licet Argos et aspera Juno)
debent, Sidonios ex quo per litora raptor
turbasti thiasos, dignatus virgine nostra
terga premi et placidas falsum mugire per undas !
Nec te vana fides iterum Cadmeia adeptum
conubia et Tyrios nimium inrupisse penates :
tandem, inquam, soceros dilectaque moenia gratus
respicis adsertorque tonas ; ceu regia caeli
attemptata tui, sic te pro turribus altis
vidimus urguentem nubes, laetique benignum
fulmen et auditos proavis agnovimus ignes.
Accipe nunc pecudes et magni turis acervos
votivumque marem ; dignas sed pendere grates
haud mortale opus est ; certent tibi reddere Bacchus
noster et Alcides : illis haec moenia servas."
Dixerat : ast illi niger ignis in ora genasque
prosiluit raptumque comis diadema cremavit.
Tunc ferus ante ictum spumis delubra cruentat
taurus et obstantum mediis e coetibus exit
turbidus insanoque ferens altaria cornu.
Diffugiunt famuli et regem solatur haruspex.
Ipse instaurari sacrum male fortis agique
imperat et magnos ficto premit ore timores.
Qualis ubi implicitum Tirynthius ossibus ignem
sensit et Oetaeas membris accedere vestes,
vota incepta tamen libataque tura ferebat
durus adhuc patiensque mali ; mox grande coactus
ingemuit, victorque furit per viscera Nessus.
Nuntius exanimi suspensus pectora cursu
Aepytus ad regem portae statione relicta
tendit et haec trepido vix intellectus anhelat :
"Rumpe pios cultus intempestivaque, rector,
sacra deum : frater muris circum omnibus instat
portarumque moras frenis adsultat et hastis,
nomine te crebro, te solum in proelia poscens.
Flent maesti retro comites et uterque loquenti
aggemit et pulsis exercitus obstrepit armis.
Ille vocat. Nunc tempus erat, sator optime divum !

Quid meruit Capaneus ? " Turbatus inhorruit altis
rex odiis, mediaque tamen gavisus in ira est.
Sic ubi regnator post exulis otia tauri
mugitum hostilem summa tulit aure juvencus
agnovitque minas, magna stat fervidus ira
ante gregem spumisque animos ardentibus efflat,
nunc pede torvus humum, nunc cornibus aera findens ;
horret ager, trepidaeque expectant proelia valles.
Nec desunt regni comites : "Sine moenia pulset
inritus." "Ille autem fractis huc audeat usque
viribus ? " "Hic miseris furor est instare periclo
nec librare metus et tuta odisse." "Resiste
hic fretus solio, nos propulsabimus hostem,
nos bellare jube." Sic proxima turba, sed ardens
ecce aderat luctu dicturusque omnia belli
libertate Creon : urit fera corda Menoeceus,
nulla patri requies ; illum quaeritque tenetque,
illum sanguineos proflantem pectore rivos
aspicit et saeva semper de turre cadentem.
Ut dubium et pugnas cunctantem Eteoclea vidit :
"Ibis", ait, "neque te ulterius fratremque ducemque,
pessime, funeribus patriae lacrimisque potentem,
Eumenidum bellique reum, patiemur inulti.
Sat tua non aequis luimus perjuria divis.
Urbem armis opibusque gravem et modo civibus artam,
ceu caelo dejecta lues inimicave tellus
hausisti vacuamque tamen sublimis obumbras ?
Deest servitio plebes : hos ignis egentes
fert humus, hos pelago patrius jam detulit amnis ;
hi quaerunt artus, illi anxia vulnera curant.
Redde agedum miseris fratres natosque patresque ;
redde arvis domibusque viros ! Ubi maximus Hypseus
finitimusque Dryas, ubi Phocidos arma sonorae
Euboicique duces ? Illos tamen aequa duelli
fors tulit ad manes : at tu (pudet !) hostia regni,
hostia, nate, jaces, ceu mutus et e grege sanguis,
ei mihi ! primitiis ararum et rite nefasto
libatus jussusque mori : et cunctabitur ultra
iste nec adverso nunc saltem Marte vocatus
stabit ? An in pugnas alium jubet ire profanus
Tiresias iterumque meos oracula nectit
in gemitus ? Quid enim misero super unicus Haemon ?
Ille jube subeat, tuque hinc spectator ab alta
turre sede ! Quid saeva fremis famulamque cohortem
respectas ? Hi te ire volunt, hi pendere poenas ;
ipsa etiam genetrix ipsaeque odere sorores.
In te ardens frater ferrum mortemque minatur
saevaque portarum convellit claustra, nec audis ? "
Sic pater infrendens miseraque exaestuat ira.
Ille sub haec : "Non fallis", ait, "nec te incluta nati
fata movent ; canere illa patrem et jactare decebat.
Sed spes sub lacrimis, spes atque occulta cupido
his latet : insano praetendis funera voto
meque premis frustra vacuae ceu proximus aulae.
Non ita Sidoniam Fortuna reliquerit urbem
in te ut sceptra cadant, tanto indignissime nato.
Nec mihi difficilis praesens vindicta ; sed arma,
arma prius, famuli ! Coeant in proelia fratres.

Vult gemitus lenire Creon ? Lucrare furorem :
victori mihi cuncta lues." Sic jurgia paulum
distulit atque ensem quem jam dabat ira repressit.
Ictus ut incerto pastoris vulnere serpens
erigitur gyro longumque e corpore toto
virus in ore legit ; paulum si devius hostis
torsit iter, cecidere minae tumefactaque frustra
colla sedent, irasque sui bibit ipse veneni.
At genetrix, primam funestae sortis ut amens
expavit famam (nec tarde credidit) ibat
scissa comam vultusque et pectore nuda cruento,
non sexus decorisve memor : Pentheia qualis
mater ad insani scandebat culmina montis
promissum saevo caput adlatura Lyaeo.
Non comites, non ferre piae vestigia natae
aequa valent : tantum miserae dolor ultimus addit
robur et exangues crudescunt luctibus anni.
Jamque decus galeae, jam spicula saeva ligabat
ductor et ad lituos hilarem intrepidumque tubarum
prospiciebat equum, subito cum apparuit ingens
mater et ipse metu famulumque expalluit omnis
coetus et oblatam retro dedit armiger hastam.
"Quis furor ? Unde iterum regni integrata resurgit
Eumenis ? Ipsi etiam post omnia, comminus ipsi
stabitis ? Usque adeo geminas duxisse cohortes
et facinus mandasse parum est ? Quo deinde redibit
victor ? In hosne sinus ? O diri conjugis olim
felices tenebrae ! Datis, improba lumina, poenas :
haec spectanda dies ? Quo, saeve, minantia flectis
ora ? Quid alternus vultus pallorque ruborque
mutat, et obnixi frangunt mala murmura dentes ?
Me miseram vinces ! Prius haec tamen arma necesse est
experiare domi : stabo ipso in limine portae
auspicium infelix scelerumque inmanis imago.
Haec tibi canities, haec sunt calcanda, nefande,
ubera, perque uterum sonipes hic matris agendus.
Parce : quid oppositam capulo parmaque repellis ?
Non ego te contra Stygiis feralia sanxi
vota deis, caeco nec Erinyas ore rogavi.
Exaudi miseram : genetrix te, saeve, precatur,
non pater ; adde moram sceleri et metire quod audes.
Sed pulsat muros germanus et impia contra
bella ciet ? Non mater enim, non obstat eunti
ulla soror ; te cuncta rogant, hic plangimus omnes ;
ast ibi vix unus pugnas dissuadet Adrastus
aut fortasse jubet : tu limina avita deosque
linquis et a nostris in fratrem amplexibus exis ? "
At parte ex alia tacitos obstante tumultu
Antigone furata gradus (nec casta retardat
virginitas) volat Ogygii fastigia muri
exuperare furens ; senior comes haeret eunti
Actor et hic summas non duraturus ad arces.
Utque procul visis paulum dubitavit in armis
agnovitque (nefas !) jaculis et voce superba
tecta incessentem, magno prius omnia planctu
implet et ex muris ceu descensura profatur :
"Comprime tela manu paulumque hanc respice turrem,
frater, et horrentes refer in mea lumina cristas !

Agnoscisne hostes ? Sic annua pacta fidemque
poscimus ? Hi questus, haec est bona causa modesti
exulis ? Argolicos per te, germane, penates
(nam Tyriis jam nullus honos), per si quid in illa
dulce domo, summitte animos : en utraque gentis
turba rogant ambaeque acies ; rogat illa suorum
Antigone devota malis suspectaque regi,
et tantum tua, dure, soror. Saltem ora trucesque
solve genas ; liceat vultus fortasse supremum
noscere dilectos et ad haec lamenta videre
anne fleas. Illum gemitu jam supplice mater
frangit et exertum dimittere dicitur ensem :
tu mihi fortis adhuc ? Mihi quae tua nocte dieque
exilia erroresque fleo, jam jamque tumentem
placavi tibi saepe patrem ? Quid crimine solvis
germanum ? Nempe ille fidem et stata foedera rupit,
ille nocens saevusque suis ; tamen ecce vocatus
non venit." His paulum furor elanguescere dictis
coeperat, obstreperet quamquam atque obstaret Erinys ;
jam summissa manus, lente jam flectit habenas,
jam tacet ; erumpunt gemitus, lacrimasque fatetur
cassis ; hebent irae, pariterque et abire nocentem
et venisse pudet, subito cum matre repulsa
Eumenis ejecit fractis Eteoclea portis
clamantem : "Venio solumque, quod ante vocasti,
invideo ; ne incesse moras, gravis arma tenebat
mater ; io patria, o regum incertissima tellus,
nunc certe victoris eris ! " Nec mitior ille :
"Tandem," inquit, "scis, saeve, fidem et descendis in aequum ?
O mihi nunc primum longo post tempore frater,
congredere : hae leges, haec foedera sola supersunt."
Sic hostile tuens fratrem ; namque uritur alto
corde quod innumeri comites, quod regia cassis
instratusque ostro sonipes, quod fulva metallo
parma micet, quamquam haud armis inhonorus et ipse
nec palla vulgare nitens ; opus ipsa novarat
Maeoniis Argia modis ac pollice docto
stamina purpureae sociaverat aurea telae.
Jamque in pulvereum Furiis hortantibus aequor
prosiliunt, sua quemque comes stimulatque monetque.
Frena tenent ipsae phalerasque et lucida comunt
arma manu mixtisque jubas serpentibus augent.
Stat consanguineum campo scelus, unius ingens
bellum uteri, coeuntque pares sub casside vultus.
Signa pavent, siluere tubae, stupefactaque Martis
cornua ; ter nigris avidus regnator ab oris
intonuit terque ima soli concussit, et ipsi
armorum fugere dei : nusquam incluta Virtus,
restinxit Bellona faces, longeque paventes
Mars rapuit currus et Gorgone cruda virago
abstitit inque vicem Stygiae rubuere Sorores.
Prominet excelsis vulgus miserabile tectis,
cuncta madent lacrimis et ab omni plangitur arce.
Hinc questi vixisse senes, hinc pectore nudo
stant matres parvosque vetant attendere natos.
Ipse quoque Ogygios monstra ad gentilia manes
Tartareus rector porta jubet ire reclusa.
Montibus insidunt patriis tristique corona

infecere diem et vinci sua crimina gaudent.
Illos ut stimulis ire in discrimen apertis
audiit et sceleri nullum jam obstare pudorem,
advolat et medias inmittit Adrastus habenas,
ipse quidem et regnis multum et venerabilis aevo.
Sed quid apud tales, quis nec sua pignora curae,
exter honos ? Tamen ille rogat : "Spectabimus ergo hoc,
Inachidae Tyriique, nefas ? Ubi jura deique ?
Bella ubi ? Ne perstate animis. Te deprecor, hostis
(quamquam, haec ira sinat, nec tu mihi sanguine longe),
te, gener, et jubeo ; sceptri si tanta cupido est,
exuo regales habitus, i, Lernan et Argos
solus habe ! " Non verba magis suadentia frangunt
accensos sumptisque semel conatibus obstant,
quam Scytha curvatis erectus fluctibus umquam
Pontus Cyaneos vetuit concurrere montes.
Ut periisse preces geminoque ad proelia fusos
pulvere cornipedes explorarique furentum
in digitis ammenta videt, fugit omnia linquens,
castra, viros, generum, Thebas, ac fata monentem
conversumque jugo propellit Ariona : qualis
demissus curru laevae post praemia sortis
umbrarum custos mundique novissimus heres
palluit, amisso veniens in Tartara caelo.
Non tamen indulsit pugnae cunctataque primo
substitit in scelere et paulum Fortuna morata est.
Bis cassae periere viae, bis comminus actos
avertit bonus error equos, puraeque nefandi
sanguinis obliquis ceciderunt ictibus hastae.
Tendunt frena manu, saevis calcaribus urguent
inmeritos ; movet et geminas venerabile divum
prodigium turmas, alternaque murmura volvunt
mussantes : iterare acies, procurrere saepe
impetus et totum miseris opponere bellum.
Jamdudum terris coetuque offensa deorum
aversa caeli Pietas in parte sedebat,
non habitu, quo nota prius, non ore sereno,
sed vittis exuta comam, fraternaque bella,
ceu soror infelix pugnantum aut anxia mater,
deflebat, saevumque Jovem Parcasque nocentes
vociferans, seseque polis et luce relicta
descensuram Erebo et Stygios jam malle penates.
"Quid me", ait, "ut saevis animantum ac saepe deorum
obstaturam animis, princeps Natura, creabas ?
Nil jam ego per populos, nusquam reverentia nostri.
O furor, o homines diraeque Prometheos artes !
Quam bene post Pyrrham tellus pontusque vacabant !
En mortale genus ! " Dixit, speculataque tempus
auxilio : "Temptemus", ait, "licet irrita coner."
Desiluitque polo, niveus sub nubibus atris
quamquam maesta deae sequitur vestigia limes.
Vix steterat campo, subita mansuescere pace
agmina sentirique nefas ; tunc ora madescunt
pectoraque et tacitus subrepsit fratribus horror.
Arma etiam simulata gerens cultusque viriles,
nunc his, nunc illis, "agite, ite, obsistite," clamat,
"quis nati fratresque domi, quis pignora tanta !
Hic quoque (nonne palam est ultro miserescere divos ?)

tela cadunt, cunctantur equi, Fors ipsa repugnat."
Nonnihil impulerat dubios, ni torva notasset
Tisiphone fraudes caelestique ocior igne
adforet increpitans : "Quid belli obverteris ausis,
numen iners pacique datum ? Cede, improba : noster
hic campus nosterque dies ; nunc sera nocentes
defendis Thebas. Ubi tunc, cum bella cieret
Bacchus et armatas furiarent orgia matres ?
Aut ubi segnis eras, dum Martius impia serpens
stagna bibit, dum Cadmus arat, dum victa cadit Sphinx,
dum rogat Oedipoden genitor, dum lampade nostra
in thalamos Iocasta venit ? " Sic urguet et ultro
vitantem aspectus etiam pudibundaque longe
ora reducentem premit astridentibus hydris
intentatque faces ; dejectam in lumina pallam
diva trahit magnoque fugit questura Tonanti.
Tunc vero accensae stimulis majoribus irae :
arma placent, versaeque volunt spectare cohortes.
Instaurant crudele nefas ; rex impius aptat
tela et funestae casum prior occupat hastae.
Illa viam medium clipei conata per orbem
non perfert ictus atque alto vincitur auro.
Tunc exul subit et clare funesta precatur :
"Di, quos effosso non inritus ore rogavit
Oedipodes flammare nefas, non improba posco
vota : piabo manus et eodem pectora ferro
rescindam, dum me moriens hic sceptra tenentem
linquat et hunc secum portet minor umbra dolorem."
Hasta subit velox equitis femur inter equique
ilia, letum utrique volens ; sed plaga sedentis
laxato vitata genu, tamen inrita voti
cuspis in obliquis invenit vulnera costis.
It praeceps sonipes strictae contemptor habenae
arvaque sanguineo scribit rutilantia gyro.
Exultat fratris credens hunc ille cruorem,
credit et ipse metu ; totis jamque exul habenis
indulget caecusque avidos inlidit in aegrum
cornipedem cursus. Miscentur frena manusque
telaque et ad terram turbatis gressibus ambo
praecipitant. Ut nocte rates, quas nubilus Auster
implicuit, frangunt tonsas mutantque rudentes,
luctataeque diu tenebris hiemique sibique,
sicut erant, imo pariter sedere profundo :
haec pugnae facies. Coeunt sine more, sine arte,
tantum animos irasque atque ignescentia cernunt
per galeas odia et vultus rimantur acerbo
lumine : nil adeo mediae telluris et enses
impliciti innexaeque manus, alternaque saevi
murmura ceu lituos rapiunt aut signa tubarum.
Fulmineos veluti praeceps cum comminus egit
ira sues strictisque erexit tergora saetis :
igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
ora sonant ; spectat pugnas de rupe propinqua
venator pallens canibusque silentia suadet :
sic avidi incurrunt ; necdum letalia miscent
vulnera, sed coeptus sanguis, facinusque peractum est.
Nec jam opus est Furiis ; tantum mirantur et astant
laudantes hominumque dolent plus posse furores.

Fratris uterque furens cupit adfectatque cruorem
et nescit manare suum ; tandem inruit exul,
hortatusque manum, cui fortior ira nefasque
justius, alte ensem germani in corpore pressit
qua male jam plumis imus tegit inguina thorax.
Ille dolens nondum, sed ferri frigore primo
territus in clipeum turbatos colligit artus ;
mox intellecto magis ac magis aeger anhelat
vulnere. Nec parcit cedenti atque increpat hostis :
"Quo retrahis, germane, gradus ? Hoc languida somno,
hoc regnis effeta quies, hoc longa sub umbra
imperia ! Exilio rebusque exercita egenis
membra vides ; disce arma pati nec fidere laetis."
Sic pugnant miseri ; restabat lassa nefando
vita duci summusque cruor, poterantque parumper
stare gradus ; sed sponte ruit fraudemque supremam
in media jam morte parat. Clamore Cithaeron
erigitur, fraterque ratus vicisse levavit
ad caelum palmas : "Bene habet ! Non irrita vovi :
cerno graves oculos atque ora natantia leto.
Huc aliquis propere sceptrum atque insigne comarum,
dum videt." Haec dicens gressus admovit et arma
(ceu templis decus et patriae laturus ovanti)
arma etiam spoliare cupit ; nondum ille peractis
manibus ultrices animam servabat in iras.
Utque superstantem pronumque in pectora sensit,
erigit occulte ferrum vitaeque labantis
reliquias tenues odio supplevit et ensem
jam laetus fati fraterno in corde reliquit.
Ille autem : "Vivisne an adhuc manet ira superstes,
perfide, nec sedes umquam meriture quietas ?
Huc mecum ad manes ! Illic quoque pacta reposcam,
si modo Agenorei stat Cnosia judicis urna,
qua reges punire datur." Nec plura locutus
concidit et totis fratrem gravis obruit armis.
Ite, truces animae funestaque Tartara leto
polluite et cunctas Erebi consumite poenas !
Vosque malis hominum, Stygiae, jam parcite, divae ;
omnibus in terris scelus hoc omnique sub aevo
viderit una dies monstrumque infame futuris
excidat, et soli memorent haec proelia reges.
At genitor sceleris comperto fine profundis
erupit tenebris saevoque in limine profert
mortem imperfectam ; veteri stat sordida tabo
utraque canities et durus sanguine crinis
obnubit furiale caput ; procul ora genaeque
intus et effossae squalent vestigia lucis.
Virgo autem impositae sustentat pondera laevae,
dextra sedet baculo. Qualis si puppe relicta
exosus manes pigri sulcator Averni
exeat ad superos solemque et pallida turbet
astra, nec ipse diu fortis patiensque superni
aeris ; interea longum cessante magistro
crescat opus, totisque expectent saecula ripis :
talis init campum comitique extrema gementi,
"duc", ait, "ad natos patremque recentibus, oro,
inice funeribus ! " Cunctatur nescia virgo
quid paret ; impediunt iter implicitosque morantur

arma, viri, currus, altaque in strage seniles
deficiunt gressus et dux miseranda laborat.
Ut quaesita diu monstravit corpora clamor
virginis, insternit totos frigentibus artus.
Nec vox ulla seni : jacet inmugitque cruentis
vulneribus nec verba diu temptata sequuntur.
Dum tractat galeas atque ora latentia quaerit,
tandem muta diu genitor suspiria solvit :
"Tarda meam, Pietas, longo post tempore mentem
percutis ? Estne sub hoc hominis clementia corde ?
Vincis io miserum, vincis, Natura, parentem !
En habeo gemitus lacrimaeque per arida serpunt
vulnera et in molles sequitur manus impia planctus.
Accipite infandae justa exequialia mortis,
crudeles nimiumque mei ! Nec noscere natos
adloquiumque aptare licet ; dic, virgo, precanti,
quem teneo ? Quo nunc vestras ego saevus honore
prosequar inferias ? O si fodienda redirent
lumina et in vultus saevire ex more potestas !
Heu dolor, heu justo magis exaudita parentis
vota malaeque preces ! Quisnam fuit ille deorum
qui stetit orantem juxta praereptaque verba
dictavit Fatis ? Furor illa et movit Erinys
et pater et genetrix et regna oculique cadentes ;
nil ego : per Ditem juro dulcesque tenebras
inmeritamque ducem, subeam sic Tartara digna
morte nec irata fugiat me Laius umbra.
Ei mihi, quos nexus fratrum, quae vulnera tracto !
Solvite quaeso manus infestaque vincula tandem
dividite et medium nunc saltem admittite patrem."
Talia dequestus paulatim insumpserat iras
mortis et occulte telum, ni nata vetaret,
quaerebat ; sed cauta manu subtraxerat enses
Antigone. Furit inde senex : "Ubi noxia tela ?
Heu Furiae ! Num totum abiit in corpora ferrum ? "
Dicentem comes aegra levat mutumque dolorem
ipsa premit, saevum gaudens planxisse parentem.
Olim autem inceptae clamore exterrita pugnae
regina extulerat notum penetralibus ensem,
ensem sceptriferi spolium lacrimabile Lai.
Multaque cum superis et diro questa cubili
et nati furiis et primi conjugis umbris,
luctata est dextra et prono vix pectore ferrum
intravit tandem : venas perrumpit aniles
vulnus et infelix lustratur sanguine lectus.
Illius exili stridentem in pectore plagam
Ismene collapsa super lacrimisque comisque
siccabat plangens : qualis Marathonide silva
flebilis Erigone caesi prope funera patris
questibus absumptis tristem jam solvere nodum
coeperat et fortes ramos moritura legebat.
Et jam laeta ducum spes elusisse duorum
res Amphionias alio sceptrumque maligna
transtulerat Fortuna manu Cadmique tenebat
jura Creon. Miser heu bellorum terminus ! Illi
pugnarant fratres. Hunc et Mavortia clamant
semina et impensus patriae paulo ante Menoeceus
conciliat populos. Scandit fatale tyrannis

flebilis Aoniae solium : pro blanda potestas
et sceptri malesuadus amor ! Numquamne priorum
haerebunt documenta novis ? Juvat ecce nefasto
stare loco regimenque manu tractare cruentum.
Quid, melior Fortuna, potes ! Jam flectere patrem
incipit atque datis abolere Menoecea regnis.
Primum adeo saevis imbutus moribus aulae,
indicium specimenque sui, jubet igne supremo
arceri Danaos nudoque sub axe relinqui
infelix bellum et tristes sine sedibus umbras !
Mox reducem Ogygiae congressus limine portae
Oedipodem extimuit paulum, seseque minorem
confessus tacite, promptamque coercuit iram ;
sed redit in regem caecumque audentius hostem
increpitans : "Procul", inquit, "abi, victoribus omen
invisum, et Furias averte ac moenia lustra
discessu Thebana tuo. Spes longa peracta est :
vade, jacent nati. Quae jam tibi vota supersunt ? "
Horruit instinctu rabido steteruntque trementes
ceu visu praesente genae, seniumque recessit.
Tunc natam baculumque manu dimisit et irae
innixus tumido vocem de pectore rumpit :
"Jamne vacat saevire, Creon ? Modo perfida regna
fortunaeque locum nostrae, miserande, subisti,
et tibi jam fas est regum calcare ruinas ?
Jam tumulis victos, socios jam moenibus arces ?
Macte, potes digne Thebarum sceptra tueri.
Haec tua prima dies, sed cur nova contrahis amens
jura ? Quid anguste tantos metiris honores ?
Exilium intendis. Timida inclementia regum
ista ! Feros avidus quin protinus imbuis enses ?
Crede, licet, veniat cupidus parere satelles
intrepidusque secet non evitantia colla.
Incipe ! An expectas ut pronus supplice dextra
sternar et inmitis domini vestigia quaeram ?
Finge autem temptare, sines ? Mihine ulla minaris
supplicia, aut ullos reris superesse timores ?
Linquere tecta jubes ? Caelum terramque reliqui
sponte atque ultricem crudelis in ora retorsi
non ullo cogente manum : quid tale jubere,
rex inimice, potes ? Fugio excedoque nefandis
sedibus ; an refert quo funera longa measque
transportem tenebras ? Ne non gens cuncta precanti
concedat patriae quantum miser incubo terrae ?
Sed dulces Thebae. Nimirum hic clarior ortus
et meliora meos permulcent sidera vultus,
hic genetrix natique. Habeas Thebana regasque
moenia quo Cadmus, quo Laius omine rexit
quoque ego ; sic thalamos, sic pignora fida capessas
nec tibi sit virtus fortunam evadere dextra,
sed lucem deprensus ames ! Satis omina sanxi ;
duc age, nata, procul. Quid te autem luctibus addo ?
Da, rex magne, ducem." Timuit miseranda relinqui
Antigone mutatque preces : "Felicia per te
regna, verende Creon, sanctasque Menoeceos umbras :
da veniam adflicto dictisque ignosce superbis.
Hunc morem fandi longae fecere querelae ;
nec soli ferus iste tibi : sic fata deosque

adloquitur, durus luctu, facilisque nec ipsi
saepe mihi ; pridem indomito sub pectore vivit
libertas misera et saevae spes aspera mortis.
Et nunc ecce tuas inritat callidus iras
suppliciumque cupit ; sed tu majoribus, oro,
imperii potiare bonis altusque jacentes
praetereas et magna ducum vereare priorum
funera. Et hic quondam solio sublimis et armis
saeptus opem miseris et jura, potentibus aequus
supplicibusque, dabat, cui nunc ex agmine tanto
una comes, necdum exul erat. Felicibus hicne
obstat ? In hunc odiis et regni viribus exis,
hunc abigis tectis ? An ne prope limina clarum
ingemat et votis intempestivus oberret ?
Pone metum, procul usque tua summotus ab aula
flebit ; ego erectum subigam et servire docebo,
coetibus abducam solaque in sede recondam.
Exul erit. Nam quae migranti externa patebunt
moenia ? Vis Argos eat hostilesque Mycenas
squalidus inreptet victique ad limen Adrasti
Aonias referat clades tenuemque precetur
rex Thebanus opem ? Miserae quid crimina gentis
pandere, quid casus juvat ostentare pudendos ?
Conde, precor, quodcumque sumus, nec longa precamur
dona, Creon : miserere senis, maestosque parentis
hic, precor, hic manes indulge ponere : certe
Thebanos sepelire licet." Sic orat humique
volvitur ; abducit genitor saevumque minatur
indignans veniam. Qualis leo rupe sub alta
quem viridem quondam silvae montesque tremebant,
jam piger et longo jacet exarmatus ab aevo,
magna tamen facies et non adeunda senectus ;
et si demissas veniat mugitus ad aures,
erigitur meminitque sui viresque solutas
ingemit et campis alios regnare leones.
Flectitur adfatu, sed non tamen omnia rector
supplicis indulget lacrimis partemque recidit
muneris. "Haud", inquit, "patriis prohibebere longe
finibus, occursu dum non pia templa domosque
commacules. Habeant te lustra tuusque Cithaeron ;
atque haec ecce tuis tellus habitabilis umbris,
qua bellum geminaeque jacent in sanguine gentes."
Sic ait et ficto comitum vulgique gementis
adsensu limen tumidus regale petebat.
Interea pulsi vallum exitiale Pelasgi
destituunt furto ; nulli sua signa suusque
ductor : eunt taciti passim et pro funere pulchro
dedecorem amplexi vitam reditusque pudendos.
Nox favet et grata profugos amplectitur umbra.

LIBER XII

T12
Nondum cuncta polo vigil inclinaverat astra
ortus et instantem cornu tenuiore videbat
Luna diem, trepidas ubi jam Tithonia nubes
discutit ac reduci magnum parat aethera Phoebo :
agmina jam raris Dircaea penatibus errant

noctis questa moras ; quamvis tunc otia tandem
et primus post bella sopor, tamen aegra quietem
pax fugat et saevi meminit victoria belli.
Vix primo proferre gradum et munimina valli
solvere, vix totas reserare audacia portas ;
stant veteres ante ora metus campique vacantis
horror : ut adsiduo jactatis aequore tellus
prima labat, sic attoniti nil comminus ire
mirantur fusasque putant adsurgere turmas.
Sic ubi perspicuae scandentem limina turris
Idaliae volucres fulvum aspexere draconem,
intus agunt natos et feta cubilia vallant
unguibus imbellesque citant ad proelia pennas ;
mox ruerit licet ille retro, tamen aera nudum
candida turba timet, tandemque ingressa volatus
horret et a mediis etiamnum respicit astris.
Itur in exanguem populum bellique jacentis
reliquias, quacumque dolor luctusque cruenti
exegere, duces ; hi tela, hi corpora, at illi
caesorum tantum ora vident alienaque juxta
pectora ; pars currus deflent viduisque loquuntur,
hoc solum quia restat, equis ; pars oscula figunt
vulneribus magnis et de virtute queruntur.
Frigida digeritur strages : patuere recisae
cum capulis hastisque manus mediisque sagittae
luminibus stantes ; multis vestigia caedis
nulla, ruunt planctu pendente et ubique parato.
At circum informes truncos miserabile surgit
certamen qui justa ferant, qui funera ducant.
Saepe etiam hostiles (lusit Fortuna parumper)
decepti flevere viros ; nec certa facultas
noscere quem miseri vitent calcentve cruorem.
At quibus est inlaesa domus vacuique dolores,
aut deserta vagi Danaum tentoria lustrant
inmittuntque faces, aut (quae post bella voluptas)
quaerunt dispersi, jaceat quo pulvere Tydeus
an rapti pateat specus auguris, aut ubi divum
hostis, an aetheriae vivant per membra favillae.
Jam lacrimis exempta dies, nec serus abegit
Vesper : amant miseri lamenta malisque fruuntur,
nec subiere domos, sed circum funera pernox
turba sedet, vicibusque datis alterna gementes
igne feras planctuque fugant ; nec dulcibus astris
victa, nec adsiduo coierunt lumina fletu.
Tertius Aurorae pugnabat Lucifer, et jam
montibus orbatis, lucorum gloria, magnae
Teumesi venere trabes et amica Cithaeron
silva rogis ; ardent excisae viscera gentis
molibus extructis : supremo munere gaudent
Ogygii manes ; queritur miserabile Graium
nuda cohors vetitumque gemens circumvolat ignem.
Accipit et saevi manes Eteoclis iniquos
haudquaquam regalis honos ; Argivus haberi
frater jussus adhuc atque exule pellitur umbra.
At non plebeio fumare Menoecea busto
rex genitor Thebaeque sinunt, nec robora vilem
struxerunt de more rogum ; sed bellicus agger
curribus et clipeis Graiorumque omnibus armis

sternitur ; hostiles super ipse, ut victor, acervos
pacifera lauro crinem vittisque decorus
accubat, haud aliter quam cum, poscentibus astris,
laetus in accensa jacuit Tirynthius Oeta.
Spirantes super inferias, captiva Pelasgum
corpora frenatosque pater, solacia forti
bellorum, mactabat equos ; his arduus ignis
palpitat et gemitus tandem erupere paterni :
"O nisi magnanimae nimius te laudis inisset
ardor, Echionios mecum venerande penates
atque ultra recture puer, venientia qui nunc
gaudia et ingratum regni mihi munus acerbas !
Tu superum convexa licet coetusque perenni
(credo equidem) virtute colas, mihi flebile semper
numen eris : ponant aras excelsaque Thebae
templa dicent ; uni fas sit lugere parenti.
Et nunc heu quae digne tibi sollemnia quasve
largiar exequias ? Nec si fatale potestas
Argos et impulsas cineri miscere Mycenas,
meque super, cui vita (nefas !) et sanguine nati
partus honos. Eademne dies, eadem impia bella
te, puer, et diros misere in Tartara fratres ?
Et nunc Oedipodi par est fortuna doloris
ac mihi ? Quam similes gemimus, bone Juppiter, umbras !
Accipe, nate, tui nova libamenta triumphi,
accipe et hoc regimen dextrae frontisque superbae
vincula, quae patri minimum laetanda dedisti.
Regem te, regem tristes Eteocleos umbrae
aspiciant." Simul haec dicens crinemque manumque
destruit, accensaque iterat violentius ira :
"Saevum agedum inmitemque vocent, si funera Lernae
tecum ardere veto ; longos utinam addere sensus
corporibus caeloque animas Ereboque nocentes
pellere fas, ipsumque feras, ipsum unca volucrum
ora sequi atque artus regum monstrare nefandos !
Ei mihi ! quod positos humus alma diesque resolvet.
Quare iterum repetens iterumque edico : suprema
ne quis ope et flammis ausit juvisse Pelasgos ;
aut nece facta luet numeroque explebit adempta
corpora ; per superos magnumque Menoecea juro."
Dixit et abreptum comites in tecta ferebant.
Flebilis interea vacuis comitatus ab Argis
(Fama trahit miseras) orbae viduaeque ruebant
Inachides ceu capta manus ; sua vulnera cuique,
par habitus cunctis, dejecti in pectora crines
accinctique sinus ; manant lacera ora cruentis
unguibus, et molles planctu crevere lacerti.
Prima per attonitas nigrae regina catervae,
tristibus inlabens famulis iterumque resurgens,
quaerit inops Argia vias ; non regia cordi,
non pater : una fides, unum Polynicis amati
nomen in ore sedet ; Dircen infaustaque Cadmi
moenia posthabitis velit incoluisse Mycenis.
Proxima Lernaeo Calydonidas agmine mixtas
Tydeos exequiis trahit haud cessura sorori
Deipyle ; scelus illa quidem morsusque profanos
audierat miseranda viri, sed cuncta jacenti
infelix ignoscit amor. Post aspera visu,

ac deflenda tamen, digno plangore Nealce
Hippomedonta ciens. Vatis mox impia conjunx
heu vacuos positura rogos. Postrema gementum
agmina Maenaliae ducit comes orba Dianae,
et gravis Evadne : dolet haec queriturque labores
audacis pueri, magni memor illa mariti
it torvum lacrimans summisque irascitur astris.
Illas et lucis Hecate speculata Lycaeis
prosequitur gemitu, duplexque ad litus euntes
planxit ab Isthmiaco genetrix Thebana sepulcro,
noctivagumque gregem, quamvis sibi luget, Eleusin
flevit et arcanos errantibus extulit ignes.
Ipsa per aversos ducit Saturnia calles
occultatque vias, ne plebs congressa suorum
ire vetet pereatque ingentis gloria coepti.
Nec non functa ducum refovendi corpora curam
Iris habet, putresque arcanis roribus artus
ambrosiaeque rigat sucis, ut longius obstent
expectentque rogum et flammas non ante fatiscant.
Squalidus ecce genas et inani vulnere pallens
Ornytus (hic socio desertus ab agmine ; tardat
plaga recens) timido secreta per avia furto
debile carpit iter fractaeque innititur hastae.
Isque ubi mota novo stupuit loca sola tumultu
femineumque gregem, quae jam super agmina Lernae
sola videt, non ille viam causasve requirit,
quippe patent, maesto sed sic prior occupat ore :
"Quo, miserae, quo fertis iter ? Funusne peremptis
speratis cineremque viris ? Stat pervigil illic
umbrarum custos inhumataque corpora regi
adnumerat. Nusquam lacrimae, procul usque fugati
accessus hominum : solis avibusque ferisque
ire licet. Vestrisne Creon dabit aequus honorem
luctibus ? Immitis citius Busiridos aras
Odrysiique famem stabuli Siculosque licebit
exorare deos ; rapiet fortasse precantes,
si mens nota mihi, nec conjugialia supra
funera, sed caris longe mactabit ab umbris.
Quin fugitis, dum tuta via est, Lernamque reversae
nomina, quod superest, vacuis datis orba sepulcris
absentesque animas ad inania busta vocatis ?
Aut vos Cecropiam (prope namque et Thesea fama est
Thermodontiaco laetum remeare triumpho)
imploratis opem ? Bello cogendus et armis
in mores hominemque Creon." Sic fatus at illis
horruerunt lacrimae, stupuitque inmanis eundi
impetus atque uno vultus pallore gelati.
Non secus adflavit molles si quando juvencas
tigridis Hyrcanae jejunum murmur, et ipse
auditu turbatus ager, timor omnibus ingens,
quae placeat, quos illa fames escendat in armos.
Continuo discors vario sententia motu
scinditur : his Thebas tumidumque ambire Creonta,
his placet Actaeae si quid clementia gentis
adnuat ; extremum curarum ac turpe reverti.
Hic non femineae subitum virtutis amorem
colligit Argia, sexuque inmane relicto
tractat opus : placet (egregii spes dura pericli !)

comminus infandi leges accedere regni
quo Rhodopes non ulla nurus nec alumna nivosi
Phasidis innuptis vallata cohortibus iret.
Tunc movet arte dolum quo semet ab agmine fido
segreget, inmitesque deos regemque cruentum
contemptrix animae et magno temeraria luctu
provocet, hortantur pietas ignesque pudici.
Ipse etiam ante oculos omni manifestus in actu,
nunc hospes miserae, primas nunc sponsus ad aras,
nunc mitis conjunx, nunc jam sub casside torva
maestus in amplexu multumque a limine summo
respiciens : sed nulla animo versatur imago
crebrior Aonii quam quae de sanguine campi
nuda venit poscitque rogos. His anxia mentem
aegrescit furiis et, qui castissumus ardor,
funus amat ; tunc ad comites conversa Pelasgas,
"Vos", ait, "Actaeas acies Marathoniaque arma
elicite, aspiretque pio Fortuna labori.
Me sinite Ogygias, tantae quae sola ruinae
causa fui, penetrare domos et fulmina regni
prima pati ; nec surda ferae pulsabimus urbis
limina : sunt illic soceri mihi suntque sorores
conjugis, et Thebas haud ignoranda subibo.
Ne tantum revocate gradus : illo impetus ingens
auguriumque animi." Nec plura, unumque Menoeten
(olim hic virginei custos monitorque pudoris)
eligit et, quamquam rudis atque ignara locorum,
praecipites gressus, qua venerat Ornytus, aufert.
Atque ubi visa procul socias liquisse malorum,
"Anne", ait, "hostiles ego te tabente per agros
(heu dolor !) expectem quaenam sententia lenti
Theseos ? An bello proceres, an dexter haruspex
adnuat ? Interea funus decrescit et uncis
alitibus (non hos potius ?) supponimus artus.
Et nunc me duram, si quis tibi sensus ad umbras,
me tardam Stygiis querereris, fidissime, divis.
Heu si nudus adhuc, heu si jam forte sepultus :
nostrum utrumque nefas ; adeo vis nulla dolenti ?
Mors nusquam saevusque Creon ? Hortaris euntem,
Ornyte ! " Sic dicens magno Megareia praeceps
arva rapit passu, demonstrat proxima quisque
obvius horrescitque habitus miseramque veretur.
Vadit atrox visu, nil corde nec aure pavescens,
et nimiis confisa malis propiorque timeri :
nocte velut Phrygia cum lamentata resultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
dux vesana chori cujus dea sanguine lecto
ipsa dedit ferrum et vittata fronde notavit.
Jam pater Hesperio flagrantem gurgite currum
abdiderat Titan, aliis rediturus ab undis,
cum tamen illa gravem luctu fallente laborem
nescit abisse diem : nec caligantibus arvis
terretur, nec frangit iter per et invia saxa
lapsurasque trabes nemorumque arcana, sereno
nigra die, caecisque incisa novalia fossis,
per fluvios secura vadi, somnosque ferarum
praeter et horrendis infesta cubilia monstris.
Tantum animi luctusque valent ! Pudet ire Menoeten

tardius, invalidaeque gradum miratur alumnae.
Quas non illa domos pecudumque hominumque modesto
pulsavit gemitu ! Quotiens amissus eunti
limes et errantem comitis solacia flammae
destituunt gelidaeque facem vicere tenebrae !
Jamque supinantur fessis lateque fatiscunt
Penthei devexa jugi, cum pectore anhelo
jam prope deficiens sic incipit orsa Menoetes :
"Haud procul, exacti si spes non blanda laboris,
Ogygias, Argia, domos et egena sepulcri
busta jacere reor ; grave comminus aestuat aer
sordidus, et magnae redeunt per inane volucres.
Haec illa est crudelis humus, nec moenia longe.
Cernis ut ingentes murorum porrigat umbras
campus et e speculis moriens intermicet ignis ?
Moenia sunt juxta. Modo nox magis ipsa tacebat,
solaque nigrantes laxabant astra tenebras."
Horruit Argia dextramque ad moenia tendens :
"Urbs optata prius, nunc tecta hostilia Thebae,
et tamen, inlaesas si reddis conjugis umbras,
sic quoque dulce solum, cernis, quo praedita cultu,
qua stipata manu, juxta tua limina primum
Oedipodis magni venio nurus ? Improba non sunt
vota ; rogos hospes planctumque et funera posco.
Illum, oro, extorrem regni belloque fugatum,
illum quem solio non es dignata paterno,
redde mihi ! Tuque, oro, veni, si manibus ulla
effigies errantque animae post membra solutae,
tu mihi pande vias, tuaque ipse ad funera deduc,
si merui ! " Dixit, tectumque adgressa propinquae
pastorale casae reficit spiramina fessi
ignis et horrendos inrumpit turbida campos.
Qualis ab Aetnaeis accensa lampade saxis
orba Ceres magnae variabat imagine flammae
Ausonium Siculumque latus, vestigia nigri
raptoris vastosque legens in pulvere sulcos ;
illius insanis ululatibus ipse remugit
Enceladus ruptoque vias inluminat igni :
Persephonen amnes, silvae, freta, nubila clamant,
Persephonen tantum Stygii tacet aula mariti.
Admonet attonitam fidus meminisse Creontis
altor et occulto summittere lampada furto.
Regina Argolicas modo formidata per urbes,
votum inmane procis spesque augustissima gentis,
nocte sub infesta, nullo duce et hoste propinquo,
sola per offensus armorum et lubrica tabo
gramina, non tenebras, non circumfusa tremiscens
concilia umbrarum atque animas sua membra gementes
saepe gradu caeco ferrum calcataque tela
dissimulat, solusque labor vitasse jacentes,
dum funus putat omne suum visuque sagaci
rimatur positos et corpora prona supinat
incumbens, queriturque parum lucentibus astris.
Forte soporiferas caeli secreta per umbras
Juno, sinu magni semet furata mariti,
Theseos ad muros, ut Pallada flecteret, ibat
supplicibusque piis faciles aperiret Athenas.
Atque ubi per campos errore fatiscere vano

inmeritam Argian supero respexit ab axe,
indoluit visu, et lunaribus obvia bigis
advertit vultum placidaque ita voce locuta est :
"Da mihi poscenti munus breve, Cynthia, si quis
est Junonis honos ; certe Jovis improba jussu
ter noctem Herculeam... veteres sed mitto querelas :
en locus officio. Cultrix placitissima nostri
Inachis Argia cernis qua nocte vagetur
nec reperire virum densis queat aegra tenebris ?
Et tibi nimbosum languet jubar : exere, quaeso,
cornua et adsueto propior premat orbita terras.
Hunc quoque, qui curru madidas tibi pronus habenas
ducit, in Aonios vigiles demitte Soporem."
Vix ea, cum scissis magnum dea nubibus orbem
protulit ; expavere umbrae, fulgorque recisus
sideribus ; vix ipsa tulit Saturnia flammas.
Primum per campos infuso lumine pallam
conjugis ipsa suos noscit miseranda labores,
quamquam texta latent suffusaque sanguine maeret
purpura ; dumque deos vocat et de funere caro
hoc superesse putat, videt ipsum in pulvere paene
calcatum. Fugere animus visusque sonusque
inclusitque dolor lacrimas ; tum corpore toto
sternitur in vultus animamque per oscula quaerit
absentem, pressumque comis ac veste cruorem
servatura legit. Mox tandem voce reversa :
"Hunc ego te, conjunx, ad debita regna profectum
ductorem belli generumque potentis Adrasti
aspicio, talisque tuis occurro triumphis ?
Huc attolle genas defectaque lumina : venit
ad Thebas Argia tuas ; age, moenibus induc
et patrios ostende lares et mutua redde
hospitia. Heu quid ago ? Projectus caespite nudo
hoc patriae telluris habes. Quae jurgia ! Certe
imperium non frater habet. Nullasne tuorum
movisti lacrimas ? Ubi mater ? Ubi incluta fama
Antigone ? Mihi nempe jaces, mihi victus es uni !
Dicebam : quo tendis iter ? Quid sceptra negata
poscis ? Habes Argos, soceri regnabis in aula ;
hic tibi longus honos, hic indivisa potestas.
Quid queror ? Ipsa dedi bellum maestumque rogavi
ipsa patrem, ut talem nunc te complexa tenerem.
Sed bene habet, superi, gratum est, Fortuna ; peracta
spes longinqua viae : totos invenimus artus.
Ei mihi, sed quanto descendit vulnus hiatu !
Hoc frater ? Qua parte, precor, jacet ille nefandus
praedator ? Vincam volucres (sit adire potestas)
excludamque feras ; an habet funestus et ignes ?
Sed nec te flammis inopem tua terra videbit :
ardebis lacrimasque feres quas ferre negatum
regibus, aeternumque tuo famulata sepulcro
durabit deserta fides, testisque dolorum
natus erit parvoque torum Polynice fovebo."
Ecce alios gemitus aliamque ad busta ferebat
Antigone miseranda facem, vix nacta petitos
moenibus egressus ; illam nam tempore in omni
attendunt vigiles et rex jubet ipse timeri,
contractaeque vices et crebrior excubat ignis.

Ergo deis fratrique moras excusat et amens,
ut paulum inmisso cessit statio horrida somno,
erumpit muris : fremitu quo territat agros
virginis ira leae, rabies cui libera tandem
et primus sine matre furor. Nec longa morata,
quippe trucem campum et positus quo pulvere frater
noverat. Atque illam contra videt ire Menoetes
cui vacat et carae gemitus compescit alumnae.
Cum tamen erectas extremus virginis aures
accessit sonus, utque atra sub veste comisque
squalentem et crasso foedatam sanguine vultus
astrorum radiis et utraque a lampade vidit :
"Cujus", ait, "manes, aut quae temeraria quaeris
nocte mea ? " Nihil illa diu, sed in ora mariti
deicit inque suos pariter velamina vultus,
capta metu subito paulumque oblita doloris.
Hoc magis increpitans suspecta silentia perstat
Antigone, comitemque premens ipsamque ; sed ambo
deficiunt fixique silent. Tandem ora retexit
Argia, corpusque tamen complexa profatur :
"Si quid in hoc veteri bellorum sanguine mecum
quaesitura venis, si tu quoque dura Creontis
jussa times, possum tibi me confisa fateri.
Si misera es (certe lacrimas lamentaque cerno)
junge, age, junge fidem : proles ego regis Adrasti
(ei mihi ! Num quis adest ?) cari Polynicis ad ignes
etsi regna vetant." Stupuit Cadmeia virgo
intremuitque simul, dicentemque occupat ultro :
"Mene igitur sociam (pro fors ignara !) malorum,
mene times ? Mea membra tenes, mea funera plangis.
Cedo, tene, pudet heu ! Pietas ignava sororis !
Haec prior ! " Hic pariter lapsae junctoque per ipsum
amplexu miscent avidae lacrimasque comasque,
partitaeque artus redeunt alterna gementes
ad vultum et cara vicibus cervice fruuntur.
Dumque modo haec fratrem memorat, nunc illa maritum,
mutuaque exorsae Thebas Argosque renarrant,
longius Argia miseros reminiscitur actus :
"Per tibi furtivi sacrum commune doloris,
per socios manes et conscia sidera juro :
non hic amissos, quamquam vagus exul, honores,
non gentile solum, carae non pectora matris,
te cupiit unam noctesque diesque locutus
Antigonen ; ego cura minor facilisque relinqui.
Tu tamen ex celsa sublimem forsitan arce
ante nefas Grais dantem vexilla maniplis
vidisti, teque ille acie respexit ab ipsa
ense salutatam et nutantis vertice coni :
nos procul. Extremas sed quis deus egit in iras ?
Nil vestrae valuere preces ? Tibine iste negavit
oranti ? " Causas ac tristia reddere fata
coeperat Antigone ; fidus comes admonet ambas :
"Heia agite inceptum potius ! Jam sidera pallent
vicino turbata die, perferte laborem,
tempus erit lacrimis, accenso flebitis igne."
Haud procul Ismeni monstrabant murmura ripas
qua turbatus adhuc et sanguine decolor ibat.
Huc laceros artus socio conamine portant

invalidae, jungitque comes non fortior ulnas.
Sic Hyperionium trepido Phaethonta sorores
fumantem lavere Pado ; vixdum ille sepulcro
conditus, et flentes stabant ad flumina silvae.
Ut sanies purgata vado membrisque reversus
mortis honos, ignem miserae post ultima quaerunt
oscula ; sed gelidae circum exanimesque favillae
putribus in foveis, atque omnia busta quiescunt.
Stabat adhuc seu forte, rogus, seu numine divum
cui torrere datum saevos Eteocleos artus,
sive locum monstris iterum Fortuna parabat,
seu dissensuros servaverat Eumenis ignes.
Hic tenuem nigris etiamnum advivere lucem
roboribus pariter cupidae videre, simulque
flebile gavisae ; nec adhuc quae busta repertum,
sed placidus quicumque rogant mitisque supremi
admittat cineris consortem et misceat umbras.
Ecce iterum fratres : primos ut contigit artus
ignis edax, tremuere rogi et novus advena busto
pellitur ; exundant diviso vertice flammae
alternosque apices abrupta luce coruscant.
Pallidus Eumenidum veluti commiserit ignes
Orcus, uterque minax globus et conatur uterque
longius ; ipsae etiam commoto pondere paulum
secessere trabes. Conclamat territa virgo :
"Occidimus functasque manu stimulavimus iras.
Frater erat ; quis enim accessus ferus hospitis umbrae
pelleret ? En clipei fragmen semustaque nosco
cingula, frater erat ! Cernisne ut flamma recedat
concurratque tamen ? Vivunt odia improba, vivunt.
Nil actum bello ; miseri, sic dum arma movetis
vicit nempe Creon ! Nusquam jam regna, quis ardor ?
Cui furitis ? Sedate minas ; tuque exul ubique,
semper inops aequi, jam cede : hoc nupta precatur,
hoc soror, aut saevos mediae veniemus in ignes."
Vix ea cum subitus campos tremor altaque tecta
impulit adjuvitque rogi discordis hiatus,
et vigilum turbata quies, quibus ipse malorum
fingebat simulacra Sopor : ruit ilicet omnem
prospectum lustrans armata indagine miles.
Illos instantes senior timet unus ; at ipsae
ante rogum saevique palam sprevisse Creontis
imperia et furtum claro plangore fatentur
securae, quippe omne vident fluxisse cadaver.
Ambitur saeva de morte animosaque leti
spes furit : haec fratris rapuisse, haec conjugis artus
contendunt vicibusque probant : "Ego corpus", "ego ignes",
"me pietas", "me duxit amor". Deposcere saeva
supplicia et dextras juvat insertare catenis.
Nusquam illa alternis modo quae reverentia verbis,
iram odiumque putes ; tantus discordat utrimque
clamor et ad regem qui deprendere trahuntur.
At procul Actaeis dextra jam Pallade muris
Juno Phoroneas inducit praevia matres
attonitas, non ipsa minus, coetumque gementem
conciliat populis et fletibus addit honorem.
Ipsa manu ramosque oleae vittasque precantes
tradit et obtenta summittere lumina palla

et praeferre docet vacuas sine manibus urnas.
Omnis Erectheis effusa penatibus aetas
tecta viasque replent : unde hoc examen et una
tot miserae ? Necdum causas novere malorum,
jamque gemunt. Dea conciliis se miscet utrisque
cuncta docens, qua gente satae, quae funera plangant
quidve petant ; variis nec non adfatibus ipsae
Ogygias leges inmansuetumque Creonta
multum et ubique fremunt. Geticae non plura queruntur
hospitibus tectis trunco sermone volucres,
cum duplices thalamos et iniquum Terea clamant.
Urbe fuit media nulli concessa potentum
ara deum ; mitis posuit Clementia sedem
et miseri fecere sacram ; sine supplice numquam
illa novo, nulla damnavit vota repulsa.
Auditi quicumque rogant, noctesque diesque
ire datum et solis numen placare querelis.
Parca superstitio : non turea flamma nec altus
accipitur sanguis : lacrimis altaria sudant,
maestarumque super libamina secta comarum
pendent et vestes mutata sorte relictae.
Mite nemus circa cultuque insigne verendo,
vittatae laurus et supplicis arbor olivae.
Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
forma dei ; mentes habitare et pectora gaudet.
Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
coetibus, ignotae tantum felicibus arae.
Fama est, defensos acie post busta paterni
numinis Herculeos sedem fundasse nepotes.
Fama minor factis : ipsos nam credere dignum
caelicolas, tellus quibus hospita semper Athenae,
ceu leges hominemque novum ritusque sacrorum
seminaque in vacuas hinc descendentia terras,
sic sacrasse loco commune animantibus aegris
confugium, unde procul starent iraeque minaeque
regnaque et a justis Fortuna recederet aris.
Jam tunc innumerae norant altaria gentes :
huc victi bellis patriaque a sede fugati,
regnorumque inopes scelerumque errore nocentes
conveniunt pacemque rogant ; mox hospita sedes
vicit et Oedipodae Furias funusque Coloni
texit et a misero matrem summovit Oreste.
Huc vulgo monstrante locum manus anxia Lernae
deveniunt, cedunt miserorum turba priorum.
Vix ibi, sedatis requierunt pectora curis :
ceu patrio super alta grues Aquilone fugatae
cum videre Pharon ; tunc aethera latius implent,
tunc hilari clangore sonant ; juvat orbe sereno
contempsisse nives et frigora solvere Nilo.
Jamque domos patrias Scythicae post aspera gentis
proelia laurigero subeuntem Thesea curru
laetifici plausus missusque ad sidera vulgi
clamor et emeritis hilaris tuba nuntiat armis.
Ante ducem spolia et, duri Mavortis imago,
virginei currus cumulataque fercula cristis
et tristes ducuntur equi truncaeque bipennes,
quis nemora et solidam Maeotida caedere suetae,
gorytique leves portantur et ignea gemmis

cingula et informes dominarum sanguine peltae.
Ipsae autem nondum trepidae sexumve fatentur
nec vulgare gemunt, aspernanturque precari
et tantum innuptae quaerunt delubra Minervae.
Primus amor niveis victorem cernere vectum
quadrijugis ; nec non populos in semet agebat
Hippolyte, jam blanda genas patiensque mariti
foederis. Hanc patriae ritus fregisse severos
Atthides oblique secum mirantur operto
murmure, quod nitidi crines, quod pectora palla
tota latent, magnis quod barbara semet Athenis
misceat atque hosti veniat paritura marito.
Paulum et ab insessis maestae Pelopeides aris
promovere gradum seriemque et dona triumphi
mirantur, victique animo rediere mariti.
Atque ubi tardavit currus et ab axe superbo
explorat causas victor poscitque benigna
aure preces, ausa ante alias Capaneia conjunx :
"Belliger Aegide, subitae cui maxima laudis
semina de nostris aperit Fortuna ruinis,
non externa genus, dirae nec conscia noxae
turba sumus : domus Argos erat regesque mariti
non utinam et fortes ! Quid enim septena movere
castra et Agenoreos opus emendare penates ?
Nec querimur caesos : haec bellica jura vicesque
armorum ; sed non Siculis exorta sub antris
monstra nec Ossaei bello cecidere bimembres.
Mitto genus clarosque patres : hominum, inclute Theseu,
sanguis erant, homines, eademque in sidera, eosdem
sortitus animarum alimentaque vestra creati,
quos vetat igne Creon Stygiaeque a limine portae,
ceu sator Eumenidum aut Lethaei portitor amnis,
summovet ac dubio caelique Erebique sub axe
detinet. Heu, princeps Natura ! ubi numina, ubi ille est
fulminis injusti jaculator ? Ubi estis, Athenae ?
Septima jam surgens trepidis Aurora jacentes
aversatur equis ; radios declinat et horret
stelligeri jubar omne poli : jam comminus ipsae
pabula dira ferae campumque odere volucres
spirantem tabo et caelum ventosque gravantem.
Quantum etenim superesse rear ? Nuda ossa putremque
verrere permittat saniem. Properate, verendi
Cecropidae ; vos ista decet vindicta, priusquam
Emathii Thracesque dolent, quaeque extat ubique
gens arsura rogis manesque habitura supremos.
Nam quis erit saevire modus ? Bellavimus, esto ;
sed cecidere odia et tristes mors obruit iras.
Tu quoque, ut egregios fama cognovimus actus,
non trucibus monstris Sinin infandumque dedisti
Cercyona, et saevum velles Scirona crematum.
Credo et Amazoniis Tanain fumasse sepulcris,
unde haec arma refers ; sed et hunc dignare triumphum.
Da terris unum caeloque Ereboque laborem,
si patrium Marathona metu, si tecta levasti
Cresia nec fudit vanos anus hospita fletus.
Sic tibi non ullae socia sine Pallade pugnae,
nec sacer invideat paribus Tirynthius actis,
semper et in curru, semper te mater ovantem

cernat, et invictae nil tale precentur Athenae."
Dixerat ; excipiunt cunctae tenduntque precantes
cum clamore manus ; rubuit Neptunius heros
permotus lacrimis ; justa mox concitus ira
exclamat : "Quaenam ista novos induxit Erinys
regnorum mores ? Non haec ego pectora liqui
Graiorum abscedens, Scythiam Pontumque nivalem
cum peterem ; novus unde furor ? Victumne putasti
Thesea, dire Creon ? Adsum nec sanguine fessum
crede ; sitit meritos etiamnum haec hasta cruores.
Nulla mora est ; verte hunc adeo, fidissime Phegeu,
cornipedem et Tyrias invectus protinus arces
aut Danais edice rogos aut proelia Thebis."
Sic ait oblitus bellique viaeque laborum,
hortaturque suos viresque instaurat anhelas :
ut modo conubiis taurus saltuque recepto
composuit pugnas, alio si forte remugit
bellatore nemus, quamquam ora et colla cruento
imbre madent, novus arma parat, campumque lacessens
dissimulat gemitus et vulnera pulvere celat.
Ipsa metus Libycos servatricemque Medusam
pectoris incussa movit Tritonia parma.
Protinus erecti toto simul agmine Thebas
respexere angues ; necdum Atticus ire parabat
miles et infelix expavit classica Dirce.
Continuo in pugnas haud solum accensa juventus
qui modo Caucasei comites rediere triumphi :
omnis ad arma rudes ager exstimulavit alumnos.
Conveniunt ultroque ducis vexilla sequuntur
qui gelidum Braurona viri, qui rura lacessunt
Monychia et trepidis stabilem Piraeea nautis
et nondum Eoo clarum Marathona triumpho.
Mittit in arma manus gentilibus hospita divis
Icarii Celeique domus viridesque Melaenae,
dives et Aegaleos nemorum Parnesque benignus
vitibus et pingui melior Lycabessos olivae.
Venit atrox Alaeus et olentis arator Hymetti,
quaeque rudes thyrsos hederis vestistis, Acharnae.
Linquitur Eois longe speculabile proris
Sunion, unde vagi casurum in nomina ponti
Cresia decepit falso ratis Aegea velo.
Hos Salamis populos, illos Cerealis Eleusin
horrida suspensis ad proelia misit aratris,
et quos Callirhoe novies errantibus undis
implicat, et raptae qui conscius Orithyiae
celavit ripis Geticos Ilissos amores.
Ipse quoque in pugnas vacuatur collis, ubi ingens
lis superum, dubiis donec nova surgeret arbor
rupibus et longa refugum mare frangeret umbra.
Isset et Arctoas Cadmea ad moenia ducens
Hippolyte turmas : retinet jam certa tumentis
spes uteri, conjunxque rogat dimittere curas
Martis et emeritas thalamo sacrare pharetras.
Hos ubi velle acies et dulci gliscere ferro
dux videt, utque piis raptim dent oscula natis
amplexusque breves, curru sic fatur ab alto :
"Terrarum leges et mundi foedera mecum
defensura cohors, dignas insumite mentes

coeptibus : hac omnem divumque hominumque favorem
Naturamque ducem coetusque silentis Averni
stare palam est ; illic Poenarum exercita Thebis
agmina et anguicomae ducent vexilla sorores.
Ite alacres tantaeque, precor, confidite causae."
Dixit, et emissa praeceps iter incohat hasta :
qualis Hyperboreos ubi nubilus instituit axes
Juppiter et prima tremefecit sidera bruma,
rumpitur Aeolia et longam indignata quietem
tollit hiems animos ventosaque sibilat Arctos ;
tunc montes undaeque fremunt, tunc proelia caecis
nubibus et tonitrus insanaque fulmina gaudent.
Icta gemit tellus, virides gravis ungula campos
mutat, et innumeris peditumque equitumque catervis
expirat protritus ager, nec pulvere crasso
armorum lux victa perit, sed in aethera longum
frangitur et mediis ardent in nubibus hastae.
Noctem adeo placidasque operi junxere tenebras,
certamenque inmane viris quo concita tendunt
agmina : quis visas proclamet ab aggere Thebas,
cujus in Ogygio stet princeps lancea muro.
At procul ingenti Neptunius agmina Theseus
angustat clipeo, propriaeque exordia laudis
centum urbes umbone gerit centenaque Cretae
moenia, seque ipsum monstrosi ambagibus antri
hispida torquentem luctantis colla juvenci
alternasque manus circum et nodosa ligantem
bracchia et abducto vitantem cornua vultu.
Terror habet populos, cum saeptus imagine torva
ingreditur pugnas, bis Thesea bisque cruentas
caede videre manus ; veteres reminiscitur actus
ipse tuens sociumque gregem metuendaque quondam
limina, et absumpto pallentem Cnosida filo.
Saevus at interea ferro post terga revinctas
Antigonen viduamque Creon Adrastida leto
admovet ; ambae hilares et mortis amore superbae
ensibus intentant jugulos regemque cruentum
destituunt, cum dicta ferens Theseia Phegeus
astitit. Ille quidem ramis insontis olivae
pacificus, sed bella ciet bellumque minatur,
grande fremens, nimiumque memor mandantis et ipsum
jam prope, jam medios operire cohortibus agros
ingeminans. Stetit ambiguo Thebanus in aestu
curarum, nutantque minae et prior ira tepescit.
Tunc firmat sese, fictumque ac triste renidens :
"Parvane prostratis", inquit, "documenta Mycenis
sanximus ? En iterum qui moenia nostra lacessant.
Accipimus, veniant ; sed ne post bella querantur :
lex eadem victis." Dicit, sed pulvere crasso
caligare diem et Tyrios juga perdere montes
aspicit ; armari populos tamen armaque ferri
ipse jubet pallens, mediaeque in sedibus aulae
Eumenidas subitas flentemque Menoecea cernit
turbidus impositosque rogis gaudere Pelasgos.
Quis fuit ille dies tanto cum sanguine Thebis
pax inventa perit ! Patriis modo fixa revellunt
arma deis clipeisque obducunt pectora fractis
et galeas humiles et adhuc sordentia tabo

spicula : non pharetris quisquam, non ense decorus,
non spectandus equo ; cessat fiducia valli,
murorum patet omne latus, munimina portae
exposcunt : prior hostis habet ; fastigia desunt :
dejecit Capaneus ; exanguis et aegra juventus
jam nec conjugibus suprema nec oscula natis
jungit, et attoniti nil optavere parentes.
Atticus at contra, jubar ut clarescere ruptis
nubibus et solem primis aspexit in armis,
desilit in campum qui subter moenia nudos
adservat manes, dirisque vaporibus aegrum
aera pulverea penitus sub casside ducens
ingemit et justas belli flammatur in iras.
Hunc saltem miseris ductor Thebanus honorem
largitur Danais, quod non super ipsa jacentum
corpora belligeras acies Martemque secundum
miscuit, aut lacera ne quid de strage nefandus
perderet, eligitur saevos potura cruores
terra rudis. Jamque alternas in proelia gentes
dissimilis Bellona ciet ; non clamor utrimque,
non utrimque tubae : stat debilis altera pubes
summissos enses nequiquam ammentaque dextris
laxa tenens ; cedunt tellure, armisque reductis
ostentant veteres etiamnum in sanguine plagas.
Jam nec Cecropiis idem ductoribus ardor
languescuntque minae et virtus secura residit :
ventorum velut ira minor, nisi silva furentes
impedit, insanique tacent sine litore fluctus.
Ut vero aequoreus quercum Marathonida Theseus
extulit, erectae cujus crudelis in hostes
umbra cadit campumque trucem lux cuspidis implet,
ceu pater Edonios Haemi de vertice Mavors
impulerit currus rapido mortemque fugamque
axe vehens, sic exanimes in terga reducit
pallor Agenoridas ; taedet fugientibus uti
Thesea nec facilem dignatur dextra cruorem.
Cetera plebeio desaevit sanguine virtus :
sic juvat exanimis projectaque praeda canesque
degeneresque lupos, magnos alit ira leones.
Attamen Olenium Lamyrumque, hunc tela pharetra
promentem, hunc saevi tollentem pondera saxi
deicit, et triplici confisos robore gentis
Alcetidas fratres, totidem quos eminus hastis
continuat ; ferrum consumpsit pectore Phyleus,
ore momordit Helops, umero transmisit Iapyx.
Jamque et quadrijugo celsum petit Haemona curru,
horrendumque manu telum rotat : ille paventes
obliquavit equos ; longo perlata tenore
transiit hasta duos, sitiebat vulnera nec non
tertia, sed medio cuspis temone retenta est.
Sed solum votis, solum clamore tremendo
omnibus in turmis optat vocitatque Creonta.
Atque hunc diversa bellorum in fronte maniplos
hortantem dictis frustraque extrema minantem
conspicit ; abscedunt comites ; sed Thesea jussi
linquebant fretique deis atque ipsius armis ;
ille tenet revocatque suos ; utque aequa notavit
hinc atque hinc odia, extrema se colligit ira,

jam letale furens, atque audax morte futura :
"Non cum peltiferis", ait, "haec tibi pugna puellis ;
virgineas ne crede manus : hic cruda virorum
proelia, nos magnum qui Tydea quique furentem
Hippomedonta neci Capaneaque misimus umbris
pectora. Quae bellum praeceps amentia suasit,
improbe ? Nonne vides quos ulciscare jacentes ? "
Sic ait, et frustras periturum missile summo
adflixit clipeo. Risit vocesque manumque
horridus Aegides, ferrataque arbore magnos
molitur jactus, nec non prius ore superbo
intonat : "Argolici, quibus haec datur hostia, manes,
pandite Tartareum chaos ultricesque parate
Eumenidas, venit ecce Creon ! " Sic fatus, et auras
dissipat hasta tremens ; tunc, qua subtemine duro
multiplicem tenues iterant thoraca catenae,
incidit : emicuit per mille foramina sanguis
impius ; ille oculis extremo errore solutis
labitur. Adsistit Theseus gravis armaque tollens :
"Jamne dare extinctis justos", ait, "hostibus ignes,
jam victos operire placet ? Vade atra dature
supplicia, extremique tamen secure sepulcri."
Accedunt utrimque pio vexilla tumultu
permiscentque manus ; medio jam foedera bello,
jamque hospes Theseus ; orant succedere muris
dignarique domos. Nec tecta hostilia victor
aspernatus init ; gaudent matresque nurusque
Ogygiae, qualis thyrso bellante subactus
mollia laudabat jam marcidus orgia Ganges.
Ecce per adversas Dircaei verticis umbras
femineus quatit astra fragor, matresque Pelasgae
decurrunt : quales Bacchea ad bella vocatae
Thyiades amentes, magnum quas poscere credas
aut fecisse nefas ; gaudent lamenta novaeque
exultant lacrimae ; rapit huc, rapit impetus illuc,
Thesea magnanimum quaerant prius, anne Creonta,
anne suos : vidui ducunt ad corpora luctus.
Non ego, centena si quis mea pectora laxet
voce deus, tot busta simul vulgique ducumque,
tot pariter gemitus dignis conatibus aequem :
turbine quo sese caris instraverit audax
ignibus Evadne fulmenque in pectore magno
quaesierit ; quo more jacens super oscula saevi
corporis infelix excuset Tydea conjunx ;
ut saevos narret vigiles Argia sorori ;
Arcada quo planctu genetrix Erymanthia clamet,
Arcada, consumpto servantem sanguine vultus,
Arcada, quem geminae pariter flevere cohortes.
Vix novus ista furor veniensque implesset Apollo,
et mea jam longo meruit ratis aequore portum.
Durabisne procul dominoque legere superstes
o mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai ? Jam certe praesens tibi Fama benignum
stravit iter coepitque novam monstrare futuris.
Jam te magnanimus dignatur noscere Caesar,
Itala jam studio discit memoratque juventus.
Vive, precor ; nec tu divinam Aeneida tempta
sed longe sequere et vestigia semper adora.

Mox, tibi si quis adhuc praetendit nubila livor,
occidet, et meriti post me referentur honores.